

JOENSUUN
SEUTUKIRJASTO

JOENSUUN SEUTUKIRJASTON KOKOELMIEN ARVIOINTI

JASKA

Tiivistelmä

Joensuun seutukirjaston kokoelmien arviointi = JASKA. – Joensuu : Joensuun seutukirjasto, 2011. – 118 s. : kuv., taul. + liitteet.
PDF

Tässä raportissa käsitellään seutukirjaston ensimmäistä kokoelmien arviointia. Arvioitavaksi otettiin kaikkien kirjastojen ja osastojen kokoelmat ilman laitoskirjastoja ja kirjastoautoja. Maakunta- ja kotiseutukokoelmien selvitys oli tehty jo vuonna 2007. Aineistolajeista mukana olivat aikuisten ja lasten kirjat, musiikkiäänitteet, elokuvat, äänikirjat ja kielikurssit. Kausijulkaisukokoelmia ei ole käsitelty.

Arviointia edelsi kokoelmien kartoitus. Vuosien 2008 ja 2009 kokoelma-, hankinta-, poisto- ja lainaustilastoja sekä kuntien väestötilastoja käytettiin määrällisenä aineistona. Kokoelmien ikää tutkittiin nimekkeiden julkaisuvuosien perusteella.

Selvitystyö tehtiin suurimmaksi osaksi omien töiden ohella. Loppuvaiheessaan työ liittyi Itä-Suomen arviointirenkaan hankkeeseen, jossa Joensuun osalle kuului kokoelmien arviointi. Vuoden 2010 lopulla työtä laajennettiin Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamalla hankkeella *Iso luuta ja pikku piika*. Sen aikana tehtiin 16 palvelupisteen kokoelmien vertaisarviointia.

Seutukirjaston neljän vuoden kokemukset ovat alkaneet näyttää, minkälaisia kokoelmia tarvitaan kirjastojen yhteiskäyttöön ja paikallisesti erikokoisiin kirjastoihin - miten käyttää kokoelmia tehokkaasti sekä supistuvia hankintamäärärahoja tarkoituksenmukaisesti. Kirjastojen kokoelmien ei tule olla samanlaisia - alueet ja asiakkaat ovat erilaisia. Erilaisilla painotuksilla kirjastot myös tukevat toisiaan. Arviointi mahdollisti tätä pohdintaa.

Arvioinnin tarpeellisuutta ovat lisänneet 2000-luvun alun muutokset kustannusallalla ja tallenteiden käytössä (verkkoaineistot, e-kirjat). Kirjastoverkko toimii yhä paremmin ja saatavuus on laajentunut; kansallinen yhteisluettelo on tulossa. Myös kirjastotyyppien lähentyminen on jatkunut ja asiakkaat ovat yhä enemmän yhteisiä.

Arvioinnin tuloksia:

- Seutukirjasto tarvitsee yhteistä kokoelmapolitiikkaa tukemaan kirjastotoiminnan kehittämistä
- Kokoelmat ovat suhteellisesti liian suuria, eivät uusiudu tarpeeksi, lainaus ei kasva ja kierto on paikoitellen heikkoa
 - aikuisten kirjojen kokoelmat ovat kriittisin osa, varsinkin tietokirjojen karsintaa tulee tehdä enemmän; 1970- ja 1980-lukujen kasvun vuodet ovat liikaa edustettuina myös kaunokirjallisuudessa
 - ylisuurten kokoelmien takia tilat ja hyllyt ovat paikoin liian ahtaita, mikä vaikeuttaa käyttöä sekä estää viihtyisyyttä ja toiminnan monimuotoisuutta
- Aineistojen esittelyä ja sisältöjen avaamista tarvitaan lisää
- Lasten ja nuorten kirjastonkäyttö on hyvällä tasolla, mutta tärkeä kehittämiskohde koko ajan
- Varastointia ei keskitetä kokonaan pääkirjastolle, mutta kirjastot voivat vähentää varastointia; vanhojen kirjojen varausmaksusta luovutaan
- Pääkirjastolle keskitetään sellaista hankintaa, jota ei tarvita pysyvästi pienempien kirjastojen kokoelmiin; varauksien, siirtolainojen ja kuljetusten avulla myös harvoin kysytyt nimekkeet ovat kaikkien käytössä
- Uutuusnimekkeiden yhteinen kappalemäärä riittää vastaamaan usein lyhytaikaiseen kovaan kysyntään eikä varaajien tarvitse odottaa kauan
- Kokoelmapolitiikkaan kirjataan vuosittain yleiset ja kirjastokohtaiset konkreettiset tavoitteet hankinnan suuntaamiselle ja kokoelmien kehittämiseksi
- Asiakkaille tehdään lyhyt esite
- Arviointia jatketaan valitsemalla vuosittain jokin yksittäinen arvioinnin kohde.

Alkusanat

Ja virkailijoilta he kysyvät
 Millä hyllyllä ovat tänään hevoset?
 Minä haluaisin tietää kaiken rahasta!
 Voisinko saada romaanin joka vähentää painoa?
 Miksei Punahilkka ole täällä?
 Löytyykö teosta ´Pärehöylät ja periaatteet´?
 Oliko Vivaldilla viidettä vuodenaikaa?
 Missä on Tiihosen runo jossa puhutaan minusta?
 Tuokaa minulle Paraguayn kasvit, tykistön historia,
 tyrannosaurukset, tyylioppi ja tautien syyt,
 tuokaa kubismi, Kuhmon kartta, herrat Luther ja Marx
 ja kurdien kaunein musiikki
 ja kaikki kukkivat roudan maat

Ilpo Tiihosen runosta Biblio, teoksessa Largo

Joensuun seutukirjasto perustettiin vuonna 2006. Siihen kuuluvat Joensuun kaupunginkirjasto – Pohjois-Karjalan maakuntakirjasto sekä Enon, Kontiolahden, Liperin, Outokummun, Polvijärven ja Pyhäselän kirjastot. Perustamissopimuksen mukaan toiminnan laatua ja arviointia kehitetään sopimuskuntien yhteistyönä erillisen arviointisuunnitelman mukaan. Arviointisuunnitelmassa 2009 – 2012 ensimmäinen arvioitava kokonaisuus on seutukirjaston aineistokokoelma.

”Elämänsä pisimmän matkan ihminen joutuu kulkemaan itsessään epätäydellisyyden varjo seuraan. Matkalla olemisen perustila on keskeneräisyys.” Näin alkaa toimittaja Risto Lindstedtin muistelmia *Moottoripyörä ja miehen mieli*. Seutukirjaston kokoelmien kartoittaminen ja arvioiminen on ollut parin vuoden matka. Matkalle lähdettäessä ei tiedetty reittiä ja oppaitakin oli vähän. Matkaa on tehty myös meihin itseemme, ajatuksiin ja kokemuksiin, ja siihen minkälaiseksi ymmärrämme kirjaston ja sen kokoelman tehtävän. Julkaisu- ja tallenneala uudistuu ja digitaalinen kirjasto tekee tuloaan. Epätäydellisyyden varjo on seurannut tätäkin matkaa ja tiedämme, että kaikki nyt koottu tulee täydentymään jokapäiväisen kokoelma- ja asiakastyön arjessa ja arvioinnin jatkuessa. Epätäydellisyys ja keskeneräisyys pitää kuitenkin sietää - tehdä välietappeja. Seutukirjasto on tarvinnut selvitystä kokoelmistaan, että matka voi jatkua.

Työnimi JASKA on lyhenne (Joensuun seutukirjaston kokoelmien arviointi).
 Raportti on kirjava ja moniääninen sisältäen tekstejä kaikilta kirjastoilta.

Kiitämme kaikkia arviointiin osallistuneita!

Joensuussa 30.3.2011

Rebekka Pilppula
 Kirjastotoimen johtaja

Seija Ventola
 Informaatikko

Tiivistelmä

Alkusanat

Sisältö

1	KOKOELMA JA ARVIOINTI	6
1.1	Kokoelma	6
1.2	Arviointi	6
1.3	Kokoelmatyö ja kokoelmapolitiikka	8
1.4	IFLA ja kokoelmapolitiikka	10
2	SEUTUKIRJASTO	11
2.1	Alue ja väestö	11
2.2	Seutukirjaston kokoelmat ja vertailu muihin kirjastoihin	13
2.2.1	Seutukirjaston kaikkien aineistojen kokoelma ja käyttö 2009	13
2.2.2	Tilastot vertailukunnista 2009	14
2.2.3	Valtakunnallisen tilastotietokannan tunnusluvut 2009	14
2.3	Kokoelmien historiaa	15
2.4	Jokunen	16
3	KOKOELMAPOLITIIKAN HANKE	17
3.1	Suunnitelma ja työnjako	18
3.2	Aineisto ja menetelmät	19
4	KOKOELMIEN YLEISTILASTOT	21
4.1	Kirjakokoelmat	21
4.2	Kauno- ja tietokirjallisuus, lasten- ja nuortenkirjat	21
4.3	Kirjojen kierron kehitys kirjastoittain	23
4.4	Ääni- ja kuvatallenteet	23
4.5	Kokoelmien ja lainauksen jakaantuminen 2008	24
4.6	Kokoelmat ja lainat / asukkaat 2009	24
4.7	Kirjakokoelmien ikä	25
4.8	Uusimman kirjallisuuden käyttö	26
5	KAUNOKIRJALLISUUS	27
5.1	Kaunokirjallisuus 2008 ja 2009	27
5.2	Kokoelmien ikä	28
5.3	Kaunokirjallisuus kirjastoittain 2008 ja 2009	28
5.4	Kaunokirjallisuuden yleisarviot kirjastoittain	29
5.5	Kirjastojen arviot ja tavoitteet	30
5.5.1	Eno, Kontiolahti, Liperi, Outokumpu, Polvijärvi, Pyhäselkä	30
5.5.2	Joensuun lähikirjastot	33

5.5.3	Pääkirjasto aikuistenosasto	34
5.5.3.1	Tarkastelua pääluokittain: suomenkielinen kaunokirjallisuus 2008	34
5.5.3.2	Kertomakirjallisuus	35
5.5.3.3	Genreluokkien tarkastelua	36
5.5.3.4	Vuosien 2008 ja 2009 tilastojen vertailua	37
5.5.3.5	Yleisarvio ja tavoitteita	40
6	TIETOKIRJALLISUUS	41
6.1	Tietokirjallisuus kirjastoittain	42
6.2	Kokoelmien ikä	43
6.3	Arviot ja tavoitteet kirjastoittain	44
6.3.1	Enon, Kontiolahden, Liperin, Outokummun, Polvijärven ja Pyhäselän kirjastot	44
6.3.2	Joensuun lähikirjastot	48
6.3.3	Pääkirjaston aikuistenosasto	49
6.3.3.1	Tarkastelua pääluokittain ja kahden luokkanumeron tarkkuudella	50
6.3.3.2	Vertailua 2008 ja 2009	55
6.3.3.3	Poistoista ja niiden vaikutuksista	59
6.4	Käsikirjastot	59
7	RUOTSIN- JA VIERASKIELINEN KIRJALLISUUS	60
7.1	Kaunokirjallisuus	61
7.2	Tietokirjallisuus	63
7.3	Lasten ja nuorten kirjallisuus	64
8	LASTEN JA NUORTEN AINEISTOT	65
8.1	Lastenkirjastotyöstä	65
8.2	Lasten ja nuorten kirjat 2008 – 2009	67
8.2.1	Niteet ja lainat / alle 15-vuotiaat asukkaat	68
8.3	Kirjastojen arviot	68
8.3.1	Eno, Kontiolahti, Liperi, Outokumpu, Polvijärvi ja Pyhäselkä	68
8.3.2	Joensuun lähikirjastot	72
8.3.3	Pääkirjaston lasten- ja nuortenosasto	73
9	MUSIIKKI	75
9.1	Musiikki – ihminen – asiakas	75
9.2	Toimintaympäristö musiikkikirjastotoiminnan kannalta	75
9.3	Musiikkiaineiston kokoelmapolitiikan tavoitteita seutukirjastossa	76
9.4	Musiikki kirjastoaineistona	76
9.5	Musiikkikirjastot muutoksessa	77
9.6	Pääkirjaston musiikkiosaston kokoelma	77
9.6.1	Arviointia musiikkikokoelmasta 2008 ja muutos vuoteen 2009	78
9.6.1.1	Äänitteet	78
9.6.1.2	Nuotit	79
9.6.1.3	Kirjat	79
9.6.1.4	Kuvatallenteet	79
9.7	Eno, Kontiolahti, Liperi, Outokumpu, Polvijärvi ja Pyhäselkä	80
9.8	Joensuun lähikirjastot	84
9.9	Aikuisten CD-musiikkikokoelma yhteensä	86

9.10	Lasten musiikkiäänitteet	86
10	ELOKUVAT	88
10.1	Aikuisten DVD-videot	88
10.2	Aikuisten elokuvat kirjastoittain	88
10.3	Pääkirjaston elokuvakokoelman arviointi	89
10.4	Lastenelokuvat	93
11	ÄÄNIKIRJAT JA KIELIKURSSIT	94
11.1	Aikuisten äänikirjat	94
11.2	Lasten äänikirjat	96
11.3	Kielikurssit	97
12	HANKINTA	98
12.1	Itsenäiset hankinnat ja yhteishankinnat	99
12.2	Hankinnan muutoksia seutukirjastossa 2006 - 2010	100
12.3	Kansalliset suositukset ja vertailu seutukirjaston hankintaan	100
12.4	Julkaisu- ja viestintäala muutoksessa	102
13	VARASTOINTI	104
13.1	Varastoitu kauno- ja tietokirjallisuus 2009	104
13.2	Varastointi kirjastoittain	106
14	POISTOT	109
14.1	Poistot aineistolajeittain	109
14.2	Poistot / kokoelma	110
15	AINEISTON KUNNON ARVIOINTI	111
15.1	Kirjat	111
15.1.1	Kuntoarvion tasot	112
15.2	Äänitteet ja elokuvat	112
15.2.1	Kuntoarvion tasot	112
16	KOKOELMAPOLITIikka JA ARVIOINNIN JATKAMINEN	113
16.1	Vuosittainen suunnitelma	114
16.2	Jatkuva arviointi	114
17	Lähteet	115
18	Liitteet	116

1 KOKOELMA JA ARVIOINTI

1.1 Kokoelma

Painetuista julkaisuista ja muista tallenteista valittu ja järjestetty aineisto muodostaa kirjaston kokoelman. Se on yhtenäinen kokonaisuus, mutta dynaaminen ja jatkuvassa muutoksessa. Asiakkaiden käytössä ovat sekä kirjastossa oleva, omistettu, kokoelma että pääsy digitaalisiin verkkoaineistoihin.

Kirjastokokoelma on aineellinen resurssi ja henkinen sisältö, jolla on vaikutuksia. Vaikutukset tulevat vasta pitkän ajan kuluttua sosiaalisina, taloudellisina ja käyttäytymisessä näkyvinä ilmiöinä. Vaikutus on sivistyksellistä, käytännöllisiä taitoja parantavaa, elämänhallintaa lisäävää, esteettistä tai viihteellistä nautintoa antavaa.

Kokoelmapalvelut ovat osa kirjaston palvelutarjonnasta, samoin kokoelmiin liittyvät verkkopalvelut. Asiakaslähtöinen kirjastotyö vaatii laadukkaita ja monipuolisia kokoelmia sekä hyvin toimivaa näytöluetteloa.

Vapaasti silmäiltävät ja selattavat (browsing) kokoelmat antavat mahdollisuuden yllättäviin elämyksiin ja sattumanvaraisiin (serendipity) löytöihin: huomaa jotain mitä ei tiedä olevan, mitä ei osaa kysyä ja hakea eikä tiedä tarvitsevänsä. Tarpeita ei ole aina helppo ilmaista ja usein ne ovat alitajuisia.

Raine Wilénin (2007) kokoamia tutkimustuloksia lainaten:

- Kokoelman käytöstä on esitetty 80/20-laki, jonka mukaan 80 % kokoelman tilastollisesta lainauskäytöstä koostuu 20 %:n osuudesta kokoelmaa eli käyttö on hyvin keskittynyttä ydinkokoelmaan
- Aktiivisen käyttäjäjoukon kysynnän ja aineiston käytön avulla voidaan muodostaa jonkinlainen likimääräinen käsitys tarvittavasta kirjallisuudesta
- Kokoelman kasvaessa sen tuottamat lainat suhteessa sen kokoon jatkuvasti pienevät
- Heti saatavana oleva aineisto muodostaa käyttäjien mielestä kokoelman.

1.2 Arviointi

Kirjastolain (904/1998) mukaan

Yleisten kirjastojen kirjasto- ja tietopalvelujen tavoitteena on edistää väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia sivistykseen, kirjallisuuden ja taiteen harrastukseen, jatkuvaan tietojen, taitojen ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseen, kansainvälistymiseen sekä elinikäiseen oppimiseen. Kirjastotoiminnassa tavoitteena on edistää myös virtuaalisten ja vuorovaikutteisten verkkopalvelujen ja niiden sivistyksellisten sisältöjen kehittymistä.

Asiakkaiden käytettävissä tulee olla kirjasto- ja tietopalvelualan henkilöstöä sekä uusiutuva kirjastoaineisto ja -välineistö.

Kunnan tulee arvioida järjestämäänsä kirjasto- ja tietopalvelua.

Arvioinnilla seurataan kirjasto- ja tietopalvelujen toteutumista sekä laatua ja taloudellisuutta - tarkoituksena parantaa palvelujen saatavuutta ja tukea niiden kehittämistä. Kokoelmia uudistetaan ja työstetään tämän päivän asiakastarpeisiin, mutta myös pysyviä arvoja ajatellen. Kirjastolla on tehtävä sivistyksen ylläpitäjänä ja kulttuurin säilyttäjänä – pitkänä häntänä. Kirjastokokoelmien kaltaista ei ole tarjolla millään muulla laitoksella. Ja Umberto Eco sanoin kulttuuri on se mitä jää jäljelle, kun kaikki muu on unohtunut.

Arviointi voi kohdistua toiminnan panoksiin, toimintaprosesseihin eli työskentelytapoihin, tuotoksiin eli kirjaston palveluihin ja niiden seuraamuksiin eli palvelusta koituvaan hyötyyn. (Kortelainen 2003). Tätä jaottelua mukaillen

- panokset = hankinnan ja kokoelmatyön resurssit
- toimintaprosessit = kokoelmatyön käytäntö
- tuotokset = kokoelmat ja niiden käyttö
- seuraamukset = vaikutukset, asiakastytyväisyys; tarpeita vastaavat, käyttöä innostavat, kiinnostavat ja henkisesti virkistävät kokoelmat.

Seutukirjaston kokoelmien arviointi on keskittynyt tuotosten eli kokoelmien ja niiden käytön arviointiin.

Valtakunnallisia kirjastojen arviointeja ovat olleet:

2003 kirjahankinnat

2004 digitaalisen aineiston hankinta ja käyttö

2005 kirjastojärjestelmien verkko- ja mobiilipalvelut

2006 kirjastotoimen henkilöresurssien määrä ja laatu

2007 kirjastopalvelujen saatavuus, hallinnon muutokset ja toimipaikkaverkoston kehitys.

Vuoden 2007 arvioinnissa todetaan mm.:

- Kirjastot tarjoavat lapsille ja nuorille monipuolisia palveluja
- Kirjastopalvelujen saavutettavuus vaihtelee maan eri osissa; kirjastoautot tasoittavat eroja
- Kirjastojen kokoelmat uusiutuvat hitaasti; aineistokuljetukset kirjastojen välillä parantavat saatavuutta, mutta eivät korvaa riittävää uutuushankintaa.

Samassa arvioinnissa esitetään yhtenä toimenpide-ehdotuksena, että kunnat turvaavat riittävän aineistohankinnan ja kehittävät edelleen kirjastojen välisiä seutukuljetusjärjestelmiä. Kirjastoja vaadittiin tehostamaan itsearviointiaan. Opetusministeriö päätti myös käynnistää kansallisten laatusuosituksen ajantasaistamisen ja ne julkistettiin vuoden 2010 lopulla. (Yleisten kirjastojen laatusuositus / Opetus- ja kulttuuriministeriö).

Kokoelmia koskevat suositukset:

- uutuushankinta vähintään 300 - 400 kirjaa / 1 000 asukasta
- 1 lasten- ja nuortenkirja / alle 15-vuotias / vuosi
- Aineistoa tarjolla erilaisissa formaateissa ja av-aineiston pienien kokoelmien pirstoutumista estetään.

Arviointia ohjaa myös Kirjastopoliittisen ohjelman 2001 - 2004 suositus: muun kuin kirja-aineiston hankinta vähintään 100 / 1 000 asukasta eli 1/5 hankinnoista.

Vuonna 2009 Suomen kirjastot hankkivat uutta aineistoa (kokonaishankinta) keskimäärin 396 kpl / 1 000 asukasta, 334 uutta kirjaa / 1 000 asukasta; kirjojen osuus hankinnoista on noin 84 %.

Puolet kunnista hankkii uutuuskirjoja alle suositustason (vähemmän kuin 400 kirjaa / 1 000 asukasta). Kokonaishankinta oli alle 300 uutta teosta / 1 000 asukasta 5 %:ssa kunnista. 17 % kunnista hankkii alle 300 kirjaa / 1 000 asukasta. Joka viidennessä kunnassa kokonaishankinta oli yli 600 teosta / 1 000 asukasta. Joka kymmenennessä kunnassa kirjoja hankittiin yli 600 kpl / 1 000 asukasta.

"Maaseutumaisissa pienissä kunnissa nykyinen suositus takaa vain minimitasen uuden aineiston osalta. Hankkimaan pystytään vain pieni osa tarjolla olevasta aineistosta. Niissä hankintasuositus voisi olla suurempi. Suurissa kaupungeissa taas suositustasoa alhaisempikin hankinta takaa huomattavasti monipuolisemmat kokoelmat uutuushankinnan tarpeeseen. Muuttovoittokunnissa on lisäksi otettava huomioon kunnan maahanmuuttajien määrä ja heidän aineistotarpeensa. - - Kunnan ikärakenne on otettava kokoelmien kehittämisessä huomioon. Lasten lukutaidon ja lukemisharrastuksen kehittämisen kannalta lapsille suunnattujen kokoelmien laatu ja riittävä tarjonta on tärkeää lapsirikkaissa kunnissa. Väestöltään ikääntyvissä kunnissa painopiste voi olla erilainen."

(Yleisten kirjastojen laatusuositus 2010)

”Jakautuminen jyrkästi toisistaan eroaviin vyöhykkeisiin (väestömäärä, taajama-aste ja palvelualueen suuruus) haastaa kehittämään monipuolisempia laatusuosituksia.” (Mäkinen 2009)

Eri asiakasryhmille tarkoitetun aineiston hankinta ja lainaus koko maassa:

Kirjastojen kokoelmista on aikuisten aineistoa 71 %, lasten aineistoa 29 %
Kirjastojen lainauksesta on aikuisten aineistoa 60 %, lasten aineistoa 40 %.

Eri aineistoryhmiin kuuluvan aineiston hankinta ja lainaus vuonna 2009 koko maassa:

Kirjastojen *kokoelmista* kirjallista aineistoa on 90 %, muuta aineistoa 10 %
Kirjastojen *hankinnoista* kirjallista aineistoa on 84 %, muuta aineistoa 16 %
Kirjastojen *lainauksesta* kirjallista aineistoa on 74 %, muuta aineistoa 26 %.

Musiikkiaineistojen ja muiden aineistojen keskimääräiset hankintamäärät ovat pysyneet vuosina 1999 – 2008 samantasoisina.

Kokoelman ajantasaisuuteen vaikuttavat uutuushankinnan lisäksi poistomäärät.

- Kansainvälisen suosituksen mukaan vuosittaiset kirjahankinnat ja poistot ovat vähintään 8 % kirjakokoelmista
- Ikärakenteeltaan tasapainoisessa kokoelmassa uusiutuvuudesta voidaan huolehtia pitämällä hankinnat ja poistot samansuuruisina
- Ikärakenteeltaan vanhaa kokoelmaa on pyrittävä uudistamaan reilummilla poistoilla ja suuremmalla uutuushankinnalla.

Vuonna 2009 koko maassa

- hankintojen suhteellinen osuus kokoelmien kokonaismäärästä oli keskimäärin 5,3 %
- poistojen suhteellinen osuus kokoelmien kokonaismäärästä oli keskimäärin 6,4 %.

Opetus- ja kulttuuriministeriön laatusuosituksessa todetaan lisäksi:

- Kirjastolla on oma kokoelman kehittämisenäkymys (kokoelmapolitiikka) ja se osallistuu alueelliseen tai seudulliseen kokoelmayhteistyöhön. Oma kokoelma nähdään myös osana alueellista tarjontaa
- Kirjasto osallistuu kokoelmia koskevaan arviointiyhteistyöhön
- Alueittain tai seuduittain sovittu hankinta- ja varastointipolitiikan avulla turvataan monipuolinen tarjonta ja vanhemmankin aineiston saatavuus
- Erityisen tärkeää kokoelmayhteistyö on kirjastoille, joiden tietyn aineiston vuosittaiset hankinnat ovat määrältään vähäiset
- Kokoelman sisältöjen avaaminen ja esittely on luonteva osa kokoelmatyötä
- Kokoelman saavutettavuutta parannetaan asiakkaita tehokkaasti palvelevalla logistiikalla.

1.3 Kokoelmatyö ja kokoelmapolitiikka

Kokoelmatyö tai kokoelman hallinta on prosessi kokoelman kehittämisessä – arkinen käytännön taso, jossa tavoitteita toteutetaan asiakastarpeiden ja kokonaisuuden mukaisesti, alueellista ja kansallista palveluverkkoa hyödyntäen.

Kokoelmatyöhön kuuluvat

- aineiston valinta sekä uutuus- ja täydennyshankintatilaukset
- käytön ja kunnon seuraaminen
- poistot, siirrot, varastointi
- tietokannan ylläpito (uudet hankinta- ja luettelointitietueet sekä korjausluettelointi)
- aineiston laittaminen käyttökuntoon (tarroitus, leimaus, muovitus, vahvistus, korjaus).

Tarkoituksen mukainen työnjako ja asiakaspalvelun antama kokemustieto ovat välttämättömiä kokoelmatyön hyvälle käytännölle. Työ on jatkuvaa yksilöllistä ja yhteisöllistä oppimista.

”Kokoelmatyötä tekevältä vaaditaan aktiivista kirjallisuuden seuraamista. Ei riitä, että tuntee ole-massa olevan kokoelman, täytyy myös tietää keiltä kirjailijoilta on ilmestymässä uusi teos, keitä ollaan suomentamassa, ketkä on palkittu tai ovat palkintoehdokkaina jossain, kuka on kuollut tai kenen kirjasta on tekeillä elokuva tai TV-sarja jne. Olisi hyvä olla laajasti kiinnostunut kulttuurista.”

Katriina Suvanto, Joensuun pääkirjasto

Yleisten kirjastojen neuvoston linjauksia kokoelmatyölle ovat

- kokoelman toimittaminen tuoreeksi ja kiinnostavaksi
- koko maan kokoelmat tarjolle yhteisluetteloiden kautta
- kokoelman käytettävyyden parantaminen osana kirjaston tilasuunnittelua.

Kokoelmatyökin kaipaava arviointia, sillä vanhoissa organisaatioissa ja ryhmissä on pysyviä usko-muksia ja oletuksia, jotka hallitsevat ja kahlitsevat työntekoa. Näiden perinteiden muuttaminen ai-heuttaa usein ahdistusta ja vastarintaa (Schein 2009). Organisaatiokulttuurinen näkökulma liittyy siten tähänkin kirjastotyön osa-alueeseen.

Kokoelmatyö muuttui 1990-luvulla aikaisempaa asiakaslähtöisemmäksi. 2000-luvulla se on tullut teknisesti helpommaksi kehittyneiden atk-järjestelmien avulla (käyttötiedot, hankintaohjelmat, verkkokaupat). Samalla se on monimuotoisempaa kuin ennen aineistomäärien ja aineistolajien kasvaessa. Asiakkaat ovat entistä vaativampia ja verkkoajana kokoelmatyö näkyy ”ulos” toisin kuin ennen.

Kokoelmien yhteiskäytön ja omistajuuden muutokset vaikuttavat kokoelmatyöhön entistä enem-män. Tilat ja määrärahat luovat raamit. Jatkuvasti pohdittavia asioita ovat riittävä uusiutuminen sekä kysynnän muutokset ja niiden ennakointi. Käytännön työhön vaikuttavat myös keinotekoinen luokitus, kirjallisuuslajien häilyvät rajat (tieto/kauno, lasten/aikuisten) ja muutokset ääni- ja kuvatal-lenteissa.

Tarjonta (kustantajien julkaisut ja tallenteet), kysyntä (asiakkaiden tarpeet ja käyttötottumukset), resurssit (määrärahat, tilat, henkilökunta), hallinnolliset säädökset ja ohjaus (kirjastolaki, strategiat, kirjastojen omat ohjeet) säätelevät sitä, millaisiksi kokoelmat muodostuvat. Aktiivisen panoksen tähän ketjuun tuo kokoelmapolitiikka, jossa kuvastuu henkilökunnan tahto, ammattitaito ja verkot-tuminen sekä sisältöjen, lajien, aihealueiden ja julkaisijoiden tuntemus. Tarjonta luo kysyntää, mut-ta kysyntä ei yksin ohjaa sitä, minkälainen kokoelma on. Päätökset ovat yksilöiden ja kollektiivien tekemiä. Yhteisö muokkaa subjektiivisista ratkaisuista kokonaisuuden, jossa henkilökohtaiset miel-tymykset joutuvat puntariin eivätkä painotu liikaa.

Kokoelmapolitiikan tehtävänä on

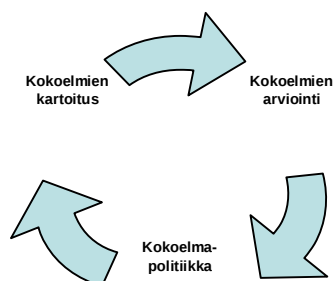
”kuvailla kokoelmien hallinnan ja kehittämisen käytäntöä systemaattisella tavalla, joka heijastaa kirjaston palvelemaan yhteisön tarpeita”. (Kortelainen 2007)

Kirjastojen välisessä yhteistyössä tarvitaan kokoelmapolitiikkaa. Se ohjeistaa henkilökunnan pää-töksentekoa kokoelmatyössä yli oman kirjaston tarpeiden ja on laajempi kuin valinta- ja hankinta-periaatteet. Asiakkaiden tasa-arvoisuus pitää muistaa niin, etteivät suunnittelua ohjaa vain äänek-käimmät vaatimukset.

Kokoelmapolitiikka

- ilmaisee tavoitteita, jotka ovat mahdollisia toteuttaa
- voi toimia talousarvion perusteluna, tilivelvollisuutena heikkouksien korjaamiseksi ja vah-vuuksien säilyttämiseksi
- liittyy muihin ohjaaviin teksteihin: kansalliset ja alueelliset strategiat sekä kirjaston toiminta-suunnitelma.

Kokoelmapolitiikka (collection development policy) on suunnitelma kokoelman kehittämiseksi. Se edellyttää kartoitusta ja arviointia. "Onnistunut kokoelman evaluointi on ... kokoelmapolitiikan edellytys." (Evans 2005, Valkonen 2005).

1.4 IFLA ja kokoelmapolitiikka

Kansainvälisellä kirjastoseurojen liitolla on jaosto (IFLA Acquisition and Collection Development Section), joka käsittelee hankintaa ja kokoelmien kehittämistä - sekä painettuja että muita materiaaleja ja lisensoitua elektronista aineistoa. Omistajuus vs. saatavuus (ownership vs. access) muuttaa kirjastojen kokoelmatyötä ja liittyy jaoston muuhun IFLA:n työhön ja painopisteisiin.

Vuonna 2001 jaostossa tehtiin ohje kokoelmapolitiikkaa varten (Guidelines for collection development policy). Siinä todetaan mm., että kokoelmapolitiikka on kehys kirjastonjohtoon ja henkilöstön toiminnalle ja että sillä on muitakin funktioita kuin valinnan ohjaaminen. Se kuvaa nykyisiä kokoelmia ja panee pohtimaan organisaation tavoitteita ja prioriteetteja.

Kokoelmapolitiikka auttaa budjetoinnissa ja viestinnässä ulospäin, tukee yhteistä kokoelman kehittämistä, estää sensurointia sekä selventää menettelyä lahjoitusten ja poistojen kanssa.

Valinta ja poistot, suunnittelu, ulkoiset suhteet ja yhteistyö ovat pääsyyt sille, miksi kokoelmapolitiikka tulee olla kirjoitettuna. Lähtökohtana on kirjaston tehtävä siinä yhteisössä, jossa toimitaan.

2 SEUTUKIRJASTO

Asiakkaan arjessa – yhteistyössä yli rajojen

Seutukirjaston toimintasuunnitelman 2010 tavoitteet on jaettu kolmeen ryhmään:

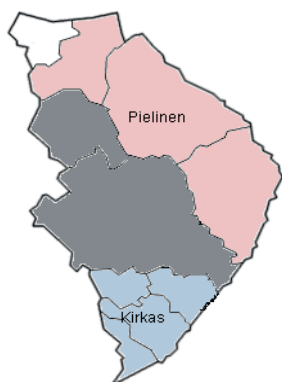
- Askelia kohti asiakasta
- Laadukkaat ja tuoreet kokoelmat
- Innovatiivinen yhteistyö.

Toiminta muodostuu entistä selvemmin toisiinsa liittyvistä asiakas-, kokoelma- ja yhteistyöpalveluista. Kirjaston käyttöaste on pysynyt hyvänä, ja lainan ja –käynnin hinta on ollut maan keskiarvoa alhaisempi. Kokoelman kierto on kuitenkin heikompaa kuin suurissa kirjastoissa keskimäärin - kokoelmat ovat jääneet liian suuriksi asukasluvuun nähden.

2.1 Alue ja väestö

	Etäisyys Joensuusta km	Asukkaita 2008	Asukkaita 2009	
Joensuu		58 138	72 704	Kuntaliitosten jälkeen
Eno	35	6 460		Kuntaliitos Joensuuhun 2009
Kontiolahti	20	13 490	13 677	
Liperi	26	12 056	12 133	
Outokumpu	40	7 551	7 492	
Polvijärvi	50	4 843	4 821	
Pyhäselkä	27	7 835		Kuntaliitos Joensuuhun 2009
Yhteensä		110 373	110 827	

Seutukirjastoon kuuluu pääkirjaston lisäksi kuusi kirjastoa, 11 lähikirjastoa, viisi kirjastoautoa ja kaksi laitospkirjastoa. Joensuuhun vuonna 2005 liittyneet kunnat Kiihtelysvaara ja Tuupovaara ovat kirjaston organisaatiossa lähikirjastoja. Perustamissopimuksessa maksuosuus on sidottu asukasluvuun. Koko henkilökunta ja hallinto kuuluvat Joensuun kaupungille. Suomen ensimmäisen seutukirjaston perustaminen vuonna 2006 oli iso muutos siihen kuuluville kirjastoille ja myös asiakkaille: maksujen, laina-aikojen ja varausjonon yhdistäminen, hyllyvarausten käyttöönotto sekä kuljetukset kaksi kertaa viikossa. Nämä muutokset heijastuvat myös kokoelmatyöhön.

Pohjois-Karjalassa on **Jokunen-kirjastojen** (kartassa harmaana) lisäksi kirjastoryhmät **Pielinen** (Ilomantsi, Lieksa, Nurmes) ja **Kirkas** (Kesälahti, Kitee, Rääkkylä, Tohmajärvi) sekä Valtimon kirjasto. Alueellisen yhteistyön lisäämistä on vuonna 2010 selvitetty hankkeella *Kohti Pohjois-Karjalan kirjastoa*.

Maakuntaohjelman 2011 -2014 (POKAT 2014) mukaan Pohjois-Karjala on koulutusmaakunta, jossa koulutetaan osaajia paitsi omalle alueelle, niin tietyillä aloilla myös koko maan tarpeisiin ja kansainvälisestikin. Opiskelijoiden väestöosuus on keskimääräistä suurempi. Haasteena on, että opiskelijat saataisiin jäämään maakuntaan opintojen päätyttyä.

Maakunnan väkiluvun lasku on hidastunut. Vuonna 2009 se laski enää 167 hengellä, kun luku vuonna 1998 oli 1 515. Vuoden 2010 ennakkotietojen mukaan väestömäärä laskee noin sadalla hengellä. Muuttovoitto ulkomailta, lähinnä Venäjältä, oli vuonna 2009 koko Pohjois-Karjalassa 390 henkeä. Joensuussa ulkomaan kansalaisia oli 1 418 vuonna 2009.

Seutukirjaston alueen asukasmäärän kasvu oli 454 vuodesta 2008 vuoteen 2009; vuoden 2010 ennakkotietojen mukaan kasvu on 694. Asukasluku on noussut Joensuussa, Kontiolahdella ja Liperissä. Suurinta väestön vähentyminen on ollut Outokummussa ja Polvijärvellä, jossa väheneminen on kuitenkin melkein pysähtynyt (2010 enää -16). Ennusteen mukaan kasvua jatkaa eniten Kontiolahti, mutta myös Liperin ja Joensuun asukasluku tulee kasvamaan.

Seutukirjaston alueeseen kuuluu yliopistokaupungin ruutukaavaa, lähiöitä, maaseutua ja jopa raja-seutua. Joissakin kunnissa kesä- ja loma-asukkaita on paljon.

Tilastokeskuksen kuntaryhmituksen mukaan
maaseutumaisia

ovat kunnat, joiden väestöstä alle 60 % asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on alle 15 000.

taajaan asuttuja

kuntia ovat kunnat, joiden väestöstä vähintään 60 %, mutta alle 90 % asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on vähintään 4 000 mutta alle 15 000.

kaupunkimaisia kuntia

ovat kunnat, joiden väestöstä vähintään 90 % asuu taajamissa tai suurimman taajaman väkiluku on vähintään 15 000.

Opiskelijoita on eniten Joensuussa, mutta ammatillista perus- ja täydennyskoulutusta on laajasti eri kunnissa. *Itä-Suomen yliopiston* Joensuun kampuksen erikoisaloja ovat metsätieteet, kasvatustieteet ja Karjalan tutkimus, uusimpana ortodoksinen ja luterilainen teologia. Pohjois-Karjalan ammatikorkeakoulussa painotetaan muovi- ja metalliteknologiaa sekä viestintä- ja muotoiluaineita. Joensuun tiedepuistossa lukuisat yritykset kehittävät tuotteita ja palveluita sekä tarjoavat työpaikkoja koulutetulle väelle.

Työttömyys on koko Pohjois-Karjalassa keskimääräistä suurempaa ja globalisaatio on vähentänyt teollisuustyöpaikkoja, mutta myös uutta teollisuutta ja tuoteinnovaatioita on syntynyt (esim. Blomco oy). Työttömyys tai sen uhka ja uudelleen koulutus koskevat silti yhä useampia.

Väestön ikärakenne Pohjois-Karjalassa 31.12.2009

	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80+
Joensuu	3597	3491	3847	4916	6635	5496	4109	3441	4173	4958	5451	5478	5102	3360	2935	2469	3246
Outokumpu	346	299	363	473	404	378	300	306	390	512	641	720	689	433	417	355	466
Kontiolahti	997	1055	1078	898	497	778	979	938	967	1048	1005	1010	871	507	383	298	368
Liperi	780	746	805	784	451	592	730	647	878	961	936	937	910	548	507	404	517
Polvijärvi	193	212	290	310	174	187	192	209	271	369	425	481	433	267	277	221	310

Lähde: Pohjois-Karjalan maakuntaliitto 19.3.2010

Ikärakenteen muutos ja kouluverkkopäätökset vaikuttavat kirjastopalveluihin. Lasten ja nuorten määrä vähenee - erityisesti Polvijärven, Enon ja Outokummun alueella väki on iäkästä. Lapsiperheitä ja omakotiasutusta on paljon Liperissä, Kontiolahdella ja Pyhäselässä. Aktiivisten seniorien 65 – 74 -vuotiaiden ja vanhusväestön eli yli 74-vuotiaiden määrä kasvaa tasaisesti.

Väestön ikäryhmät

* Sisältää kuntaliitokset

	lapset 0 - 9	%	nuoret 10 -15	%	nuoret 15 -19	%	aikuiset 20 - 34	%	aikuiset 35 - 64	%	aikuiset 65 – 80+	%
Joensuu *	7 088	9,7	3 847	5,3	4 916	6,8	16 240	22,3	28 603	39,3	12 010	16,5
Outokumpu	645	8,6	363	4,8	473	6,3	1 082	14,4	3 258	43,5	1 671	22,3
Kontiolahti	2 052	15,0	1 078	7,9	898	6,6	2 254	16,5	5 839	42,7	1 556	11,4
Liperi	1 526	12,6	805	6,6	784	6,5	1 773	14,6	5 269	43,4	1 976	16,3
Polvijärvi	405	8,4	290	6,0	310	6,4	553	11,5	2 188	45,4	1 075	22,3
Yhteensä	11 716	10,6	6 383	5,7	7381	6,6	21 902	19,8	45 157	40,7	18 288	16,5

Alle 15-vuotiaat

* Sisältää kuntaliitokset

		%
Joensuu *	10 935	15
Outokumpu	1 008	13
Kontiolahti	3 130	23
Liperi	2 330	19
Polvijärvi	695	14
Yhteensä	18 098	16

2.2 Seutukirjaston kokoelmat ja vertailu muihin kirjastoihin**2.2.1 Seutukirjaston kaikkien aineistojen kokoelma ja käyttö 2009**

Kirjasto	Lainanneet asiakkaat	Lainaus	Hankinta	Kokoelma	Poistot	Kierto
Eno	2 268	75 688	2 992	72 826	10 856	1,04
Joensuu	33 002	1 578 963	23 196	555 680	36 232	2,84
Kontiolahti	5 312	215 244	5 729	87 260	7 092	2,47
Liperi	4 668	158 341	6 201	93 458	10 307	1,69
Outokumpu	3 496	114 388	3 503	76 392	4 396	1,50
Polvijärvi	1 745	67 514	2 088	44 158	2 028	1,53
Pyhäselkä	3 189	133 469	3 249	72 196	4 237	1,85
Kirjastoautot		252 148*				
Yhteensä	53 680	2 597 483	46 958	1 001 634	75 148	2,59
	48,64 % asukkaista	23,5 / as	427 / 1 000 asukasta	9,1 / as	7,5 % kokoelmasta	
2008	54 077	2 596 661	49 541	1 029 219	59 746	2,52

* Kirjastoautojen lainaus ei muutoin sisälly arviointiin

2.2.2 Tilastot vertailukunnista 2009

Kirjasto	Asukasluku	Lainaus	Lainaus/ asukas	Hankinta	Hankinta / asukas	Kokoelma	Kokoelma / asukas	Poistot/ kokoelma	Kierto
Hämeenlinna	66 131	1 346 549	20,4	22 912	346	465 046	7,0	6,9 %	2,89
Joensuun seutu	110 373	2 597 483	23,5	46 958	425	1 001 634	9,1	7,5 %	2,59
Jyväskylä	128 028	2 960 345	23,1	50 817	397	939 535	7,3	7,7 %	3,14
Kouvola	88 436	1 616 388	18,3	29 557	334	767 518	8,7	10,3 %	2,10
Kuopio+Karttula	95 484	2 130 871	22,3	39 183	410	637 551	6,7	11,9 %	3,34
Mikkelin seutu	60 752	991 532	16,3	23 180	382	488 382	8,0	8,1 %	2,03
Oulu	137 061	3 177 145	23,2	57 545	420	850 965	6,2	9,0 %	3,73
Rovaniemi	59 353	1 237 892	20,9	23 636	398	509 766	8,6	5,9 %	2,42
Seinäjäki	56 211	1 117 560	19,9	25 585	455	513 481	9,1	5,1 %	2,17

Seutu on kokonaisuutena erilainen kuin vastaavankokoinen kaupunki, sillä seutu muodostuu kaupunkiin nähden laajemmasta maaseutualueesta. Tämä näkyy esimerkiksi vertailtaessa lainauslukuja tai kirjastokäyntejä. Tiiviissä kaupunkimaisessa kunnassa lainoja ja käyntejä asukasta kohden on yleensä enemmän kuin harvaanasutussa maaseutumaisessa kunnassa. Lisäksi seudulla, kuntarakenteesta johtuen, on toimipisteitä enemmän. Näistä syistä verrokkeja Joensuun seutukirjastolle on hankala löytää eikä tietojen vertailu ole yksiselitteistä.

Vuonna 2009 seutukirjaston kokoelmat ovat olleet huomattavan isoja verrattuna muihin suhteellisen samankokoisiin maakuntakirjastoihin. Siten myös kokoelman kierto on selvästi useita muita alhaisempaa. Tämänkin karkean vertailun perusteella Joensuun seutukirjastolla on tarvetta tehostetulle kokoelmatyölle. Kokoelmien paisuminen on koko ajan uhkaamassa.

Joensuun seutukirjaston asiakkaat käyttävät kokoelmaa ahkerasti ja siten aineistomäärärahat ovat hyvässä käytössä – hyvät aineistomäärärahat eivät aina välttämättä johda hyviin lainauslukuihin. Kokonaisuudessaan kirjaston toiminnan voi katsoa olevan Joensuun kaupungin näkökulmasta tehokasta ja taloudellisesti toimivaa.

Rebekka Pilppula

2.2.3 Valtakunnallisen tilastotietokannan tunnusluvut 2009

	Joensuun seutu	Itä-Suomi	Pohjois-Karjala	Koko maa
Kokoelmat / Asukasluku	9,33	9,29	10,18	7,56
Kirja-aineisto / Asukasluku	8,37	8,4	9,15	6,81
Musiikkiaänitteet / Asukasluku	0,53	0,51	0,55	0,42
Kuvataallenteet / Asukasluku	0,16	0,16	0,2	0,15
Hankinta / (Asukasluku / 1000)	435,84	441,29	451,97	396,49
Kirja-aineistot	371,83	374,03	382,45	334,12
Musiikkiaänitteet	64,02	67,26	69,52	62,37
Kuvataallenteet	15,17	21,67	19,44	20,34

Kokonaislainaus / Asukasluku	23,09	19,68	22,3	18,65
Kirja-aineistot	17,52	14,67	16,52	13,76
Musiikkiäänitteet	1,77	1,37	1,61	1,47
Kuvatallenteet	1,37	1,44	1,59	1,53
Lainauskierto = Lainaus / Kokoelmat	2,47	2,11	2,19	2,46
Kirja-aineistot	2,09	1,75	1,81	2,02
Musiikkiäänitteet	3,34	2,69	2,95	3,53
Kuvatallenteet	8,71	8,75	7,9	10,08

Lähde: tilastot.kirjastot.fi/

Kokonaislukuihin vaikuttavat mm. käsikirjastojen ja varastojen suuruus sekä kirjastoautojen, siirto-kokoelmien ja laituskirjastojen kokoelmat – vähän kiertävän aineiston osuus koko kokoelmasta. Nimekehankinnan laajuus kaikkiaan vaihtelee kirjastoittain. Siksi arviointia ei voi tehdä vain kokonaislukujen perusteella vaan tarkemmin aineistolajeittain ja luokittain sekä kokoelman sisältöä ja käyttöä eritellen.

2.3 Kokoelmien historiaa

Seudun kaikkien kirjastojen kokoelmissa näkyy alueellinen historia ja pitkä kirjastotie.

Kirjasto	Perustamisvuosi
Liperi	1845
Kiihtelysvaara	1856
Eno	1859
Joensuu	1862
Polvijärvi	1862
Kontiolahti	1864
Kuusjärvi (Outokumpu)	1884
Tuupovaara	1903

Toiminta itsenäisinä kunnankirjastoina, myöhemmin maakuntakirjaston ja kaukopalvelun tuella, vaikutti hankintoihin ja pitkäaikaissäilytykseen. Omat laajat kokoelmat olivat välttämättömiä, varastojen koko vaihteli tilojen mukaan. Kirjastolautakunta oli jokaisessa kunnassa, hankintapaikkana paikallinen kirjakauppa, milloin vain sellainen oli. Suomen kirjastoseura järjesti valtakunnallisen kirjavalintaseminaarin vuonna 1976 Pohjois-Karjalan kesäyliopistossa. Seminaarin pääteemana oli kirjavalintaongelmien pohdinta ja se, miten ”kuntalaisten lukutarpeet mahdollisimman hyvin tyydytettäisiin” (Karjalan maa 15.6.1976). Seminaarin tarkoituksena oli ”luoda mallit, joita kirjastolautakunnat voivat soveltaa käytännössä muovattaessaan kirjavalinnan periaatteita”.

Kantakirjaston lisäksi pitäjissä oli pienempiä piirikirjastoja tai lainausasemia, esimerkiksi Kontiolahdella vuosina 1940 - 1950 piirikirjastot Jakokoski, Kunnasniemi, Lehmo, Mönni, Paihola, Puso ja Selkie. Piirikirjastoja lakkautettiin kaikissa kunnissa 1900-luvun jälkipuoliskolla, ja kokoelmat siirrettiin kantakirjastoon, jossa vanhan kirjallisuuden osuus kasvoi.

Pitkän toiminta-ajan lisäksi kokoelmien nykytilaan ovat vaikuttaneet muutokset kirjastotiloissa: sijainti, pinta-ala, osastojako jne. Muutto toisiin tiloihin on joskus vauhdittanut poistoja, mutta entistä laajemmat tilat toisaalta vähentäneet niitä. Varastot ovat pysyneet suurina, jos tilaa on riittänyt.

Joensuun kaupunginkirjasto oli Suomessa ensimmäinen, jolle vuonna 1962 myönnettiin maakuntakirjaston tehtävät, ja kokoelmaa on siitä lähtien rakennettu tämän tehtävän mukaisesti. Nimekehankinta on aina ollut laajaa ja varastointi perusteellista. Varaston vanhimmat kirjat ovat 1700-luvulta (ruotsinkielinen Raamattu vuodelta 1688). 1800-luvun ja 1900-luvun alun kirjallisuutta on paljon ja sitä koottiin aktiivisesti maakuntakirjaston perustamisen jälkeen. Vanhaa kirjallisuutta saatiin lahjoituksina esimerkiksi joensuulaisten perheiden jäämistöistä, eikä niteiden liittämistä kokoelmaan kovin paljoa rajoitettu.

Atk-kirjastojärjestelmien käyttöönotto 1980-luvun puolivälistä alkaen vaati kokoelmatietojen perusrekisteriä, mutta sen yhteydessä karsintaa ei tehty riittävästi eikä poistojen tueksi vielä ollut käyttötilastoja yksittäisistä nimekkeistä. Samaan aikaan Joensuuhun suunniteltiin uutta pääkirjastoa; ennen muuttua sarja- ja muita varastoja käytiin läpi ja varsinkin tutkimusjulkaisuja lähetettiin Joensuun yliopiston kirjastoon ja Varastokirjastoon.

2.4 Jokunen

Seutukirjaston kokoelmatietokantaan, Jokuseen, kuuluu myös Juuan kunnankirjasto. Tietokantayhteistyö alkoi vuonna 1991, jolloin Jokuseen kuuluivat Juuka, Kiihtelysvaara, Kontiolahti, Outokumpu, Polvijärvi ja

Pyhäselkä. Tuupovaara tuli mukaan vuonna 2003 ja Joensuun kaupunginkirjasto vuonna 2005. Samana vuonna toteutui Kiihtelysvaaran ja Tuupovaaran kuntaliitos Joensuuhun. Liperin tietokannan konversio Jokuseen oli vuonna 2005 ja Enon vuonna 2006.

Joensuun tietokanta oli muodostettu 1980-luvun puolivälissä Valtakunnallisen nimekerekisterin pohjalta ja sen mukaisesti sisälsi puutteellisempia tietueita kuin myöhemmin oli 1990-luvulla perustetussa Jokusessa. Liperin ja Enon tietokannat olivat vielä täydellisempiä ennen konversioita. Tämän takia muut seudun kirjastot saivat uuden isomman Jokusen myötä laadultaan huonomman tietokannan. Konversioista seurasi myös paljon päällekkäisiä tietueita, joita on korjattu vuosina 2006 - 2010 ja samalla lisätty kuvailu- ja hakutietoja. Tätä tietokannan "siivousta" alettiin kutsua korjausluetteloinniksi.

Tietokannan ylläpito toimii hajautettuna luettelointina niin, että Joensuulla on päävastuu laadusta ja yhteistyön hallinnasta. Kokeneita luettelointia on eri kirjastoissa, mutta kaikissa kirjastoissa ei tarvitse olla luetteloinnin asiantuntijoita. Ajansäästö on toimivan yhteistyö etu. Yhteiselle verkkoasemalle on tallennettu luettelointi- ja muita ohjeita täydentämään kansallisia standardeja. Luettelointitietueiden kopiointia ja editointia käytetään mahdollisimman paljon: BTJ:n ja Fennican lisäksi Jyväskylän, Oulu, Tampereen ja Turun maakuntakirjastojen tietokannoista. Kansallisen yhteisluettelon toteutumista odotetaan.

Päätoimisesti hankinta- ja luettelointitöitä tekevät yksi informaatikko ja yksi kirjastovirkailija pääkirjastolla, jossa musiikkiosaston kirjastonhoitaja luetteloi musiikkinimekkeet ja lastenosaston kirjastonhoitajat lasten av-aineiston. Osia luettelointitöistä on jaettu niistä kiinnostuneille työntekijöille (elokuvat, äänikirjat, kausijulkaisut). Uutuusaineisto saapuu seudun muihin kirjastoihin suoraan hankintapaikoista ja käsitellään siellä - kirjasto saa uutuusnimekkeet joustavasti asiakkaiden käyttöön, mutta pyrkii välttämään tarpeetonta luettelointityötä.

Kokoelmatietokanta Jokusen lisäksi seutukirjaston ylläpitämiä ovat aluetietokanta **Koivikko**, artikkelitietokanta **Käkönen**, musiikin aluetietokanta **Kaski** ja kirjailijatietokanta **Latvavesiltä**. Kansallisten ja kansainvälisten tietokantojen käyttöä helpottaa seutukirjaston verkkosivulla oleva aiheenmukainen päivittyvä tietokantaluettelo. Sieltä löytyvät myös valikoimaluettelot ja lehtiluettelot.

Verkkokirjasto palvelee kokoelman käyttöä. Verkkokäyntejä vuonna 2009 oli 2 304 730, kasvua edellisestä vuodesta 17 %. Kasvu jatkui 7,5 % vuonna 2010. Jokusen näyttöluettelon käytettävyydestä ei ole selvitystä. Kirjastojärjestelmä, luettelointiformaatti ja verkkokirjaston asiakasliittymä vaihtuvat lähivuosina. Kansalliseen laadun arviointiin tulisi kuulua myös verkkokirjaston ja näyttöluetteloiden arviointi.

Jokusen nimekemäärä

Tunnus	Aineistolaji	Nimekkeitä	Tunnus	Aineistolaji	Nimekkeitä
al	Aikakauslehti	33 744	mp	MP3	35
br	Blu-ray	60	mm	Muu mikrotallenne	2
cd	CD-äänite	32 067	mo	Moniviestin	187
cr	CD-Rom	1 036	nu	Nuotti	12 388
ka	C-kasetti	6 547	nä	Nuotti+äänite	1 002
di	Diat	545	pa	Partituuri	550
dv	DVD	6 206	sl	Sanomalehti	628
dr	DVD-Rom	29	sk	Sokeainkirjoitus	7
es	Esine	28	ty	Työpiirustus	185
kr	Kartta	1 982	va	Verkkoaineisto	636
ki	Kirja	224 691	vi	VHS-video	3 962
ko	Kooste	27	le	Äänilevy	4 658
ku	Kuva	7	än	Ääninauha	11
ll	Lehtileike	2 508	ät	Ääni+teksti	1 768
mf	Mikrofilmi	1 633			
mk	Mikrokortti	4			
Yhteensä					337 133

3 KOKOELMAPOLITIIKAN HANKE

Kirjastojen itsenäisyys omassa toimintaympäristössään haluttiin säilyttää seutukirjaston perustamisen jälkeenkin ja kirjastot vastaavat edelleen omasta kokoelmastaan. Siitä huolimatta tarvitaan yhteisiä linjauksia aineiston poistamiseen, varastointiin ja hankintaan eli kokoelmapolitiikkaa. Vuonna 2008 kirjastotoimen johtaja asetti tavoitteet:

- Kokoelmien arviointi
- Periaatteet hankinnalle, karsinnalle ja varastoinnille
- Tietoisuuden lisääminen yhteisestä kokoelmasta
- Asiakasesitteen valmistaminen
- Hiljaisen tiedon siirtäminen

Joensuun kulttuuritoimen strategia *Ajan virta* ohjeistaa seuraavasti:

1. Osaamisen päivittäminen muuttuvassa yhteiskunnassa
2. Taide- ja kulttuuriomaisuuden pitkäjänteinen hoito
 - Laadukkaiden kokoelmien ylläpito ja hoito
 - Kokoelmien asianmukainen tallennus, säilytys ja esillepano
3. Saavutettavuus
4. Monikulttuurisuus
5. Erikielisen aineiston määrä kirjaston kokoelmissa

3.1 Suunnitelma ja työnjako

Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen koulutus oli Joensuussa joulukuussa 2007 ja osanottajat vastasivat saatuihin tehtäviin. Teksteistä koottiin ensimmäinen versio seutukirjaston kokoelmapolitiikasta.

Vuonna 2008 muodostettiin kirjastojen henkilökunnasta ryhmät käsittelemään kokoelmien osia: kaunokirjallisuus, tietokirjallisuus, lastenkirjallisuus, elokuvat ja musiikki. Ryhmien keskusteluista ja kirjastoille tehdyistä kyselyistä saatiin pohjaa kokoelmapolitiikan jatkolle. Seuraavana vuonna kirjastotoimen johtajan ehdotuksesta kokoelmapolitiikka jaettiin osiin: kokoelmien nykytila, hankinta, varastointi ja poistot.

Samanaikaisesti kaikissa kirjastoissa aloitettiin entistä tehokkaampi kokoelmatyö: avokokoelmien, varastojen ja käsikirjastojen saneeraus. Poistoja lisättiin huomattavasti, samoin siirtoja pääkirjastoon.

Osallistujat

Seutukirjaston johto	Rebekka Pilppula
Tilastot kirjastojärjestelmästä	Anne Konttinen
Enon ja Uimaharjun kirjasto	Juha Mikkola, Tytti Aho
Kontiolahden ja Lehmon kirjasto	Merja Mustonen
Liperin, Viinijärven ja Ylämyllyn kirjasto	Marja-Liisa Sihvonen
Outokummun kirjasto	Eeva Miettinen
Polvijärven kirjasto	Sirkku Mustalahti
Pyhäselän ja Reijolan kirjasto	Kaisu Kärnä
Joensuun lähikirjastot	Merja Eronen, Leena Kokkonen, Merja Mustonen, Lahja Ruottinen, Rauni Silvennoinen
Joensuun pääkirjasto	Katriina Suvanto
aikuistenosaston kokoelmat	Elisabet Herranen
käsikirjasto ja varaston tietokirjallisuus	Katri Piepponen
musiikkikokoelmat	Riitta Vaittinen, Taina Hakkarainen
lasten ja nuorten kokoelmat	
tilastojen ja arviointien kokoaminen, kokoukset ja raportti	Seija Ventola
Pääkirjaston työntekijöistä osallistuivat lisäksi	
Sirkku Häyhä-Karmakainen	luokka 2 aikuistenosastolla ja varastossa
Päivi Kiiskinen-Mustonen	luokka 5, osa kaunokirjallisuudesta, äänikirjat, kielikurssit
Liisa Mäenpää	varaston taidekirjat

Kai Sormunen
Rebekka Pilppula
Liisa Konttinen

varaston luokka 9 ja kaunokirjallisuus, aikuisten elokuvat
varaston luokka 69
kokoelmien kunnon arviointi

3.2 Aineisto ja menetelmät

Tärkeimmät tausta-aineistot olivat Raine Wilénin ja Terttu Kortelaisen kirja *Kirjastokokoelmien kehittämisen ja arvioinnin perusteet* ja Kortelaisen kirja PARKKI-projektista.

Noora Valkosen pro gradu-tutkielman *Yhteisöllisyys ja asiakkuus yleisen kirjaston kokoelmassa* saaminen tekijältä hankkeen käyttöön oli hyödyllistä. Hän selvensi mm. näitä periaatteita:

- Arvioinnin ei pitäisi olla pirstaleista, vaan sen tulee kuvata kokonaisuutta, ei päälle liimattua, vaan aidosti toimintaa tukevaa
- Tulosten ja erityisesti vaikutusten arvioinnissa on kysymys muutoksen osoittamisesta
- Arvioinnissa käytetään määrällistä aineistoa tai laadullista aineistoa määrällisen tavoin
- Vaikutusten osoittaminen edellyttää sen ketjun avaamista, mistä vaikutusten ajatellaan syntyvän.

Arviointia voidaan toteuttaa monin tavoin sisäisenä tai ulkoisena. Seutukirjastossa arviointityöstä muodostui luontevasti itsearvioinnin prosessi. Siinä

- työyhteisön jäsenet ovat mukana arvioimassa, ottamassa kantaa ja kehittämässä oman yhteisönsä toimintaa
- yhdessä sovitaan kehittämisen kohteista ja parannuskeinoista
- hyvän laadun sisältö tarkennetaan viime kädessä itse omien asiakkaitten, toimintaympäristön ja resurssien näkökulmasta
- otetaan huomioon toimintaan kohdistuvat yleiset vaatimukset, kuten kansalliset laatusuosituksiset, politiikkaohjelmat ja lainsäädäntö
- luodaan omaan työyhteisöön soveltuvat realistiset käytännöt
- edetään pienin askelin omien voimavarojen puitteissa.

ITE - itsearviointi- ja laadunhallintamenetelmä tuo parhaat tulokset, kun yksilöjen arviointien peilaamisesta päästään yhteisölliseen keskusteluun ja tiedonmuodostukseen. Tuloksena on laatuprofiili, jonka avulla työyhteisö paikantaa keskeiset kehittämistarpeensa ja valitsee, mitä niistä ottaa konkreettiseksi kehittämistavoitteiksi. Arviointi ja kehittämistyö täsmentyvät prosessin aikana. (Seppälä-Järvelä 2009)

Itsearviointi on yhteisen ymmärryksen luomisprosessi, joka koostuu tiedon keräämisestä, käsitteilystä ja analysoinnista. Sen vaikutusten ja tulosten tulisi näkyä päätöksenteossa. Ollakseen luotettavaa itsearvioinnin on perustuttava tietoon, joka voi koostua

- kokemuksista
- havainnoista
- tunteista
- huolella kerätystä toimintaa kuvaavasta aineistosta ja erilaisista mittauksista.

Arvioinnin lähtökohtana ovat tavoitteet, jotka

- toteuttavat asiakaskunnan tarpeita
- ovat realistisia mutta haastavia
- ovat konkreettisia ja yksiselitteisiä
- ovat mahdollisimman hyvin mitattavissa tai arvioitavissa
- ovat määrältään rajallisia.

(Kortelainen 2003)

Seutukirjastossa kokoelmien arviointia varten koottiin tilastot 31.12.2008 ja 31.12.2009 PallasPro- tilasto-ohjelmalla vuositilastoja tarkemmin:

- aineistolajit, luokat, kielet, kirjastot, osastot
- niteet, lainaus, hankinta, poistot.

Mittareita

Kokoelma	Niteet yhteensä	/ asukkaat	kirjastot osastot	aikuisten	lasten	aineistolajit	luokat, kielet
Lainaus	Lainaus yhteensä	/ asukkaat	kirjastot osastot	aikuisten	lasten	aineistolajit	luokat, kielet
Kierto	Lainaus / kokoelma		kirjastot osastot	aikuisten	lasten	aineistolajit	luokat, kielet
Hankinta	Niteet yhteensä	% / kokoelma	kirjastot osastot	/ poistot	/ 1 000 asukasta	/ alle 15-vuotiaat	aineistolajit luokat, kielet
Poistot	Niteet yhteensä	% / kokoelma	kirjastot osastot	aikuisten	lasten	aineistolajit	luokat, kielet

Lainausluvuissa on niteiden kokonaiskäyttö seutukirjaston alueella ja muissa kirjastoissa, ei vain kotiosastolla. Kiertolukuja pidettiin tarpeellisina, mutta ongelmallisina, eivätkä ne ole suoraan verrattavissa toisiinsa. Tarkat kirjastokohtaiset tilastot ovat raportin liitteissä, joissa kirjatilastoissa on vain suomenkielinen kirjallisuus, vieraskielinen erikseen. Kirjastoautojen puuttuminen kartoitukselta aiheuttaa sen, että varsinkin lasten ja nuorten kirjojen lainausluvut ovat todellisia pienempinä.

Tilastoja kokoelmien eri osista toimitettiin kirjastoille ja osastoille tutkittaviksi ja niihin pyydettiin vastauksia määräaikoihin mennessä. Vastauksissa toivottiin tavoitteita kokoelmien kehittämiseksi sekä ideoita esittelylle, sijoittelulle ja käytön lisäämiselle; niistä keskusteltiin kokouksissa vuoden 2010 aikana. Kirjastot asettivat myös tavoitteita poistoille ja mm. kokoelman osien (luokkien) kierrolle.

Keskustelut kokoelmapolitiikkatyöhön osallistuneiden kesken ja ryhmäpalaverien aikana synnyttivät ensimmäiset laadulliset arviot kokoelmista – usein itsekriittisiä ja karsintaa vauhdittavia ajatuksia. Monien hankkeeseen osallistuneiden pitkä työura ja kokemukset toimintaympäristöstä, asiakaspalvelusta ja kokoelmatyöstä olivat välttämättömiä arvioinnin aloitukselle. Seutukirjaston pari ensimmäistä toimintavuotta tarvittiin ennen kuin muuttuneet olosuhteet ja resurssit alkoivat näkyä. Kirjastojen ja osastojen sanalliset kuvaukset kokoelman käytöstä ja kehityksestä muodostavat pääosan laadullisesta arvioinnista. Näiden pohjalta muodostettiin kokonaiskuvaa seutukokoelmasta ja asetettiin tavoitteita seuraavien vuosien kokoelmapolitiikalle.

Arviointia jatkettiin esitelmin ja keskusteluin Itä-Suomen kirjastojen arviointiverkoston työpajoissa 7.12.2009 Joensuussa ja 7.5.2010 Mikkeliissä.

4 KOKOELMIEN YLEISTILASTOT

4.1 Kirjakokoelmat

**Aikuisten ja lasten kirjat ilman auto-, käsikirjasto-, erikois- ja kotiseutukokoelmia
Kaikki palvelupisteet**

2008	Niteet	Lainaus	Kierto	Hankinta	Poistot
Eno	57 070	63 634	1,12	2 139	3 169
Kontiolahti	77 390	209 693	2,71	4 985	3 464
Liperi	81 361	128 224	1,58	4 274	7 162
Outokumpu	60 776	96 712	1,59	3 001	2 504
Polvijärvi	38 192	55 617	1,46	1 541	1 502
Pyhäselkä	59 912	106 283	1,77	3 131	1 848
Joensuu	313 452	1 069 398	3,41	15 948	16 988
Yhteensä	688 153	1 729 561	2,51	35 019	36 637

2009	Niteet	Lainaus	Kierto	Hankinta	Poistot
Eno	50 145	60 192	1,20	2 209	8 105
Kontiolahti	73 748	207 969	2,82	4 723	7 430
Liperi	75 993	138 873	1,83	4 191	8 942
Outokumpu	59 299	95 240	1,61	2 588	3 216
Polvijärvi	38 119	55 552	1,46	1 711	1 673
Pyhäselkä	59 121	103 427	1,75	2 839	2 702
Joensuu	303 548	1 061 835	3,50	15 743	20 955
Yhteensä	659 973	1 723 088	2,61	34 004	53 023

4.2 Kauno- ja tietokirjallisuus, lasten- ja nuortenkirjat

	2008					2009				
	Niteet	Lainat	Kierto	Hankinta	Poistot	Niteet	Lainat	Kierto	Hankinta	Poistot
Kauno-										
kirjallisuus	207 948	529 867	2,55	9 857	8 910	199 349	534 089	2,68	9 503	16 264
Tieto-										
kirjallisuus	258 448	511 396	1,98	11 190	10 924	241 904	509 395	2,11	10 443	23 251
Aikuisten kirjat										
yhteensä	466 396	1 041 263	2,23	21 047	19 834	441 253	1 043 484	2,36	19 946	39 515
Lasten ja nuorten kirjat	220 377	681 947	3,09	14 063	16 646	218 747	684 323	3,13	14 058	13 508

Lainaus lisääntyi vähän, kierto parani kauttaaltaan hiukan, kokoelma pieneni 4 %, poistot lisääntyivät 45 %, hankinta väheni 3 %.

Kaunokirjallisuus

- lainaus lisääntyi
- poistot lähes kaksinkertaiset
- kierto parani 0,13
- hankinta pieneni lähes 4 %

Tietokirjallisuus

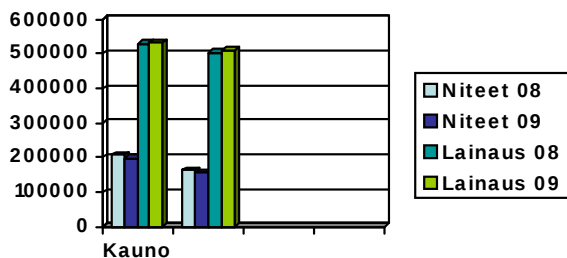
- lainaus laski vähän
- kierto parani 0,13
- poistot yli kaksinkertaiset – myös hankinnan suhteen
- hankinta pieneni 6,7 %

Lastenkirjallisuus

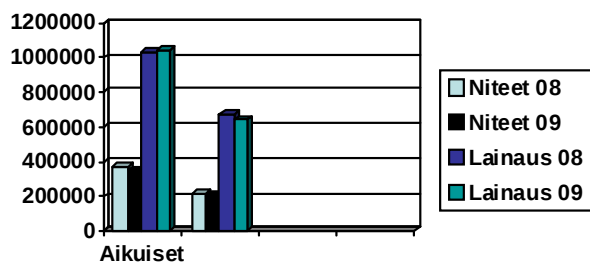
- lainaus lisääntyi hiukan
- kierto parani 0,04
- hankinta pysyi yhtä suurena
- poistot vähenivät (poistot hankintaa suuremmat v. 2008).

Kirjojen niteet ja lainat 2008 ja 2009: kauno- ja tietokirjallisuus, aikuisten- ja lastenkirjat

Kauno / tieto

Aikuiset / lapset

4.3 Kirjojen kierron kehitys kirjastoittain

	Kauno- kirjallisuus	Tieto- kirjallisuus	Lasten- kirjallisuus		Kauno- kirjallisuus	Tieto- kirjallisuus	Lasten- kirjallisuus	
Eno				Pääkirjasto				
2008	1,35	0,87	2,17		5,52	4,06	5,21	
2009	1,32	0,91	1,86		5,54	4,08	5,13	
Uimaharju				Karsikko				
2008	0,83	0,38	0,71		1,18	0,49	2,10	
2009	1,39	0,59	0,75		1,23	0,51	1,97	
Kontiolahti				Kiihtelysvaara				
2008	2,14	1,45	4,65		1,35	0,81	1,50	
2009	2,20	1,69	4,57		1,32	0,65	1,44	
Lehmo				Niinivaara				
2008	2,21	1,56	3,60		2,27	1,26	2,30	
2009	2,29	1,66	3,61		2,30	1,46	2,22	
Liperi				Rantakylä				
2008	1,34	0,96	2,11		3,42	1,35	2,91	
2009	1,49	1,09	2,62		3,74	1,79	3,18	
Viinijärvi				Tuupovaara				
2008	1,13	0,91	2,05		1,42	0,72	2,49	
2009	1,32	0,90	2,73		1,67	0,73	1,53	
Ylämylly								
2008	2,07	1,31	2,89					
2009	2,40	1,64	3,33					
Outokumpu								
2008	1,75	1,03	2,18					
2009	1,77	1,03	2,18					
Polvijärvi								
2008	1,50	0,96	2,02					
2009	1,47	0,95	2,06					
Pyhäselkä								
2008	1,26	0,97	2,01					
2009	1,21	0,88	2,12					
Reijola								
2008	1,82	1,51	3,38					
2009	1,83	1,53	3,23					
				Seutukirjasto yhteensä				
				Kauno- kirjallisuus	Tieto- kirjallisuus	Lasten- kirjallisuus	Kirjallisuus yht.	
				2008	2,55	1,98	3,09	2,51
				2009	2,68	2,11	3,13	2,62

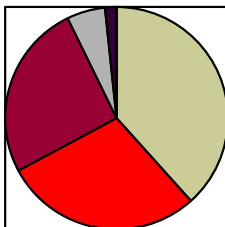
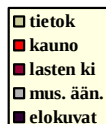
4.4 Ääni- ja kuvatallenteet

2009	Niteet	Lainat	Kierto	Hankinta	Poistot
Musiikki CD aikuiset	37 695	177 276	4,70	3 007	1 456
Musiikki CD lapset	3 454	15 908	4,61	427	46
Yhteensä	41 149	193 184	4,69	3 434	1 502
Elokuvat DVD aikuiset	5 026	68 811	13,69	732	82
Elokuvat DVD lapset	2 821	44 144	15,65	620	104
Yhteensä	7 847	112 955	14,39	1 352	186
Äänikirjat CD aikuiset	1 833	15 875	8,66	369	10
Äänikirjat CD lapset	2 201	16 701	7,59	300	17
Yhteensä	4 034	32 576	8,09	669	27

4.5 Kokoelmien ja lainauksen jakaantuminen 2008

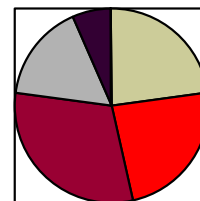
Niteet	tietok	kauno	lasten ki	mus	elok
	375904	280798	250931	54005	16210

Kokoelma yhteensä 1 029 219

Lainaus	tietok	kauno	lasten	mus	elok
Ympyrä 2	570571	578580	758627	418411	156318

Lainaus yhteensä 2 596 661

4.6 Kokoelmat ja lainat / asukkaat 2009

N = Niteet L = Lainat	Eno		Kontio- lahti		Liperi		Outo- kumpu		Polvi- järvi		Pyhä- selkä		Joensuu		Seutu- kirjasto	
Asukkaita	6 460		13 490		12 056		7 551		4 843		7 835		58 138		110 373	
	N	L	N	L	N	L	N	L	N	L	N	L	N	L	N	L
Kauno kirjallisuus	2,20	2,94	1,67	3,72	1,76	3,24	2,90	5,14	2,76	4,05	2,64	3,85	1,46	5,80	1,81	4,84
Tieto kirjallisuus	2,86	2,39	1,67	2,80	2,15	2,51	2,90	2,99	2,82	2,68	2,35	2,56	2,08	6,37	2,19	4,62
Lasten kirjallisuus	2,77	4,35	2,15	9,07	2,24	5,11	2,00	4,35	2,29	0,50	2,68	4,50	1,71	6,19	2,00	6,10
Musiikki äänitteet CD	0,26	0,27	0,16	0,56	0,17	0,22	0,18	0,52	0,19	0,37	0,26	0,42	0,53	2,94	0,37	1,75
Elokuva tallenteet DVD	0,08	0,60	0,13	1,63	0,11	0,92	0,06	0,83	0,09	0,65	0,10	1,09	0,03	1,03	0,07	1,04

Asukaslukuun nähden **kaunokirjallisuuden** kokoelma on suurin Outokummussa ja pienin Joensuussa; molemmissa on lainoja eniten.

Tietokirjallisuuden kokoelma ja lainaus ovat kaikissa kirjastoissa melko samalla tasolla (poikkeuksena Kontiolahti ja Joensuu).

Lasten- ja nuortenkirjojen lainoja asukasta kohti on eniten Kontiolahdella (9,07), kun koko seutukirjaston luku on 6,10. Lainaukseen verrattuna lastenkirjallisuuden kokoelmat ovat pienet ja vain puolet aikuisten kirjakokoelmien summasta väestömäärästä riippumatta – suhteellisesti pienin kokoelma on Joensuussa.

Musiikkiäänitteiden kokoelmat asukasta kohti ovat 1/10 kirjojen kokoelmasta, Joensuussa suhdeluku on 20. Musiikin lainat asukasta kohti ovat yleensä alle yhden, Joensuussa lähes kolme.

Elokvien lainoja on suhteellisesti eniten Kontiolahdella ja Pyhäselässä. Joensuun elokuvakokoelma on pienin asukaslukuun nähden.

4.7 Kirjakokoelmien ikä

Kaikki luokat, kaikki kielet, aikuisten osastot
syyskuu 2010

Kirjasto ja osasto			Julkaisuvuodet 1900 - 2010	2005 - 2010	0 - 5 vuotta vanhaa %
Eno	ENOA		24 897	5 503	22
	Uimaharju ENOUA		8 300	1 529	18
Kontiolahti	KOA		29 964	8 063	27
	Lehmo LEA		15 930	4 546	29
Liperi	LIPA		28 458	6 318	22
	Viinijärvi LIVA		10 295	2 192	21
	Ylämylly LIYA		10 103	3 179	31
Outokumpu	OA		40 429	7 195	18
Polvijärvi	POA		22 927	5 161	23
Pyhäselkä	PYA		25 378	5 094	20
Reijola	REA		15 140	3 674	24
Joensuu					
Pääkirjasto	PKA		101 648	25 593	25
	Karsikko KAA		11 275	1 314	12
	Kiihtelysvaara KIA		12 253	2 115	17
	Niinivaara NIA		22 153	2 897	13
	Rantakylä RAA		21 085	3 738	18
	Tuupovaara TPA		10 011	1 885	19

Kirjakokoelmien ikää tutkittiin nimekehakuna avokokoelmien osastotunnuksien ja julkaisuvuosien mukaan. Kirjastojärjestelmän tilasto-ohjelmalla ei saa vastaavaa nidetilastoa. Nidemäärä on tietysti paljon suurempi varsinkin uudemmassa kirjallisuudessa ja pääkirjastolla myös vanhemmassa. Laatusuosituksen mukaan tuoretta, alle 5 vuotta vanhaa, aineistoa olisi oltava 40 % avokokoelmasta.

Ryhmäkeskusteluissa oltiin kuitenkin sitä mieltä, että kaikissa kirjastoissa tulee olla tarjolla myös vanhempaa kirjallisuutta. Kotimaisen ja käännöskirjallisuuden klassikoiden kysyntä on kasvanut. Koululaiset ja opiskelijat tarvitsevat niitä lukulistojaan ja esitelmiensä takia, ja tällöin samaa kirjaa olisi oltava useampia kappaleita, joten niitä on hyvä olla seudun eri kirjastoissa.

Poistojen lisääntyessä kokoelman ikä muuttuu jatkuvasti, mutta hankinnan pienentyessä on vaarana, että kokoelmassa on jatkuvasti kokoonsa nähden liian paljon vanhoja kirjoja. Vuoden 2010 syyskuussa kokoelma oli muita vanhempi Karsikon, Niinivaaran, Kiihtelysvaaran, Rantakylän, Uimaharjun ja Outokummun kirjastoissa. Tuorein kirjakokoelma on Ylämyllyllä ja Kontiolahdella. Myös pääkirjaston tilannetta (25 % nimekkeistä 0-5 vuotta vanhaa) voi pitää hyvänä, samoin muitakin, jotka ovat selvästi yli 20 % (Reijola, Polvijärvi, Eno).

Hyllyissä paikallaan pysyvien niteiden määrä ei kuitenkaan saisi olla niin suuri, että se tekee tilojen yleisilmeestä staattisen. Kokoelman uudistumista on silloin vaikea nähdä, ja aika yleisesti käyttäjät pitävät kirjaston hankintaa paljon todellista pienempänä.

Kaunokirjallisuuskokoelman ikää on esitelty sivulla 28, tietokirjallisuuden sivulla 43.

4.8 Uusimman kirjallisuuden käyttö

2000-luvulla hankitusta aikuisten suomenkielisestä kirjallisuudesta on kokoelma- ja käyttötiedot 1.1. – 8.10.2009. Taulukossa on vertailu kaikkien suomenkielisten kirjojen niteisiin ja lainoihin vuositilastossa 31.12.2009 sekä 2000-luvulla hankittujen % -osuus.

2000-luvulla hankitut suomenkieliset kirjat, lainat 1.1. - 8.10.09				Niteet %	Lainat %	Kaikki suomenkieliset kirjat		2009		2000- luvun % osuus kaikista ko. lainoista
	Niteitä	Lainat	Kierto			Niteitä	Lainat	Kierto		
Eno ENOA										
Tietokirjallisuus	4 988	6 783	1,36	58	47	14 062	12 833	0,91		53
Kaunokirjallisuus	3 633	7 536	2,07			10 653	14 013	1,32		54
Yhteensä	8 621	14 319	1,66							
Kontiolahti KOA										
Tietokirjallisuus	7 189	14 965	2,08	54	45	14 922	25 232	1,69		59
Kaunokirjallisuus	6 099	17 944	2,94			14 244	31 271	2,20		57
Yhteensä	13 288	32 909	2,48							
Liperi LIPA										
Tietokirjallisuus	6 259	9 580	1,53	59	47	15 794	17 232	1,09		55
Kaunokirjallisuus	4 336	10 426	2,40			13 455	20 050	1,49		52
Yhteensä	10 595	20 006	1,89							
Outokumpu OA										
Tietokirjallisuus	7 106	11 707	1,65	52	37	21 890	22 542	1,03		52
Kaunokirjallisuus	6 562	19 959	3,04			21 876	38 784	1,77		51
Yhteensä	13 668	31 666	2,32							
Polvijärvi POA										
Tietokirjallisuus	5 254	7 513	1,43	56	41	13 645	12 969	0,95		58
Kaunokirjallisuus	4 093	10 855	2,65			13 351	19 593	1,47		55
Yhteensä	9 347	18 368	1,97							
Pyhäselkä PYA										
Tietokirjallisuus	5 366	6 502	1,21	56	45	12 484	11 028	0,88		59
Kaunokirjallisuus	4 192	7 845	1,87			12 323	14 923	1,21		53
Yhteensä	9 558	14 347	1,50							
Pääkirjasto PKA										
Tietokirjallisuus	39 603	173 899	4,39	63	54	78 368	319 788	4,08		54
Kaunokirjallisuus	22 910	149 518	6,53			46 261	256 364	5,54		58
Yhteensä	62 513	323 417	5,17							

2000-luvulla hankittujen kirjojen osuus lainoista on huomattava. Suhteellisesti suurinta se on Kontiolahdella, Polvijärvellä ja Pyhäselässä. Myös pääkirjaston kaunokirjallisuuden lainauksesta suurin osa kohdistuu uusiin kirjoihin. Tämä tukisi sitä Raine Wilénin esittelemää tutkimustulosta, että käyttö on melko rajattua ydinkokoelmaan.

(ks. s. 6 "Kokoelman käytöstä on esitetty 80/20-laki, jonka mukaan 80 % kokoelman tilastollisesta lainauskäytöstä koostuu 20 % osuudesta kokoelmaa eli käyttö on hyvin keskittynyttä ydinkokoelmaan".)

Tietokirjojen uusien niteiden osuus on paljon suurempi kuin lainojen, erityisesti pääkirjastossa. Uusimman kirjallisuuden kiertoluvut eivät kuitenkaan ole niin suuria kuin olisi luullut, poikkeuksena pääkirjasto. Osasyynä on todennäköisesti se, että tilaston niteissä on myös lähes kymmenen vuotta vanhoja. Vastaava tilasto vain parin viimeisen vuoden ajalta toisi todennäköisesti erilaisen tuloksen. Toinen syy on se, että viimeisen kymmenen vuoden aikana hankituistakaan kaikki niteet eivät kierrä kovin paljon. Marginaalistenkin alojen tietokirjoja tarvitaan, vaikka niiden lainamäärät eivät ole suuria edes uutena.

5 KAUNOKIRJALLISUUS

Mistä alkaa keksitty henkilö, hänen elämänsä,
se kyllin todellinen jota voi itkeä
se laillinen henkilö jonka kyynel
ovat oikeaa suolavettä, omien kanaviensa
kirkasta nestettä joka lopulta

on se tumma kylmä lammikko
johon Rimbaudin yksinäinen eurooppalaislapsi
laski hennon haaveensa purren?

Pentti Saaritsa

Elämän muuttaminen kertomuksiksi tuottaa alkuja ja loppuja muuten päättymättömiksi esittäytyviin tapahtumasarjoihin. Kerronta pukee kokemuksemme tiettyihin muotteihin, mitä kautta se antaa muotoa ja järjestystä maailmaan, jossa elämme. Kertominen on maailmassa olemista, selviytymistä niin lajina kuin yksilönäkin .

Mikko Lehtonen

Eikä romaaneita lukiessaan koskaan lakkaa ihmettelemästä näiden inhimillistä elämää koskevien puheenvuorojen volyyymiä ja kirjoja: kaikkia niitä kysymyksiä ja vetoaumuksia ja huutoja, jotka edelleen odottavat vastausta, kuulluksi tulemista, inhimillistä vastakaikua – tätä inhimillisen elämän fundamentaalia perusedellytystä: ymmärtää ja tulla ymmärretyksi.

Päivi Kosonen

Kaunokirjallisuuden kokoelman, sekä uuden että vanhan, tarjonnalla kirjasto täyttää yhtä kulttuuri-tehtäväänsä. Kirjastossa sekä kotimainen että käännöskirjallisuus löytää käyttäjiä senkin jälkeen kun uutuusarvo ja kustantajien mainonta ovat hiipuneet tai kirjailijan elämä päättynyt – kirjan ikä kirjastossa on pitkä. Ostettavissa on yleensä vain uusimpia tai vanhemman kirjallisuuden pakkari-painoksia.

Vanhan kaunokirjallisuuden saatavuustavoitteesta huolimatta kokoelmien pitää uusiutua - on oltava tavoitteita hankinnan ja poistojen suhteesta kokoelmaan sekä seurattava sitä, kasvaako hankinta lainauksen ja kierron parantuessa.

Vuonna 2009 kaunokirjallisuuden poistot olivat lähes kaksinkertaiset edelliseen vuoteen verrattuna ja poistot kokoelmasta lisääntyivät samoin lähes 4 % enemmän kuin edellisenä vuonna. Lainaus kasvoi yli 4 000 niteellä ja kierto parani. Hankinnan suhdeluku pieneni, samoin sen määrä 1 000 asukasta kohti.

5.1 Kaunokirjallisuus 2008 ja 2009

Luokat 80 - 85	2008	110 373 asukasta				2009	110 827 asukasta			
	Niteet	Lainaus	Kierto	Hankinta	Poistot	Niteet	Lainaus	Kierto	Hankinta	Poistot
	207 948	529 867	2,55	9 857	8 910	199 349	534 089	2,68	9 503	16 264
/ asukkaat	1,88	4,80		0,09	0,08	1,80	4,82		0,08	0,15
/ 1 000 asukasta	1 883			89,3		1 799			85,7	
Poistot % kokoelmasta					4,28 %					8,16 %
Hankinta % kokoelmasta				4,74 %					4,77 %	
Hankinta / lainat	0,0186					0,0178				

5.2 Kokoelmien ikä

Aikuisten suomenkielisen kertomakirjallisuuden nimekkeet julkaisuvuosien mukaan (nimekehaku 22.10.2009, 15.3.2010 ja 20.8.2010). Liitteissä tarkemmin kirjastoittain

Kirjasto	Osasto	Yli 30 vuotta vanhaa %	Yli 30 vuotta vanhaa %	Yli 30 vuotta vanhaa %	1980- ja 1990-luku %	2000-luvulla julkaistut %	2000-luvulla julkaistut %	2000-luvulla julkaistut %
Joensuu	PKA	15	15	14	47	34	37	39
Eno	ENOA	14	14	13	50	32	35	37
Kontiolahti	KOA	10	9	8	49	37	40	43
Liperi	LIPA	19	13	12	50	29	35	38
Outokumpu	OA	18	17	16	52	27	30	32
Polvijärvi	POA	17	16	11	49	30	32	40
Pyhäselkä	PYA	12	13	11	54	29	36	35
Keskiarvo		15	14	12	50	31	35	38

Kertomakirjallisuuden vanhimman ja uusimman osan suhde kokoelmaan on muuttunut: uusimman osuus on kasvanut kaikissa kirjastoissa, eniten Pyhäselässä.

Vanhimman kirjallisuuden osuus hyllykokoelmassa on pienin Kontiolahdella. Suhteellisesti eniten se on pienentynyt Liperissä; suuri muutos on tapahtunut myös Polvijärven kokoelmassa. Outokummun kokoelmassa yli 30 vuotta vanhan kirjallisuuden osuus on suurin (16 %).

1980- ja 1990-luvun kirjallisuuden osuus on suuri kaikissa kirjastoissa (nimekkeet laskettu vain 20.8.2010). 1970-luvun kirjallisuutta on edelleen runsaasti ja 1950-luvun nimekkeitä on joissain pienemmissä kirjastoissa yhtä paljon kuin pääkirjastolla.

5.3 Kaunokirjallisuus kirjastoittain 2008 ja 2009

	Niteet 2008	Lainaus	Kierto	Hankinta	Poistot	Niteet 2009	Lainaus	Kierto	Hankinta	Poistot
ENO	10 774	14 507	1,35	423	80	10 653	14 013	1,32	454	561
Uimaharju	6 926	5 735	0,83	203	287	3 588	4 980	1,39	159	3 189
Yhteensä	17 700	20 242	1,14	626	367	14 241	18 993	1,33	613	3 750
KONTIOLAHTI	14 214	30 480	2,14	822	922	14 244	31 271	2,20	770	726
Lehmo	8 571	18 976	2,21	510	204	8 265	18 910	2,29	501	743
Yhteensä	22 785	49 456	2,17	1 332	1 126	22 509	50 181	2,23	1 271	1 469
LIPERI	14 815	19 905	1,34	539	1 358	13 455	20 050	1,49	528	1 900
Viinijärvi	5 687	6 434	1,13	253	456	5 228	6 888	1,32	243	610
Ylämylly	5 463	11 305	2,07	355	621	5 063	12 165	2,40	337	660
Yhteensä	25 965	37 644	1,45	1 147	2 435	23 746	39 103	1,65	1 108	3 170
OUTOKUMPU	23 374	40 901	1,75	1 001	563	21 876	38 784	1,77	819	1 864
POLVIJÄRVI	13 199	19 788	1,50	445	403	13 351	19 593	1,47	500	346
PYHÄSELKÄ	12 572	15 818	1,26	447	160	12 323	14 923	1,21	460	586
Reijola	8 095	14 751	1,82	395	25	8 332	15 264	1,83	348	121
Yhteensä	20 667	30 569	1,48	842	185	20 655	30 187	1,46	808	707

	Niteet 2008	Lainaus	Kierto	Hankinta	Poistot	Niteet 2009	Lainaus	Kierto	Hankinta	Poistot
JOENSUU	44 959	248 006	5,52	3 082	2 324	46 261	256 364	5,54	2 987	1 744
Heinävaara	1 900	2 710	1,43	88	57	1 686	2 256	1,34	98	55
Karsikko	5 800	6 842	1,18	156	121	5 471	6 745	1,23	139	479
Kiihtelysvaara	6 241	8 453	1,35	181	94	5 702	7 551	1,32	195	432
Niinivaara	10 378	23 549	2,27	281	116	10 310	23 667	2,30	314	398
Rantakylä	10 207	34 948	3,42	468	1 090	8 721	32 610	3,74	404	1 844
Tuupovaara	4 773	6 759	1,42	208	29	4 820	8 055	1,67	247	6
Yhteensä	84 258	331 267	3,93	4 464	3 831	82 971	337 248	4,06	4 384	4 958
Seutukirjasto										
yhteensä	207 948	529 867	2,55	9 857	8 910	199 349	534 089	2,68	9 503	16 264

Kaunokirjallisuuden lainaus kasvoi Kontiolahdella, Liperissä, Viinijärvellä, Ylämyllyllä, Reijolassa; myös Niinivaaran, Tuupovaaran ja pääkirjaston aikuistenosaston kaunokirjallisuuden lainaus kasvoi hieman.

Kierto parani seuraavissa kirjastoissa: Uimaharju, Kontiolahti, Lehmo, Liperi, Viinijärvi, Ylämylly, Reijola, Karsikko, Niinivaara, Rantakylä, Tuupovaara.

5.4 Kaunokirjallisuuden yleisarviot kirjastoittain

Eno ja Uimaharju

Kertomakirjallisuuden kierto parani, mutta lainaus laski. Sarjakuvien lainaus lisääntyi ja kiertotavoite 2,5 saavutettiin. Uimaharjun kirjasto oli muuton takia suljettuna 19.- 30.10. Kaunokirjallisuuden lainaus ei kuitenkaan laskenut kovin paljon ja kierto parani. Kokoelmasta poistettiin muuton aikana 89 %.

Kontiolahti ja Lehmo

Kaunokirjallisuuden lainaus kasvoi ja kierto parani. Hankinta oli vähän poistoja suurempi. Runojen kiertotavoite 0,8 ei vielä toteutunut.

Lehmon kirjastossa lainaus pysyi melkein samana, mutta kierto parani.

Yhteensä Kontiolahden kirjastojen lainaus ja kierto paranivat, kaunokirjallisuuden osuus kokoelmasta pieneni ja lainauksen osuus aikuisten kirjalainoista kasvoi. Kokoelmasta poistettiin ja siihen hankittiin 6 %.

Liperi, Viinijärvi ja Ylämylly

Liperin kirjaston lainaus kasvoi ja kierto parani. Poistot olivat 72 % suuremmat kuin hankinta.

Samoin Viinijärvellä ja Ylämyllyllä lainaus kasvoi ja kierto parani – Ylämyllyllä lähes tavoitteeseen 2,5 asti.

Liperin kirjastojen kaunokirjallisuuden kokoelmasta poistettiin yhteensä 13 %. Lainauksia tuli lisää lähes 1 500, kierto parani 1,45 > 1,65. Myös lainojen määrä asukasta kohti kasvoi.

Outokumpu

Kierto parani vähän ja poistot lisääntyivät 2 % > 9 %, mikä ylittää tavoitteen. Lainaus ei kasvanut ja se väheni myös asukasta kohti. Hankinta pysyi 4 prosentissa.

Polvijärvi

Lainat asukasta kohti kasvoivat, kokonaisuutena kuitenkin samalla tasolla kuin 2008. Poistot kokoelmasta 3 % ja hankinta 4 %. Kaunokirjallisuuden osuus kirjalainoista on suurempi kuin kirjakoelmasta.

Pyhäselkä ja Reijola

Pyhäselän kirjastojen lainaus ja kierto pysyivät samalla tasolla, mutta poistot kasvoivat 1 % > 3 %. Hankinta oli edelleen 4 %. Reijolan kirjastossa lainaus ja kierto paranivat.

Joensuu

	2008					2009				
	Niteet	Lainat	Kierto	Hankinta	Poistot	Niteet	Lainat	Kierto	Hankinta	Poistot
Pääkirjasto	44 959	248 006	5,52	3 082	2 324	46 261	256364	5,54	2 987	1 744
Lähikirjastot	39 299	83 261	2,12	1 382	1 507	36 710	80884	2,20	1 397	3 214
Yhteensä	84 258	331 267	3,93	4 464	3 831	82 971	337248	4,06	4 384	4 958
Asukkaat	/ as	/ as		/ as		/ as	/ as		/ as	
57 677	1,46	5,74		0,08		1,43	5,80		0,08	
	Poistot / kokoelma		5 %			Poistot / kokoelma		6 %		
	Hankinta / kokoelma		5 %			Hankinta / kokoelma		5 %		

Joensuun kaunokirjallisuuden lainaus kasvoi ja kierto parani. Kokoelma pieneni lähes 1 300 niteellä. Poistot lisääntyivät 5 > 6 %, hankinta oli edelleen 5 % kokoelmasta.

Lainat asukasta kohti kasvoivat 5,74 > 5,8.

Lähikirjastojen lainaus laski, mutta kierto parani 2,12 > 2,20. Poistot kasvoivat neljästä kahdeksaan prosenttiin, mutta määrä vaihteli suuresti kirjastojen välillä (6 – 1 844 nidettä).

Hankinta oli samansuuruinen kuin edellisenä vuonna.

Lainaus kasvoi Niinivaaralla ja Tuupovaarassa, missä kierto 1,67 ylitti kirjaston tavoitteen 1,6.

Uuden kaunokirjallisuuden osuus lähikirjastojen kokoelmassa oli 4 %.

5.5 Kirjastojen arviot ja tavoitteet

5.5.1 Eno, Kontiolahti, Liperi, Outokumpu, Polvijärvi, Pyhäselkä

Eno

Yleisesti lainauksen lisääminen on ensisijainen kiertoluvun parantamiskeino, poistot yksi keino paremman esillepanon, näyttelyiden ym. ohella. Tyhjästä hyllyt eivät paranna kiertolukua.

Luokittain:

80

Kootut teokset ovat nimeltään huonosti houkutteleva luokka. Sisältää kuitenkin paljon, mitä ei muualta löydy. Pitää saada esille paremmin, kirjanäyttelyjä, teemoja, myös luokkamuutoksia. Kiertotavoite: 1

81

Kiertolukua voi lisätä luokan helppolukuisten, hauskojen ym. avulla ja tehdä yhteisnäyttelyitä muiden luokkien kanssa. Kiertotavoite: 1

82

Runot eivät kerta- ja nopealukuisia, kiertoluvun lisäys työlästä. Yksittäiset runot pitää saada näkyviin tietokannassa, myös aihepiiriasianoin. Kiertotavoite: 1

83

Luokassa on paljon lainattuja klassikoita ja koulujen luettamia, osa hyvin hitaasti kiertäviä. Käyttötapa osin erilainen kuin muissa (näytelmän valmistelu), osallisten määrä ei heijastu kiertoluvussa. Säilytystehtävää seutukirjastotasolla? Kiertotavoite: 1

84

Tässä ryhmässä kaikki keinot käyttöön, toisaalta kirjojen luettavuudessa on suuria eroja: dekkari illassa, iso taideromaani kuukaudessa. Kiertotavoite: 1,5

85

Teemanäyttelyjä voisi kehittää, yhteisesittelyjä 74 ja 86 luokkien kanssa. Kiertotavoite: 2,5

Uimaharjun kirjasto on aloittanut uusissa tiloissa 2.1.2009. Poistoja on tehty runsaasti, n. 30 - 40 %, mikä toivottavasti parantaa kiertolukua tulevaisuudessa. Uusissa tiloissa kirjat ovat tiiviimmin ja selkeämmin esillä, kirjaston sijainti valitettavasti edelleen sivussa kylän keskustasta ja etäällä koulusta.

Tilanteen parantamiseen ja tavoitteisiin on yritettävä samoja keinoja kuin Enossa, joitakin luokkajärjestyksestä poikkeavia hyllyjärjestelyjä on ideoitava.

Juha Mikkola

Kontiolahti

Aikuisten kaunokirjallisuuden kokoelmat ovat asukaslukuun nähden pienet, joten kiertoluvut ovat suhteellisen hyvät (2,14 ja 2,21). Kertomakirjallisuus 2,25 ja 2,23.

Runojen kiertolukua pyritään nostamaan poistojen ja paremman esillepanon avulla; tavoiteluku tässä vaiheessa 0,8.

Kaunokirjallisuuden poistoissa on keskitytty erityisesti hyllyssä seisovaan, usein vanhempaan aineistoon, joten iältään kokoelma on selvästi nuorempi kuin seudun muissa toimipisteissä. Poistettaessa seurataan, että nimekettä jää riittävästi seudun muihin kirjastoihin. Kaksoiskappaleita ei yli 10 vuotta vanhoihin nimekkeisiin juuri jätetä.

Merja Mustonen

Liperi

Liperin ja Viinijärven kirjastoissa on yli 30 vuotta vanhan kaunokirjallisuuden osuus kokoelmasta liian suuri. Vanhaa aineistoa poistetaan ja saadaan aineisto paremmin esille.

Kiertolukutavoite 2,5 tuntuu aika isolta, mutta sitä tavoitellaan.

Vieraskielisen kaunokirjallisuudenkin kiertoluvut paranevat, kun on poistettu vanhoja teoksia.

Marja-Liisa Sihvonen

Outokumpu

Aikuisten kaunokirjallisuuden poistoissa on keskitytty huonokuntoiseen ja vanhempaan aineistoon. Poistettaessa on systemaattisesti tarkistettu seutukirjastossa jäljellä olevat niteet. Lainatuimmista teoksista on säilytetty kaksoiskappaleet.

Erityisesti luokat 82 runot ja 83 näytelmät kaipaavat uudistamista ja näyttävämpää esillepanoa.

Vuoden 2010 poistotavoite on 10 %. Kiertolukutavoite 2,2.

Eeva Miettinen

Polvijärvi

Kaunokirjallisuuden nimekkeitä asukasmäärään suhteutettuna Polvijärven kirjastossa on seutukirjaston muihin kirjastoihin nähden ylivoimaisesti eniten. Viime vuosina ei systemaattista karsintaa ole vielä kaunokirjallisuuden osalta tehty; toisaalta nimekekohtaisesti kokoelmaa "kasvattaa" kaksoiskappaleiden puuttuminen. Kokoelmasta olisi syytä karsia 1980- ja 1990-luvun kirjallisuutta, painottuen ulkomaiseen viihdekirjallisuuteen.

Kirjojen esille panoa on tehostettu kuluvana vuonna mm. erottamalla erä- ja sotakirjat omikseen.

Luokittain:

80

Kirjastossa laajat kokoelmat hyväkuntoisia koottuja/valittuja teoksia, joita lainataan vain silloin, kun kirjailijan tiettyä teosta ei muussa muodossa ole saatavissa. Vaikea uskoa, että näyttelyidenkään avulla kovin houkuttelevat lukemaan. Vaatii karsimista paljon. Kiertotavoite 0,5.

81

Näyttelyin voitaisiin kiertoa ehkä lisätä. Ei juuri nykyisestä karsittavaa. Kiertotavoite 0,8.

82

Runojen löytyvyyttä esillepanoin ja asiasanoin voitaisiin parantaa, mutta kiertolukua vaikea kasvat-
taa. Kiertotavoite 0,5.

83

Näytelmiä lainaavat pääasiassa yläkoululaiset ja lukiolaiset. On hankittu vain klassikkoja ja niiden
uusintapainoksia, ei juuri poistettavaa. Kiertolukutavoite 0,5.

84

Koko luokka tarvitsee melkoisen radikaalia uudistamista. Toisaalta kotimaisella viihdekirjallisuudel-
la, erityisesti maaseutuaiheisella on Polvijärvellä kestopuoluekin asema – emme poista vanhoja hy-
väkuntoisia. Ulkomaisessa viihdekirjallisuudessa on paljon karsittavaa, kriittisesti tarkasteltava
myös muita 0-5 kertaa koko lainaushistoriansa aikana lainattuja. Helmien ja kuriositeettien erotta-
minen ja esittely olisi tärkeää.

Klassikoilla on pienessä kirjastossa pieni lukijakunta, mutta kirjaston tehtävänä on myös niiden
säilyttäminen ja esilletuonti. Dekkarihyllyt on täyteen ahdettu, mutta toisaalta kaikilla on lukijansa,
poistaminen ongelmallista muuten kuin kunnon vuoksi. Kiertotavoite 1,8.

85

Mangan suosio nostaa kiertolukua. Toisenlaisella esillepanolla voitaisiin ehkä muidenkin suosiota
kasvattaa - nyt ne ovat tavallisessa hyllyssä, vaativat enemmän esittelytilaa kuin muut kirjat. Kierto-
tavoite 3,6.

Sirkku Mustalahti

Pyhäselkä

Kaunokirjallisuutta on jonkin verran jo poistettu, mutta iso osa työstä on tekemättä. Poistoprosentti
on seudun pienin toistaiseksi. Lainausten melkoinen lasku v. 2009 on vaikuttanut myös kiertolukui-
hin laskevasti.

Erä- ja uskonnolliset teokset kuin myös ISO -tekstiset ja selkokirjat sekä dekkarit on eroteltu omiksi
ryhmikseen Pyhäselässä ja Reijolassa., lisäksi on erillään 84.2KAS eli vitsit ja kaskut..

Varastossa on lähinnä joitakin kaksoiskappaleita suosituimmista (Päätalot ja Hietamiehet). Varsi-
nainen V-varasto on vielä erikseen olemassa Pyhäselässä, poistot aloitettiin varaston tietokirjoista.
Reijolan varasto muutetaan kokous- ja työtiloiksi.

Pyhäselkä

Luokka 80

Aika pieni luokka ja sisältyy 84.2 luokan joukkoon. Järkälemäiset Kodin suuret klassikot on siirretty
varastoon ilman V-merkintää tilapulan vuoksi.

Luokka 81

Pieni, mutta tärkeä luokka. Lainausta pientä, kiertolukua vaikea kohentaa.

Luokka 82

Paljon kirjoja. Sijainti on erittäin huono. 82.2USK on olemassa ja voidaan siirtää 84.2USK perään
hiukan näkyvämpään paikkaan. Runo ei koskaan vanhene ja siksi äärimmäisen vaikeaa poistetta-
vaa. Lainaamattomuus ei ole poistokriteeri, vain jos muualla tai pääkirjastossa on jo useita, niin
voidaan ehkä panna pois. Takavuosina koettiin tuskaa siksi, että runoja ei hankittu (aktiiviset runoi-
lijat valittivat paljon kirjastojen hankintapolitiikkaa), nyt koetaan tuskaa, kun niitä kuitenkin on liikaa!
Kiertotavoitteeksi voisi laittaa aluksi 0,5

Luokka 83

Näytelmiä ei ylipäänsä juuri lueta, niitä katsotaan. On kuitenkin oltava yleissivistyksen ja opiskeli-
joiden sekä harrastajien vuoksi. Jotain mainostushommaa voisi näidenkin suhteen tehdä, koska
meillä tässä maassa harrastetaan näyttelemistä aika paljon.

Luokka 84

Pyhäselässä ei ole juuri koskaan koettu suurta lamaa kirjahankintojen suhteen ja siksi kokoelmat
ovat aika laajat, tilausta on ongelma. Myös siksi että Pyhäselkä on ollut pääkirjasto, on sinne
hankittu laajasti vähän kaikkea.

Reijolan vaikutus on alkanut oikeastaan vasta viimeisten n. 10 vuoden aikana näkyä selvemmin ja
lainaus- ja käyttöluvut ovat nousseet huomasti. Kirjat ovat myös hyväkuntoisia, joten poistaminen
tuottaa kyllä vaikeuksia.

Poistoprosentin tulisi olla 8 ja lainauksen pitäisi pysyä samana, niin päästäisiin jo parempaan kiertolukuunkin eli lähelle 1,5, jota voisi tavoitella..

Luokka 85

Sarjakuvat eivät kiinnosta vanhempaa aikuisväestöä kovinkaan paljon..

Sarjakuvia on poistettu, siirretty Reijolaan ja jaoteltu hyllyihin (Viivi ja Wagner, Maisa ja Kaarina ym.) Vieraskielisiä on myös jonkin verran, osa seisoo käyttämättöminä ja tarjotaan siirtoina pääkirjastolle.

Reijola

Kirjaston käyttöaste on hyvä ja hankintojen ja lainausten suhde aika hyvä. Kokoelmasta puuttuu paljon klassikkoja, mutta Pyhäselkä korvaa. Jonkin verran myös aikuisten kaunokirjallisuutta on siirretty Pyhäselästä Reijolaan viime vuosina. Reijolaan ei jää kirjavarastoa lainkaan, pieni varasto muutetaan kokous- ja työtiloiksi. Käsikirjasto on myös minimaalinen ja sen tilalle laitettiin pari vuotta sitten 84.2DEK.

Luokka 80 Vain 10 nidettä - ei ongelma

Luokka 81 Pieni nidemäärä tässäkin

Luokka 82

Tarkasteluun ensimmäiseksi. Nuorten puolelle on siirretty jonkin verran ja siirtoja tehty myös Pyhäselästä. Hyllyt ovat liian täynnä, joten poistoja on tehtävä. Yhdenkin aktiivisen lainaajan poistuminen vaikuttaa heti lainauskiertoon. Kiertotavoitteeksi 0,5.

Luokka 83

Kiertoluku on laskenut 0,74 -> 0,30. Jonkin verran on oltava klassikoita. Sijoitus näyttelyihin tai teemoiksi - kierron nostetta?

Luokka 84

Jaotteluja on lisätty. Dekkarit liikkuvat varsinkin kesäisin hyvin. Kierto 2, jota voisi ehkä vielä nostaa. Viime vuosina on Reijolaan hankittu enemmän kuin aiemmin myös aikuisten kirjallisuutta ja poistojen määrä ja myös tarve on pieni. Vanhaa kirjallisuutta on myös aika vähän verrattuna vaikka Pyhäselän kokoelmiin. Isompi poistorsäys tehtiin v. 2006 ennen uusiin tiloihin muuttamista.

Luokka 85

Myös tähän luokkaan on tehty siirtoja Pyhäselästä ja jaottelua lisätty. Hyväkuntoisia. Kiertolukua voisi yrittää nostaa ainakin 1.9ään.

Kaisu Kärnä

5.5.2 Joensuun lähikirjastot

Niinivaara

Kaunon kiertoluku on muihin seudun kirjastoihin verrattuna hyvä: 2.27.

Suorasanaista lainataan suhteellisesti eniten (2.55). Kesällä 2009 poistettiin paljon kertomakirjallisuutta, josta ei ollut lainkaan lainausmerkintöjä rekisterissä, joten luku lienee nyt vielä parempi.

Kaunohan ei varsinaisesti vanhene, mutta jotkut nimet kerta kaikkiaan painuvat unholaan, ja hyvätkin tarinat pannaan myyntiin uloskantohintaan. Joskus voisi panna pystyyn kirjanäyttelyitä eri vuosikymmenien kaunokirjallisuudesta.

Sarjakuvat, jotka yleensä näyttävät johtavan kiertotilastoja, tulevat kakkosena.

Runokokoelma Niinivaaralla on melko laaja, mutta teokset vievät vähän tilaa. Kiertoluku on PKA:n jälkeen toiseksi suurin koko seutuun verrattuna.

Näytelmähyllä pitänee käydä läpi, sillä siellä on takuulla poistettavaa.

"Sekasisältöiset" eivät tilastoissa juhli (epämääräistä aineistoa jo nimensäkin perusteella).

Leena Kokkonen

Rantakylä

Kaunokirjallisuudella on hyvä kiertoluku (3,42).

Kokoelmaa on tilanpuutteen vuoksi karsittu reilusti, joten kiertoluku tulee edelleen nousemaan (->4?).

Valtaosa poistetuista on ollut huonosti liikkuvaa, vanhempaa aineistoa sekä kaksoiskappaleita. Ennen poistopäätöstä tarkistetaan aina nimekkeen saatavuus seudun muissa kirjastoissa ja erityisesti pääkirjastossa. Poistoja joudutaan jatkossakin tekemään saman verran kuin hankintoja. Toiveena on, että kaunokirjallisuudelle saataisiin järjestettyä hieman enemmän hyllytilaa.

Erillinen kirjavarasto on poistettu kokonaan. Kaunokirjallisuuden hyllyjen päällä ollut "varasto" on poistettu.

Merja Mustonen

Tuupovaara

Tuupovaaran aikuisten kaunokirjallisuuden kiertoluku (1,42) on "linjassa" muiden samankokoisten kirjastojen kanssa. Kokoelma on rakennettu melko pitkälle paikallisten asiakkaiden kysynnän ja lukutottumusten mukaan. Jonkin verran hankitaan myös vähemmän kysyttyä kaunokirjallisuutta. Asiakkailla on kuitenkin käytettävänä koko seutukirjaston kokoelma, joten on järkevää tilata harvoin kysyttyä aineistoa muista kirjastoista.

Suosituimpia aikuisten kirjoja ovat sota- ja eräkirjat, kotimainen tuotanto, amerikkalaiset ja englantilaiset dekkarit sekä kevyt käännetty kaunokirjallisuus.

Kaunokirjallisuuden poistoja tai varastoon siirtoja on tehty säännöllisesti. Myös aineiston siirtoja pääkirjastolle tai Kiihtelysvaaraan on tehty ajoittain.

Kiertolukua on varmaan melko vaikea nostaa valikoiman kärsimättä. Tavoite 1,6.

Lahja Ruottinen

5.5.3 Pääkirjasto aikuistenosasto

5.5.3.1 Tarkastelua pääluokittain: suomenkielinen kaunokirjallisuus 2008

Vaihtelu välillä					
Suurimmat kokoelmat	84	82	85	36 608	2 784
Suurin lainaus	84	85	82	207 623	8 529
Suurin kierto	85	84	83	10.1	3.15
Pienin kokoelma	80	81	83	296	716
Pienin lainaus	80	81	83	584	2 255
Pienin kierto	81	80	82	1,86	2,09

Kertomakirjallisuus, luokka 84, on ylivoimaisesti suurin. Seuraavaksi suurin kokoelma 82 Runot ei ole kuin noin yhdeksäsosa kertomakirjallisuudesta.

Lainauksessa seuraavaksi suurin kokoelma 85 (sis. sarjakuvat ja pilapiirroukset) menee runojen lainauksen ohi. Suurin kierto (10.1) onkin 85-luokalla. Sarjakuvia on paljon poistettu tilaustauden takia ja niitä hankitaan yleensä korkeintaan 2 kpl kutakin nimekettä.

Toiseksi suurin kierto (5.67) on kertomakirjallisuudella, jota kappalemääräisesti hankitaan eniten nimekettä kohti (1-8).

Kolmantena kierroltaan (3.15) on 83 Näytelmät, joiden kokoelma on kolmanneksi pienin (716). Näytelmien kysyntä näkyy tietopalvelussa ja niitä haetaan paljon myös varastosta. Uutta kotimaista näytelmää julkaistaan (Kirja kerrallaan) nykyään aika paljon jo samanaikaisesti kun näytelmää esitetään teattereissa.

Näytelmiä on hankittu 1-2 kappaletta, joskus kolmekin. Näytelmiä tarvitaan yleensä yhtä aikaa monia kappaleita. Joensuussa ja seudulla on vilkasta teatteriharrastusta ja -koulutusta. Klassikkoja onkin syytä hankkia enemmän silloin kuin niitä saa.

Runojen kierto (2.09) on kolmanneksi alhaisin, uudetkaan runoteokset eivät mene helposti lainaksi, ne seisovat pitkään uutuustelineissä.

Runoja ilmestyy valtavasti ja niitä jätetään paljon ottamatta tuntemattomilta tekijöiltä, joita pien- ja tarvekustantajat julkaisevat.

Tunnettujen runoilijoiden kirjoja otetaan yleensä kahtena kappaleena ja nekin tahtovat seisoa hyllyssä. Uutta runoutta tulee joka vuosi niin paljon, että runoteoksia pitäisi jatkuvasti poistaa. Maakuntakirjastona meidän on kuitenkin pidettävä laajaa ja monipuolista kokoelmaa, koska lähikirjastot ja seudun muut kirjastot hankkivat runoutta äärimmäisen vähän.

Luokalla 80 Kaunokirjalliset sekasisältöiset teokset on pienin kokoelma (296 nidettä) ja pienin lainaus, kierto on toiseksi pienin luvulla 1.97. Luokalla 80 ei ole omia hyllyjä, kirjat on hyllytetty luokan 84 kanssa samoihin aakkosiin tilanpuutteen takia. Toinen syy oli kirjailijan teosten joutuminen erilleen (kootut ja valitut teokset).

Jos kaikki luokan 80 kirjat olisivat antologioita, ohjelmistoja tms., joissa useiden tekijöiden tekstejä ja aakkostettaisiin nimekkeen mukaan, ne kannattaisi jakaa omaksi hyllykokonaisuudekseen.

Pienin kierto (1.86) on kuitenkin luokalla 81 Kansanrunous. Luokassa on kirjoja (esim. Kalevalat), joita kysytään enimmäkseen vain tiettyyn aikaan vuodesta ja silloin niitä tarvitaan paljon. Kansanrunous, eepokset ja kansantarinat ovat vaikeasti poistettavaa aineistoa, koska teokset eivät vanhene. Muiden kansojen kansanrunoutta ilmestyy suomeksi vähän, joitakin eepoksia on otettu alkukielellä. Kansanrunous on vähälevikkistä kirjallisuutta, jota pitää kirjastosta löytyä silloin kun sitä tarvitaan.

5.5.3.2 Kertomakirjallisuus

Luokka 84 sisältää yleisen romaanikirjallisuuden sekä historialliset romaanit ja romanttisen naisviihteen, joille meillä ei ole annettu genretunnuksia ja omia hyllyjä. Tarkastelu on tehty alkuperäkielen mukaan (alaluokka).

vaihtelu välillä						
Suurimmat kokoelmat	84.2	84.5	84.6	84.3	11 979	1 374
Suurin lainaus	84.2	84.5	84.6	84.3	49 797	5 467
Suurin kierto	84.5	84.2	84.3	84.6	5,89	3,44
Pienimmät kokoelmat	84.8	84.9	84.4	84.7	52	942
Pienin lainaus	84.8	84.9	84.4	84.7	102	2 807
Pienin kierto	84.8	84.9	84.4	84.7	1,77	2,98

Suurin kokoelma ja lainaus ovat luokalla 84.2, joka suomalaisen kirjallisuuden lisäksi sisältää myös vähän käännöskirjallisuutta: suomenruotsalaisen kirjallisuuden, vironkielisen, itämerensuomalaisilla ja suomalais-ugrilaisilla kielillä kirjoitetun kirjallisuuden (mm. saame ja unkari).

Luokan 84.2 kierto (4.16) on hyvä, mutta suurin kierto (5.89) on englannista käännettyä kirjallisuudella. Luokan 84.2 kierto olisi ehkä suurempi, ellei se sisältäisi 84.2:n alaluokkia (virolainen, unkarilainen ja saamelainen kirjallisuus eivät ole suosittuja).

Käännöskirjallisuuden kierto 4.45 olisi taas vähän pienempi, jos edellä mainitut 84.2:n alaluokat olisi sillä puolella. Voi olla päinvastoin, siis että 84.2:n alaluokat, jotka ovat pieniä kiertävät hyvin.

Kotimaisen kirjallisuuden kysyntä on tuntunut suurelta, on pieni yllätys että sen kierto on niin ta-soissa käännöskirjallisuuden kanssa eikä ole tuon suurempi. Kotimaisessa kirjallisuudessa on varmaankin enemmän vanhaa hyllyissä, poistoissa on enemmän rokotettu käännöskirjallisuutta. Kotimaista on ehkä myös hankittu samaa nimekettä useammin kappalein kuin käännöstä.

Käännöskirjallisuutta ilmestyy hyvin vähän muista kielistä kuin englannista. Hankinnoissa on pyritty kappalemäärissä ottamaan huomioon, että joistain kielistä käännettyä julkaistaan hyvin vähän. Otetaan kuitenkin useita kappaleita, vaikka tiedetään, ettei lainaus ole harvinaisissa kielissä kovin suurta.

Poistoissa pitäisi myös huomioida, ettei joistakin kulttuureista ole käännetty kuin hyvin vähän.

Näissä vähän käännettyissä kielissä on pieni kokoelma, pieni lainaus ja pieni kierto. Niitä voidaan pitää myös vähälevikkisenä kirjallisuutena, jota kirjaston tulee tuoda esille.

Pienin kierto (1.77) on luokalla 84.8, joka sisältää mm. kreikan, persian, albanian, intialaiset ja iranilaiset kielet. Luokan 84.9 kierto on sekin pienehkö 2.34, mutta kiinalaisissa ja japanilaisissa kirjailijoissa on myös suosittuja nimiä.

Luokan 84.5 suuri kierto (5.89) ei ole yllätys. Englannin kielestä käännetään valtavasti suosittua bestsellerkirjallisuutta ja meillä naistenviihde sisältyy tähän luokkaan, sillä ei ole omaa genreä. Mutta sisältyy englanninkielestä käännetyn luokkaan paljon myös esim. aasialaista, afrikkalaista ja intialaista alkuperää olevia kirjailijoita.

Pohjoismainen kirjallisuus oli kierroltaan (3.98) kolmanneksi suurin, tämä luku olisi vielä paljon suurempi, jos dekkarigenre olisi tässä mukana. Pohjoismaiset dekkarit ovat luultavasti avittaneet myös muun pohjoismaisen kirjallisuuden tunnettavuutta.

Myös luokan 84.6 Romaaniset kielet kierto 3.44 on hyvä. Etelä-Eurooppa on suosittu matkakohde, olisiko sillä vaikutusta siihen, että ranskalaiset, italialaiset ja espanjalaiset kirjailijat kiinnostavat. Tosin tästä luvusta (84.6) ei näy mikä näistä romaanisista kielistä on suosituin ja mikä ehkä vähän lainattu.

Luokka 84.7 Slaavilaiset ja balttilaiset kielet pärjää hyvin lähes kolmen kierrollaan (2.98), kun ottaa huomioon miten vähän on tullut uutta esim. venäjistä käännettyä viime vuosina. Puolasta on käännetty jonkin verran ja uusi kustantamo Mansarda on alkanut kääntää entisen Jugoslavian alueen kirjailijoita.

Saksalaisen kielialueen kirjallisuus ja hollanti 84.4 kuuluu myös viime vuosina vähän käännettyyn kirjallisuuteen ja sen kierto onkin vain 2.38.

5.5.3.3 Genreluokkien tarkastelua

Genret-luokat ovat olleet käytössä vuodesta 1994, osa otettu käyttöön myöhemmin. Hyllysijoituksessa jakoa on lisätty 2000-luvulla

Suurin kokoelma	84.DEK	84.JÄN	84.NOV	84.FAN	84.SOT	84.ERÄ	3 724	701
Suurin lainaus	84.DEK	84.JÄN	84.FAN	84.NOV	84.SOT	84.KAU	44 447	2 373
Suurin kierto	84.DEK	84.JÄN	84.FAN	84.SOT	84.KAU	84.NOV	11,94	5,69
Pienimmät kokoelmat	84.NA	84.SE	84.USK	84.IS	84.KAU	84.HUU	58	552
Pienin lainaus	84.NA	84.SE	84.USK	84.IS	84.HUU	84.ERÄ	69	2 304
Pienin kierto	84.NA	84.SE	84.ERÄ	84.HUU	84.IS	84.USK	1,19	4,85

Dekkareiden kokoelma on suurin, lainaus suurinta ja kierto suurin, peräti 11.94. Dekkareita on paljon poistettu ja siirretty varastoon ainaisen tilanahtauden takia ja ehkä hankintaakin on vähennetty kun niitä ilmestyy niin valtavasti, kuitenkin niitä edelleen hankitaan kappalemääräisesti enemmän kuin muuta kirjallisuutta.

Jännityskirjallisuus on toisena sekä kokoelmaltaan, lainaukseltaan että kierroltaan joka on 8.93. Lukijat ovat jännityksen hyvin löytäneet, vaikka se on vasta tänä kesänä otettu omaksi hyllykokonaisuudekseen; vuonna 2008 se oli vielä muun kirjallisuuden joukossa. Tämä on hyvin mainostettua kirjallisuutta, joka löytää lukijansa. Käännösjännityksen kappalemääriä on karsittu, monet kirjailijat julkaisevat montakin teosta vuodessa. Pitäisikö dekkarien ja jännityksen kappalemääriä nostaa?

Luokan 84.FAN (tieteis- ja fantasiakirjallisuus) kierto on kolmanneksi suurin 7.71 ja myös se on kärsinyt tilanahtaudesta, sitäkin on varastoitu ja poistettu. Hankitaanko sitäkin liian vähän?

Yllätys on novellien suuri suosio: luokan 84.NOV kierto on peräti 5.69. Novelleja yleensä pidetään korkeakirjallisuutena ja vähälevikkisempänä kirjallisuutena kuin romaaneja.

Novellit ovat muun kertomakirjallisuuden joukossa, niitä ei ole erotettu omaksi hyllykseen. Koululaiset kysyvät paljon novelleja tietopalvelusta, se puoltaisi novelleja omana hyllynään. Toisaalta taas ei tunnu järkevältä erottaa kirjailijan tuotantoa eri hyllyihin pituudenperusteella, useimmat etsivät tietyn kirjailijan tuotantoa.

Genreluokissa ei ole pienen kierron luokkia oikeastaan muut kuin erittäin pienen kokoelman luokat 84.NA (58 nidettä) 1.19:n kierrollaan ja 84.SE (68 nidettä) 2.12:n kierrollaan.

Luokka 84.NA on lasten- ja nuortenosaston tunnus nuorten aikuisten kirjallisuudelle, joita on siis joitakin myös aikuisten osaston puolella. Näistä voitaisiin siirtää nuortenosastolle ne, jotka kiertävät siellä paremmin.

84.SE selkokirjat ovat huonolle paikalle sijoitetut, niiden kiertoa saattaisi parantaa parempi paikka. Ei niitä ainakaan liikaa ole, yleensä on hankittu yksi kappale.

Toisaalta samanlainen huono sijoittelu on isotekstisillä kirjoilla (84.IS), näiden kierto on kuitenkin hyvä 4.37, joka on parempi kuin eräkirjoilla 84.ERÄ (3.29) ja huumorilla 84.HUU (4.15).

Eräkirjojen lainaus on viime vuosina vähentynyt ainakin kaupunkialueella, muihin seudun kirjastoihin niitä onkin lähtenyt siirtolainaksi.

Uskonnollisen kirjallisuuden 84.USK kierto (4.85) on yllättävän suuri kun nekään eivät meillä ole omana hyllynään.

Katriina Suvanto

5.5.3.4 Vuosien 2008 ja 2009 tilastojen vertailua

Kouluissa kirjallisuuden merkitys on noussut; koululaisten luettavana on taas klassikoita antiikin klassikoista moderniin kirjallisuuteen. Koululaiset valitsevat erilaisilta opettajan antamilta listoilta, enää ei riitä pelkän kauhun tai Arto Paasilinnan lukeminen. Samoja teoksia tarvitaan yhtä aikaa lukuisia kappaleita ja taas välillä kaikki seisovat hyllyssä. Tällaista kirjallisuutta joutuu varastoimaan useampia kappaleita, ainoastaan liian huonokuntoiset poistetaan. Koululaisten lukulistat pitää saada kaikkien poistajien näkyville, samoin opiskelijoiden kurssivaatimusten kaunokirjallisuus.

1. Suomenkielinen kaunokirjallisuus

Runojen kierto (2.09 → 2.10) ja lainaus (8 529 → 8 895) on hieman parantunut, vaikka poistot ovat olleet vähäisiä (39 – 20) ja hankinta suurta (208 – 181). Poistoja ja varastointia tehtiin käännösrunouden puolella, kotimaisen runouden suuremmista poistoista on useita vuosia.

Kun tietää miten vähän seudun muut kirjastot ja lähikirjastot hankkivat runoja, pääkirjaston on pidettävä kuitenkin monipuolista kokoelmaa. Runoista tehdään siirtolainapaketti kiertämään pienempiä kirjastoja.

Näytelmien kierto oli vielä 2008 hyvä 3.15, nyt se on laskenut huomattavasti (2.31). Näytelmiä varata vasten poistettiin, hankinta ja poistot olivat 2008 yhtä suuret, 48 nidettä. Kierron lisäksi myös lainaus laski (2 255 – 1 728) yli 500 lainalla. Johtuuko tämä nyt poistoista ja varastoinnista, vaan jostain muusta syystä? Normaalia vaihtelua? Klassikkonäytelmät ovat kysytyjä, niitä tarvitaan yhtä aikaa paljon eikä niitä ei saisi poistaa kuin huonon kunnon takia. Myös eri käännökset kelpaavat. Shakespearen uusien käännösten ilmestyminen ei tee tarpeettomaksi vanhempia käännöksiä. Eri käännökset ovat rikkaus. Mieluimmin lainataan yksittäisiä ohuita, keveitä näytelmiä kuin useamman näytelmän kokoelmia.

Kertomakirjallisuuden luokassa 84 kokoelma on kasvanut yli 1 000 niteellä, samoin lainaus ja kierto on kasvanut (5.67 – 5.72). Poistot ovat vähentyneet (2 143 – 1 558), 2008 poistot ja hankinta olivat lähempänä toisiaan kuin 2009.

Sarjakuissa (luokka 85) kokoelma, lainaus ja kiertokin (10.10 – 10.13) sekä hankinta ovat kasvaneet. Poistotkin 2009 (157) olivat lähes puolta isommat kuin 2008, mutta tavoitteeseen yhtä suuret poistot kuin hankinnat (375) ei ole kuitenkaan päästy.

2. Kertomakirjallisuus alkuperäkielen mukaan

Kotimaisen (ja suomalais-ugrilaisen) kirjallisuuden kokoelma on hieman pienentynyt, lainaus sekä kierto (4.16 – 4.26) vähän kasvaneet. Kulttuurirahaston Kirjatalokoot -tuella saatiin lisää kotimaista uutta kaunokirjallisuutta ja vanhaa on poistettu. Lainauksen kasvu on noin 1 000.

Myös käännöskirjallisuudessa (luokat 84.3 – 84.9) kokoelma on pienentynyt (noin 500 niteellä) ja lainaus (noin 700 niteellä) sekä kierto (4.58 – 4.84) parantuneet.

Kaiken kaikkiaan luokan 84 kokoelma ja lainaus ovat pienentyneet, mutta kierto parantunut (4.45 – > 4.55).

Eri kielialueiden kokoelmien koot ovat pysyneet samassa järjestyksessä kuin 2008. Lainausluvuis-
sa järjestys on sama: 84.2, 84.5, 84.6, 84.3, 84.7, 84.4, 84.9, 84.8 ja muut. Kierrossakin järjestys on sama kuin 2008 neljän suurimman ryhmän kohdalla, mutta pienimmissä kieliryhmissä on muutosta: luokka 84.9 (mm. kiina ja japani) on nyt mennyt kierrossa 84.7:n (slaavilaiset ja balttilaiset kielet) ja 84.4:n (saksa ja hollanti) ohi. Kaksi pienintä ovat edelleen 84.8 ja ryhmä muut. Kaikkien muiden paitsi alkuperältään saksankielisen kokoelma on pienentynyt ja sekin on kasvanut vain muutamalla niteellä.

Saksalaisen kirjallisuuden kasvua oli noin 200 lainaa, romaanisten kielten kirjallisuudessa 250 ja pienessä 84.9-luokassakin lähes 200 lainaa. Teemme paljon näyttelyitä eri kulttuurialueilta, mutta viime vuoden näyttelyt eivät selitä näiden alueiden nousua; näyttelyissä esiteltiin unkarilaista ja pohjoismaista kirjallisuutta ja yhden näyttelyn aihe oli ”Intia kirjallisuudessa”.

Lainauksen kasvua on kolmessa käännöskirjallisuuden ryhmässä 84.4, 84.6 ja 84.9. Näissä missä lainaus on kasvanut, on myös kierto parantunut. Kierto on parantunut myös luokassa 84.5 (englanninkielestä käännetty) ollen kaikkein suurin (6.17), mutta sen lainaus on vähentynyt n. 1200 niteellä ja kokoelma pienentynyt n. 500 niteellä. Kesällä 2009 oli esillä kevyttä romantiikkaa; tästä aihealueesta suuri osa kirjoista sijoittunee luokkaan 84.5, lainaus ei kuitenkaan noussut luokassa. Toisaalta luokasta 84.5 siirtyi suosittua jännityskirjallisuutta omat hyllyt saaneeseen luokkaan 84.JÄN. Sekä lainaus että kierto pienenevät pohjoismaisessa (84.3) ja slaavilaisessa/balttilaisessa (84.7) kertoma-kirjallisuudessa. Samoin pienimmissä ryhmissä 84.8 ja muut sekä lainaus että kierto pienenevät entisestään. Pohjoismaista kirjallisuutta pidettiin erityisesti esillä (tosin vasta joulukuussa), silti sen lainaus (-276 lainaa) ja kierto (3.98 – 3.79) pieneni. Myös luokassa 84.7 kokoelma, lainaus (n. 200 lainalla) ja kierto (2.98 – 2.79) kaikki pienenevät.

3. Genreluokkien tarkastelua

Kokonaisuudessaan genreluokkien kokoelma on kasvanut noin 1 500 niteellä. Lainaus on kasvanut 6 877 lainalla, mutta kierto on pienentynyt 8.33:sta 7.90:laan. Genreluokkien kokoelmien koon järjestys suurimmasta pienimpään on pysynyt samana: 84.DEK, 84.JÄN, 84.NOV, 84.FAN, 84.SOT, 84.ERÄ, 84.HUU, 84.KAU, 84.IS, 84.USK, 84.SE ja 84.NA.

Kokoelmat ovat kasvaneet 8 ryhmässä, pienentyneet vain seuraavissa: 84.ERÄ (34 niteellä), 84.HUU ja 84.NA ja niissäkin erittäin vähän. Kokoelma on kasvanut eniten dekkareissa (645 niteellä) ja jännityksessä (522 niteellä). Jännityksen lisäys johtuu osittain siitä, että kesällä 2009 kun jännitys sai omat hyllyt, vanhempaa jännitystä luetteloiitiin tunnukselle 84.JÄN, jos sitä ei ollut aikaisemmin tehty. Novellikokoelmakin kasvoi noin 200 niteellä. Muissa kasvavissa luokissa kasvu oli 7 – 55 nidettä.

Poistoja ja varastoon siirtoja on tehty ainakin ryhmissä 84.ERÄ, 84.DEK, 84.FAN ja 84.SOT. Dekkareita ja fantasiaa on poistettu ja varastoitu useita kertoja tilanpuutteen takia.

Lainausluvut suurimmasta pienimpään:

84.DEK (45.962), 84.JÄN, 84.FAN, 84.NOV, 84.SOT, 84.KAU, 84.ERÄ, 84.HUU, 84.USK, 84.IS (isotekstiset), 84.SE (selkokirjat) ja 84.NA (nuoret aikuiset, 65 lainaa)). Järjestys on muuten sama kuin 2008 paitsi että uskonnollisia on lainattu nyt enemmän kuin isotekstisiä (1 laina enemmän). Lainaus on kasvanut viidessä genreryhmässä: 84.DEK, 84.JÄN, 84.KAU, 84.SOT ja 84.USK.

Kasvu (+ 4 500 lainaa) on suurin jännityskirjallisuudessa, joka sai omat hyllynsä. Lisäksi jännityskirjallisuutta pidettiin esillä uusien hyllyjen läheisyydessä kesästä lähtien. Dekkarien lainaus on noussut n. 1500 niteellä. Näihin ryhmiin tulee vuosittain eniten uutta.

Sotakirjallisuuden lainauskin on noussut yli tuhannella. Talvisodan juhluvuosi piristi lainausta ja uusintapainoksiakin ilmestyi. Kauhukirjallisuuden lainaus nousi 185 niteellä ja uskonnollisen kirjallisuuden lainaus 68 niteellä.

Lainauksen laskua tapahtui siis suurimmassa osassa genre-luokkia eli seitsemässä ryhmässä. Kolmessa ryhmässä kokoelma pieneni ja lainaus: 84.ERÄ (-105 lainaa), 84.HUU (-149) ja 84.NA. Uutta eräkirjallisuutta ilmestyy aina vain vähemmän ja lainaus laskee. Ovatko poistot ja varastoon siirrot vaikuttaneet lainausta vähentävästi?

Eräkirjallisuuden kierto parani aavistuksen verran, mutta huumorigenren huononi vähän. Fantasiassa, isotekstisissä, novelleissa ja selkokirjoissa kokoelmat kasvoivat, mutta lainaus pieneni ja kierto huononi. Fantasiassa lainat laskivat kaikista genreryhmistä eniten 152 lainaa. Vaikka novellen kokoelma kasvoi 200 niteellä, lainaus laski 46 lainaa. Lainauksen lasku isotekstisissä ja selkokirjoissa oli vähäinen.

Kiertoluvuissa on nousua ainoastaan kahdessa genreryhmässä 84.ERÄ ja 84.SOT (7.65 –8.84). Kaikissa muissa kierto huononi. Kierto huononi eniten dekkareissa (11.94 – 10.52) ja novelleissa (5.69 – 4.96), joissa molemmissa kokoelma kasvoi voimakkaasti. Dekkarien lainaus kuitenkin kasvoi. Myös jännitys- (kokoelma kasvoi voimakkaasti), kauhu- ja uskonnollisen kirjallisuuden lainaus kasvoi, vaikka kierto huonontuikin.

Fantasiakirjallisuuden kierto ja lainaus laskivat, ja fantasia siirtyi kiertoluvuissa kolmanneksi suurimmasta ryhmästä neljänneksi suurimmaksi. Sotakirjallisuus paransi sekä kiertoaan että lainaustaan ja siirtyi kiertoluvuissa kolmanneksi suurimmaksi jännityksen jälkeen. Muuten kiertoluvut ovat suurimmasta pienimpään samassa järjestyksessä kuin 2008.

4. Yhteenveto

Kertomakirjallisuuskokoelmat suurimmasta pienimpään:

84.2 (11 920 nidettä), 84.5 (6 769), 84.DEK (4 369), 84.JÄN, 84.6, 84.NOV, 84.FAN, 84.3, 84.7 (937), 84.4, 84.SOT, 84.ERÄ, 84.HUU (543), 84.KAU (368), 84.IS, 84.9, 84.USK (313), 84.SE (75), 84.8, 84.NA ja muut (46).

Lainausluvut suurimmasta pienimpään:

84.2 (50 730 lainaa), 84.DEK (45 962), 84.5 (41 746), 84.JÄN, 84.FAN, 84.NOV (8 389), 84.6, 84.SOT, 84.3 (5 191), 84.7 (2 617), 84.KAU, 84.ERÄ, 84.4, 84.HUU, 84.USK (1 417), 84.IS, 84.9 (994), 84.SE (141), 84.8 (74), muut, 84.NA (65)

Kiertoluvut suurimmasta pienimpään:

84.DEK (10.52), 84.JÄN (8.87), 84.SOT, 84.FAN (7.30), 84.KAU (6.95), 84.5 (6.17), 84.NOV (4.96), 84.USK, 84.2 (4.26), 84.IS, 84.HUU (3.95), 84.3, 84.6, 84.ERÄ (2.96), 84.9 (2.96), 84.7, 84.4 (2.60), 84.SE (1.88), muut, 84.8, 84.NA (1.18).

5.5.3.5 Yleisarvio ja tavoitteita

Koko pääkirjaston aikuisten osastolla on hyllyissä liian ahdasta. Erityisesti ahtaus koskee tietokirjahyllyjä, mutta myös kaunokirjallisuus tarvitsisi lisätilaa. Kaikki hyllyt ovat ahtaita, mutta pahin tilanne on dekkareissa, fantasiassa ja sarjakuvissa.

Osa kaunohyllyistä on liian ahtaita, osalla kaunokirjallisuuden ryhmistä on huono sijoitus kirjastotilassa. Ahtaisiin hyllyihin on vaikea hyllyttää ja asiakkaiden on vaikea löytää etsimäänsä. Hyllyt eivät ole houkuttelevan näköisiä, kun ei ole tarpeeksi tilaa nostaa kirjoja esille.

Dekkarit eivät mahtuisi hyllyihin ilman kahta esittelytelinettä ja vasten portaita asetettua ylimääräistä hyllyä. Lisäksi ajoittain on tarvittu useita kirjakärkyjä dekkareiden saamiseksi jonnekin. Kuitenkin dekkareiden ja sarjakuvien kierrot (10.52 ja 10.13) ovat kaunokirjallisuuden parhaat. Niitä onkin jouduttu jatkuvasti poistamaan. Kirjastossa on omat hyllyt ryhmille 84.DEK ja 84.JÄN ja ne ovat kaukana toisistaan. On keskusteltu näiden sijoittamisesta peräkkäin tai yhdistämisestä samoihin aakkosiin. Monessa kirjastossa on vain yksi yhteinen ryhmä. Jännitystä on 49 liian täyttä hyllyllistä, fantasiaa 36 ja dekkareita 54 hyllyllistä + kaikki edellä mainitut ylimääräiset sijoituspaikat. Näin suurien ryhmien siirtäminen uusiin paikkoihin on kuitenkin suuri urakka ja siirtää osaston lähes kaikkia kokoelmia. Kaikkia edellä mainittuja ryhmiä on viime vuosina varastoitu yhä enemmän ja enemmän, joka on vastoin osaston aikaisempaa käytäntöä ja ohjeistusta. Kyseisiä genrejä on myös aikaisemmin varastoitu, mutta valiten eikä niitä ole koskaan ilmestynyt niin paljon.

Myös varasto on ahdas ja varastointia pitäisi tehdä aikaisempaa vähemmän. Dekkareita ja jännitystä tuli 2009 molempia satoja niteitä lisää, nämä ovat sellaisia ryhmiä joissa poistoja pitää tehdä koko ajan. Mutta myös vanhat kirjat menevät lainaksi ja on kova työ löytää niitä, joita voitaisiin vähentää. Dekkarien kokoelma elää koko ajan, kesällä hyllyissä on tilaakin, mutta on aikoja, jolloin ylimääräisiä hyllyjä tarvitaan.

Myös hyllyt 84 Kertomakirjallisuus ja 82 Runous ovat täynnä. Kertomakirjallisuudessa on käynnissä käännöskirjallisuuden poistaminen ja varastointi maittain, menossa ovat suuret ryhmät 84.5, 84.61 ja 84.7 (muut jo tehty kesällä 2010).

Seuraavana on tarkoitus ottaa tarkasteluun kotimainen kirjallisuus, erityisesti 1980- ja 1990-luvuilla ilmestynyt, jota on 47 % luokan 84 hyllykokoelmasta. Yli 30 vuotta vanhaa on 14 % ja uusinta 2000-luvulla julkaistua 39 %. Joensuussa kirjallisuuden ja kielten opiskelijat tarvitsevat vanhempaakin kirjallisuutta paljon. Samoin koululaisten listoilla on paljolti samaa kirjallisuutta mitä nuoriso luki jo 1960-luvulla.

Myös kotimaiset vanhemmat klassikot on syytä ottaa tarkastelun alle, on huomattu, että monia on huonosti saatavissa ja ovat huonokuntoisia (esim. Sillanpään tuotanto). Tarvitaan sekä täydennyshankintaa että poistoja. Sekä avohyllyissä että varastossa on liian huonokuntoisia ja tahraisia kirjoja. Liiallisia kappalemääriä on varmasti juuri tuossa 1980- ja 1990-lukujen kirjallisuudessa. Ja myös sellaisia, joita ei enää lueta ollenkaan.

Käännösrunoutta on poistettu muutama vuosi sitten, nyt olisi taas kotimaisen runouden vuoro. Runoja hankitaan vuosittain runsaasti eikä niiden kierto ole hyvä. Hyllyt täyttyvät nopeasti ja pitäisi tehdä jatkuvaa poistoa ja varastoida merkittävimmit.

Kaikkia ilmestyviä nimekkeitä ei hankita eivätkä kappalemäärätkään ole suuret (1-2). Toisella kappaleella ajatellaan seutua ja maakuntaa, jotka hankkivat runoutta hyvin rajoitetusti. Uudesta kotimaisesta runoudesta on koottu siirtokirjakokoelma kiertämään seudun kirjastoja ja proosasta (lähinnä pienkustantajia) on tarkoitus koota myös siirtokokoelma. Kotimaisen runouden läpikäyminen on jo aloitettu ja luokka 81 Kansanrunous käytiin läpi kesällä 2010. Luokat 81 ja 82 ovat huonossa paikassa seinän vieressä muun kaunokirjallisuuden takana. Lisäksi luokka 81 on matalissa hyllyissä lattian rajassa.

Muita huonolla sijoituspaikalla olevia ryhmiä ovat isotekstiset kirjat ja selkokirjat. Nämä ovat luokan 81 hyllyjen päällä vaikeasti löydettävissä, vaikka niiden pitäisi olla näkyvällä paikalla. Uusia isotekstisiä kirjoja ilmestyy aika vähän ja niiden ilmestyminen taitaa loppua kokonaan. Kuitenkin niillä

on vielä esim. kotipalvelussa käyttöä, kaikilla ei ole soittimia äänitteiden kuunteluun. Kotipalvelun henkilökunta käy läpi kokoelman ja poistaa huonokuntoiset, sitten isotekstisille pitää vielä löytää uusi paikka. Selkokirjat sopisivat suomenkielen kurssien läheisyyteen.

Kaunokirjallisuuden hyllyongelmia ei ratkaista pelkästään poistoilla ja varastoinnilla. Onkin suunnitelmassa saada lisätilaa kaunokirjallisuudelle (ja myös elämäkertoille) siirtämällä joitain tietokirjaloukkia käsikirjastoon kirjastotalon ensimmäiseen kerrokseen.

Käsikirjastossa on vielä melko laajat kokoelmat, joita voidaan supistaa. Mahdollisia siirrettäviä luokkia ovat mm. elämäkerralliset hakuteokset, matrikkelit, sukututkimus ja Karjalan historia. Näillä siirrettävillä kirjoilla olisi normaali lainausosaston laina-aika, käsikirjaston kirjoilla on viikon laina-aika (matrikkeleita ja hakuteoksia ei lainata lainkaan). Samalla poistetaan liiat ja huonokuntoiset kappaleet näistä ryhmistä.

Ensimmäisessä kerroksessa sijaitsee sopivasti myös kotiseutuosasto. Tämä siirto toisi lainausosastolla lisätilaa fantasialle, sarjakuville ja kertomakirjallisuuden peruskokoelmalle sekä auttaisi mahdollista dekkareiden siirtämistä muun jännityskirjallisuuden viereen. Tosin dekkarit ovat nyt erinomaisen näkyvällä ja väljällä paikalla, jossa asiakkaat mahtuvat liikkumaan ja on mahdollista ottaa huomioon kokoelman eläminen ylimääräisillä ”kärryillä” ja esittelytelineillä. Tämä ei ole mahdollista muun kaunokirjallisuuden ”keskelle” siirtämällä, siellä ei ole minkäänlaista kasvunvaraa sielläkään.

Katriina Suvanto

6 TIETOKIRJALLISUUS

Ominia mutantur, nihil interit
Kaikki muuttuu, mikään ei häviä

Kemistien kansainvälinen tunnuslause

Tieto- ja oppikirjallisuuden osuus Suomessa kustannetusta kirjallisuudesta on noin 80 prosenttia ja myynnistä vielä hieman enemmän. Yleiskustantajien lisäksi tietokirjallisuutta julkaisee suuri joukko erikoiskustantamoja. Julkaisijoita ovat myös yhteisöt ja laitokset. Opetusministeriön kirjastoapuroista tietokirjallisuus saa 10 prosenttia ja oppikirjallisuus on kokonaan tuen ulkopuolella.

Tietokirjan käsite on laaja: on ajankohtaista tai historiallista tietoa, käytännön tietoa, tutkimustietoa, teoriaa ja filosofiaa, hengellistä ja elämäntutkimuksellista kirjallisuutta, uskomus- tai rajatietoa, oppikirjoja, hakuteoksia ja oppaita, virallisjulkaisuja ja tilastoja, taide- ja muita kuvakirjoja, muistelmia ja muistitietoa, yleistietoa tai paikallistietoa sekä lähellä kaunokirjallisuutta olevia elämyksellisiä teoksia, esseitä ja mietelmiä. Tietokirjat voivat olla monografiajulkaisuja tai artikkeleista koottuja, yksi- ja moniosaisia, laajoja kokonaisesityksiä tai erikoisaiheisia. Sisältö, tyyli ja ulkoasu vaihtelevat.

Tietokirjoja ilmestyy paljon kaupallisiin tarpeisiin ilman, että sisältö poikkeaisi aikaisemmista. Markkinoilla on myös runsaasti lahjakirjoiksi tarkoitettuja ja sesonkikirjoja. Julkaistujen nimekkeiden määrä on kasvanut, mutta laatu huonontunut. Pieniä omakustanteiden tapaisia tulee vuosittain paljon, mutta suuriltakin kustantamoilta ilmestyy tiedoiltaan köyhiä, jopa virheellisiä, mutta uusilla värikuvilla houkuttelevia.

Joistakin aiheista on niukasti kirjallisuutta, joistakin tulee uusia vuosittain. On hyvin pienten painosten julkaisuja, toisista taas tehdään uusia ja uusittuja laitoksia – joskus vuosittain, joskus yllättäen monien vuosien jälkeen. Ilmaantuu myös uudelleen kiinnostavia ”retroaiheita”.

Tieteen ja tiedonalojen historialla on suuri vaikutus kokoelmatyöhön kirjastoissa. Nopeasti vanhe-
nevan tietokirjallisuuden rinnalla on iättömiä tai hyvin pitkäikäisiä. Vanha tietokirja on oppi- ja tie-
teenhistoriaa, usein myös kulttuurihistoriaa ja kertoo julkaisuajastaan. Osa tietokirjoista korvautuu
verkkoaineistoilla, osa ei koskaan. Lehtiartikkelit sisältävät monista aiheista tuoreempia ja laajem-
min kuvitettuja tekstejä kuin kirjat. Kirjaston tietokirjallisuuskokoelma tarjoaa käyttäjälle orientoivaa
taustatietoa ja kokonaisesityksiä, vaikka faktatiedon lähde olisikin internetissä.

6.1 Tietokirjallisuus kirjastoittain

							Poistot ja hankinta / kokoelma			
	2008			2009			2008	2009	2008	2009
Kirjasto	Niteet	Lainat	Kierto	Niteet	Lainat	Kierto	Poistot %	Poistot %	Hankinta %	Hankinta %
ENO	14 688	12 828	0,87	14 062	12 833	0,91	1	4	4	5
Uimaharju	6 724	2 586	0,38	4 442	2 635	0,59	2	54	1	2
Yhteensä	21 412	15 414	0,72	18 504	15 468	0,84	2	19	3	4
JOENSUU										
Pääkirjasto	78 752	319 428	4,06	78 368	319 788	4,08	4	5	5	5
Heinävaara	1 515	1 432	0,95	1 210	1 145	0,95	1	20	3	4
Karsikko	6 717	3 304	0,49	6 371	3 253	0,51	6	5	2	2
Kiihtelysvaara	7 357	5 956	0,81	6 832	4 407	0,65	2	7	2	2
Niinivaara	14 111	17 748	1,26	11 681	17 088	1,46	5	17	2	2
Rantakylä	15 103	20 419	1,35	11 790	21 093	1,79	2	22	2	2
Tuupovaara	5 131	3 688	0,72	4 791	3 507	0,73	2	9	2	2
Yhteensä	128 686	371 975	2,86	121 043	370 281	3,06	4	9	4	4
KONTIOLAHTI	17 760	25 720	1,45	14 922	25 232	1,69	4	19	5	6
Lehmo	7 814	12 191	1,56	7 548	12 563	1,66	1	9	5	5
Yhteensä	25 574	37 911	1,48	22 470	37 795	1,68	3	7	5	6
LIPERI	17 652	17 019	0,96	15 794	17 232	1,09	8	16	5	5
Viinijärvi	5 147	4 679	0,91	4 907	4 429	0,90	7	7	5	4
Ylämylly	5 551	7 279	1,31	5 267	8 616	1,64	11	12	8	7
Yhteensä	28 350	28 977	1,02	25 968	30 277	1,17	8	13	5	5
OUTOKUMPU	22 313	22 949	1,03	21 890	22 542	1,03	4	3	4	3
POLVIJÄRVI	13 898	13 392	0,96	13 645	12 969	0,95	4	6	4	4
PYHÄSELKÄ	12 566	12 242	0,97	12 484	11 028	0,88	5	4	4	4
Reijola	5 649	8 536	1,51	5 900	9 035	1,53	5	4	6	5
Yhteensä	18 215	20 778	1,14	18 384	20 063	1,09	5	4	6	5
Seutukirjasto yhteensä	258 448	511 396	1,98	241 904	509 395	2,11				

Yleisarvio

Tietokirjakokoelman kierto parani vain vähän. Kokoelman pitäisi uusiutua enemmän, verkkoaineis-
tot ja lehdet ovat korvanneet osan tietokirjatarpeista.

Lainaus lisääntyi Lehmossa, Liperissä, Ylämyllyllä, Reijolassa ja Rantakylässä; vähän myös Enos-
sa, Uimaharjussa ja pääkirjaston aikuistenosastolla.

Esimerkkeinä käytetyissä tietokirjaluokissa (ks. liitteet) oli yleensä lainauksen laskua.

Kokoelmasta on poistettu keskimäärin 2 - 5 %. Liperissä poistettiin jo vuonna 2008 8 %. Vuonna 2009 Enon pääkirjastolla 9 %, Lehmossa 9 %. Uimaharjun kirjaston muuton takia poistot olivat poikkeuksellisen suuret (54 %), mutta lainaus ja tietysti myös kierto paranivat. Kierto parani: Eno, Uimaharju, Kontiolahti, Lehmo, Liperi, Ylämylly, Joensuu. Kierto alle 1: Eno, Uimaharju, Viinijärvi.

6.2 Kokoelmien ikä

Tietokirjoista kaikki eivät vanhene (historia, taide jne.), mutta vuosina 1960 - 1989 ilmestyneiden kirjojen osuus on ollut liian suuri. Joillakin kirjastoilla (Karsikko) hankinnan väheneminen vaikuttaa kokoelman ikään. Pienillä kirjastoilla tietokirjakokoelma saisi olla tuoreempaa. Pääkirjaston nimekkeissä kahden viimeisen vuosikymmenen osuus on yllättävän suuri.

Seudun kaikki kirjastot jatkavat tietokirjojen tehostettuja poistoja. Kokoelmien ikää ja uusiutumista seurataan, kun asetetaan kehitystavoitteita.

Tietokirjanimekkeet ja kokoelmien ikä

Luokka EI 80 - 85, kaikki kielet

Nimekehaku **27.10.2009** ja **1.9.2010**

Kirjasto ja osasto		Julkaisuvuodet								Nimekkeet 1900 -2010
		1900 -1959		1960 -1989		1990 - 2008		2009 - 2010	1990 - 2010 %	
Eno	ENOA	93	85	4 908	4 205	8 552	7 966	952	68	13 208
	Uimaharju ENOUA						2 511	135	64	4 156
Kontiolahti	KOA	23	23	3 281	3 172	11 179	10 542	1 263	79	15 000
	Lehmo LEA	9	6	1 717	1 587	5 584	5 080	711	79	7 384
Liperi	LIPA	32	21	4 396	3 966	10 284	9 852	1 231	74	15 070
	Viinijärvi LIVA		14		1 310		3 029	358	72	4 711
	Ylämylly LIYA		11		866		3 629	524	83	5 030
Outokumpu	OA	89	74	6 966	6 405	14 593	13 670	1 030	70	21 179
Polvijärvi	POA	105	50	3 289	2 235	9 431	8 306	665	80	11 256
Pyhäselkä	PYA	29	27	2 760	2 528	9 447	8 856	889	79	12 300
Reijola	REA	9	9	868	844	4 913	4 587	518	86	5 958
Joensuu										
Pääkirjasto	PKA	400	375	14 407	13 463	50 734	47 932	4 580	79	66 350
Karsikko	KA	18	16	3 301	2 764	2 682	2 458	100	48	5 338
Kiihtelysvaara	KIA	34	16	2 240	1 772	4 162	3 923	256	70	5 967
Niinivaara	NIA	51	50	4 220	4 102	6 823	6 403	329	62	10 884
Rantakylä	RAA	15	13	3 300	3 057	8 310	7 713	494	73	11 277
Tuupovaara	TPA	23	23	1 261	1 227	3 357	3 261	163	73	4 674

6.3 Arviot ja tavoitteet kirjastoittain

6.3.1 Enon, Kontiolahden, Liperin, Outokummun, Polvijärven ja Pyhäselän kirjastot

Eno ja Uimaharju

Kokonaisuudessaan aikuisten kirjakokoelman kierto parani yli yhteen ja tietokirjojen kierto kasvoi. Yhteensä poistoja oli 19 % kokoelmasta (Uimaharjussa 54 %).

Enon kirjastossa lainaus lisääntyi vain viidellä, mutta poistojen ansiosta kierto parani. Joissakin luokissa poistot ovat liian pienet, mutta hankinnan ja poistojen suhde on muuttunut. Tietokirjojen osuus aikuisten kirjalainoista kasvoi.

Uimaharjun kirjastossa oli muutto, suljettuna 19.- 30.10.2009. Kierto ja lainaus parani – osaksi uusien tilojen ansiosta, mutta kokoelman karsiminen saattoi helpottaa ja virkistää käyttöä.

Asukasta kohti aikuisten kirjakokoelma ja tietokirjallisuus pieneni, mutta lainaus asukasta kohti kasvoi. Asukkaita oli melkein 200 vähemmän kuin edellisenä vuonna.

Kirjaston arvio

Tietokirjallisuuden osuus on varsin korkea, kiertoluvuissa on parantamisen varaa paljonkin. Koko kiertoluku-käsite on ongelmallinen, koska se asettaa kaikki kirjat samalle viivalle. Kirjan koko, luettavuus, käyttötapa voi olla hyvin erilainen. Myös väestörakenne ja opiskelupaikkojen määrä vaikuttaa.

Yleensä lievästi kasvava kiertoluku on jonkinlainen edistyksen merkki, mutta jo eri kirjaluokkien erot ovat suuria. Kirjastolla on myös saatavilla pito- ja säilytystehtävää esim. paikallisaineiston ja taiteen osalta, vaikka kiertoluku kärsisikin.

Huonokuntoista, vanhentunutta ja vähän lainassa käyvää aineistoa on poistettu Uimaharjussa pienempiin tiloihin muuton yhteydessä, ja myös siirretty vielä käyttökelpoisia hyväkuntoisia kirjoja muihin toimipisteisiin.

Internet vähentää kysyntää ja toisaalta vaatii ajantasaisuudesta huolehtimista esim. luokissa 03, 31, 4-luokan oppaissa, 61-luokassa. Internet myös korvaa kirjatarjontaa ja lisää uutuuspainetta, vaikka netin päivitetty tieto voikin joskus olla vanhasta lähdeoteksesta peräisin.

Kokoelman käyttöastetta on syytä pyrkiä kohottamaan houkuttelevammalla esillepanolla, näyttelytoiminnan tehostamisella, tekemällä ”löytöjä” asiakkaiden puolesta, ja osaltaan poistoilla.

Myös hyllyjärjestyksen poikkeamista luokitusjärjestyksestä olisi syytä kokeilla, esim. kirjailijoiden elämäkerrat tuotantonsa yhteyteen.

Kokonaisuutena kirjasto voisi tuoda esiin myös niitä kirjoja, joita kustantajat, kirjakauppa ja media eivät mainosta. Pyrkimyksenä on siis kokoelman laajempi ja syvempi käyttö.

Juha Mikkola

Kontiolahti ja Lehmo

Kontiolahden kirjastojen aikuisten kirjalainaus kasvoi ja kierto parani. Myös tietokirjojen kierto parani. Poistot lisääntyivät 3 % > 7 %:iin.

Pääkirjastolla lainaus laski vähän, mutta kierto parani. Poistoja 19 % kokoelmasta. Tietokirjojen osuus kokoelmasta ja lainoista pieneni. Poistojen ja hankinnan suhde kokoelman kokoon parani.

Lehmossa lainaus lisääntyi hieman ja kierto parani. Poistoja vuonna 2008 1 %, 2009 9 %.

Kirjaston arvio

Aikuisten tietokirjojen osuus kirjakokoelmasta on hieman korkeampi kuin seudun kirjastoissa yleensä, samoin lainojen osuus kokonaislainauksesta.

Lapsirikkaassa Lehmossa tietokirjallisuuden osuutta syö lastenkirjallisuus.

Asukaslukuun nähden tietokirjallisuuden määrä on kuitenkin alhainen, mikä osaltaan nostaa kiertoluvun melko hyvälle tasolle (1,5) sekä Kontiolahdessa että Lehmossa.

Uskonnon luokassa on varmaan eniten poiston ja uusimisen tarvetta. Luokka 6 kiertää parhaiten, mutta näin on muissakin kirjastoissa (taloja ja pihvoja rakentavien, lapsia ja koiria hoitavien, ompelevien ja kokkaavien lapsiperheiden tiedontarpeet).

Vaikeaa poistojen tekeminen on myös monissa taiteen luokissa ja niissä näyttäisi olevan uudistamisen tarvetta, samoin esim. luokissa 49, 10, 86 - 88.

Merja Mustonen

Liperi, Viinijärvi ja Ylämylly

Liperin kirjastojen yhteenlaskettu lainaus asukasta kohti ja kierto paranivat. Poistot kasvoivat 8 > 13 %, hankinta säilyi 5 %:n tasolla. Kuntaan tuli asukkaita lisää 116.

Liperin kirjastossa tietokirjojen lainaus lisääntyi, kierto parani ja kokoelmasta poistettiin 16 %. Uusia hankittiin 5 % kokoelmasta. Rohkeasti asetettu kiertotavoite ei vielä toteutunut.

Viinijärven kirjastossa tietokirjojen lainaus laski. Poistomäärä pienempi kuin edellisenä vuonna, mutta tietokirjojen poistaminen on hyvällä tasolla – 7 % kokoelmasta molempina vuosina. Kirjastoon on hankittu selvästi eniten luokkaan 6; hankinta laskenut 5 > 4 % tietokirjakokoelmasta.

Ylämyllyn kirjastossa tietokirjojen kierto parani 1,31 > 1,64 ja kirjasto ylitti kiertotavoitteen 1,5.

Poistoja oli jo vuonna 2008 11 %, hankinta 8 %. Vuonna 2009 ne olivat 12 ja 7 %.

Kirjaston arvio

Liperin kirjaston tietokirjallisuuden luokkia on käyty läpi ja poistettu vanhoja, erityisesti v. 2009.

Viinijärven kirjaston tietokirjallisuuden poistoja jatketaan. Ylämyllyn kokoelmaa on uudistettu jo aiemmin.

Tietokirjallisuuden osuus kokoelmasta on lainaukseen nähden liian suuri.

Poistoilla on saatu väljyyttä hyllyihin ja aineistoa paremmin esille. Kiertolukutavoite 1,5.

Kielikurssit käydään läpi ja poistetaan vanhempia, kasetteja sisältäviä.

Vuoden 2008 tilastojen perusteella Liperin ja Viinijärven tietokirjallisuuden kiertoluvut eivät ole hyvät (0,96 ja 0,91). Ylämyllyn kirjaston kokoelmaa on uusittu ja kiertoluku oli 1,31.

Vuonna 2009 on poistettu Liperin vanhaa tietokirjallisuutta huomattavan paljon ja vuoden lopussa tehdään poistoja Viinijärvellä (syyskuun loppuun mennessä kirjoja oli poistettu yhteensä 7700).

Tavoitteena on ollut monipuolinen kokoelma. Ongelmana on kolme toimipistettä, jolloin samoja nimekkeitä joutuu hankkimaan useita kappaleita.

Käsikirjastokokoelmaa on supistettu, mutta jonkin verran voisi vielä karsia Liperin ja Viinijärven osalta. Viinijärven laajempi kokoelma Ylämyllyyn verrattuna johtuu sijainnista koulujen yhteydessä.

Marja-Liisa Sihvonen

Outokumpu

Tietokirjallisuuden lainaus ja kierto eivät parantuneet Outokummun kirjastossa. Osasyynä se, että kirjaston lastenosaston kehittäminen oli merkittävää ja aikaa vievää.

Aikuisten kirjalainaus asukasta kohti on edelleen hyvä (8,29, vuonna 2008 8,47), tietokirjalainaus asukasta kohti on vähän muita kirjastoja parempi ja pysynyt sillä tasolla (2,99). Tietokirjoja poistettiin vuonna 2008 enemmän kuin 2009. Hankinta ja poistot kokoelmasta olivat vuonna 2008 4 % ja 2009 3 %.

Vieraskielisten tietokirjojen kokoelma, lainaus ja kierto kasvoivat.

Kirjaston arvio

Kirjastossa on systemaattisesti tehty poistoja ja niitä jatketaan kiinnittäen enemmän huomiota aikuisten aineistoon.

Aikuisten tietokirjallisuuden kierrossa tavoitellaan lukua 1,6.

Eeva Miettinen

Polvijärvi

Tietokirjojen kierto on pysynyt ennallaan, mutta lainaus laskenut vähän. Tietokirjojen poistot ovat kasvaneet (4 % > 8 %), mutta tavoitteen mukaan voisivat olla vieläkin suuremmat.

Hankinta on kasvanut vähän, mutta on edelleen vain 4 % kokoelmasta.

Kirjaston arvio

Tietokirjojen kierto (0,96) seudun alhaisimpia, ero seudun kiertolukuun n. 0,55. Erot luokkien kiertonopeudessa suuret, mutta eniten kiertävien luokkienkin kiertoluku oli alle 2. Suhteessa tietokirjojen osuus tietokirjojen lainaukseen melko tasapainoinen (tietokirjakokoelmat 47 % vs. lainaus 42 %).

Polvijärvellä muiden kuin suomenkielisten kirjojen lainaus on marginaalista: lähes kaikki muu englanninkielistä ja lähinnä kielen opiskelun oheismateriaalia.

Yleisilme hieman nuhjuinen ja ahdas, kirjat on sullottu niin ahtaasti, ettei aineiston esittelylle jää juuri tilaa, lisäksi osa kirjoista "huilimassa" alakerrassa poissa asiakkaiden ulottuvilta. Pienemmän asiakaskunnan ilona on ilman muuta uutuusaineiston parempi saatavuus ilman varausta. Kiertoon vaikuttaisi varmasti parempi esillepano.

Pienen kirjaston kokoelmien arvioinnissa kiertolukutavoitetta ei ole tarkoituksenmukaistakaan asettaa isomman kirjaston tasolle joutumatta rankasti yksipuolistamaan ja supistamaan kokoelmia - kannatan siksi varovaista liikkeelle lähtöä. Pyrittäessä esim. kiertolukuun 1,5 nykyisillä lainausmäärillä jouduttaisiin tietokirjakokoelmaa karsimaan n. 28 % (yli 5000 nidettä)!

Eroja tietokirjaluokkien välillä ja poistotarpeet:

Pääluokka 0

Pienin kiertoluku, vanhoja tietokirjasarjoja vielä poistamatta (=suurin poistotarve), vaikka eivät aktiivihyllyssä olekaan.

Pääluokka 1

Tässä pääluokassa on alaluokkien välillä suurta vaihtelua kiertoluvussa. Psykologian alan kirjallisuuden kiertoluku on suurin, filosofian kirjallisuuden lukijakunta on Polvijärvellä pieni. Tämän pääluokan aineistosta n. 45 % on 2000-luvulla hankittua, joten aineisto on myös muihin luokkiin verrattuna tuoretta. Alaluokat 10 ja 17 erityisesti vaativat karsimista.

Pääluokka 2

Pieni lukijakunta, mutta uutta aineistoa kuitenkin oltava. 1990-lukua vanhempaa kirjallisuutta lähes kolmannes. Lähinnä 1980-luvun hartauskirjallisuutta on poistettu kuluvana vuonna.

Pääluokka 3

Pääluokassa lähes 40 % 2000-luvulla hankittua kirjallisuutta, kasvatustieteen luokassa 38 jopa yli 60 % on 2000-luvun aineistoa. Karsittavaa erityisesti luokissa 30 - 35. Lakitietoa on viime vuosina hankittu lähes yksinomaan jokamiehen tarpeisiin, kalliit opukset jätetty kokonaan hankkimatta. Näidenkin hankinnassa on syytä aiempaa tarkemmin tarkistaa myös verkossa oleva aineisto.

Pääluokka 4

Maantieteen hyllyluokissa on paljon vanhaa kirjallisuutta, yli 30 % ennen 1990-luvulla hankittua. Alati uudistuvien matkaoppaiden vauhdissa on ollut vaikea pysyä, ja hyllyihin on jäänyt paljon vanhentunutta aineistoa. Toisaalta vanhojen aikojen kiehtovia matkakuvauksia haluaisi säilyttää, samoin Suomea ja Pohjois-Karjalaa käsittelevät kuvateokset - ajankuvaa.

Pääluokka 5

Kaikissa luokissa on paljon vanhentunutta aineistoa, esim. 59:ssä yli 10 % vanhempaa kuin 1990-luvulla julkaistua. Peruslääkärikirjoissa karsittavaa; aineistoa on hyvin saatavissa verkossa. Myöskään eläintieteen isot hakuteokset, jotka siirretty käsikirjastosta lainattaviin lähinnä koululaisia varten, eivät nykykoululaisia kiinnosta. Tarvetta tästä aiheesta on enemmän lasten- ja nuorten aineistosta.

Pääluokka 6

Kirjastossa eniten lainattu ja runsain tietokirjaluokka, jossa hankinta on suurempi kuin poistot. Yleinen silmäys hyllyihin kertoo, että hyllyissä on paljon vanhentunutta aineistoa, erityisesti luokissa 67 ja 68. Käden taidot -aiheista kirjallisuutta edustavasti. Luokasta 66 on poistettava asiasisällöltään vanhentuneita. Hyllyyn jätetyissä suositaan kotimaisten tekijöiden teoksia.

Pääluokka 7

Taiteen kirjoja on hankittu viime vuosina todella vähän, verkossa on tunnetuimpien taiteilijoiden töitä upeasti esillä: uusi tekniikka sallii yksityiskohtien tarkastelun aivan eri tavoin kuin paperimateriaali. Vanhoista taidekirjoista on silti vaikea tehdä poistopäätöstä, jos painojälki ja kuvat ovat kohutuullisen laadukkaita. Museoiden oppaat ovat ensisijaisesti poistolistalla. Maalaus- ja piirustusoppaaita on viime vuosina uusittu todella vähän: entiset eivät vanhene, mutta eivät käytössäkään kulu.

Pääluokka 8

Eniten karsimistarvetta, mutta myös paljon harkintaa vaativa luokka on 86 (kiertoluku 0,28 vrt. Joensuu 2,15). Tässä luokassa karsintoja ei vielä systemaattisesti aloitettu.

Pääluokka 9

92 ja 99 luokat eniten lainattuja. Hankinta ylittää poistot. Tästä luokasta poistopäätösten tekeminen on vaikeaa, eikä systemaattista karsintaa ole vielä tehty. Asiakkaiden kysyntään nähden aineistoa on paljon. Elämäkertojen osalta poistopäätökset ovat helpompia.

Tietokirjojen kiertotavoitteeksi voisi asettaa 1,3.

Sirkku Mustalahti

Pyhäselkä ja Reijola

Tietokirjojen lainaus kasvoi Reijolassa ja kierto parani vähän. Luokissa 14 ja 67 kierto oli yli 2,7. Poistojen ja hankinnan suhde kokoelmaan kuitenkin huononi. Pyhäselän luvuissa oli laskua.

Molempien Pyhäselän kirjastojen yhteenlaskettu poistojen ja hankinnan määrä laski. Tietokirjojen osuus kokoelmasta oli 46 % ja lainoista 39 %.

Kirjaston arvio

Pyhäselkä ja Reijola ovat hyvin erilaiset kirjastot. Reijola nuorena ja uutena sekä vähäkirjaisena kerää hyvät kiertoluvut. Pyhäselkä sen sijaan ei. Asiakaskuntamme ovat osittain aika erilaiset ja Reijolassa korostuvat lasten lainaukset, jotka ovat yli 50 % kaikista lainoista.

Hyllyjä tarkastellaan radikaalisti ja kriittisesti – työ jatkuu erityisesti Pyhäselässä. Tavoitteena on päästä pois nollalla alkavista kiertoluvuista ja sen jälkeen yli yhden. Tämä vaatii poistojen lisäksi muutakin:

- muutoksia hyllyihin (esim. ylimmät alas tai päinvastoin)
- yllätyksiä
- esillepanoa, näyttelyitä
- kannet esiin
- siirtoja, vaihtoja.
- ajankohtaisuudesta huolehtimista.

Hyvät opasteet, mukavat tuolit ja levähdyspaikat lisäävät asiakasystävällisyyttä. Vanhentunut aineisto reippaasti heti pois!

Eroja tietokirjaluokkien välillä ja poistotarpeet:

0-luokassa on karsittavaa

14 kohtuullisen hyvä, 17 liian iso ja hankinnassa harkittava paljon

2-luokan kirjoja pitäisi laittaa enemmän esille, koska silloin menevät paremmin lainaan

33-luokan kirjat melko paljon käytettyjä. - 38-luokan kirjat Reijolassa hyvin kiertäviä

4-luokilla on kysyntää, kartoillakin – vanhentuneita oppaita poistettava. - 49 vaikea tehdä poistoja

50 -58: 58:ssa isoja elämäkirjasarjoja; kasvitiedettä ilmestyy vähän ja kiertää kesäaikaan. Näihin luokkiin sisältyy myös lahjoitusmateriaalia, joka on sisällöltään hyvää, mutta kiertämätöntä (esim. tutkimukset vesistöjen tilasta).

59 on tärkeä jokamiehen parannustehdas, joka kuitenkin herkästi paisuu liian suureksi.

Pitäisi olla aika nopea poistotahti (jotkut lehdet korvaavat, samoin nettitohtori yms.)

6 on sekä miesten että naisten luokka. Kiertää melko hyvin ja näitä on parhaiten yleensä esilläkin eri kausien mukaisesti (marjat, sienet, joulukäsityöt, puutarha). - 61 vaatii tietämystä.

62 on miesten luokka ja sieltä lähtevät hyvin maaseudulla mm. vanhat traktorit ja autokirjat.

69 hankalin, postimerkkikirjat eivät enää kierrä.

7-luokan taidekirjoja ei voi oikein hävittää. - 78 liian iso. - 79:stä voi poistaa vanhaa eikä vuosikirjoja juuri kannata hankkia.

86 iso ja melko heikosti kiertävä, mutta tarpeellinen kuitenkin; Reijolassa siirretty tästä luokasta nuorten puolelle. 87 -89 on Pyhäselässä tilanpuutteen takia hankalassa paikassa ja kierto heikokoa.

90 -92: Suomen historia kiertää kyllä. 93 - 98 täyttää koululaisten ja matkailijoiden tarpeita.

99: päiväperhoja poistettu – saa nähdä vaikuttaako.

Kaisu Kärnä

6.3.2 Joensuun lähikirjastot

Koko Joensuun tietokirjalainaus laski, kierto parani 2,91 > 3,06 ja poistot kasvoivat 4 > 9 %. Hankinta oli 4 % molempina vuosina. Tietokirjojen määrä ja lainaus asukasta kohti laski.

Kiihtelysvaara ja Heinävaara

Kiihtelysvaarassa poistettiin vuoden 2008 tietokirjakokoelmasta 7 % ja tietokirjojen osuus aikuisten kirjakokoelmasta laski 55 prosenttiin. Lainaus laski ja hankinta oli edelleen 2 % kokoelmasta. Heinävaaran tietokirjalainaus ei kasvut, mutta kierto pysyi samana. Poistot olivat 25 % kokoelmasta.

Kirjaston arvio

Edellisvuodesta tunnusluvut – niin meillä kuin muissakin kirjastoissa – ovat varmasti muuttuneet aikuisten tietokirjojen osalta runsaiden poistojen ansiosta.

Pienissä kirjastoissa emme voi päästä aivan huippulukuihin aikuisten tietokirjallisuudessa. Harvemmin kysyttyjä on jonkin verran pidettävä hyllyssä kuljetusmaksujen ja pitkien välimatkojen vuoksi.

Paljon olemme tehneet ja varmasti paljon on vielä tarkistettavissa luokkien osalta.

Saamme viitteitä poistotyöhön luokittain otetuista tunnusluvuista ja yhteisistä periaatteista.

Eniten lainattuja ovat 59, 65, 67 ja 99, mutta aivan unohduksissa eivät ole luokat 14, 17, 38, 58, 68 ja 79: näppituntuma ja tilastot osoittavat samaa. Näissä, mutta etenkin muissa tietokirjaluokissa meillä on paljonkin vanhentunutta aineistoa. Olemme tämän syksyn aikana alkaneet käydä tietokirjaluokkiamme läpi systemaattisesti ja tehneet poistoja runsaalla kädellä.

Tämä työ on Kiihtelysvaaran osalta edennyt vasta luokkaan 3. Heinävaaran hyllymuutostöiden ja pienemmän kokoelman ansiosta työ on siellä pääosin tehty.

Varastoon siirrot olemme pyrkineet minimoimaan.

Merja Eronen

Karsikko

Tietokirjojen kierto parani, vaikka lainaus ei lisääntynyt. Poistot 6 > 5 %, hankinta edelleen 2 % kokoelmasta.

Kirjaston arvio

Karsikon kirjastossa on huomioita herättävän pieni tietokirjojen lainausprosentti (10 %). Luvun pienuus johtuu osaksi siitä, että lemmikkien hoitokirjat on sijoitettu nuorten puolelle.

Aikuisten puolella olevista tietokirjoista on lainattu eniten lääketiedettä ja muistelmia.

Kiertoluvut ovat parhaat psykologiassa ja muistelmassa.

Kirjakokoelman kiertoluku on 1,46, mutta tietokirjallisuuden vain 0,55. Ykkösellä alkavaan voisi pyrkiä.

Lääketieteessä ja muissakin luokissa on varmasti paljon karsimisen varaa. Kesän 2009 aikana on poistettu runsaasti kaunokirjallisuutta, mikä ei kierrä.

Käsikirjastossa on tällä hetkellä n. 200 nidettä, joista iso osa on henkilökunnan käytössä olevia hakuteoksia. Karsikon kirjasto on jälleen lakkautusuhan alla.

Leena Kokkonen

Niinivaara

Lainaus laski vähän, mutta kierto parani 1,26 > 1,46. Poistot kasvoivat 17 prosenttiin; hankinta pysyi edellisen vuoden suuruisena ja on 2 % kokoelmasta.

Tietokirjoja on edelleen yli puolet aikuisten kirjakokoelmasta, lainoista 35 %.

Kirjaston arvio

Perinteisesti Niinivaaralla on ollut tietokirjoilla suhteellisen korkea lainausprosentti (n. 50), mutta nyt se näyttäisi laskeneen 27 prosenttiin. Kiertoluku on yli puolta pienempi kuin koko kirjakokoelman kiertoluku, mikä on 1,9. Näyttäisi siltä, että tiedon hankinta kirjoista on vähenemään päin. Parhaiten kiertävät psykologia (2,63), Etelä-Euroopan matkaoppaat (2,64), lääketiede (2,31) ja lemmikkieläimet (2,17).

Syyskuun 2009 loppuun mennessä on poistettu 2 447 kirjaa lähinnä kiertämättömyyteen perustuen. Ehkä ne poistot hieman kohentavat kiertolukuja, mitkä Niinivaaralla voisivat kohtuudella alkaa enimmäkseen kakkosella.

Käsikirjastossa on vielä 647 nidettä, mistä täytyy karsia puolet pois.

Hankinnan ja lainauksen suhteet menevät suurin piirtein niin kuin pitääkin eli eniten lainattua on hankittu eniten jne. Näissä suhteissa on tietysti viilaamista. Tarjonta ja taso toki vaikuttavat siihen, mitä tulee otetuksi, mutta kaikesta päätellen kirjaston elämyksellistä ja viihteellistä puolta kannattaa rakentaa entistä tietoisemmin.

Leena Kokkonen

Rantakylä

Tietokirjallisuuden lainaus kasvoi ja kierto parani. Kokoelmasta poistettiin vuonna 2009 22 %, mutta hankinta oli edelleen 2 %. Kierto parani myös vertailuluokissa, joissa se oli ollut jo ennestään suurta.

Kirjaston arvio

Tietokirjojen osuus kirjalainoista ja tietokirjojen osuus kokoelmasta kertovat, että kirjakokoelma on painottunut ehkä hieman liikaa tietokirjallisuuteen kaunokirjallisuuden kustannuksella.

Tietokirjallisuutta on poistettu runsaasti vuoden 2009 aikana ja kokoelmaa joudutaan edelleen supistamaan ja uudistamaan tilanpuutteen ja vanhentuneisuuden vuoksi.

Suhteellisen hyvä kiertoluku (1,62) tulee siten nousemaan entisestään.

Kokoelma pitää käydä systemaattisesti läpi, tehdä reilusti poistoja ja hankkia uudempaa aineistoa. Seuraavana käsittelyvuorossa ovat luokat 0, 15, 2, 58, 59, 9."

Erillinen kirjavarasto on poistettu kokonaan. Varastossa säilytetään ainoastaan sesonkiaineistoa (puutarhakirjat, sienikirjat ja joulukirjat).

Käsikirjasto perinteisessä muodossaan on poistettu.

Merja Mustonen

Tuupovaara

Hankinta pysyi samalla tasolla, lainaus laski vähän, kierto parani hiukan. Poistot lisääntyivät 2 % > 9 %. Tietokirjojen osuus aikuisten kirjalainoista pieneni.

Kirjaston arvio

Tietokirjakokoelma on kirjaston kokoon nähden hyvä. Eri luokat sisältävät keskeisimpiä eri aiheisiin kuuluvia teoksia. Poistoja on tehty säännöllisesti (vanhentunutta, likaisia ja rikkinäisiä). Yleisvaikutelma on pidetty siistinä. Poistotarpeita tarkastellaan erityisesti luokista 0 – 4.

Eniten lainataan luokista 5, 6 ja 9.

0 – 4 sisältävät tarpeitamme vastaavan peruskokoelman.

5 – 7 sisältävät aineistoja, joita ihmiset tarvitsevat monenlaisissa arkielämän tilanteissa. Siksi nämä ovat tietokirjallisuuden painopisteitä.

Luokkaan 9 kohdistuu suuri kysyntä.

Kokoelman pitää sisältää myös aineistoa, jota lainataan harvemmin. Emme voi rakentaa kokoelmaa pelkästään sen mukaan, mitä lainataan eniten. Realistinen kiertotavoite on 0,8 -0,9.

Lahja Ruottinen

6.3.3 Pääkirjaston aikuistenosasto

Vuonna 2008 poistot kokoelmasta olivat 4 %, hankinta 5 %. Vuonna 2009 poistot lisääntyivät 5 prosenttiin.

Aikuisten kirjakokoelmasta tietokirjoja osuus pieneni 64 prosentista 63 prosenttiin, tietokirjalainoja oli sama 56 %.

Kierto parani 4,06 > 4,08 ja lainaus kasvoi vähän. Kierto parani eniten luokassa 5.

Hankinta oli poistoja suurempi luokissa 0, 1, 2, 4, 5, 7 ja 9, mutta kokoelman kasvu jäi paljon pienemmäksi kuin edellisenä vuonna. Hankinta on edelleen 5 % kokoelman nidemäärästä. Suomenkielisiä tietokirjanimekkeitä aikuistenosastolla on n. 50 000 (vrt. niteet 78 368), vieraskielisiä n. 10 000. Huomattava osa kokoelmasta on yhden niteen nimekkeitä.

Osaston arvio vuoden 2008 tilastoista

Pääkirjasto pyrkii maakuntakirjastona tarjoamaan monipuolisen kokoelman. Kaikkea marginaalista aineistoa ei kuitenkaan tarvitse hankkia ja otettava huomioon myös, että yliopistonkirjasto ja ammattikorkean kirjastot tarjoavat monipuolisen kokoelman omilta aloiltaan. Pääkirjaston vahvuuksia on hyvä kierto (4.06) ja monipuolinen kokoelma.

Hyllyt ovat täynnä, mutta kohtuullisen siistit ja aineisto kohtuullisen hyväkuntoista. Kokoelmatyö (valinta, poistot ja varastoon siirrot) ovat jatkuvaa työtä, joka vaatii asiantuntemusta (tekijöitä) ja aikaa. Poistettavaa ja varastoivaa on joissakin pienemmän kierron luokissa vielä runsaasti, suurempien poistojen kautta pyritään tuoreempiin, hyväkuntoisempiin ja houkuttelevampiin kokoelmiin. Poistojen ja varastoinnin ensisijaisia kohteita ovat kierron ja hyllytilanteen perusteella tällä hetkellä: 06, 26 ja 24, 34, 42, 60, 61 (vanhentunut aineisto), 63, 64, luokka 72 ja vieraskielinen kirjallisuus muissakin taideluokissa.

Luokkaa 86 Kirjallisuustiede poistettiin jo kesällä 2009, mutta suomenkielisessä vielä varastoitavaa ja vieraskielisessä varsinkin poistettavaa. Kirjallisuustieteeseen pitää kuitenkin suhtautua varoen, sitä pitää olla vaikka eivät kiertoluvut suuria olekaan. Kirjailijaelämäkertojen ja -muistelmien kierto olisi varmasti parempi jos sijainti kirjastossa olisi toinen, esimerkiksi ennen kaunokirjallisuushyllyä.

Luoko tarjonta kysyntää? Yleensä jos kokoelma oli suuri, oli myös lainaus ja kierto suuri. Ja päinvastoin jos kokoelma pieni oli myös lainaus ja kierto pientä. Poikkeuksia oli, mutta kuitenkin harvoja.

6.3.3.1 Tarkastelua pääluokittain ja kahden luokkanumeron tarkkuudella

Suurimmat kokoelmat	6	3	5	9	7	
Suurin lainaus	6	3	5	9	1	
Suurin kierto	1	6	5	4	3	vaihteluväli 5,65 > 3,96
Pienimmät kokoelmat	0	4	2	1	8	
Pienin lainaus	0	2	4	8	7	
Pienin kierto	0	2	8	7	9	vaihteluväli 2,82 > 3,53

PKA: tietokirjojen keskiarvo kierrossa 4.06. (Pitäisin tätä huippulukuna. Mihin voidaan verrata?)

- kierto yli keskiarvon seuraavissa luokissa: 1, 6, 5 ja 4.
- kierto alle keskiarvon seuraavissa luokissa: 3, 7, 9, 8, 2, 0

Osittain voi sanoa, että kun on suuri kokoelma, on myös suuri lainaus (6, 3, 5, 9).

Mutta luokka seitsemän ei ole enää mukana suurimmassa lainauksessa eikä kierrossa, tosin senkään kierto ei ole huono, mutta alle meidän keskiarvon. Sama koskee luokkaa 9, iso kokoelma, mutta jää kierrossa alle keskiarvon. Luokka 1 on kokoelmaltaan neljänneksi pienin, mutta sillä on suurin kierto ja lainaus 5. suurin. Luokassa 4 on toiseksi pienin kokoelma, mutta sijoittuu kierrossa neljänneksi parhaaksi. Pienistä kokoelmista suureen kiertoon nousevat siis 1- ja 4-luokka, mutta 0, 2 ja 8 sijoittuvat kierrossa alle keskiarvon pienimpiin.

2. Tarkastelua kahden luokkanumeron tarkkuudella

Suurimmat kierrot pääluokittain

0	07 (3.98), 03 (3.05)
1	15 (7.46), 14 (6.55), 16 (5.83), 17 (5.67), 11 ja 10 (4.49)
2	29 (5.32), 20 (3.61)
3	30 (5.21), 31 (4.93), 38 (4.65)
4	45 (7.51), 46 (7.32), 44 (7.04), 47 (5.6), 48 (4.97)
5	59 (5.08), 53 (4.91), 54 (4.17)
6	65 (5.64), 69 (5.23), 68 (5.20), 67 (4.76), 61 (4.13)
7	75 (4.36), 79 (4.14)
8	89 (4.96), 87 (3.84)
9	99 (3.84), 94 (3.84)

Tietokirjojen suurimmat kierrot: 45 (7.51), 15 (7.46), 46 (7.32), 44 (7.04), 14 (6.55), 16 (5.83), 17 (5.67), 65 (5.64), 47 (5.60), 29 (5.32), 69 (5.23), 30 (5.21), 68 (5.20) ja 59 (5.08)

Suurimman kierron kirjoissa on neljä maantieteen luokkaa (45, 46, 44, 47) eli matkaoppailla ja matkakertomuksilla on kova kysyntä. Tällaisissa kirjoissa jotka vanhenevat nopeasti on hyvä, että kierto on suuri. Suomenkielisiä matkaoppaita pitäisi ehkä ottaa kappalemääräisesti enemmän, vieraskielisten kirjojen kierto ei ole kovin hyvä vaikkei huonokaan (2.83).

Luokasta 1 on mukana myös neljä luokkaa 15, 14, 16 ja 17. Näistä luokka 16 on yllätys, mutta selitettävissä sillä, että luokassa on tutkimusmenetelmäkirjallisuutta. Sellaiset luokat ovat muutenkin lainattuja, joissa on tutkimusmenetelmistä esim. 30 ja 31. Meidän kirjastoa ovat perinteisesti käyttäneet paljon opiskelijat ja tutkijat.

Suurimmissa kiertoluvuissa on kolme 6-luokkaa: 65, 69 ja 68. Eli toinen juonne suurissa kiertoluvuissa ovat käytännön kirjat: ammatissa tarvittavat ja harrastekirjat. Lääketieteen suuri kierto ei myöskään ole mikään yllätys, sitä kysyvät niin alan opiskelijat kuin tavalliset ihmisetkin. Uskonto-luokasta pääsee huippukiertoon yksi luokka 29. Näyttää että vieraat kulttuurit kiinnostavat enemmän niin uskonnossa, maantieteessä kuin historiassakin (luokan 42 ja 92 kierrot ovat yllättävän pieniä).

Pienimmät kierrot pääluokittain

0	01 (0.55), 02 (1.45), 06 (2.12), 04 (2.48), 00 (2.92)
1	12 (2.05)
2	26 (1.01), 24 (2.17), 22 (2.31), 28 (2.77)
3	34 (2.22), 32 (2.80)
4	49 (2.38), 42 (2.41)
5	58 (2.4), 55 (2.91)
6	63 (1.54), 60 (1.78), 64 (2.21)
7	72 (1.31), 73 (1.98), 70 (2.66), 71 (2.96)
8	86 (2.15)
9	95 (1.75), 96 (2.65)

Tietokirjojen pienimmät kierrot

01 (0.55), 26 (1.01), 72 (1.31), 02 (1.45), 63 (1.54), 95 (1.75), 60 (1.78), 73 (1.98), 12 (2.05), 06 (2.12), 86 (2.15), 24 (2.17), 64 (2.21), 34 (2.22)

Pienikiertoisia on kaikissa pääluokissa. 0-luokassa kolme: 01, 02, 06.

Luokassa 6 on myös kolme pienikiertoista: 63, 60, 64. Luokka 60 on vaikeasti löytyvä sekasisältöinen luokka: tekniikan historiasta ja filosofiasta tekniikan sanakirjoihin. 7-luokassa on pienikiertoja simppia kaksi 72 Arkkitehtuuri ja 73 Kuvanveisto. Uskonnossa on kaksi pienikiertoisimpiin kuuluvaa 26 Lähetystyö ja 24 Hartauskirjallisuus. Kolmosluokassa pienimpiä kiertoja saa luokka 34 Alue-suunnittelu. Aluepolitiikka. Historiassa kiertää huonosti 95 Brittein saarten historia ja 8-luokan 86 Kirjallisuustiede. Kirjallisuustieteen huono kierto on huomattu ja sitä on ihmetelty. Siellä on varastoon siirrettävää ja varsinkin vieraskielisessä vanhentunutta poistettavaa. 1-luokassa, joka on parhaiten kiertävä pääluokka, on yksi pienikiertoinen 12 Logiikka. 0-luokassa vähän lainattuja 01, 02, 04 ja 06. 07-luokka on odotetusti

hyvä kierroltaan (paljon opiskelijoiden kysymiä kurssikirjoja ja muutenkin mediakasvatus on pinnalla), mutta oletettavasti 07.1-luokassa (lehdistö) on kirjoja, jotka laskevat kiertolukua. 01 ja 02 ovat lähinnä kirjaston ammattikirjallisuutta, jota pitää kuitenkin olla. Yllättävää, että 00-luokan kierto on parempi kuin 04:n.

1-luokassa luokan 11 kierto (4.49) on myös odotetusti hyvä. Yleisopintoihin yliopistoissa kuuluu filosofia ja filosofian harrastaja voi olla minkä tahansa ammatin edustaja. Filosofia on yleissivistystä jos mikä. Filosofian hankinnassa kappalemääriä tulisi nostaa, koska 1-2 kuluva nopeasti loppuun ja filosofia on kuitenkin ala, jossa tieto ei nopeasti vanhene. Kaikki filosofian varastokirjat ovat hyvin huonokuntoisia, loppuun luettuja. Mietelausekokoelmia valitessa on usein mielessä, että niitä on liikaa, kuitenkin luokka 10:n kiertoluku 4.49 on hyvä (10:ssä on hyvin vähän muuta kuin 10.8 kirjoja).

14 Psykologia (6.55) on odotetusti huippuluku. Täällä on paljon kotimaisia tekijöitä, joita lainataan paljon ja pitkään. Hyllyjen ollessa kesällä täynnä on ehkä liikaa poistettu. Joissain kirjoissa nyt pitää olla enemmän kuin se 1-2 kappaletta.

Luokassa 15 on korkein kiertoluku (7.46). Sitä kysytään paljon ja meille on yleensä hankittu kirjat yhtenä kappaleena. Meillä on suhtauduttu kriittisesti tämän alan tietokirjoihin. Kumpi on tärkeämpi kriteeri: kysyntä vai laatu. Tässä joutuu tasapainoilemaan.

Luokka 17 on myös odotetusti hyvin kiertävä (5.67). Itsensä kehittäminen ja elämänfilosofia kiinnostaa. Tässä luokassa on paljon käännöskirjoja, joiden laadussa on kyllä toivomisen varaa.

Odotetusti 2-luokassa suurin on 29 (5.32): mytologia ja maailmanuskonnot ovat aina kiinnostaneet, niistä koululaisetkin tekevät jatkuvasti esitelmää ja kuuluvat myös yleissivistykseen. Lisäksi jo pitkään new age ja itämaiset uskonnot ovat olleet muodissa. Tällä aineistolla on liian vähän hyllytilaa, senkin kappalemääriä helposti poistetaan tilanpuutteen takia (hyllytilaa on annettu lisää luokasta 3, joka kyllä myös tarvitsisi lisähyllytilaa). Luokan 2 seuraavaksi suurin kierto on luokassa 20, jossa on oppikirjoja. Yli 3:n kierron menevät myös luokat 23, 25 ja 21. Huonoimmat kierrot ovat luokissa 26, 24 ja 22. Voiko tehdä sellaisen johtopäätöksen, että uskonnot kiinnostavat tiedollisesti, mutta tunnustuksellista kirjallisuutta lainataan vähemmän?

3-luokka

Ehkä hieman on yllätys, että luokan 30 kierto (5.21) on suurempi kuin 38-luokan (4.65)

30-luokassa on kyllä tutkimusmenetelmäkirjallisuutta, jota ei juuri koskaan paikalla. Sosiologia, varsinkin elämäntapasosiologia on suosittua ja tavallisen kansan kirjallisuutta luokasta löytyy myös: käytösoppaat ja järjestötoiminta.

Luokan 31 kierto (4.93) on sekin suurempi kuin 38:n; selityksenä varmaan tutkimusmenetelmäkirjallisuus, jota tosin on myös luokassa 38.3.

32-luokan pienehkö kierto ei ole yllätys sekään. Valtio-oppi ja politiikka ovat luultavasti ne vähempikiertoiset, siirtolaisasiat ja naisasia eniten kiertävät ehkä. Valtiofilosofia ei vanhene (luokka 32), kun taas luokassa 32.5 saattaisi olla vanhentunutta aineistoa enemmän.

Lakikirjojen hankintaa on jatkuvasti yritetty vähentää, mutta kyllä niitä lainataan: kierto on yllättävän hyvä 4.03. Näiden ongelma on, että monista tulee uusi painos lähes joka vuosi. Muutokset saattavat olla vähäisiäkin. Samasta asiasta tulee kirjat monelta kustantajalta – vaikea tietää ilman asian-tuntemusta, mitkä kirjat ovat parhaat. Edellisten painosten lainausluvusta voi tietysti jotain päätellä.

Sosiaalipolitiikassa 37 on yritetty satsata vanhuksiin, vammaisiin, lapsiin ja perheongelmiin. 37-luokan kiertoa olisikin luullut suuremmaksi kuin 3.88. Ehkä syy alle keskiarvon kiertoon ovat lukuisat ohuet ilmaisjulkaisut.

Kasvatustieteeseen 38 on Joensuussa aina satsattu, sitä opiskelee ainakin sivuaineena niin moni. 35-luokan kirjat kiertävät paremmin kuin olisi odottanut. Sen sijaan 36 Taloustiede on tuntunut selaiselta, jonka kierto ei ole parhaita.

Luokka 4

Maantieteessä luokan 45 Brittein saaret kierto (7.51) on koko tietokirjakokoelman suurin luokan 15 jälkeen.

Yli seitsemän menee myös luokkien 46 ja 44 kierto. Alle tietokirjojen kierron keskiarvon jäävät vain 49 (2.38) ja 42 (2.41). Maantiede-kokoelma on yllättävän pieni (3779 nidettä), kun taas hyllyjä katsoessa tuntuu, että se on suuri alue. Johtuu ehkä siitä, että siellä on paljon vieraskielistä kirjallisuutta. Monasti kuulee, että teillä on täällä vain matkaoppaita, varsinkin koululaiset tarvitsevat muunlaista maantieteellistä tietoa ja sarjakirjoissa (luokka 40) on aina yhdestä maasta hyvin vähän. Ei ilmesty suomeksi juuri muuta kuin matkaoppaita. Matkakertomuksia saisi olla ehkä kappalemääräisesti enemmän, samoin suomenkielisiä matkaoppaita.

Vieraskielisiä voitaisiin hankkia enemmän hankintatoivomusten mukaan, ainakin harvinaisemmista kohteista. Mitkä ovat netin parhaat maantiedesivustot koululaisia ajatellen?

Luokka 49 kierto on pieni, mutta aineisto on arvokasta eikä vanhene: kirjoja joita tullaan lainaamaan pitkään. Lisäksi luokassa on paljon kirjoja, joita lainataan vain tiettyyn vuodenaikaan (esim. joulukuu ja muut vuotuisjuhlat).

Luokka 5: Kolmanneksi suurin kokoelma, lainaus ja kierto

Luokan 5 suurin kierto on lääketieteessä, mikä ei ole yllätys. Niin hoitoalan ammattilaiset, opiskelijat kuin tavallinen kansakin lainaa tästä luokasta paljon. Suosituimpia luokkia ovat todennäköisesti 59.34 Ravinto-oppi ja ruokavaliot sekä 59.4:n erilaiset vaihtoehtoiset hoitomuodot (joissa paljon ns. huuhaata Heikki Poroilan mukaan). Mutta lääketiedettä kysytään hyvin laajasti mitä erilaisimmista sairauksista. Myös psykiatria (henkinen hyvinvointi) on kysyttyä ja tietenkin raskaus, lastenhoito yms. lähes kaikkia ihmisiä koskettava. Vanhustenhoitokysymykset niin sosiaaliselta kuin lääketieteelliseltä kannalta ovat jatkuvan kysynnän kohteena, samoin vammaisuus.

Fysiikan kierto (4.91) on huippuluokkaa, samoin matematiikka, tähtitiede ja kemia kiertävät hyvin. Näiden luokkien hyvä kierto johtunee oppikirjoista.

Yleistuntuma olisi, että luonnontiedettä yleensä pitäisi hankkia enemmän (useampia kappaleita suomenkielisistä kirjoista). Meillä humanisteilla on ehkä taipumus suosia omia aloja luonnontieteiden kustannuksella ja valitsijoiden sukupuolikin vaikuttaa asiaan.

Luokassa 5 on myös vuodenaikakirjoja, jotka suurimman osan vuotta seisovat hyllyssä ja joista tiettyyn vuodenaikaan on sitten pulakin: luonto-oppaat esim. lintu- ja kasvioppaat.

Luokan 58 kierto onkin 5-luokan pienin 2.4. Tähän täytyy kyllä olla muitakin syitä, koska kasvitiede 57 kiertää niin paljon paremmin 3.97.

Luokan 50 kierto (3.17) on yllättävän pieni, sillä luonnonsuojelu (50.1) on niin pinnalla. Johtuneerunsaasta määrästä ilmaisjulkaisuja (ympäristökeskus ym.).

Luokka 6: suurin kokoelma, suurin lainaus ja toiseksi paras kierto

Suurimmat kokoelmat	67	69	68	61	65	
Suurin lainaus	67	69	68	65	61	
Suurin kierto	65	69	68	67	61	5,64 – 4,13
Pienimmät kokoelmat	63	64	60	62	66	
Pienin lainaus	63	60	64	62	66	
Pienin kierto	63	60	64	62	66	1,54 – 3,42

Yli tietokirjakokoelman kierron keskiarvon menevät luokat 65, 69, 68, 67 ja 61. Pääasiassa kokoelman suuruus korreloi lainauksen ja kierron suuruuden kanssa. Poikkeuksena luokka 65, jonka

kokoelma on vasta viidenneksi suurin, lainaus neljänneksi suurin, mutta kierto kaikkein suurin. Askarteluun ja käsitöihin on siis satsattava lisää. Luokka 67 on vasta kierron neljäs, vaikka kokoelmat ja lainaus luokan suurimmat.

Olisi luultu sen sijoittuvan paremmin (puutarha- ja lemmikkikirjat), mutta ehkä sesonkikirjat (puutarha, kalastus, metsästys, sienestys) vähentävät sen kiertoa. Pieni kokoelma korreloi pienen lainauksen ja kierron kanssa.

Luokassa 69 ilmestyy valtavasti ammattikirjallisuutta, sitä myös lainataan paljon ja kiertää hyvin. On paljon yhden kappaleen hankintaa koska kirjallisuutta ilmestyy niin paljon. Luokassa 66:ssa on myös hyvä kierto vaikka alle keskiarvon.

Luokkaan 68 on viime vuosina hankittu kirjoja yksin kappalein, koska niitä ilmestyy niin paljon. Pohdittava pitäisikö lisätä - kierto (5.2) luokan kolmanneksi suurin.

Luokan 61 (4.13) kierron olisi odottanut olevan suuremmankin. Siinä on luultavasti paljon vanhaa ja liian vähän uutta. Kirjoja ilmestyy paljon ja vanhenevat nopeasti, siksi kappalemäärät pidetty pieninä.

Luokka 7: kierto on alle keskiarvon 3.53. Yli keskiarvon ovat vain alaluokat 75 ja 79.

Suurimmat kokoelmat	79	77	74	70	75	
Suurin lainaus	79	77	74	75	70	
Suurin kierto	75	79	77	76	74	4,36 – 3,14

Luokan 75 kokoelma on aika pieni (724), mutta sen kierto on yllättäen luokan 7 paras, ohi urheilun 79 (4.14) jossa on suurin kokoelma ja suurin lainaus. Tähän ovat syynä varmaankin digikuvausoppaat, joita suomenkielisiä ilmeisesti pitäisi ottaa kappale- määräisesti enemmän. Nämäkin kyllä vanhenevat nopeasti ja samoja tulee monelta kustantajalta. Kuitenkin suuri osa luokasta on valokuvaustaidetta – kiertoa tutkittava. Teatteri- ja elokuva-alan kierto on myös hyvä, melkein neljä.

Pienimmät kokoelmat	71	73	72	76	
Pienin lainaus	71	73	72	76	
Pienin kierto	72	73	70	71	1,31 – 2,96

Siis varsinaisten taideluokkien (70, 71, 72 ja 73) kierto on pientä lukuun ottamatta 74-luokkaa, jonka kierto on 3.14. Taideteollisuuden kierto on 3.34, suomenkielinen kokoelma aika pieni. Vieraskielistä kirjallisuutta on eniten luokassa 7 (3166 nidettä), olisikin hyvä tietää miten ne kiertävät.

Luokka 8:ssa kierto on 3.13, siis alle tietokirjojen keskiarvon. Siinä on yksi luokka, jonka kierto menee yli keskiarvon, 89 Kielet: 4.96. Siis oppikirjoja lainataan. Kielitieteessä (87) ja suomenkielessä (88) on hyvä kierto. 87:n kokoelma on pieni (186), mutta yllättävän hyvä kierto 3.88. Tähän onkin hankittu kirjoja yleensä yksin kappalein.

Olen aina ihmetellyt miksi kirjallisuustiedettä lainataan niin vähän, eivätkö opiskelijat ole löytäneet meidän kokoelmaa ja asiakkaat kirjailijaelämäkertoja. 86-luokan kierto on 2.15. Nämä ovat kuitenkin kulttuurin kivijalkaa ja niitä on otettava siten, että kirjoja jää jälkipolvillekin. Hyllyssä on ehkä vanhoja, joita voisi siirtää varastoon. Näin on kesällä 2009 tehtykin, joten kierto on varmaan parantunut. Varsinkin vieraskielistä vanhentunutta on varmaan vielä paljon, jota voitaisiin poistaa.

Luokka 9:n kierto on alle kaikkien tietokirjojen keskiarvon 3.52 keskiarvolla: yksikään ala-luokka ei mene yli kaikkien keskiarvon 4.06. Korkeimmat kiertoluvut ovat luokilla 94 (kokoelma pieni 96 nidettä) ja 99 (kokoelma suuri 4 583 nidettä) kiertoluvulla 3.84. Luokassa 94 on vähän kirjoja, mutta jakaa kierron 1.sijan 99-luokan kanssa. Luokassa 94 kiinnostaa ehkä eniten natsi-saksan historia.

Suurin kokoelma	99	92	90	91	97	4583 - 271
Suurin lainaus	99	92	90	91	97	
Suurin kierto	99	94	91	90	97	3,84 – 3,47
Pienin kokoelma	95	93	96	94	98	20 - 271
Pienin lainaus	95	93	96	94	98	
Pienin kierto	95	96	92	93	98	1,75 – 3,26

Hämmästyttävää on luokan 92 Suomen historia kolmanneksi pienin kierto (3.03), vaikka sillä on toiseksi suurin kokoelma ja toiseksi suurin lainaus. Uusista suomen historiaa käsittelevistä kirjoista on aina kova kysyntä ja paljon varauksia. Luokassa 92 olisi varmasti varastoitavaa. Suomen historian kirjojen arvo säilyy, se on varaston lainatuin luokka tietopalvelun havaintojen pohjalta. 92-luokan huonoon kiertoon voivat olla syynä paikallishistoriat (muut kuin Pohjois-Karjalaa koskevat).

Katriina Suvanto

6.3.3.2 Vertailua 2008 ja 2009

Koko Joensuun (pääkirjasto, lähikirjastot, mutta ei auto) aikuisten tietokirjakokoelman kierto (2.91 – 3.06) on hieman parantunut vuodesta 2008. Lainaus sen sijaan on vähentynyt yli 8000 lainalla. Kirjoja on poistettu yli kaksinkertainen määrä vuoteen 2008 verrattuna ja hankinta pieneni yli 300 niteellä. Vuonna 2009 poistot (11100) olivat yli kaksinkertaiset hankintaan (4992) verrattuna ollen 9 % kokoelmasta, hankinnat olivat 4 % kokoelmasta. Tietokirjojen määrä per asukas (2.08) on nyt pienempi ja lainat per asukas (6.37) pienempi.

Pääkirjaston aikuisten osaston tietokirjojen kierto on nyt aavistuksen verran parempi kuin 2008: nousu 4.06:sta 4.08:aan. Myös lainaus on kasvanut 360 lainalla. Kokoelma on pienentynyt 384 niteellä, on poistettu enemmän (+264) kuin 2008 ja hankittu vähemmän (-357). Vaikka poistot kasvoivat ja hankinnat pienenevät, hankinnat olivat kuitenkin suuremmat kuin poistot kuten edellisessäkin vuonna. Ero kuitenkin pieneni: 2009 hankinnat ja poistot olivat lähempänä toisiaan kuin 2008.

1. Tarkastelua pääluokittain

Kokoelmien koon järjestyksessä ei ole tapahtunut muutosta, ne ovat edelleen suurimmasta pienimpään: 6, 3, 5, 9, 7, 86 - 89, 1, 2, 4 ja 0.

Samoin lainauksessa lainaluvut suurimmasta pienimpään ovat samassa järjestyksessä:

6, 3, 5, 9, 1, 7, 86 -89, 4, 2 ja 0.

Kiertoluvuissakin järjestys on lähes sama. Ainoa muutos on luokkien 7 ja 9 välillä: 2008 kierto oli näissä luokissa sama 3.53, nyt luokka 7 on mennyt luvulla 3.57 luokan 9 ohi. Muutos on hyvin pieni. Vuoden 2009 kiertoluvut suurimmasta pienimpään: 1, 6, 5, 4, 3, 7, 9, 86 -89, 2 ja 0.

Kokoelmat ovat kasvaneet suurimmassa osassa luokkia, pienentyneet ainoastaan luokissa 3, 6, 86 - 89 ja 9. Lainaus on kasvanut viidessä luokassa (4, 5, 7, 8 ja 9) ja pienentynyt viidessä (0, 1, 2, 3 ja 6). Luokissa 4, 5 ja 7 sekä kokoelmat että lainaus ovat kasvaneet, mutta myös pienentyneissä luokissa 8 ja 9 ovat lainaluvut nousseet. Sekä kokoelma että lainaus on pienentynyt luokissa 3 ja 6. Luokissa 0, 1 ja 2 kokoelmat ovat kasvaneet, mutta lainaus pienentynyt. Puolet luokista (luokat 5 – 9) on nostanut kiertolukuaan ja puolessa luokista (0 – 4) kiertoluku on pienentynyt. Eniten kierto parani luokassa 5 (4.50 – 4.69) ja seuraavaksi eniten luokassa 6 (4.57 – 4.71); edellisessä myös lainaus kasvoi, mutta jälkimmäisessä lainaus laski. Kierto huononi eniten luokassa 1 (5.65 – 5.37) ja seuraavaksi eniten luokassa 2 (3.02 – 2.86), molemmissa myös lainaus pieneni.

Poistot kasvoivat luokissa 6, 86 - 89 ja 9, kaikissa muissa luokissa poistettiin vähemmän kuin 2008 vuonna. Luokassa 6 poistot yli kaksinkertaistuivat ja lainaus laski (942 lainalla), mutta kierto parani hieman. Luokissa 86 - 89 poistojen kasvu oli pientä ja lainaus sekä kierto paranivat molemmat vähän.

Luokassa 9 poistot kasvoivat 171 niteellä ja lainaus kasvoi yli 200 lainalla, mutta kierrossa vain aavistuksen verran kasvua. Poistot vaihtelivat luokan 6 lähes 1 300 poistosta luokan 0 vain 28 poistoon. Toiseksi eniten määrällisesti poistettiin luokasta 3 (768 nidettä).

Luokassa 3 laski sekä lainaus (noin tuhannella) että kierto (juuri ja juuri). Luokassa 5 poistettiin neljänneksi eniten (390 nidettä) ja sekä lainaus että kierto paranivat.

Kaikissa muissa paitsi luokassa 5 hankinnat pienenevät, siinäkin kasvu oli vain 21 nidettä. Suurin pudotus määrällisesti oli luokissa 86 - 89 (-125 nidettä); seuraavina 6 (-70), 3 (-59), ja 7 (-46). Luokissa 6 ja 86 - 89 siis poistot kasvoivat ja hankinnat väheni, luokassa 6 lainaus pieneni, mutta luokassa 86 - 89 sekä lainaus että kierto parani hieman. Suurimmassa osassa luokkia hankinnat olivat kuitenkin poistoja suuremmat 2009, poikkeuksena luokat 3, 6 ja 86 - 89, joissa poistot olivat suuremmat kuin hankinnat. Luokassa 3 sekä lainaus että kierto huononi.

2. Tarkastelua kahden luokkanumeron tarkkuudella

0-luokka: lainat laskeneet, kierto huonontunut. Kokoelma on kasvanut kaikissa alaluokissa. Muutos on kuitenkin pientä. Eniten uutta on hankittu luokkaan 07 (25 nidettä), mutta siitä on myös poistettu eniten (12 nidettä). Kasvu oli suurinta luokassa 04 (12 nidettä). Poistot pieniä: 0-12 nidettä.

0-luokkaa on poistettu ja varastoitu aikaisempina vuosina. Kolmessa luokassa on lainaus kasvanut: 02, 04 ja 07. Näistä kahdessa ensimmäisessä on myös kierto parantunut, mutta 07-luokassa on kierto hieman huonontunut. Näihin kolmeen luokkaan oli eniten hankittu uutta (12, 12, 25). Luokissa 00, 01, 03 ja 06 sekä lainaus että kierto pieneni. Poistot kaikissa luokissa oli pienemmät kuin hankinnat.

1-luokka: lainat laskeneet, kierto huonontunut

Kokoelmat ovat kasvaneet kaikissa muissa luokissa paitsi luokassa 10, jossa on vähennystä 46 nidettä. Se onkin ainut luokka, jossa poistot (40 nid.) ovat suuremmat kuin hankinnat (15 nid.).

Eniten on hankittu luokkiin 17 (84 nid.) ja 14 (77 nid.). Kolmantena tulee luokka 11 Filosofia (38 nid.) ja neljäntenä luokka 15 Rajatieto (37 nid.).

Lainaus on laskenut kaikissa muissa luokissa paitsi 15 Rajatieto, jossa on lainausten lisäystä 171 lainaa, kiertokin on hieman parantunut.

Eniten lainaus on määrällisesti laskenut luokissa 14 (-332 lainaa) ja 10 (-310 lainaa).

Luokkaan 14 tuli eniten uutta aineistoa ja poistettiin eniten vanhaa, kuitenkin lainaus laski eniten. Melkein 300 lasku oli luokassa 17, johon tuli eniten uutta. Luokassa 11 lainauksen lasku on melkein 200 ja luokassa 16 104 nidettä.

Luokissa 14 Psykologia ja 10 (suurimmaksi osaksi aforismeja) oli suurimmat poistot (47 ja 40 nidettä). Luokassa 17 oli kolmanneksi suurimmat poistot (20 nid.).

Luokissa 11 ja 16 poistot olivat alle kymmenen.

Kiertoluvut laskivat kaikissa alaluokissa: eniten luokissa 10 (4.49 /2.33) ja 16 (5.83/5.3).. Luokkaan 10 hankittiin vähän uutta (15 nid.) ja poistettiin toiseksi eniten (40 nid.). Luokkaan 16 tuli myös vähän uutta (17 nid.), mutta poistettiin erittäin vähän.

2-luokka

Kokoelma on kasvanut kaikissa muissa paitsi luokissa 24 Hartauskirjallisuus ja 26 Lähetystyö.

Eniten hankintoja luokkaan 23 (37 nid.), seuraavaksi eniten luokkiin 28, 25 ja 22 (31 - 30 nid.).

Poistot ovat pienempiä kuin hankinnat kaikissa muissa luokissa paitsi luokassa 29 Ei-kristilliset uskonnot ja mytologiat, josta on poistettu (18 nid.) enemmän kuin hankittu (14 nid.). Luokka on kuitenkin edelleen 2-luokan parhaiten kiertävä luokka (5.64).

Lainaus on laskenut viidessä luokassa: 20, 23, 24, 26 ja 28. Näistä 23 ja 28 ovat sellaisia, joissa oli suurimmat hankinnat, luokassa 28 oli myös suurimmat poistot.

Lainaus kasvoi luokissa 21, 22, 25 ja 29. Kierto huononi kaikissa muissa paitsi luokissa 22 ja 29.

3-luokka

Kokoelmat ovat pienentyneet kaikissa muissa luokissa paitsi 30, 35 ja 39. Näistä luokkaan 30 on hankittu yli sata kirjaa, kahden muun luokan hankinnat pienehköjä (42 ja 20 nid.)

Hankinta on suurinta luokkaan 38 (145 nid.), muita yli sadan niteen hankintoja luokissa 36, 37 ja 30. Yli 80 niteen hankinnat ovat luokissa 33 ja 32.

Suurimmat poistot on tehty luokassa 38 (-242 nid.) poistojen ollessa suuremmat kuin hankinnat (145 nid.). Poistot ovat suuremmat kuin hankinnat myös luokissa 36 (-147) ja

33 (-90). Pienimmät poistot olivat luokissa 39, 31 ja 34 (2 – 12 nid.), näissä luokissa olivat myös pienimmät hankinnat.

Lainaus on laskenut kaikissa muissa luokissa paitsi 31, 32 ja 37. Eniten lainaus on laskenut luokassa 35 (-377 lainaa), seuraavaksi eniten luokissa 30 (-282 lainaa) ja 33 (-250 lainaa).

Lainauksen nousu on suurinta luokassa 32, peräti 392 lainaa.

Uutta kirjallisuutta luokkaan tuli 84 ja poistettiin 71 nidettä. Luokassa 37 lainaus nousi 78 lainalla ja luokassa 31 28 lainalla. Luokkaan 37 tuli paljon uutta (108 nid.), mutta luokan 31 kokoelmassa ei tapahtunut juuri mitään muutosta.

Kiertoaan ovat kasvattaneet luokat 31, 32, 36, 37 ja 38. Muissa lainauskin nousi paitsi luokissa 36 ja 38, näissä oli 3-luokan suurimmat poistot.

Kierto huononi luokissa 30, 33, 34, 35 ja 39. Näissä kaikissa lainauskin laski.

Luokka 31 on nyt parhaiten kiertävä luokka, luokka 30 jäi toiseksi. 38 Kasvatustiede on edelleen kolmannella sijalla 4.79 kierrollaan. Luokka 37 Sosiaalipolitiikka on nyt neljäntenä mennessä luokan 33 Oikeustiede ohi. Kuudes on edelleen luokka 39 vaikka sen sekä kierto että lainaus pieneni. Luokka 36 on edelleen seitsemäntenä, mutta kahdeksannen sijan ottaa nyt 32 Valtio-oppi ohi luokan 35 Hallinto. Pienin kierto on edelleen luokalla 34 ja se laski edelleen.

Luokat 31, 32 ja 37 siis paransivat asemiaan, luokat 30, 33 ja 35 huononsivat asemiaan.

4-luokka

Kokoelmat kasvoivat kaikissa luokissa. Kasvu oli kuitenkin erittäin pientä, suurinta luokassa 46 joka kasvoi 42 niteellä.

Eniten hankittiin luokkaan 48 (56 nid.), seuraavana hankinnoissa luokka 46 (53 nid.).

Luokka 42 Suomen maantiede sai 39 nidettä. Muihin luokkiin hankittiin 3 – 19 nidettä.

Ainoastaan luokassa 42 poistettiin enemmän kuin hankittiin (-42 nidettä). Poistot olivat pieniä 0 – 23 nidettä, joista jälkimmäinen luokasta 48.

Lainaus on noussut useimmissa luokissa, laskenut ainoastaan luokissa 40, 41 ja 49.

Kierto on kuitenkin parantunut vain neljässä luokassa 42, 43, 44 ja 45.

Suurimmat kiertoluvut saavat edelleen luokat 45 (8.76), 46 (7.18), 44 (7.13) ja 47 (5.52).

Luokka 43 (5.15) on mennyt 48-luokan (4.92) ohi. Luokka 41 on mennyt luokan 40 ohi kierrossa.

Pienimmät kierrot ovat edelleen luokissa 49 (2.15) ja 42 (2.62).

Luokassa 49 Kansatiede oli sekä lainaus että kierto pienentyneet. Suomen maantieteessä taas sekä lainaus että kierto olivat parantuneet.

Luokkaan 4 hankitaan paljon vieraskielistä kirjallisuutta. Luvut olisivat varmaan toisenlaisia, jos tarkastelussa olisi kaikki kielet, eivät vain suomenkieliset kirjat.

5-luokka

Kokoelmat ovat kasvaneet kaikissa muissa luokissa paitsi luokissa 54 Kemia, 55 Fyysinen maantiede, geologia ja 58 Eläintiede. Suurin kasvu on luokassa 59 (80 nidettä).

Eniten onkin hankittu luokkaan 59 Lääketiede: 380 nidettä!

Muissa luokissa kasvu on vähäistä. Myös kokoelmien pieneneminen luokissa 54 -55 ja 58 (-17) on vähäistä. Hankinnat luokissa 50, 56 ja 58 ovat 37 – 33 niteen välillä.

Poistot ovat suurimmat lääketieteessä (-280 nid.). Eläintieteessä on toiseksi suurimmat poistot (41 nid.). Muiden luokkien poistot ovat 2 - 19 nidettä. Luokasta 5 on jo aikaisempina vuosina poistettu paljon. Poistot ovat kolmessa luokassa (54, 55 ja 58) suuremmat kuin hankinnat, muissa on hankittu enemmän kuin poistettu.

Suurimassa osassa luokkia lainaus on kasvanut, pienentymistä vain luokissa 52, 55, 57 ja 58, jossa oli toiseksi eniten poistoja.

Luokissa 53 ja 54 sekä hankinnat että poistot erityisen pieniä, kummassakin on kuitenkin sekä lainaus että kierto parantunut.

Kierto on parantunut myös luokissa 51, 56 ja 59, joissa myös lainaus kasvoi.

Kierto on huonontunut luokissa 50, 52, 55, 57 ja 58. Näistä muissa paitsi luokassa 50 myös lainaus laski.

6-luokka: Lainausta on pienentynyt, kierto parantunut. Kokoelmat ovat kasvaneet luokissa 64 – 67. Luokassa 67 on toiseksi eniten hankintoja 179 nidettä (poistoja 108), luokan 65 hankinnat ovat neljänneksi suurimmat 128 nidettä (poistot vain 34). Käsityö- ja askarteluohjeissa kaivataan vanhempiakin malleja.

Kokoelmat ovat pienentyneet luokissa 60 - 63 ja 68 - 69. Luokassa 60 on pienet hankinnat (11) ja pienet poistot (28). Luokassa 61 oli 6-luokan suurimmat poistot (360 nidettä) ja hankinnat vain 65 nidettä. Luokassa 68 oli kolmanneksi suurimmat poistot 238 nidettä ja

hankinta luokan suurin 187 nidettä. Luokassa 69 on toiseksi suurimmat poistot 321 nidettä ja hankinnat kolmanneksi suurimmat 173 nidettä.

Poistot olivat suuremmat kuin hankinnat luokissa 60 - 63 ja 68 - 69. Näissä kaikissa luokissa lainaus laski.

Kiertoluvut paranivat luokissa 61 - 63, 65, 67 ja 69. Luokassa 65 hankinnat olivat melkein kolme kertaa suuremmat kuin poistot, lainaus ja kierto paranivat molemmat. Myös luokassa 67 hankittiin enemmän kuin poistettiin ja sekä lainaus että kierto paranivat.

Luokassa 69 poistot olivat lähes kaksinkertaiset hankintaan nähden: kierto parani mutta lainaus laski. Luokassa 66 poistot olivat pieniä (11 nidettä) - lainaus kasvoi.

Luokassa 6 oli kaikkien luokkien suurimmat poistot 1 282 nidettä ja suurimmat hankinnat 834 nidettä. Luokassa 3 oli seuraavaksi suurimmat poistot 768 nidettä ja seuraavaksi suurimmat hankinnat 727 nidettä. Luokassa 3 sekä lainaus että kierto laski.

7-luokka: Lainausta ja kierto parantuneet

Kokoelmat ovat kasvaneet kaikissa muissa luokissa paitsi 72 Arkkitehtuuri ja 74 Maalaustaide. Luokka 72 onkin ainut, jossa poistot (31 nidettä) ovat suuremmat kuin hankinta 16(nidettä).

"Taideluokista" suurimmat hankinnat olivat luokissa 77 Elokuva- ja näyttämötaide (64 nidettä) ja 75 Grafiikka, valokuvaus (53 nidettä).

Näitäkin suuremmat hankinnat oli luokassa 79 Liikunta, Urheilu 123 nidettä). Urheilussa oli myös luokan 7 suurimmat poistot (84 nidettä).

Lainausta on kasvanut neljässä luokassa 70, 76, 77 ja 79. Näistä kaikissa muissa paitsi luokassa 70 on myös kierto parantunut.. Luokissa 77 ja 79 oli suurimmat hankinnat.

Luokassa 71 on lainaus pienentynyt, mutta kierto parantunut. Luokassa oli 0 poistoa ja pienin hankinta, 4 nidettä. Lainausta laski luokissa 71 – 75 ja kierto huononi luokissa 72 -75. Luokkaan 75 tuli kolmanneksi eniten uutta (53 nidettä), kuitenkin sekä lainaus että kierto laski.

Luokka 8 (luokat 86 – 89)

Kokoelma on kasvanut luokissa 87 Kielitiede ja 89 Kielet.

Kokoelma on pienentynyt luokissa 86 Kirjallisuustiede ja 88 Suomen kieli. Näissä poistot ovatkin suuremmat kuin hankinnat. Kierto onkin parantunut molemmissa, mutta lainaus on pienentynyt kuten kahdessa muussakin luokassa. Onko lainauksen ja kierron muutokset pieniä vai huomattavia?

9-luokka: lainaus kasvanut, kierto parantunut

Kokoelma on pienentynyt kolmessa luokassa 91, 92 ja 99 ja kasvanut kaikissa muissa.

Kahdessa ensimmäisessä onkin poistettu enemmän kuin hankittu, mutta luokassa 99 hankinnat (268 nidettä) ovat suuremmat kuin poistot (229 nidettä). Tällaisissa tapauksissa kokoelma on pienentynyt myös varastoinnin kautta.

Poistot on kohdistettu luokkiin 90 - 92 ja 99. Luokissa 93 – 98 ei ole tehty poistoja juuri ollenkaan (0 – 2), mutta ei juuri hankintojakaan (suurin hankinta 18 nidettä luokassa 97).

Lainausta on kasvanut kaikissa muissa luokissa paitsi luokissa 91, 93 ja 98. Luokassa 91 poistettiin (51 nidettä) enemmän kuin hankittiin (27 nidettä). Kahdessa muussa luokassa ei tapahtunut paljon mitään.

Kiertokin parani kaikissa muissa luokissa paitsi 91, 93, 97 ja 98.

6.3.3.3 Poistoista ja niiden vaikutuksista

Luokkia, joissa pääluokan suurimpia poistoja ja poisto suurempi kuin hankinta:

10 (40), 29 (18), 33 (90), 36 (147), 38 (242), 42 (42), 54 (4), 55 (19), 58 (41),
60 (28), 61 (360), 62 (150), 63 (29), 68 (236), 69 (321), 72 (31).
86 (150), 88 (83), 91 (51), 92 (132)

Näistä 20 luokasta on 16:ssa lainaus vähentynyt ja vain 4 luokassa kasvanut. Kasvua oli luokissa 29, 42, 54 ja 92, näistä muissa paitsi 92-luokassa poistot oli pieniä. Luokissa 29 ja 42 hankittiin melkein yhtä paljon kuin poistettiin, luokassa 54 ei tapahtunut paljon mitään muutoksia. Luokasta 92 Suomen historia poistettiin 131 nidettä ja hankittiin 121 nidettä.

Kierto oli myös parantunut näissä neljässä luokassa. Lisäksi kierto oli parantunut luokissa 36, 38, 61, 62, 63, 68, 69, 86 ja 88. Kierto siis parani 13 luokassa 20:stä ja huononi seitsemässä. Nämä seitsemän olivat 10, 33, 55, 58, 60, 72 ja 91. Luokassa 10 oli 1-luokan toiseksi suurimmat poistot (40 nidettä). Luokassa 33 tehtiin paljon poistoja 90 nidettä ja kierto huononi.

Luokissa 55 ja 58 on luokan 5 huonoimmat kierrot ja ovat edelleen laskeneet.

Luokassa 60 on 6-luokan huonoin kierto (1.71) ja se pieneni edelleen. Luokassa 72 poistettiin taideluokista eniten: 31 nidettä. Luokan 72 kierto on taideluokkien pienin (1.18)

ja pieneni edelleen. Luokassa 91 oli 9-luokan kolmanneksi suurimmat poistot (51) ja sekä lainaus että kierto pieneni.

Luokkia, joissa oli luokkansa suurimpia poistoja, mutta hankinnat olivat suuremmat: 07 (12/25), 14 (47/77), 28 (23/31), 30 (73/107), 32 (71/84), 37 (92/108), 48 (23/56), 56 (19/35), 59 (280/380), 67 (108/179), 74 (26/33), 79 (84/123), 89 (32/56), 99 (229/268)

Näistä 14 luokasta lainaus laski viidessä (14, 28, 30, 74 ja 89) ja kasvoi yhdeksässä (07, 32, 37, 48, 56, 59, 67, 79 ja 99). Näistä kasvun luokista oli suuret hankinnat seitsemässä: 32, 37, 48, 59, 67, 79 ja 99.

Suuret hankinnat olivat luokissa 14 (77), 30 (107) ja 89:kin (56), mutta lainaus laski. Vaikea on päätellä miksi lainaus laskee, ovatko syynä väärät tai liialliset poistot vai vääränlaiset hankinnat. Poistettaessa meillä kyllä tarkastetaan milloin kirjaa on viimeksi lainattu ja miten paljon. Hankittaessa katsotaan miten kirjailijan tai kustantajan aiempia teoksia on lainattu ja mitä muuta aiheesta on kokoelmassa. Lisäksi kirjoja poistuu lainausosastolta varastoon, varastoidut kirjat eivät näy poistoina. Toisiin luokkiin hankitaan paljon englanninkielistäkin (käsityöt, taiteet), toisiin ei ollenkaan. Tässä tarkastellaan vain suomenkielistä kirjallisuutta ja hankinnat pitäisi suhteuttaa julkaistun kirjallisuuden määrään. Eri luokissa ilmestyy kirjallisuutta aivan eri määrissä.

Näistä 14 luokasta kierto laski puolessa luokista (07, 14, 28, 30, 48, 74 ja 89) ja nousi toisessa puolessa (32, 37, 56, 59, 67 ja 99).

Missä luokissa lainauksen ja kierron muutokset puoleen tai toiseen ovat olleet huomattavia ja missä vain pieniä vaatisi vielä tarkastelua.

Katriina Suvanto

6.4 Käsikirjastot

Seudun kaikissa kirjastoissa käsikirjastokokoelmia on arvioitu, karsittu ja selvitystyö jatkuu vielä. Tarpeet erillisille käsikirjastokokoelmille ovat muuttuneet eivätkä kustantajatkään julkaise suuria hakuteoksia entiseen tapaan, tietosanakirjoja ei ollenkaan. Käsikirjastokokoelmien käyttöä ja uusiutumista seurataan; vanhentuneiden hakuteosten lisäksi tehdään muitakin poistoja. Kirjastot ovat siirtäneet käsikirjastokirjoja lainattaviksi, myös moniosaisia suurteoksia. Asiakastilojen pöydille on laitettu avattuina nähtäväksi kuvitettuja suurteoksia, historiallisia kartoja jne.

Joensuussa mietitään pääkirjaston käsikirjaston roolia, jatketaan karsintaa sekä teosten yhdistämistä aikuistenosaston lainattavaan kokoelmaan. Karsikossa käsikirjastokokoelma on enimmäkseen kirjallisuushakemistoja, samoin Rantakylässä. Niinivaara aikoo karsia puolet käsikirjastostaan. Kiihtelysvaara käyttää vapautuvaa tilaa paikallisaineiston esittelyyn.

Enossa mietitään kokoelman ja tilan käyttöä. Koulut käyttävät käsikirjastoa vielä jonkun verran. Uimaharjasta on melkein kaikki poistettu tai siirretty lainattaviin. Liperin kokoelmasta on vähennetty jo yli puolet, samoin Ylämyllyltä. Polvijärvi karsii ainakin kolmanneksen; kokoelmaan jätetään kirjallisuushakemistoja, sanakirjoja ja teoksia, jotka ovat liian arvokkaita lainauskäyttöön. Pyhäselässä jatketaan poistoja ja siirtoja lainattaviksi sekä lisätään suurteosten esittelyä ottamalla niitä hyllyistä pöydille katsottaviksi.

Kirjasto	Tunnus	Poistot 2008	Nimekkeet		Lisäys	Vähennys
			22.10.2009	4.3.2010		
ENO	ENOK	62	941	942	1	
JOENSUU						
Pääkirjasto	PKK	123	5 567	5 639	72	
Heinävaara	HK		31	31		
Karsikko	KAK	179	184	163		21
Kiihtelysvaara	KIK	119	456	456		
Niinivaara	NIK	165	627	418		209
Rantakylä	RAK	4	108	125	17	
Tuupovaara	TPK	-	565	565		
KONTIOLAHTI	KOK	18	540	501		39
Lehmo	LEK	1	71	71		
LIPERI	LIPK	33	574	340		234
Viinijärvi	LIVK	23	152	92		60
Ylämylly	LIYK	12	95	47		48
OUTOKUMPU	OK	665	615	614		1
POLVIJÄRVI	POK	2	659	636		23
PYHÄSELKÄ	PYK	68	653	506		147
Reijola	RK	42	52	42		10
Yhteensä		1 516	11 890	11 188	90	792

7 RUOTSIN- JA VIERASKIELINEN KIRJALLISUUS

Kirjallisuuden tarjonta alkukielisenä on kulttuurisesti tärkeää ja palvelee mm. kielten ja kirjallisuuden opiskelua. Seutukirjaston alueella on monipuolista koulutusta, eri maalaisia opiskelijoita ja työntekijöitä sekä maahan vasta muuttaneita ja pakolaisia. Maahanmuuttajien kirjastopalveluita on selvitetty vuoden 2010 aikana ja koottu hankintatoiveita. [Monikielisen](#) kirjaston palveluja käytetään jatkuvasti.

Ruotsin- ja vieraskielisen kirjallisuuden hankinta on erittäin pientä julkaistujen määrään verrattuna.

Ruotsinkielistä kirjallisuutta hankittiin vuonna 2009 146 nidettä ja vieraskielistä 1 041, mikä oli yhteensä 2,9 % kirjahankinnasta. Hankintaa tehdään asiakastoiveiden perusteella yleisistä verkko-kaupoista sekä seuraamalla Suomen ja Ruotsin BTJ:n tarjontaa; BTJ Häftet ja btj.se-verkkokauppa välittävät runsaasti myös pienten kielialueiden kirjallisuutta. Venäjänkielistä (myös muita kuin kirjoja) hankitaan edellä mainittujen lisäksi erikoistuneilta toimijoilta kuten Ruslaniasta. Venäjänkielisen kirjallisuuden, äänikirjojen ja elokuvien luettelointia varten on perustettu tiimi.

Vieraskielistä kirjallisuutta saadaan melko runsaasti lahjoituksina yksityishenkilöiltä: esimerkiksi pääkirjaston kiinan- ja japaninkielinen kokoelma on muodostunut enimmäkseen näin. Myös venäjänkielisiä lahjoituksia saadaan – niistä osa on liian vanhoja ja huonokuntoisia. Pakolaiskeskukseen ja Itä-Suomen koululle on lähetetty kirjat, joita kirjasto ei ota kokoelmaansa tai jotka on poistettu.

Vieraskielinen kaunokirjallisuus on kielten mukaisissa ryhmissä hyllyissä; genrejä ei ole eroteltu pääkirjastonkaan hyllyissä, mutta merkitty vuodesta 1994 lähtien tietokantaan ja kirjoihin.

Vieraskielinen tietokirjallisuus täydentää kokoelmaa monilla aloilla, joilla suomenkielistä ei ilmesty riittävästi tai jotka muuten ovat hyvin kysyttyjä (matkaoppaat, askartelu, käsityöt, piharakentaminen, puutarha jne.) ja joissa kieli ei useinkaan ole laajemman käytön este. Tietokirjat on sijoitettu alanmukaisiin luokkiin suomenkielisten joukkoon. Vuonna 2009 pääkirjaston aikuistenosaston kokoelmassa oli lähes 14 000 vieraskielistä tietokirjanidettä, noin kaksinkertainen määrä vieraskieliseen kertomakirjallisuuteen verrattuna. Lainauksia oli 28 878, mikä oli 61 % vieraskielisen kirjallisuuden lainoista.

Hyllysijoitukselle on mietitty vaihtoehtoja niin että vieraskielinen tietokirjallisuus (esim. venäjä) tavoitaisi paremmin ko. kielen kaunokirjallisuushyllyä käyttävät.

Koko seutukirjastossa ruotsin- ja vieraskielistä kirjallisuutta oli päälle 46 000 (0,41 / as), pääkirjaston kokoelmasta 12 %, muilla kirjastoilla 2 - 4 %.

2009	Ruotsinkieliset	Vieraskieliset	Yhteensä	Kokoelmasta %
Eno	315	1 497	1 812	2,7
Kontiolahti	253	1 875	2 128	2,7
Liperi	260	1 253	1 513	1,8
Outokumpu	365	2 442	2 807	4,0
Polvijärvi	117	608	725	1,8
Pyhäselkä	507	1 612	2 119	3,3
Joensuu				
Lähikirjastot	537	2 433	2 970	2,0
PKA, PKN	7 251	25 053	32 304	12,2
Yhteensä	9 605	36 773	46 378	

7.1 Kaunokirjallisuus

Pääkirjaston aikuistenosaston kaunokirjallisuuden (luokat 84 ja 85) kokoelmasta 16 % on vieraskielistä ja vieraskielisen kaunokirjallisuuden osuus lainoista on lähes 7 %. Hankinta on pienentynyt. Vieraskielisen kierto on 2.29, koko Joensuun (lähikirjastot mukana) 2.05.

Joensuussa on 0.17 vieraskielistä kaunokirjaa asukasta kohti. Koko seutukirjastossa on vieraskielistä kaunokirjallisuutta (80 – 85) 0.13 nidettä asukasta kohti ja lainaus on 0,2/as. Koko seutukirjaston vieraskielisen kaunokirjallisuuden kierto on 1.54.

Pääkirjasto Aikuistenosasto PKA 2009						85 Aikuisten sarjakuvat				
Luokka	84	Kertomakirjallisuus								
Kieli	Niteet	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto	Niteet	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto
afroaasia	1	-	-	1						
albania	34	-	-	3						
arabia	11	-	-	2						
eesti	118	1	-	71						
englanti	3 152	156	82	9 003	2,86	279	10	21	3 066	10,99
espanja	251	3	-	295	1,18	2			1	
esperanto	8	-	-	-						
hebreä	2	-	-	-						
hollanti	15	-	-	4						
islanti	2	-	-	-						
italia	131	-	-	113	0,86	3	1		1	
karjala	2	-	-	2						
kiina	7	-	-	8						
kreikka	8	-	-	1						
kroatia	4	-	-	-						
kurdi	3	-	-	2						
liettua	5	-	-	-						
norja	73	-	-	30						
persia	2	-	-	-						
portugali	3	-	-	7						
puola	15	-	-	15						
ranska	490	3	2	366	0,75	85			94	1,11
ruotsi	1 221	30	3	1 746	1,43	6	4		12	
saame	9	-	-	-						
saksa	728	9	14	775	1,06	26	-	1	72	
serbia	4	-	-	-						
slovakki	2	-	-	1						
slovenia	1	-	-	-						
suahili	1	-	-	-						
suom-ugril	3	-	-	5						
tanska	26	5	-	22						
turkki	18	-	-	7						
tsekki	8	-	-	16						
unkari	57	1	-	4						
venäjä	810	68	53	2 737	3,38	3			10	
Yhteensä	7 225	276	154	15 236	2,11	404	15	22	3 256	8,06

Kaikki kielet	Niteet	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto	Niteet	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto
	44 765	2 646	1 713	229 731	5,13	3 412	390	180	33 469	9,81
Ei-suomi %	16	10		6,6		11,8	3,8		9,7	

Luokissa 80 – 81 on yhteensä 180 nidettä ja kierto on 0,66.

Luokassa 82 Runous on yhteensä 524 nidettä ja kierto sama 0,66.

Luokassa 83 Näytelmät on yhteensä 155 nidettä ja kierto vähän edellisiä parempi 0.78.

Luokassa 84 Kertomakirjallisuus on 6 398 nidettä ja kierto on 2.1.

Luokassa 85 (Sarjakuvat ja muut kuvakirjat) on 458 nidettä ja kierto peräti 8.27.

Vieraskielisen runouden kokoelma on vähän suurempi kuin sarjakuvien, mutta niiden lainauksella ja kierrolla on valtava ero: runot 346, sarjakuvat 3 787 lainaa, runojen kierto 0.66 ja sarjakuvien kierto 8.27. Myös suomenkielisen kirjallisuuden puolella sarjakuvan kierto oli suurin 10.1 ja runojen kierto vain 2.09.

Pieni vieraskielinen näytelmäkokoelma (155 nidettä) saa vähän runoutta paremman kierron 0.78, suomenkielisten näytelmien kiertohan oli ihan hyvä 3.15.

Viime vuosina ei ole juurikaan hankittu vieraskielistä runoutta ja näytelmiä, hyllyissä oleva on aika vanhaa. On mm. antologioita eri maiden runoudesta. Suomenruotsalaista runoutta on jonkin verran tullut hankittua (ostotukilistat) ja saatu lahjoituksina alkukielellä.

Vieraskielistä hankitaan eniten luokkiin 84 ja 85.

Luokassa 84 on yli kymmenkertainen määrä vieraskielistä kirjallisuutta verrattuna sarjakuviin ja kierto (2.1) on vain noin neljäsosa sarjakuvien kierrosta. Luokan 84 kierto suomenkielisillä kirjoilla oli 5.67.

Arviot ja tavoitteet

Maahanmuuttaja-projekti tehtiin 2010, näiden kokemusten perusteella on mahdollista tehdä tavoitteita ei-eurooppalaisille kielille.

Saksan- ja ruotsinkielisen kaunokirjallisuuden kierto on huono (0.96 ja 1.3). Molemmissa on liikaa vanhaa kirjallisuutta ja aivan viime vuosina hankittu uutta ehkä liian vähän (2009 ruotsi 30 nidettä ja saksa 9 nidettä). Poistoja on kyllä tehty monta kertaa, mutta ei riittävästi.

Suurista kielistä venäjän ja englannin kierrot ovat parhaat ja niitä hankitaan vuosittain eniten (2009 venäjä 68 nidettä ja englanti 156 nidettä). Näissä kahdessa kielessä oli myös suurimmat poistot. Muita kieliä oli 2009 hankittu vain 1 – 5 nidettä (eesti, espanja, ranska, tanska, unkari).

Englannista joudutaan jatkuvasti tekemään poistoja. Lainatuinta on scifi- ja fantasiakirjallisuus, joista tulee säännöllisesti myös hankintaehdotuksia. Venäjästä on tarjolla lähinnä uutta kirjallisuutta ja sitä on hankittu myös muista kielistä venäjäksi käännettyä aika paljon. Venäläisen kirjallisuuden klassikkojen saatavuus alkukielellä olisi tarkistettava ja tehtävä täydennyshankintaa.

Espanjan ja italiankielistä kirjallisuutta on toivottu toisinaan lisää, nimeämättä mitään tiettyjä teoksia. Italiankielistä kirjallisuutta ei ole juuri ollut tarjolla Kirjossa eikä BTJ-häftet -luettelossakaan. Sitä on 2008 tilattu Akateemisen kirjakaupan kautta, 2009 hankinnat 0 nidettä. Espanjaa hankittiin 2009 3 nidettä ja ranskaa kolme, kuitenkin espanjalla oli 2009 295 lainaa ja ranskalla 366 lainaa. Italian kielessäkin oli 113 lainaa, vaikka kokoelma on suurimmaksi osaksi 1980-luvun kirjallisuutta.

Kaunokirjallisuuden kokoelmatyöhön voisi muodostaa tiimejä esim. vieraskielisen kirjallisuuden valintaan ja poistoihin. Myös eri genrejen valintaan tarvittaisiin erityistä asiantuntemusta (esim. sarjakuvat, scfi- ja fantasiakirjallisuus, dekkarit ja jännitys).

Katriina Suvanto

7.2 Tietokirjallisuus

Suurimmat kokoelmat	7	6	4	8	9	3 166-1 009
Suurin lainaus	6	4	7	8	9	
Suurin kierto	1	4	6	7	8	3,18 – 2,01
Pienimmät kokoelmat	0	1	2	5	3	94 - 702
Pienin lainaus	0	2	1	5	3	
Pienin kierto	0	9	2	3	5	0,72 – 1,74

Vieraskielistä tietokirjallisuutta on eniten luokassa 7, kierto 2.14. Taiteeseen on takavuosina satsattu paljon. Taidehyllyt näyttävät silmämääräisesti siltä, että suomenkieliset kirjat hukkuvat vieraskielisten joukkoon. Myös 6-luokkaan on hankittu vieraskielistä paljon, sen lainaus ja kierto (2.80) onkin hyvät. Melkein sama kierto on luokalla 4. Paras kierto on kuitenkin pienen kokoelman luokalla 1. Filosofia. Psykologia. Luokan 7 taidekirjallisuutta on syytä poistaa.

Luokan 9 vieraskielisellä tiedolla on toiseksi huonoin kierto (1.3). Luokassa on mm. lahjoituskirjallisuutta Amerikan historiasta, kiertoa voisi tutkia nimekkeittäin.

Katriina Suvanto

7.3 Lasten ja nuorten kirjallisuus

2009 Pääkirjasto Kaunokirjallisuus 80 - 85 PKN					
Kieli	Niteet	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto
albania	22	-	1	-	
amhara	1	-	-	-	
arabia	8	-	-	2	
eesti	79	-	1	15	
englanti	827	24	19	2 039	2,47
eskimo	1	-	-	-	
espanja	39	-	-	42	
esperanto	1	-	1	-	
hollanti	10	-	-	-	
iranilaiset	1	-	-	-	
islanti	2	-	-	-	
italia	10	-	-	10	
itämerensuom	8	-	-	8	
japani	4	-	-	21	
karjala	7	4	-	10	
kiina	15	-	-	15	
kreikka	20	-	-	-	
kroatia	4	-	-	-	
kurdi	7	-	-	-	
kymri	1	-	-	-	
latina	2	-	-	-	
liettua	29	-	-	-	
norja	3	-	-	4	
persia	5	-	-	1	
portugali	4	-	-	7	
puola	5	-	-	-	
ranska	108	-	8	164	1,52
ruotsi	930	28	135	944	1,02
saame	8	1	-	10	
saksa	256	1	1	304	1,19
slovakki	1	-	-	-	
somali	9	-	2	22	2,44
tanska	1	-	-	-	
turkki	12	-	-	-	
tsekki	12	-	-	2	
unkari	15	-	-	4	
venäjä	328	26	3	406	1,24
Yhteensä	2795	84	171	4 030	1,44

Kaikki kielet	Niteet	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto
	37 698	3 665	1 915	210 277	5,58
Ei-suomi %	7,4	2,3	8,9	1,9	

Arvio ja tavoitteet

Vieraskielisen kirja-aineiston määrä suhteessa kysyntään ja lainaukseen lienee tasapainossa – kokoelmien tuoreutta ja mielenkiintoisuutta voi tietenkin koko ajan hioa. Pääkirjaston kokoelmat ovat myös seudun muiden kirjastojen käytössä, mikä asettaa omat vaatimuksensa kokoelmatyölle.

Ruotsinkielinen aineisto on määrällisesti suurin, mutta englanninkielistä lainataan eniten. Syynä on varmaankin kielen osaamistaso ja monet todella suositut kirjat ovat alun perin englanninkielisiä. Ruotsinkielisen aineiston kokoelmat poistoista huolimatta ovat painottuneet vieläkin ehkä liikaa 1980-luvulla hankittuihin. Venäjänkielisen aineiston tarve on kasvanut parina viime vuonna. Neuvostoaikaista aineistoa on vähennetty (tai varastoitu) uudemman aineiston alta. Saksan kieltä on kouluissa alettu opiskella hieman enemmän, joten sen määrää tullaan lisäämään.

Huomattavasti pienempiä ovat muiden ja harvinaisempien kielten kokoelmat. Koululaisvierailuilla on jo yleissivistyksen ja kansainvälisyyskasvatuksen vuoksi tärkeää näyttää vaikkapa arabiankielisiä kirjoja: valtava määrä maailman ihmisistä lukee kirjansa ns. takaperin!

Kokoelmien täydentämisessä on kuitenkin vaikeuksia: onnistunut vieraskielisen aineiston valinta vaatisi huomattavasti enemmän aikaa ko. kielialueen kirjallisuuteen tutustumiseen. Englanninkielisen kirjallisuuden osuus on ehkä helpoin, koska siitä on olemassa suomennoksia, mutta esim. saksan- ja venäjänkielinen aineisto vaatii jo huomattavasti enemmän asiantuntemusta ja aikaa, puhumattakaan muista kielistä.

Riitta Vaittinen

8 LASTEN JA NUORTEN AINEISTOT

*Ei Satu ole kuollut päältä maan,
Satu ei voi kuolla milloinkaan.
Yhä ihmislasten kesken se käy,
se vaikkei kaikille näy.*

*Yhä vielä sen viitta on näkymätön.
Yhä vielä sen puhe on äänetön.
Yhä vielä vain lapsenmieli saa
sen nähdä ja aavistaa.*

Lauri Pohjanpää, 1962

8.1 Lastenkirjastotyöstä

Muistellessaan lapsuuttaan ja nuoruuttaan monet nostavat kirjastokokemukset yhdeksi mieleenpainuvimmista muistoistaan: oma lähikirjasto ja sen henkilökunta tulivat vuosien saatossa läheiseksi ja tärkeäksi osaksi elämää. Kirjasto tuoksuista ja äänistä lähtien oli turvasatama, jossa pystyi olemaan oma itsensä ilman suorituspaineita tai liikaa yrittämistä. Uskon, että myös tulevaisuudessa muisteloiden kohde monille on edelleenkin kirjasto – muunakin kuin ”lainastona”. Kirjojen lisäksi ehkäpä satutunnilla käynti, palapelin kokoaminen tai Harry Potter -pelin pelaaminen jää erityisesti mieleen.

Vaikka lasten- ja nuortenkirjasto on muuttunut maailman mukana, se on kuitenkin edelleen varsin pitkälle erilaisten aineistojen sijoituspaikka, josta asiakkaat voivat halutessaan lainata niitä tai käyttää paikanpäällä. Kirjastoammattilaisen tehtävä on saada hyvin hoidetut kokoelmat ja ihmiset kohtaamaan toisensa.

Onnistuneen asiakaspalvelun yksi kulmakivi on kirjastonsa aineiston tuntemus. Se ei tarkoita sitä, että on lukenut / katsonut / kuunnellut koko aineiston, vaan jonkinlaista kokonaisnäkemystä, joka syvenee työvuosien myötä. Onhan selvää, että kuvakirjoihin tutustuminen on nopeammin tehty kuin romaaneihin, joten työläämpien tai itselleen muuten tuntemattomien aineistojen sisältöihin voi perehtyä esim. lehtiartikkelien avulla ja kollegoiden kanssa keskustelemalla.

Neuvontatilanteessa voi pyytää asiakasta antamaan myöhemmin palautetta lainaamastaan aineistosta, ja ilokseni monet tekevätkin sen. Tällaisesta kollektiivisesti hankitusta "harmaasta tiedosta" saa aikaiseksi käyttökelpoisen tietämysverkon.

Lastenkirjastotyössä yhteistyö koulujen, päiväkotien ym. kanssa on vankalla pohjalla. Koulujen kirjastovierailut joko ohjattuina tai omin päin tekevät kirjastoon tulokynnyksen myös vapaa-ajalla matalammaksi. Lastentarhaopettajat kuuluvat kirjaston suurkuluttajiin. Heitä palvelevat erilaiset ajankohtaiset näyttelyt (esim. talvi, ystävänpäivä, koulun aloitus) sekä tilaustöinä tehdyt aihehaut. Kirjaston kokoelmien ja palveluiden esittely opetusharjoittelussa oleville tuleville opettajille on todellinen satsaus tulevaisuuteen. Useille heistä kirjaston monipuolisten aineistojen tarjoamat mahdollisuudet opetuksessa ovat uusi asia.

Erilaisissa lukudiplomilistoissa ja kirjavinkkauksessa esiteltyjä kirjoja kysytään kirjastosta todella paljon, mikä on osoitus kirjoista kertomisen ja suosittelun voimasta ja tarpeesta. Sekä paljon että vähemmän lukevat on otettava huomioon: jokaiselle pitäisi löytyä jotakin. Kirjojen monipuolinen ja runsas esille laittaminen toimii kokoelmien näyteikkunana kaikille kirjastonkäyttäjille lukutaidosta ja -halusta riippumatta.

1970-luvun ajan hengen mukainen kriittinen ja tiedostava viestintäkasvatus on uudelle vuosituhan-
nalle tultaessa muuttunut vähintään yhtä epämääräisen kuuloiseksi mediakasvatukseksi. Sen menetelmät ja työtavat ovat kuitenkin aivan samoja kuin muunkin kasvatuksen ja opetuksen. Jokainen kirjastolainen on tavalla tai toisella kasvattaja eli kirjastojen työntekijät ovat kautta aikojen toimineet mediakasvattajina.

Lasten- ja nuortenosastolla tilojen viihtyisyys sekä henkilökunnan ammattitaito tekevät kirjastosta moniin vetoavan - myös hyvänä ajanviettopaikkana. Asiakaskunnan huomioiminen vauvoista vau-
reihin tuo omat mielenkiintoiset haasteensa arkeen. On oltava ihmistuntemusta, osattava toimia hyvin eri-ikäisten ja erilaisten ihmisten kanssa. Työvälineenä on siksi myös persoonallisuus, henkilökohtaiset ominaisuutemme.

Kirjojen jatkuva esille laitto on hyvin tärkeä kokoelman kierron lisääjä: hyllyjen mahdollinen ahtaus on hallittavissa esillepanolla ja samoin vähemmän suositut tai vanhemmat kirjat ovat näytillä ollessaan paremmin asiakkaiden huomioitavissa. Kirjojen esille laitton tärkeyttä korostamme mm. harjoittelijoiden perehdyttämisessä, kun he aloittavat työnsä kuvakirjojen hyllyttämisellä. He huomaavat nopeasti, miten esille laitetut kirjat menevät lainaan.

Yleensäkin esittelytelineiden runsaus ja niiden hoito (esim. ajankohtaiset medioissa esille tulevat kirjat) saavat asiakkaat monesti haluamaan sitä, mitä meillä on. Myös eriaiheiset pienoisenäyttelyt (esim. "TV:stä tutut", "Sekalaista") saavat kirjat kiertämään ja esittelevät kokoelmiamme jopa uudesta näkökulmasta. Ajankohtaista-esittelyhylly milloin mistäkin aiheesta (mm. juhlapyhät, vuodenajat) saa säännöllisesti kiitosta vaivattomuutensa ja materiaalin monipuolisuuden vuoksi. Niin tieto- kuin kaunokirjojen poistoissa vapautuvat hyllyt yritämme saada muutetuksi esittelyhyllyiksi, koska ne ovat ikkuna asiakkaisiin päin.

Poistoja vain poistojen vuoksi kannattaa varmaankin varoa. Runsas "kansien esittely" tekee usein tehtävänsä eli lainojen lisääntymisen. Muistaakseni Kirjastolehdeissä joku esitti ko. mielipiteen ja olen samaa mieltä työkokemukseni pohjalta. On tietenkin aikoja, jolloin hyllyt ovat varsin täysiä. Ne ovat useimmiten jonkinlaisia murroksia, esim. toukokuu ja joulukuu ovat ns. kirjojen palautus-
kuukausia ja hyllyt ovat täysiä.

Uskon vakaasti, että kokoelman (ja myös itse osaston) siistinä ja virkeänoloisena pitäminen on tärkeää: nuutunut ja epäsiisti yleisilme ei innosta kirjaston käyttöön tai siellä oleiluun. Kokoelmien hoitoon (poistot, lisäkappaleiden tilaaminen ym.) on oltava aikaa, koska se, jos mikä, on kirjasto-
työn ydintä.

Riitta Vaittinen

8.2 Lasten ja nuorten kirjat 2008 – 2009

	2008					2009				
	Niteet	Lainat	Kierto	Hankinta	Poistot	Niteet	Lainat	Kierto	Hankinta	Poistot
ENO	11 142	23 282	2,09	510	973	11 368	21 171	1,86	588	369
Uimaharju *	6 749	4 804	0,71	267	1 408	6 032	4 560	0,76	259	974
KONTIOLAHTI	16 958	78 874	4,65	1 579	985	16 846	76 941	4,57	1 363	1 491
Lehmo	12 073	43 452	3,60	908	441	11 923	43 052	3,61	821	969
LIPERI	14 088	29 768	2,11	522	1 062	13 321	34 965	2,62	662	1 340
Viinijärvi	6 713	13 789	2,05	520	667	6 556	17 906	2,73	513	577
Ylämylly	6 245	18 046	2,89	583	699	6 402	21 341	3,33	563	421
OUTOKUMPU	15 089	32 862	2,18	1 154	1 030	15 533	33 914	2,18	1 068	608
POLVIJÄRVI	11 095	22 437	2,02	586	499	11 123	22 990	2,06	672	536
PYHÄSELKÄ	11 739	23 558	2,01	627	585	10 451	22 112	2,12	584	929
Reijola	9 291	31 378	3,38	650	207	9 631	31 065	3,23	598	397
JOENSUU										
Pääkirjasto	44 578	232 197	5,21	3 348	3 339	46 371	237 910	5,13	4 152	2 186
Heinävaara	3 161	6 070	1,92	164	59	3 215	6 064	1,89	184	169
Karsikko	11 726	24 642	2,10	599	802	11 687	23 080	1,97	424	398
Kiihtelysvaara	6 353	9 514	1,50	297	308	6 351	9 172	1,44	267	215
Niinivaara	11 446	26 377	2,30	582	1 555	11 357	25 238	2,22	421	476
Rantakylä	14 763	43 027	2,91	523	1 062	13 769	42 438	3,08	536	1 379
Tuupovaara	7 168	17 870	2,49	644	965	6 784	10 404	1,53	383	74
YHTEENSÄ	220 377	681 947	3,09	14 063	16 646	218 747	684 323	3,13	14 058	13 508

* Suljettuna muuton takia 19. - 30.10.2009. - Tarkemmat kirjastokohtaiset tilastot lasten- ja nuortenkirjoista on liitteissä.

Lainausta pysyi samalla tasolla, kierto kuitenkin parantui. Monissa kirjastoissa tapahtui lasten- ja nuortenkirjojen lainauksen laskua. Käytön lisääntyminen oli suurinta Liperin kirjastoissa.

Vuonna 2008 poistettiin enemmän kuin hankittiin, hankinta vuonna 2009 ei kasvanut, ja niin kokoelma koko seutukirjastossa pieneni. Poistot vähenivät 7,5 % > 6 %. Uimaharjun kirjasto muutti toisiin tiloihin ja sen yhteydessä lastenkirjojen kokoelmasta poistettiin yhteensä 18,6 %.

Hankinta oli molempina vuosina 6 % kokoelmasta. Laskua tapahtui monissa kirjastoissa, hankinta lisääntyi eniten pääkirjastolla 7 > 9 %.

Niteet ja lainat / asukkaat 2009

KIRJASTOT	Eno	Kontiolahti	Liperi	Outokumpu	Polvijärvi	Pyhäselkä	Joensuu	Seutu-kirjasto
Asukkaat	6 460	13 490	12 056	7 551	4 843	7 835	58 138	110 373
Niteet	17 400	28 769	26 279	15 533	11 123	20 082	99 534	218 747
Lastenkirjallisuus niteet / asukkaat	2,69	2,13	2,18	2,06	2,29	2,56	1,71	1,98
Lainat	25 731	119 993	69 493	33 914	22 990	53 177	354 306	684 323
Lastenkirjallisuuden lainat / asukkaat	3,98	8,89	5,76	4,49	4,75	6,79	6,09	6,20
Lainat / as / Niteet / as	1,48	4,17	2,70	2,18	2,07	2,65	3,56	3,13

8.2.1 Niteet ja lainat / alle 15-vuotiaat asukkaat

KIRJASTOT Asukkaista alle 15-v. 2009	Joensuu Eno Pyhäselkä 10 935	Kontiolahti 3 130	Liperi 2 330	Outokumpu 1 008	Polvijärvi 695	Seutu- kirjasto 18 098
Niteet	137 016	28 769	26 279	15 533	11 123	218 747
Lastenkirjallisuus / alle 15-v. asukkaat	12,5	9,2	11,3	15,4	16,0	12,1
Lainat	433 214	119 993	69 493	33 914	22 990	684 323
Lastenkirjallisuuden lainat / alle 15-v. asukkaat	39,6	38,3	29,8	33,6	33,1	37,8

Koko seutukirjaston alueella alle 15-vuotiaita on 16 % väestöstä.

Lasten ja nuorten aineistojen merkitsemistavat seudun kirjastoissa ovat monenlaisia ja muuttuvia. Tietokirjallisuuden sijoittelua samoihin aiheen mukaisiin hyllyihin kaunokirjallisuuden kanssa on lisätty, mikä helpottaa käyttöä eikä vaikeuta löytyvyyttä ainakaan pienemmissä kirjastoissa. Kokoelmien hyllysijoitus elää samaa kehitystarvetta kuin muukin lastenkirjastotyö: lasten ja nuorten näkökulmat, helppokäyttöisyys, houkuttelevuus, tilojen viihtyisyys.

Kirjastoilla on erilaisia osastotunnuksia ja jaotteluja: lasten- ja nuortenosasto tai lasten kirjat- ja nuorten kirjat -osastot erikseen, on myös erikseen kuvakirjaosastoja, ja aika monella nuorten aikuisten osasto. Pääkirjastolla ja lähikirjastoissa on vain yksi kirjastokohtainen osastotunnus lasten- ja nuortenaineistoille (poikkeuksena Rantakylän nuorten aikuisten osasto). Jaottelu on niissä hoidettu luokkatunnuksin.

Genre-luokkia on käytössä eniten Joensuun kirjastoissa; monissa kirjastoissa paikkamerkkeinä on värillisiä tarroja ja esimerkiksi Outokummussa omia aiheen mukaisia luokkia.

8.3 Kirjastojen arviot

8.3.1 Eno, Kontiolahti, Liperi, Outokumpu, Polvijärvi ja Pyhäselkä

Eno ja Uimaharju

Enossa lasten ja nuorten osaston tilat eivät anna paljon mahdollisuuksia aineistojen uudelleen järjestelyihin. Aihekokonaisuuksia on kyllä mietitty.

Lasten kuvakirjat on nyt sijoitettu hyllytilan ja koon mukaan isoihin ja pieniin, näin myös Uimaharjussa. Joitakin sarjoja on järjestetty omiksi ryhmikseen.

Esille asetettuina ajankohtaiset kuvakirjat lähtevät välittömästi lainaan. Huonokuntoisia ja epäsiistejä kuvakirjoja poistetaan jatkuvasti.

Varsinkin kirjastoautosta joudutaan siirtämään tilanpuutteen vuoksi suuret määrät kuvakirjoja Enoon, joko poistoon, avovarastoon auton "paisuntasäiliöön" tai kysyviä lastenosaston hyllyyn. Sinänsä on hyvä, että kysytyjä nimekkeitä on useita kappaleita, koska alakoulun kaikki luokat käyttävät kirjastoa viikoittain ja lainaavat paljon.

Satukirjoja lainataan nykyään valitettavan vähän. Joitakin "rajatapauksia" on siirretty nuorten hyllyyn (84.2), josta ne ovat löytäneet paremmin lukijansa.

Helppolukuisille kirjoille on omat hyllynsä, jossa ne ovat sarjoittain ja kirjat on merkitty selkätarroilla erottaen vielä tavuviivakirjat omaksi ryhmäkseen. Näidenkin lainaus alakoulun luokkakäynneillä on varsin vilkasta

Lasten ja nuorten tietokirjoja käydään parhaillaan läpi ja poistetaan vanhentuneita sekä lainaus-osastolta että avovarastosta. Varsinkin lemmikkieläinluokkaan on hankittu nuortenosastolle lisäkappaleita aikuisten osastolla jo olleista koira-, hevos- ym. kirjoista, koska esim. koirakirjahylly on siellä hankalasti lasten saavutettavissa (liian ylhäällä).

Nuorten kertomakirjallisuudessa olisi kohta taas aika tehdä perusteellisempi poistokierros, varsinkin kappalemäärää on syytä tarkistaa (meillä on vielä vanhojen rahakkaiden aikojen muistona useita kappaleita samoista nimekkeistä). Toki Risto Räppääjiä yms. ei tunnu koskaan olevan tarpeeksi, vaikka on hankittu lisäkappaleitakin.

Nuorten aikuisten hyllyt pitää harventaa, esittelytilaa ei ole tällä hetkellä lainkaan.

Lasten ja nuorten loru- ja runokirjat ovat myös aivan liian tiiviisti, vähemmän kysytyjen lisäkappaleiden poistoilla saadaan jo hyllyihin väljyyttä.

Tuntuu, että sarjakuvien (Asterixit, Tintit, Lucky Luket) lainaus on vähentynyt aika lailla, hyllyt pulistelevat, pakko poistaa niitäkin. Lienevätkö tietokonepelit vieneet mennessään näiden lukijoita?

Vieraskielisen kirjallisuuden määrä ja laatu otetaan syksyn mittaan tarkastelun alle myös nuorten osastolla.

Uimaharjun muuton yhteydessä myös lasten ja nuorten aineistoja karsittiin vuosi sitten kovalla kädellä, joten siellä ei tällä hetkellä ole yhtä lailla tarvetta poistoille kuin Enossa ja autossa.

Vaikka Enossa lapset ovat vähentyneetkin, on tärkeää panostaa lasten ja nuorten aineistoihin ja palveluihin. Olemme kaksi kuukautta sitten saaneet oman, koulun ja kirjaston yhteistyöstä vastaan virkailijan, jonka lukutuokioiden ja vinkkausten tuloksia alkaa jo nyt näkyä luokkakäyntien yhteydessä.

Tytti Aho

Kontiolahti ja Lehmo

Lasten ja nuorten kirjallisuutta hankitaan varsin paljon: kirjahankintojen kappalemäärästä 44 %. Kirjakokoelmasta niiden osuus on 35 % (myös Enossa 35 %, Liperissä ja Pyhäselässä 31 %, Polvijärvellä 27 %, Joensuussa 25 ja Outokummussa 22 %). Kysynnän ja tarjonnan lain mukaan eletään: kirjalainoista 58 % on lasten- ja nuortenkirjallisuuden lainoja.

Tavanomaisin hankintamäärä on 2 + Lehmo 1, joista 1 kpl kiertää pari ensimmäistä vuotta kirjasto-autossa, jolla ei ole omaa kokoelmaa. Useampia kappaleita hankitaan kysytyimmistä (Kunnakset, Havukaiset, Mintut, Pupet, Risto Räppääjät, Banaani-sarjat). Tavanomaista vähemmin hankitaan runoja ja ulkomaisia nuortenkirjoja, joiden menekki arvioidaan niukaksi tai laatu kyseenalaiseksi (kevyet sarjat ja tv-sarjoihin perustuvat).

Niin kuin luvutkin paljastavat, lasten- ja nuortenkirjoja paitsi hankitaan paljon, niitä myös poistetaan paljon eli esim. kuvakirjoja ei kovin paljon korjata (vain laadukkaat, hyvin kiertävät jos ei ole uutta painosta saatavana) eikä varastoida. Tilapula rajoittaa kovasti; ns. kaksoiskappalevarasto on saatu melkein tyhjennettyä, mutta kuvakirjoille sellainen pitää vielä olla.

Muotoon leikattuja, karvaisia jne. kuvakirjoja olemme jonkin verran ottaneet, koska näkövammaisille lapsille kysytään joskus jotain kosketeltavia kirjoja.

Vieraskielisiä on hankittu hyvin vähän, tietokirjoja ei lainkaan. Kysyntä on satunnaista, lyhytaikaista ja vaihtelevaista. Olisi erittäin tärkeää, että Joensuu pystyisi pitämään hyvät kokoelmat (esim. venäjänkielisiä kuvakirjoja tilasimme sieltä aikoinaan muutaman vuoden ajan säännöllisesti kunnes perheen lapset kasvoivat...).

Kipinät -sarjan kaltaisia ”ihan eka itse luettu kirja” –sarjoja saisi olla enemmänkin. Manga-sarjakuvista meillä on vain Liikkuvat linnat- ja uusi Oblivion High –sarjat, joita seudun kirjastoissa näkyy olevan niteitä myös aikuisten osastoilla, joten hämmennys varausmaksuista jatkuu.

Merja Mustonen

Liperi, Viinijärvi, Ylämylly

Hankittaviin kappalemääriin vaikuttaa toimipisteiden lukumäärä (neljä kirjastoauto mukaan lukien).

Kuvakirjoja hankitaan yleensä 2-4 kpl, kotimaisuutta ja laatua painottaen.

Lastenkirjoissa painottuvat helppolukuiset, joita ilmestyykin runsaasti. Niitä hankitaan yleensä 2-5 kpl (kirjastoautoon voidaan hankkia 2, autohan käy lähes kaikilla pienten kouluilla).

Nuorten kirjoja hankitaan yleensä 2-5 kpl. Jälkikäteen on hankittu lisäkappaleita esim. kirjadiplomi-kirjoista sekä Ulla Pötsösen kirjavinkkauslistojen perusteella (esim. ostotukirahoilla).

Isoja satukirjoja ei hankita joka pisteeseen, koska kysyntä on melko vähäistä. Sarjakuvia hankimme 2-4 kpl.

Marja-Liisa Sihvonen

Outokumpu

1. Kuvakirjat

a) pienten kuvakirjat

- runsaan tarjonnan vuoksi karsitaan melko lailla; kappalemäärä 1-2, joista toinen kirjastoautoon
- ostetaan myös muotoon leikattuja (varsinkin auton- ja eläimien muotoisia) kirjoja
- pyritään valitsemaan mielenkiintoisia, hyvätasoisia ja hyvin kuvitettuja

b) isompien kuvakirjat

- hyvin pieni määrä uskonnollista, omakustanteita ja pienten kustantamoiden teoksia
- yhtä paljon käännöskuvakirjoja kuin kotimaisiakin
- vieraskielisiä kuvakirjoja otetaan tarjonnan ja oletetun kiinnostuksen mukaan, pääasiassa venäjänkielisiä
- kappalemäärä 1-2; kirjastoautoon vähemmän nimekkeitä

2. Sadut

Erilaisesta luokituksesta johtuen meillä ei kuulu esim. Nopolan Heinähatut ja Risto Räppääjät tähän luokkaan vaan luokkaan 84.2LU.

Luokkaan 85.12 meillä on hankittu varsin vähän uusia satukirjoja huonon menekini takia.

3. Aapiset ja helppolukuiset

- aapisten näköispainoksia hankitaan; uusi aapisia ei ole hankittu
- helppolukuisia hankimme tosi runsaasti: kirjastoauto käy kouluilla joilla on vain alakoululaisia ja suurin osa heistäkin 1- ja 2-luokkalaisia
- ulkomaiset sarjat vetoavat koululaisiin, siksi hankimme niitä suhteessa enemmän kuin kotimaisia
- kotimaiset supersuosittut Ellat, Risto Räppääjät, Konstat yms. hankitaan jopa kolmena kappaleena

4. Kaunokirjallisuus

- kotimaiset hankitaan lähes tulkoon kaikki, paitsi pienkustantajien kirjat harkiten
- ulkomaisia fantasiakirjasarjoja ei kaikkia hankita eikä tv-sarjoihin perustuvia ole hankittu
- suosittuja kuten Harry Pottereita hankitaan jopa 3 kpl, mutta yleensä kappalemäärä on 1-2 jolloin toinen menee kirjastoautoon; sinne ei hankita nuorten aikuisten kirjoja kuin vähän.

5. Sarjakuvat

- Disneyn sarjakuvat pyritään hankkimaan kaikki niiden kovan kysynnän vuoksi; samasta syystä olemme hankkineet myös Aku Ankan taskukirjoja
- klassikot (Asterixit, Lucky Luket, Tintit) hankitaan kaikki; samoin murre-sarjakuvat hankitaan kaikki
- mangat meillä on ainoastaan aikuisten osastolla
- vieraskielisiä ei ole hankittu

6. Tietokirjat

- karsinta pienintä, hankitaan joka luokkaan tasapuolisesti
- eniten pyritään ottamaan luonnontieteisiin (myös dinosaurukset), lemmikkieläimiin, kulkuvälineisiin, liikuntaan ja askarteluun liittyviä kirjoja
- oppikirjoja tai vieraskielisiä tietokirjoja ei ole hankittu.

Eeva Miettinen

Polvijärvi

Ongelmana on nuorten osaston ahtaus ja nuhjuisuus; tarvittaisiin houkuttelevampaa esille panoa ja ympäristön ehostamista.

Kuvakirjat

Valikoimat ovat runsaat ja hankinta on ollut kysyntään nähden ilmeisen avokätistä. Väestörakenne selittää alhaista kiertoa.

Otamme yli 90 %:sti yhden kappaleen. Karva-, läppä- yms. kirjoja on viime aikoina hankittu suosiossa takia. Annamme rähjäntyä reissussa ja poistamme sitten.

Luokka 84

Polvijärvellä ei ole erikseen nuorten aikuisten osastoa vaan ko. luokasta on erikseen otettu alakoululaisten helppolukuiset. Niitä on myös otettu Juuan kirjastoauton lopetettua toimintansa siirtokoelmakappaleita Liperin kirjastoautoon. Kierron lisäämiseksi olemme aloittaneet fantasia- ja hevosaiheisten erottelua omiksi ryhmikseen. Silti kaipaamme lasten aineistosta eniten karsintaa; suuri osa vanhempaa on alakerran tiloissa poissa aktiivikokoelmasta. Tavoitekiertoluku voisi olla 1,9.

Tietokirjallisuus ja muu aineisto

Vuodesta 2009 alkaen on pyritty ottamaan lisäkappale kirjastoautoon alakoululaisten tarpeisiin. Lähes kaikki kirjat ovat suomenkielisiä, vain näytteenä englannin-, ruotsin- ja venäjänkielisiä..

Sirkku Mustalahti

Pyhäselkä ja Reijola

Pyhäselkä on lapsirikas kunta, mikä näkyy lainoissa, päivittäisissä kävijöissä ja satutunneilla. Eri-tyisesti Reijola on lasten oma paikka. Molemmissa kirjastoissa ollaan laittamassa lasten aineistoja uusiin uomiin. On tehty paljon kokoelmien poistoja ja siistimistä. Hyllyissä on edelleen poistettavaa ja nuorten aikuisten kirjat ovat hankala paketti: tilaa vähän, kierto ei suurta, mutta vaikea löytää selkeää poistettavaakaan. Genreluokkien käyttöä on suunniteltu.

Pyhäselässä kaikkea toimintaa vaikeuttaa lastenosaston pienuus. Suunnitelmia on mm. käsikirjaston (jossa nyt myös nuorten tiedotuspiste) muuttamiseksi lastenosastoksi.

Lasten- ja aikuisten sarjakuville on tehty tarkemmat hyllylokerot eli ne ovat nyt esillä sarjoittain. Sarjakuvapoistoja tehtiin paljon.

Reijolassa lastenkirjoilla on erityinen suosio ja ne ovat mukavasti esillä. Lastenosasto on myös muunneltavissa (pyörälliset hyllyt) ja siten saadaan erilaista näkökulmaa tarvittaessa.

Reijolassa on myös hyvin kiertävä ja tuoreehko kokoelma, koska kirjasto on vielä nuori, toiminut vasta n. 20 vuotta. Lastenkirjoista on itse asiassa puutettakin, tarvittaisiin siirtokokoelmien apuja sekä erityisiä hankintarahoja.

Erilaiset teemat ja esillepanot olisivat tärkeitä sisältöjen avaamiseksi ja lukemisen tekemiseksi hauskaksi ja houkuttelevaksi. Lastenkirjojen kunto ja siisteys on tärkeä asia – kannet on pyyhittävä.

Pienten lasten kuvakirjat ovat tärkeitä ja lainataan paljon – katsottava tarkemmin poistokuntoiset. Aina ei voi tietää kuvituksen tasoa, kun valinta tehdään ennakkotietojen perusteella kirjaa näkemättä.

Paksut satukirjat eivät liiku paljonkaan ja niitä on poistettukin. Palkittuja satukirjoja olisi hyvä ottaa huomioon paremmin.

Aapisia on jonkin verran, varsinaisia kouluaapisia ei osteta. Muita helppolukuisia ilmestyy tosi paljon ja ne on ryhmitelty omiin paikkoihinsa ja menevät hyvin lainaan. Tilapula haittaa tässäkin asiassa.

Kovasti kysyttyjä hankitaan useammin kappalein molempiin kirjastoihin.

Uudet kirjasarjat tuottavat tuskaa: ei tiedä sisällöstä eikä tulevien osien määrästä. Tietokirjoja ilmestyy liian vähän ja siksi hyllyihin jää helposti kaikkea vanhaa. Lemmikkikirjojen tarve on melkein huutava, mutta hevoskirjojen kysyntä on hiukan vaimentunut. Niitä on myös jonkin verran muita kuin suomenkielisiä.

Nuorten aikuisten hyllyn käyttö alkaa yhä nuorempana, mutta manga-villitys on vielä ollut melko hiljaista.

Kaisu Kärnä

8.3.2 Joensuun lähikirjastot

Heinävaara ja Kiihtelysvaara

Kirjastojen alueella asuu lapsiperheitä ja kuvakirjoilla on kysyntää.

Tilaamme jonkin verran muotoon leikattuja kuvakirjoja, koska ovat suosittuja eikä meillä ole niiden kestävyysongelmaa. Näyttämökirjoja ("vedä läpistä") olemme pyrkineet välttämään.

Yleensä kuvakirjoja tilataan yksi kappale, jota kierrätämme Kiihtelysvaarassa ja Heinävaarassa. Suosituimpia hankitaan molempiin kirjastoihin.

Hankintaan riittävät yleensä isojen kustantamojen listat. Kotimaisten kirjailijoiden kirjat otamme useimmat, "uudet kyvyt" saavat osoittaa ensin kykynsä ellei ole kysytyksi tiedetty. Ulkomaisilta karsimme enemmän. Vieraskielisiä emme hanki.

Muussa lasten- ja nuorten kaunokirjallisuudessa noudatetaan samoja periaatteita.

Helppokulukuisia pyrimme hankkimaan mahdollisimman paljon, koska kysyntä on kovaa, mutta yhden kappaleen hankintaa kierrätetään kirjastojen välillä.

Erityisen hankalaksi koen ulkomaisen fantasian hankinnan, koska sarjoja on ilmestynyt paljon.

Sarjakuvista on ainainen pula. Akuja menisi paljon enemmän, mutta taskukirjoja emme hanki.

Mangat aiheuttavat eniten päänvaivaa. Meillä on ollut täällä pari manga-sarjakuvaleiriä ja kysyntä on välillä huimaa. Mutta kun asiakas kysyi, mitkä näistä ovat nuorille tarkoitettuja, niin menipä sormi suuhun. Sijoitus vaihtelee seudun muissakin kirjastoissa.

Tietokirjojen kysyntä on koululaisten keskuudessa kovaa, etenkin alimmilla luokilla. Suosituimmista (lemmit, askartelu, liikunta) hankitaan omat kappaleet Heinävaaraan ja Kiihtelysvaaraan.

Merja Eronen

Karsikko ja Niinivaara

Hankintamäärä on yleensä á 1 kpl, huippusuosittuja 2 kpl. Kestosuosikkien täydennyshankintoja tehdään alennusmyynneistä. Vieraskielistä lasten- ja nuortenkirjallisuutta ei hankita. Varastointia ei ole.

Kuvakirjoista hankitaan myös pienten lasten pahvikirjoja, jos ne ovat kohtuullisen kokoisia, selkeitä ja suurin piirtein kirjan muotoisia. Suosittujen kuvakirjojen kokoelma pyritään pitämään hyväkuntoisena ja houkuttelevana lisäkappaleita hankkimalla.

Satukirjoja ilmestyy paljon ja niistä on pakko karsia. Klassikkosatujen hienot kokoelmat ovat tarpeellisia joka kirjastossa.

Joitakin aapisia ja niiden näköispainoksia tulee olla kokoelmassa. Helppolukuiset kirjat ovat ahkerassa käytössä varsinkin Karsikossa, joten uusia hankitaan koko ajan.

Nuorten kertomakirjallisuudessa tietyt kotimaiset kertoja, eläinkirjat ja kummitusjutut ovat "must". Jälkikäteen on pitänyt hankkia amerikkalaisia sarjoja, joita tytöt kysyvät kovasti.

Nuorille aikuisille ilmestyy enemmän kuin kysyntä edellyttäisi – siis karsitaan. Samoin runokirjoja joutuu valikoimaan. Sarjakuvaklassikoita hankitaan, mutta moniosaisia mangoja aika vähän.

Leena Kokkonen

Rantakylä

Rantakylän kirjastoon on perustettu uusi osasto nuorten aikuisten aineistoille ja sen tunnus on RANA. Nuorten aikuisten kirjat on siirretty lasten osastolta omaksi ryhmäkseen LUNA-nurkkaan. Siirron yhteydessä on poistettu kaksoiskappaleita ja vähän lainattua kirjallisuutta. Nuorten aikuisten romaanit on jaettu hyllyihin aiheen mukaan ja sama aihe on merkitty kirjan takakanteen hyllyttämisen helpottamiseksi. Jatkossa aletaan viedä aiheet myös nidekohtaiseen huomautuskenttään, joka näkyy sitten palautuksessa. Kertomakirjallisuuden lisäksi osastolle on siirretty tietokirjoja, joiden arvellaan kiinnostavan nuoria aikuisia. Osa CD-musiikkiaänitteistä on myös siirretty LUNA-nurkkaan sekä kaikki musiikkilehdet. Muutamia anime-sarjoja on sijoitettu edellisten lisäksi nuorten aikuistenosastolle.

Lastenosastolle on hankittu lisänteitä HELP-kirjoihin ja samalla poistettu huonokuntoisia ja vähän lainattuja kirjoja. Lasten kuvakirjoja on sijoitettu hyllyihin koon mukaan sekä sarjoittain. 0-13-vuotiaille tarkoitettut kirjat ovat myös omana ryhmänään. Kuvakirjoja on hankittu lisää suosituimmil-

ta tekijöiltä sekä esim. Tammen kultaiset kirjat-sarjaa on täydennetty. Yleensä kuvakirjoja hankitaan 1 kpl, mutta kotimaisia 2 kpl.

Lasten kissa-, koira- ja hevostietokirjoja on sijoitettu samalle hyllylle lasten kertomakirjallisuuden kanssa.

Vanhentunutta ja huonokuntoista kirjallisuutta sekä vähän lainattua ja kaksoiskappaleita on poistettu kaikista lasten osaston luokista.

Rauni Silvennoinen

Tuupovaara

1. Kuvakirjoja hankimme hyvin samojen periaatteiden mukaisesti kuin pääkirjaston lastenosastolla. Jonkin verran olemme ostaneet myös muotoon leikattuja, läppä- tai karvaisia kirjoja. Niitä on kuitenkin vain malliksi, ovat suosittuja. Pienten kustantamoiden kirjoja ostamme hyvin harvoin, eivät tosiaankaan mene lainaksi muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Suurten kustantajien valikoidusta hankimme mahdollisimman laajasti kotimaiset, käännöskuvakirjoista keskeisimmät. Vieraskielisiä kuvakirjoja emme hanki vaan lainaamme tarvittaessa pääkirjastolta.

2. Isoja satukirjoja (sarjoja) olemme menneinä vuosina hankkineet jonkin verran (Satumaassa, Suuri satukirjasto, Topeliuksen satuaarteita yms.). Heinähatut, Pepit ja Eemelit on sijoitettu satukirjaluokasta huolimatta kertomakirjallisuuteen – menevät sieltä lainaksi. Saduissa on lähinnä vain isokokoiset satukirjat. Aapisten näköispainoksia on hankittu jonkin verran ja niitä lainataan mukavasti. Uusia aapisia emme ole ostaneet.

Helppolukuisten kirjojen kysyntä on lisääntynyt jatkuvasti. Ala-asteen oppilaat lainaavat todella ahkerasti joka viikko.

Emme voi hankkia kaikkea, mutta valitsemme vaihtuvia kokoelmia pääkirjastolta ja Kiihtelysvaarasta ja tällä tavalla lisäämme valikoimaa.

3. Kotimaista lasten ja nuorten kaunokirjallisuutta pyrimme hankkimaan mahdollisimman kattavasti. Sellaisia, joiden oletamme jäävän erittäin vähälle lainaamiselle, emme hanki. Tässäkin asiassa pitkä työkokemus on tuonut näkemystä. Ulkomaista kaunoa ostetaan valikoiden. Fantasiakirjoja hankitaan, mutta harkiten. Sarjoja lainataan lastenosastolta siirtokokoelmina.

Runokirjoista hankimme tutuimpia, kokeilumielessä joskus jotain muutakin.

4. Sarjakuvakokoelmassa on klassikot. Hankimme myös Aku Ankan taskukirjoja (n. 2 hyllyllistä, kestävät ihmeen pitkään).

5. Lasten tietokirjallisuudesta hankimme luokittain keskeisimpiä teoksia. Suosituimpia ovat luokkien 5 ja 6 teokset. Toki muistakin luokista lainataan ihan hyvin. Vieraskielistä tietokirjallisuutta emme hanki kovinkaan montaa kappaletta vuosittain.

6. Lastenkirjoja olemme varastoineet jonkin verran: vanhoja klassikoita, myös jonkin verran 70- ja 80-luvun kuvakirjoja (jos ovat puhtaita). Varastokokoelman käsittely on kesken, mahdollisesti poistetaan osa (likaiset, osa käännöskirjoista).

Lahja Ruottinen

8.3.3 Pääkirjaston lasten- ja nuortenosasto

Lastenosaston kokoelmat kirja-aineiston osalta ovat kautta aikojen olleet määrällisesti varsin suuret ja aiheiltaan laajat, esim. vieraskielistä kirjallisuutta on aiempina vuosikymmeninä hankittu runsaasti varsinkin tietokirjoihin. Olemme poistaneet tiedoiltaan vanhentunutta ja ulkoasultaan vähemmän houkuttelevaa materiaalia runsain mitoin, ja työ jatkuu koko ajan. Hyllyyn – osastolle tai varastoon – jäävää vähillä luettelointitiedoilla olevaa aineistoa pyritään korjausluetteloimaan hyvin. Neuvonnassa olemme huomanneet, että asiakkaat voivat kysyä kaikkea mahdollista maan ja taivaan väliltä, ja hyvä luettelointi helpottaa mm. harvinaisemman aineiston löytämistä. (Hyvään asiakaspalveluun mielestäni kuuluu myös vähäinen ”ei oo eikä tilata” –myynti.)

Pääkirjaston lastenosastolle tulee muista seudun kirjastoista aineistoa, jota siirrämme tarpeen mukaan kokoelmiimme korjausluetteloinnin kautta. Muualta tulevista kirjoista saamme parempikuntoisia mm. loppuunmyytyjen tilalle. Pääkirjaston käyttöaste myös vanhemman aineiston osalta (erityisesti kuvakirjat) on korkea, ja vanhakin kirja menee hyväkuntoisena paremmin lainaan.

Kirja-aineistosta kuvakirjoilla on suuri lainaus (kierto 8,74) ja siksi niiden kokoelmaa olemme eniten uusineetkin lisäkappaleita tilaamalla. Nidemäärät ovat joidenkin hyvin suosittujen nimekkeiden kohdalla huimat, mutta silti kaikki saattavat olla lainassa.

Nuortenkirjoissa kummitus- ja kauhukirjat (84.KUM) ovat ehdottomassa johdossa lainauskiertonsa puolesta (8,33). Ne ovat käytännöllisesti katsoen kaikki käännöskirjallisuutta, monet vielä sarjakirjoja. Määrällisesti niitä on varsin vähän (616), mutta ne vähät ovat tiuhaan lainassa.

Ns. "peruskirjat" (genre: kaunokirjallisuus 84.) on lainatuinta englantilaisen käännöskirjallisuuden osalta (Kierto 84.5:ssa on 4,43 ja muissa noin 2,5). Näistä erilaiset TV-sarjoihin perustuvat sarjakirjat (Lizzie McGuire, Hannah Montana) ovat kiertolukujensa puolesta huippua. Kappalemäärät ovat varmaan kysyntäänsä nähden liian pienet, vaikka niitä onkin hankittu lisää.

Fantasiakirjallisuudessa (84.FA) Harry Potter –buumi jatkuu edelleen – siinä ei ole mitään laantumisen merkkejä, mikä onkin hyvä, sillä pottereita on hankittu varsin runsaasti verrattuna muuhun nuorten kaunokirjallisuuteen (FA-kierto 5,95). Fantasia- ja tieteiskirjallisuudessa on eniten samoja nimekkeitä aikuistenosaston kanssa. Joidenkin sarjojen lainaus on (väliaikaisesti?) vähentynyt, joten niiden kappalemääriä karsitaan. Fantasiakirjoissa ongelmia aiheuttaa niiden koko: hyllyt täytyvät huomattavasti nopeammin kuin muiden genrejen hyllyt. Siksi olemme lainanneet ja tarvittaessa siirtäneet varsinkin fantasiakirjasarjoja muihin seudun kirjastoihin.

Vieraskielisen kirjallisuuden kokoelma pyritään pitämään sellaisena, että siitä riittää myös seudun kirjastoihin lainattavia siirtokokoelmia. Eniten lastenosastolta lainataan englanninkielistä kirjallisuutta. Määrällisestikin sitä on yhteenlaskettuna eniten (kauno- ja tietokirjallisuus yhteensä 1890). Ruotsinkielisen kaunokirjallisuuden kappalemäärät (1 041) ovat suuret aiempien vuosikymmenien hankinnan seurauksena. Osaa kokoelmasta lainataan varsin hyvin - oppilaitosten ruotsin kielen tentit pitävät siitä huolen! Siirsimme vieraskielisen kaunokirjallisuuden kymmenen vuotta sitten huomattavasti keskeisemmälle paikalle, mikä lieneekin lisännyt niiden lainaamista.

Venäjänkielisen kirjallisuuden lainaaminen on lisääntynyt ja olemme hankkineet uutta mahdollisuuksiemme mukaan. Osin Neuvostoliiton ajalta peräisin olevaa kokoelmaa olemme käyneet läpi venäjänkielentaitoisten työntekijöidemme avulla. Harvat venäjänkieliset tietokirjat menevät hyvin lainaan, jos asiakkaalle pystyy näyttämään ne kädestä pitäen!

Tietokirjallisuuden lainaus on suurinta määräänsä nähden 6-päälukossa (1 521 kpl / 7 833 lainaa) ja siinä koti- ja lemmikkieläinkirjat ovat ehdottomana ykkösenä lainaustilastoissa. Nidemäärät ainakin tiettyjen nimekkeiden kohdalla voisivat olla suuremmatkin, mutta myös aikuisten puolella on runsaasti ko. alan kirjallisuutta, joten asiakkaamme neuvotaan myös niille hyllyille. Samalla kasvava lasten- ja nuortenosaston käyttäjien reviiiri ja myöhempi siirtyminen aikuistenosaston käyttäjäksi alkaa muotoutua (siinäpä sitä missiota riittää!)

2-hylly on vähiten lainattu suhteessa nidemääriinsä eli sen poistot olisivat aiheellisia. Yhtenä syynä poistojen vähyyteen on ollut se, että 2-luokan hyllytilat ovat olleet riittävät. Ko. kirjojen tehostetumpi markkinointi" olisi varmasti lainausta lisäävä tekijä, sillä moni uskonnonopettaja tai seurakuntien kerhojen vetäjä tietää vain USK-kuvakirjahyllyn, joka on etäällä 2-tietokirjahyllystä.

Riitta Vaittinen

9 MUSIIKKI

*Schubert, pitkitetyt koodat, loputtomiin
jatkuvat lopukkeet,
niin rakkaita teemat, niin katkeraa sairaanakaan luopua
elämästä jota on rakastanut,
niin haikeaa tyytyä kertaan
eikä kaikkea silti
voi kerratakaan.
Mutta miten jatkuu ja laulaa
molto moderato, B-duuri,
muuntuu ja palautuu, väreilee ja leijaa
jatkuen yli yön, yli sen
mitä ei voi kestää.*

Pentti Saaritsa

9.1 Musiikki – ihminen – asiakas

Ihmisen kehityshistoriassa musiikin ja puheen syntymisen arvellaan liittyvän toisiinsa. Koska musiikin alkuperä on niin varhaista perua, on se saanut historian kuluessa mitä moninaisimpia ja rikkaampia ilmenemismuotoja. Musiikkia esiintyy kaikissa kulttuureissa. Musiikilla on sekä yksilöllisiä että yhteisöllisiä merkityksiä. Yksilötasolla musiikki on itseilmaisun väline ja esteettisen elämyksen lähde. Se viihdyttää ja siitä haetaan psyykkisiä ja fyysisiä vaikutuksia. Se on oiva apuväline esimerkiksi lepoon, rentoutumiseen ja voimien uusintamiseen. Yhteisöjen elämässä musiikki liittyy usein olennaisena osana ihmiselämän juhlahetkiin ja siirtymäriitteihin.

Asiakastarpeet nousevat tästä maastosta. Musiikin kuuntelu, soiton ja laulun harrastaminen ja musiikkimaailman ilmiöiden seuraaminen on yleisempää kuin koskaan aikaisemmin. Erityisesti nuorten välisessä sosiaalisessa kontekstissa musiikilla on suuri merkitys.

Kansalaisten tasa-arvoinen pääsy musiikillisten ilmiöiden ja elämysten lähteille on peruslähtökohta musiikkikirjastojen toiminnalle, mihin liittyy olennaisesti myös alueellisen tasa-arvoisuuden turvaaminen.

9.2 Toimintaympäristö musiikkikirjastotoiminnan kannalta

Musiikkikirjastotoiminta on osa seudun kirjasto- ja kulttuuritoimintaa. Seutukirjaston alueella musiikin koulutusta tarjoavat konservatorio, yksityiset musiikkikoulut, musiikkiopisto, yliopisto, seutuopisto ja koululaitos. Joensuussa toimii myös oma kaupunginorkesteri ja -teatteri. Kaupungin suurin ja näkyvin tapahtuma on Ilosaarirock. Toistuvia musiikkitapahtumia ovat myös Joensuun musiikkitalvi ja Ilovaarirock ja neljänä vuonna järjestetty Hipa-festivaali.

Alueellamme on myös vilkasta kuoro-, orkesteri- ja yhtyeitoimintaa ja lisäksi omaehtoinen musiikin harrastaminen (= laulaminen, soittaminen, musiikin kuuntelu, musiikin opiskelu eri muodoissaan) on erittäin vilkasta. Lisäksi musiikkia käytetään eri tavoin mm. päiväkodeissa, kouluissa ja erilaisissa harraste- ja opintoryhmissä. Musiikki liittyy merkittävänä osana esimerkiksi tanssiin, teatteriin, kuvataiteisiin ja urheiluun.

Kaupungin päästrategiassa yhdeksi keskeiseksi hankkeeksi on nostettu populaarikulttuuri-keskuksen aikaansaaminen kaupunkiin ja askel kohti hankkeen toteutusta on otettu, kun keskus on saamassa tilat Karjalantalolta. Kulttuuri- ja nuorisotoimen strategiassa populaarikulttuurin keskuksen lisäksi keskeisiksi hankkeiksi on nostettu kaupungin "musiikkiklusterin vahvistaminen painopisteenä pop & jazz, kansanmusiikki ja taidemusiikki" ja "musiikkitalvi-tyyppisen tapahtuman etablointi Joensuuhun".

Seutukirjasto on musiikkikirjastotoiminnan ja musiikkikokoelmiensa kautta tukemassa alueen kulttuuritoimintaa ja luomassa edellytyksiä monipuoliselle harrastustoiminnalle, musiikin monipuolisille käyttömahdollisuuksille sekä elämyksille ja virkistytymiselle musiikin avulla. Yhteiset kokoelmat takaavat aineiston saatavuuden koko seutukirjaston alueella ja kaukolainausta mahdollistaa seutukirjaston kokoelmista puuttuvan aineiston saatavuuden.

9.3 Musiikkiaineiston kokoelmapolitiikan tavoitteita seutukirjastossa

Seutukirjastossa tehtiin eri kirjastojen musiikkiaineistojen hankintalinjauksia koskeva kysely keväällä 2008. Kyselyssä tiedusteltiin seudun kirjastojen toiveita ja tavoitteita kokoelmapolitiikalle.

Seuraavassa esille tulleita toiveita:

- ohjeet musiikkiaineiston hankintaan, poistamiseen (poistovinkit) ja varastointiin
- hankintaperiaatteet ja -kriteerit
- hankintalinjaukset:
 - o mitä hankintoja keskitetään pääkirjastoon ja mitä hankitaan muualle
 - o kirjastojen profiloituminen hankinnassa
 - o hankintojen perustelu asiakkaille
- peruskokoelman suuruus asiakaskunnan kokoon sovitettuna
- yhteistyö hankinnassa, hankintakanavat: yhteisten valintalistojen (esim. projektiraha) tyyppiset yhteenvedot, yhteistilaukset muun kuin BTJ:ltä hankittavan aineiston osalta
- tallennetyypit ja varastointi, mitä säilytetään, missä tallennemuodossa ja missä
- hankalien aineistojen luettelointi, kyse on myös luetteloinnin tason ylläpidosta
- pääkirjaston musiikkiosaston ja muiden kirjastojen roolin selkiyttäminen (maakunnallinen/paikallinen rooli)
- kunkin kirjaston ja toimipisteen hankintaprofiiliin vaikuttavien tekijöiden kirjaaminen (ikä rakenne, musiikkikoulutuksen, koulujen ja erilaisten harrastajaryhmien tarpeiden huomioiminen jne.).

9.4 Musiikki kirjastoaineistona

Kirjaston musiikkiaineistoihin kuuluvat erilaiset musiikkiaänitteet (esim. cd, sacd, ka, le), erilaiset nuottijulkaisut (nuotit, partituurit, nuotin ja äänitteen/kuvatallenteen yhdistelmät), musiikkia sisältävät kuvataallenteet (esim. dvd, vhs), musiikkikirjat, musiikkilehdet ja musiikin verkkoaineistot. Eri aineistolajit tukevat ja täydentävät toisiaan.

Musiikkiaineiston erityispiirteitä ovat monisisältöisyys (niteeseen tai äänitteeseen sisältyy monia teoksia) ja tallenneformaattien moninaisuus. Oman haasteensa hankintaan ja kokoelmatyöhön tuo tekijyyden jakaantuminen luovaan ja esittävään säveltaiteeseen. Tämä piirre koskee erityisesti taidemusiikkia ja molemmat aspektit tulisi ottaa huomioon kokoelmatyössä. Niin ikään nuottimateriaalien kirja-aineistosta poikkeava merkkijärjestelmä, notaatio, ja sen ymmärtäminen asettaa erityisvaatimuksia musiikkikirjastotyölle.

9.5 Musiikkikirjastot muutoksessa

Suomen musiikkikirjastojen reilun viidenkymmenen vuoden historiaa on leimannut kiihtyvä muutos niin kokoelmapoliittisten perusajatusten kuin materiaalienkin suhteen. Alkuaikojen kasvatuksellisista ja sivistyksellisistä pyrkimyksistä on siirrytty asiakaslähtöisempään suuntaan. Hankittavien äänitteiden suosituslistoista on siirrytty painottamaan kokoelmien monipuolisuutta ja laaja-alaisuutta ja asiakaskunnan tarpeita. Leimallista toiminnalle on ollut myös aineistoformaattien tiheä vaihtuminen, mikä on aiheuttanut suuria haasteita kokoelmatyölle. Kokoelmien luominen on täytynyt aloittaa aina alusta uuden formaatin tullessa markkinoille ja yleistyessä ja vanhojen formaattien käytön vähentyessä.

Musiikkikirjastotoiminnan nuoruus on ilmennyt monella tavalla. Äänitteiden lainaus alkoi pikkuhiljaa yleistyä vasta 1980-luvulla. Cd-levyjen tultua markkinoille ja lainattavien äänitteiden kokoelmien karttuessa 1990-luvulla lähtivät lainamäärät voimakkaaseen nousuun. Joensuussa lainakehitystä vauhditti vielä uuden kirjastotalon valmistuminen 1992, jolloin musiikkiosasto sai asianmukaiset tilat muun kirjaston yhteydessä. Lainausmäärät ovat sittemmin tasaantuneet ja ovat viimeisen parin vuoden aikana lähteneet laskuun. Pudotusta on ollut ennen muuta cd-levyjen lainauksessa, mihin on vaikuttanut erilaisten verkkojaketelukanavien kehitys.

Musiikin tiedonhaku on ottanut kirjastojärjestelmien ja tietokantojen kehityksen myötä suuren edistysaskeleen. Koska asiakkaiden kannalta merkittävä informaatio musiikkiaineistossa sisältyy usein dokumentin osakohteisiin, on aivan olennaista, että sisällöt voidaan dokumentoida tarkasti, jotta asiakkaiden tarvitsemat aineistot ovat helposti löydettävissä.

Uusi vuosituhat on tuonut musiikkikirjastot taas uuden haasteen eteen - ehkä tähänastisista suurimman. Digitalisoituva maailma on viemässä niin musiikin kuin muunkin julkaisutoiminnan jakelun yhä suuremmassa määrin tietoverkkoon. Kirjastot, musiikkikirjastot eturintamassaan, etsivät rooliaan tässä uudessa tilanteessa, jossa mm. tekijänoikeuskysymykset asettavat kirjastojen mahdollisuudet tarjota verkon kautta jaeltavia aineistoja asiakkailleen aivan uuteen tilanteeseen. Tällä hetkellä on vielä vaikea nähdä mitä kaikkia vaikutuksia verkkojaketelulla tulee olemaan musiikkiaineistojen kokoelmatyöhön. Todennäköistä kuitenkin on, että osa kysynnästä korvautuu erilaisilla verkko-palveluilla, millä tulee varmasti olemaan vaikutuksia kokoelmien painotuksiin. Suomen kirjastoissa laajimmalle levinnyt musiikin verkkopalvelu on Naxos Music Library, johon eri kirjastot ostavat lisenssejä tarvitsemansa määrän.

Katri Piepponen

9.6 Pääkirjaston musiikkiosaston kokoelma

2008						Hankinta/ Poistot	2009						Hankinta/ Poistot
Aineistolaji	Niteitä	Hankittu	Poistettu	Lainattu	Kierto		Niteitä	Hankittu	Poistettu	Lainattu	Kierto		
Aikakauslehti	146	133	10	497	3,40	123	151	58	2	314	2,08	56	
C-kasetti	1 430	0	53	962	0,67	-53	1 385	0	35	862	0,62	-35	
CD-ROM	21	0	0	18	0,86	0	20	0	1	7	0,35	-1	
CD-äänilevy	25 453	2 650	868	166 979	6,56	1782	25 993	2 098	1 366	151 181	5,82	732	
DVD-video	449	94	10	4 729	10,53	84	505	73	17	4 852	9,61	56	
Kirja	4 115	186	239	7 885	1,92	-53	3 848	148	154	7375	1,92	-6	
Moniviestin	24	2	0	127	5,29	2	28	4	0	120	4,29	4	
Nuotti	10 245	455	375	26 329	2,57	80	10 319	364	291	27 579	2,67	73	
Partituuri	464	11	4	489	1,05	7	470	10	11	438	0,93	-1	
VHS-video	219	0	32	622	2,84	-32	199	1	23	448	2,25	-22	
nuotti+äänite	817	115	26	2 988	3,66	89	843	60	23	3 425	4,06	37	
Ääni+teksti	17	0	0	38	2,24	0	17	0	0	79	4,65	0	
Äänilevy	2 694	0	117	916	0,34	-117	2 695	2	2	1 270	0,47	0	
Yhteensä	46 096	3 646	1 734	212 579	4,61	1912	46 474	2 818	1 925	197 950	4,26	893	

9.6.1 Arviointia musiikkikokoelmasta 2008 ja muutos vuoteen 2009

Pääkirjaston musiikkiosasto on alueensa suurin ja monipuolisimmilla kokoelmilla varustettu musiikkikirjasto. Osana maakuntakirjastoa musiikkiosasto palvelee koko Pohjois-Karjalan aluetta. Maakuntakokoelman musiikkiaineistot on sijoitettu musiikkiosastolle ja musiikkiosasto huolehtii myös kokoelman hankinnasta. Seutukirjaston sisällä musiikkiosasto palvelee muita kirjastoja ja toimipisteitä harvinaisemman ja vähemmän käytetyn aineiston osalta.

Seutukirjasto on hankkinut asiakkaiden käyttöön myös musiikin verkkoaineistoja. Oxford Music Online on ollut käytössä jo useita vuosia ja vuoden 2010 alusta hankittiin 5 lisenssiä Naxos Music Library –musiikin kuuntelupalveluun. Kaski on Joensuun musiikkiosaston vuonna 2001 tekemä musiikin aluetietokanta.

Kokoelmissamme oli vuonna 2008 29 577 äänitettä (cd, ka, le), 4 115 kirjaa ja 11 526 nuottijulkaisua (nu, nä, pa). Lisäksi aineistorekisteristä puuttuvia lainattavia nuotteja on arviolta n. 1 000 ja käsikirjastossa rekisteröimättömiä lp-levyjä n. 6 000. Tilattuja lehtivuosikertoja ja lahjoituslehtiä tulee n. 45 nimekettä.

Vuosilainauksemme vuonna 2008 oli 212 579 lainaa. Vuoteen 2009 verrattaessa kokoelmien kokonaismäärä on jonkin verran kasvanut, mutta lainausten kokonaismäärä (197 950) pienentynyt. Suurin pudotus on tapahtunut cd-levyjen lainausluvussa. Nuottien lainausmäärissä on sen sijaan tapahtunut nousua. Musiikkiosaston aineiston kokonaiskiirtoluku on säilynyt kuitenkin kohtalaisen hyvällä tasolla (4,61 > 4,26).

9.6.1.1 Äänitteet

- äänitteitä (cd, le, ka) yhteensä 29 577, kaikista musiikkiosaston aineistoista 64,2 %
- suurin aineistoryhmä cd-levyt, 55,2 % kokoelmista, lp-levyjä 5,8 % ja c-kasetteja 3,1 % kokoelmista
- suurimmat kiirtoluvut cd-levyillä 6,56, lp-levyjen ja kasettien kierto on vähäistä (le 0,34 ja ka 0,67)

Johtopäätöksiä ja muutos vuoteen 2009

CD-levyjen määrä on kasvanut tarkastelujaksona 540 kappaleella, c-kasettien määrä on hieman pienentynyt (45 kpl) ja lp-levyjen määrä on säilynyt lähes samana. Lainaus on laskenut eniten cd-levyillä, mikä selittyy musiikin verkkojakelulla. Ilmiö on tuttu myös valtakunnallisesti. CD-levyjen kiirtoluku on kuitenkin yhä hyvä, vaikka onkin pienentynyt (6,56 > 5,82).

Äänilevyjen ja c-kasettien lainaus on vain pieni osa äänitteiden kokonaislainauksesta, mutta kiinnostavaa on se, että lp-levyjen lainauksessa on tapahtunut nousua, vaikka muiden äänitemuotojen lainaus on laskenut, ja tämä on tapahtunut siitä huolimatta, että uutta lp-aineistoa ei ole hankittu enää pitkään aikoihin.

CD-hyllyt ovat alkaneet täytyä lainauksen laskettua ja huonokuntoista ja vähemmän käytettyä aineistoa on alettava poistaa reippaammin. Lp-levyjen massiivista poistamista ei ole harkittu, sillä toiveissa on, että musiikkiaineistojen valtakunnallinen varastointi saataisiin järjestettyä, jolloin lp-levyjen asema kokoelmissa täytyy arvioida uudelleen. C-kaseteille on varattu osastolla oma hyllykkö, johon kasettikokoelmamme mahtuu. Epäsiistit ja rikki menneet kasetit poistetaan.

9.6.1.2 Nuotit

- nuottiaineistoja (nu, nä, pa) yhteensä 11 526, kaikista musiikkiosaston aineistoista 25 %
- suurin aineistoryhmä nuotit (nu), 22,2 % kokoelmista, nuotti+äänite -aineistoja (nä) 1,8 % ja partituureja (pa) 1 % kokoelmista
- suurimmat kiertoluvut nuotti+äänite -aineistoilla 3,66, nuoteilla 2,57 ja partituureilla 1,05.

Johtopäätöksiä ja muutos vuoteen 2009

Nuottiaineistojen (nu, nä, pa) määrä kasvoi tarkasteluaikana 106 niteellä. Lainausta kasvoi nu- ja nä-aineistoilla. Suhteellisesti eniten nousi nä-aineistojen lainaus. Partituurien lainaus hieman laski. Lukuun ottamatta partituureja, nuottiaineistojen kiertoluvut paranivat hieman vuoteen 2009 verrattuna (nu 2,57 > 2,67, nä 3,66 > 4,06). Partituurienkin kiertolukua (1,05 > 0,93) voi pitää tyydyttävänä, sillä ne ovat koko seutukirjaston laajuudessa vähemmän käytettyä materiaalia, jota on kuitenkin oltava tarjolla pääkirjastossa. Nuottiaineistoista korkein kiertoluku on nä-aineistolla, jota ei ole määrällisesti kovin paljon.

Poistoja oli partituureja lukuun ottamatta molempina vuosina vähemmän kuin hankintoja. Tässä on selkeä ongelmakohta, sillä tilat eivät enää anna mahdollisuutta kokoelmien kasvuun. Poistojen määrää täytyy lisätä nuottiaineistojen kohdalla.

9.6.1.3 Kirjat

- Kirjoja 4 115, kirjojen osuus kaikista musiikkiosaston aineistoista 8,9 %, kiertoluku 1,92

Johtopäätöksiä ja muutos vuoteen 2009

Kirjojen määrä on tarkastelujaksona pienentynyt 267 niteellä, sillä molempina vuosina poistoja on ollut enemmän kuin hankintoja ja lisäksi vanhempaa kirjallisuutta on siirretty varastoon. Kirjojen lainaus on hieman laskenut, mutta kiertoluku pysynyt samana. Kiertoluku on matala verrattuna cd-levyjen, nuottien ja videoiden kiertoon.

Kirjahyllyt ovat yhä liian täynnä, joten poistamista täytyy jatkaa ja vanhempaa kotimaista ja vähemmän liikkuvaa aineistoa täytyy siirtää varastoon.

9.6.1.4 Kuvatallenteet

- yhteensä 668 kpl, 1,45 % kokoelmista
- DVD-levyjä 449 (0,97 %), kierto 10,53
- VHS-kasetteja 219 (0,47 %), kierto 2,84.

Johtopäätöksiä ja muutos vuoteen 2009

Kuvatallenteiden määrä on melko pieni suhteessa aineistojen kokonaismäärään. Musiikkiosaston aineistoista korkein kiertoluku on DVD-levyillä. VHS-kasettejakin on lainattu vielä kohtalaisesti, vaikka uutuuksia ei ole hankittu enää moneen vuoteen. Niitä on myös poistettu suhteellisesti paljon ja tehty siten tilaa DVD-levyille.

DVD-aineistojen määrä nousi tarkastelujakson aikana 56 nimekkellä ja hankintojen määrä oli molempina tarkasteluvuosina suurempi kuin poistetun aineiston. VHS-kasettien määrä pieneni 20 nimekkeellä. Tarkastelujakson aikana kiertoluvut ovat laskeneet molemmilla (dv 10,53 > 9,61, vi 2,84 > 2,25), silti DVD-levyjen kiertoa voi pitää vielä erittäin hyvänä. Kysymyksessä lienee sama ilmiö kuin cd-levyjen kohdalla eli digitaalisten aineistojen verkkojakelu laskee kirjastojen lainauslukuja.

Katri Piepponen

Seuraavissa kirjastokohtaisissa taulukoissa

- 78 sisältää kaikki musiikin CD-äänitteet
- 78.89 sisältää pop- ja rock-musiikin kaikkine alalajeineen, viihdemusiikin, jazzin, bluesin, hengellisen populaarimusiikin, maailmanmusiikin
- Ei 78.89 sisältää länsimaisen taidemusiikin, elokuvamusiikin, liturgisen musiikin sekä etno- ja kansanmusiikin

9.7 Eno, Kontiolahti, Liperi, Outokumpu, Polvijärvi ja Pyhäselkä

2008 Yhteensä

2009 Yhteensä

Luokka	CD-äänitteitä	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto	CD-äänitteitä	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto
78	8 569	714	77	22 009	2,57	9 207	713	70	18 679	2,03
78.89	5 878	574	72	17 508	2,98	6 444	631	65	15 955	2,48
Ei 78.89	2 691	140	5	4 501	1,67	2 763	82	5	2 724	0,99

Luokan 78.89 osuus lainoista on kasvanut 79,5 %:sta 85 %:iin. Hankinnoista niiden osuus on lisääntynyt 80:stä 88 %:iin.

Eno

78	CD 2008	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto	CD 2009	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto
Eno	1 093	116	2	1 849	1,69	1 145	49	-	1 263	1,10
Uimaharju	416	19	8	452	1,09	421	9	3	172	0,41
Yhteensä	1 509	135	10	2 301	1,52	1 566	58	3	1 435	1,51
78.89										
Eno	686	76	2	1 463	2,13	730	41	-	1 003	1,37
Uimaharju	310	17	8	352	1,14	314	8	3	128	0,41
Yhteensä	996	93	10	1 815	1,82	1 044	49	3	1 131	1,08
78	1 509	135	10	2 301	1,52	1 566	58	3	1 435	0,92
78.89	996	93	10	1 815	1,82	1 044	49	3	1 131	1,08
Ei 78.89	513	42	-	486	0,95	522	9	-	304	0,58

Hankinta on laskenut 8,9 % > 3,7 %. Myös lainauksessa on vähennystä. Luokan 78.89 kierto on pienentynyt; osuus koko cd-kokoelmasta kasvoi 66 %:sta 79 %:iin, mutta lainoista pysyi 79 %:ssa. Asukasta kohti äänitteitä 0,24, lainoja 0,22.

Kirjaston arvio

Enon kirjastoon hankitaan käyttäjäkuntaa palveleva ja edustava kokoelma musiikin eri aloilta ja eri aineistotyypeistä

Musiikin käyttöä on siirtynyt viime vuosina verkkoon, ja varsinkin CD-levyjen lainausmäärät ovat laskeneet. Musiikkilehtiä ei enää ole tilattu, kysyntä hiipunut.

KIRJAT ja NUOTIT

Enimmäkseen suomenkielistä yleistajuista kirjallisuutta, pääosa elämäkertoja, historiaa, muistelmia.

Laulukirjoja, soitonoppaita yleisimmille soittimille ja populaarimusiikin lajeille, helpohkoa aineistoa. Lastenlauluissa kiinnitetään huomiota aineistoon, jossa mukana leikki- ja liikuntaohjeita.

ÄÄNITTEET

C-kasetteja enää vähän, n. 100 kpl, pääasiassa vanhempaa tanssi- ja viihdemusiikkia, jolla vielä oma käyttäjäkuntansa. CD-äänilevyt -kokoelman pääosa on populaarimusiikkia, jossa listahittien ja tanssimusiikin kysyntä on vähentynyt. Kokoelma pidetään edustavana eri kevyen musiikin lajien kohdalla myös uutuuksia hankkimalla. Taidemusiikin alalta hankitaan perusteoksia, etnokokoelmaan 'näytteeksi' musiikkia maailman eri musiikkikulttuureista. Alueellisuus ja paikallisuus otetaan huomioon hankinnoissa.

KUVATALLEENTEET

VHS-videoiden vähäinen määrä on poistumassa kokoelmista. DVD- levyillä hankitaan soitonoppaita, karaokea, jonkun verran talleenteita musiikin eri aloilta.

Juha Mikkola

Kontiolahti

	CD 2008	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto	CD 2009	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto
78										
Kontiolahti	1 183	184	10	4 818	4,07	1 305	133	9	4 383	3,36
Lehmo	495	59	16	1 548	3,13	573	83	2	1 761	3,07
Yhteensä	1 678	243	26	6 366	3,79	1 878	216	11	6 144	3,27
78.89										
Kontiolahti	912	168	9	4 468	4,90	1 021	119	8	3 967	3,89
Lehmo	388	53	15	1 381	3,56	454	71	2	1 521	3,35
Yhteensä	1 300	221	24	5 849	4,50	1 475	190	10	5 488	3,72
Koko 78	1 678	243	26	6 366		1 878	216	11	6 144	3,27
78.89	1 300	221	24	5 849		1 475	190	10	5 488	3,72
Ei 78.89	378	22	2	517	1,37	403	26	1	656	1,63

Hankinta väheni 14 % > 11,5 % kokoelmasta. Lainausta laski 3,5 %. Luokan 78.89 osuus 77,5 % > 78,5 %, luokan osuus lainoista laski 92 > 89 prosenttiin. Asukasta kohti äänitteitä 0,14, lainoja 0,45.

Kirjaston arvio

Kontiolahden ja Lehmon musiikkikokoelma koostuu yhteensä paristatuhannesta cd-äänilevystä. C-kasetit on poistettu tänä vuonna melkein viimeistä myöten; ainoastaan kotiseutukokoelmassa ja jouluaänitteissä on parikymmentä kasettia jäljellä. Vinyylilevyjä ei ole poistettu, vaan reilun 600 levyn kokoelmaa säilytetään Kontiolahden kirjaston varastossa.

Vuosituhanne vaihteessa musiikin hankinta jouduttiin lopettamaan useiksi vuosiksi käytännöllisesti katsoen kokonaan, kun aineistomäärärahaa supistettiin rankasti.

Kun musiikkia päästiin viimein taas hankkimaan, keskityttiin täyttämään ensisijaisesti asiakkaiden omia toiveita ja siksi cd-kokoelma painottuukin selvästi pop- ja rock-musiikkiin. Kysyntälähtöinen hankinta näkyy edelleen melko hyvinä kiertolukuina.

Kevyen musiikin kokoelmaan jäi kuitenkin useiden vuosien mittainen aukko, jota on myöhemmin pyritty paikkailemaan hankkimalla mm. kokoelmia kesto-suosioon jääneiltä artisteilta.

Klassista musiikkia on tarjolla lähinnä vinyylilevyinä. Klassisen musiikin harrastajat ja musiikin sukuluttajat onkin jouduttu ohjaamaan pääkirjaston musiikkiosastolle tai tarjouduttu tilaamaan aineistoa sieltä. Kysyntä on toisaalta ollut niin niukkaa, että ei mielellään lisittäisi klassisen musiikin hankintaa.

Olisi jatkossakin tärkeää, että pääkirjasto pystyisi hankkimaan kohtuullisen määrän paitsi klassista musiikkia, myös maahanmuuttajien tarpeisiin musiikkia eri kulttuurialueilta.

Määrällisesti nuotteja hankitaan vähän. Hankitaan laulukirjoja, lasten musiikin ja kevyen musiikin nuottikokoelmia sekä eri soitinten soitonoppaita ja harjoitteluaineistoa.

Merja Mustonen

Liperi

	CD 2008	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto	CD 2009	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto
78										
Liperi	1 216	103	10	2 090	1,72	1 325	70	18	1 786	1,35
Viinijärvi	256	20	4	424	1,66	247	10	8	452	1,83
Ylämylly	262	44	4	960	3,66	220	18	15	673	3,06
Yhteensä	1 734	167	18	3 474	2,00	1 792	98	41	2 911	1,62
78.89										
Liperi	746	62	9	1 559	2,09	833	56	18	1 392	1,67
Viinijärvi	200	16	4	332	1,66	198	10	8	388	1,96
Ylämylly	213	40	4	883	4,15	171	17	15	606	3,54
Yhteensä	1 159	118	17	2 774	2,39	1 202	83	41	2 386	1,99
Koko 78	1 734	167	18	3 474	2,00	1 792	98	41	2 911	1,62
78.89	1 159	118	17	2 774	2,39	1 202	83	41	2 386	1,99
Ei 78.89	575	49	1	700	1,22	590	15	-	525	0,89

Asukasta kohti äänitteitä 0,15 ja lainoja 0,24.

Outokumpu

	CD 2008	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto	CD 2009	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto
Koko 78	1 212	84	9	5 154	4,25	1 330	127	8	3 953	2,97
78.89	834	75	8	4 586	5,50	944	115	6	3 472	3,68
Ei 78.89	378	9	1	568	1,50	386	12	2	481	1,25

Asukasta kohti äänitteitä 0,18 ja lainoja 0,52.

Kirjaston arvio

DVD

- karaoke-levyjä kysytään
- konserttitaltiointit kiertävät hyvin
- kokoelma vastaa Outokummun kirjaston tarpeita

CD

- asiakkaat ovat kehuneet klassisen musiikin kokoelmaa, vaikka klassista musiikkia ei ole hankittu vuosiin asiaan syvällisesti paneutuen - puutteita varmasti on
- kysynnän vuoksi uutuuksien hankinta pääosin kohdistunut luokkiin 78.891 ja 78.893

LP

- kiertävät nykyisin seutukirjaston ansiosta enemmän, joten ei ole nähty tarvetta poistamiselle.

C-kasetit

- niistä löytyy harvinaisuuksia, joten ei poisteta
- aineisto yllättävän hyvässä kunnossa - ei ole tullut asiakasvalituksia

Nuotit

- kokoelma on laaja, tarvetta poistoihin
- kysyntää on kotimaisille ja ulkomaisille hittikokoelmille sekä kitara- ja pianokouluille

Kirjat

- elämäkerrat kiertävät, hankittu kaikki uudet saatavilla olevat suomenkieliset
- poistot tehty, hyllyt siistiä ja "myyvät", nyt on tilaa hyllyissä myös esittelykirjoille
- tarpeita uusille musiikinteoriaa käsitteleville kirjoille

Käsikirjasto

- tarve poistoille ja niitä tehdään parhaillaan
- eniten asiakkaat kyselevät/tarvitsevat nuottikirjoja.

Eeva Miettinen

Polvijärvi

	CD 2008	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto	CD 2009	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto
Koko 78	705	37	5	1 439	2,04	844	141	2	1 686	2,00
78.89	511	33	4	1 285	2,51	634	122	2	1 538	2,43
Ei 78.89	194	4	1	154	0,79	210	19	-	148	0,70

Asukasta kohti äänitteitä 0,17 ja lainoja 0,35.

Kirjaston arvio

Kokoelman hankinta noudattelee Joensuun lähikirjastojen hankintalinjausta: äänitteistä hankitaan koti- ja ulkomaista viihde- ja popmusiikkia ja jonkin verran hengellistä musiikkia sekä eri elämäntilanteisiin liittyviä kokoelmalevyjä kysynnän mukaan (tanssit, joulut, häät, hautajaiset jne.) ja myös karaokelevyjä. Taidemusiikki käsittää keskeisimpiä klassikoita.

Nuoteista hankitaan pääosin kotimaisia nuottikokoelmia sekä lähinnä alkeistason soitonoppaita yleisimmille soittimille; musiikkikirjoista yleistajuista suomalaista musiikkikirjallisuutta sekä muistelmia ja elämäkertoja.

Kotiseutuosaan lukuun ottamatta kaikki musiikin aineisto on lainattavaa. Polvijärven kirjaston musiikkiaäänitekokoelma käsitti v. 2009 lopussa 844 CD-äänilevyä, 17 / as. Kiertoluku 2 on seudun keskitasoa ilman Joensuuta. Vuonna 2009 musiikkiaäänitteiden lainausta kasvatti edellisvuoteen verrattuna lähes kolminkertainen hankinta. Tästä huolimatta kiertoluku aleni.

Sirkku Mustalahti

Pyhäselkä

	CD 2008	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto	CD 2009	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto
78	1 108	25	3	1 974	1,78	1 143	42	5	1 361	1,19
Reijola	623	23	6	1 301	2,09	654	31	-	1 189	1,82
Yhteensä	1 731	48	9	3 275	1,89	1 797	73	5	2 550	1,42
78.89										
Pyhäselkä	650	16	3	1 520	2,34	687	42	3	1 022	1,49
Reijola	428	18	6	1 047	2,45	458	30	-	918	2,00
Yhteensä	1 078	34	9	2 567	2,38	1 145	72	3	1 940	1,69
Koko 78	1 731	48	9	3 275	1,89	1 797	73	5	2 550	1,42
78.89	1 078	34	9	2 567	1,11	1 145	72	3	1 940	1,69
Ei 78.89	653	14	-	708	1,08	652	1	2	610	0,94

Asukasta kohti äänitteitä 0,23 ja lainoja 0,32.

Kirjaston arvio

Pyhäselässä on vanhastaan kohtuullisen hyvä musiikin kokoelma pieneksi kirjastoksi.

Sitä on myös kartutettu aivan viime vuosiin lähes kaikilla varteinotettavilla luokilla, myös klassisen musiikin osuutta on yritetty pitää elossa ja koota tärkeimpiä säveltäjiä ja heidän teoksiaan kaiken kansan saataville. Vanhat lp:t (560 kpl) ovat vielä myös olemassa eikä niiden poistoa ole edes harvittu..

78.3 ja 4 Laulu- ja etnomusiikki, molemmissa luokissa on hyvää musiikkia, hankinta pientä. Etnomusiikkia on hankittu mm. kouluja silmälläpitäen, erikseen voisi mainita 78.355 eli elokuvamusiikki, jota on hankittu tietoisesti hiukan enemmän.

78.5 - Klassiset luokat, levyjä keskeisistä ko. musiikin alueista, kierto ei suuren suurta, mutta tarpeellisia kuitenkin eivätkä klassikot koskaan vanhene. Rakkaus musiikkiin pitää hankintaa yllä...

78.891 Popmusiikki on suurin yksittäinen alue, hankitaan hiljaksen lisää, käyttö hiipuu koko ajan.
 78.892 Blues ja jazz, sisältää yllättävän monta tyyliin seudun ainoa! Pieni tutkimus osoittaa selvää hajontaa seudulla muutenkin.
 78.893 -894 Viihde- ja laulelmamusiiikki, parhaiten liikkuvaa tavaraa iskelmineen ja tanssimusiik-
 keineen
 78.896 Hengellinen populäärimusiikki, ostettu kohtuullisen paljon ja myös käyttöä löytyy muu hen-
 gellinen musiikki hukkuu liturgisen 78.37 ja hyllyssä 78.3 sekaan

Reijolassa on myös kokoelmaa musiikista ja sen kierto on ollut kohtuullisen hyvä... Pientä rajan-
 käyntiä on tehty hankintojen suhteen Pyhäselän kanssa: Reijola on hankkinut enemmän kevyttä ja
 päiväkohtaista musiikkia ja klassinen on vähemmällä.

Lastenmusiikki kiertää myös hyvin.

Musiikinkuuntelu kirjastoissa on lähes kadonnut. Molemmista kirjastoissa on langattomat kuulok-
 keet, joita käytetään varsin vähän. Jotkin erityisryhmät kuuntelevat silloin tällöin, joten on hyvä, että
 kuunteluun on kuitenkin mahdollisuus. Varsinaiset kuuntelupaikat sekä musiikinlähteet on joko
 hävitetty tai seisovat käyttämättöminä. Reijolan uuteen kirjastoon ei myöskään enää rakennettu
 erillisiä kuuntelupaikkoja tms.

Musiikin c-kasetteja on aikanaan hankittu runsaasti ja niitä on varsinkin tänä vuonna poistettu
 myös runsaasti. Osa niistä lähetettiin Tuupovaaran kirjastolle, koska siellä niillä on edelleen käyt-
 töä.

Kaisu Kärnä

9.8 Joensuun lähikirjastot

78	CD 2008	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto	CD 2009	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto
Heinävaara	218	11	-	360	1,65	230	14	-	402	1,75
Kiihtelysvaara	612	40	9	1 226	2,00	640	45	3	1 045	1,63
Karsikko	7	3	-	11	1,57	7	-	-	6	0,86
Niinivaara	507	26	2	1 781	3,51	511	26	13	1 531	3,00
Rantakylä	581	40	23	3 242	5,58	537	39	3	2 512	4,68
Tuupovaara	562	78	-	1 848	3,29	570	72	1	1 920	3,37
Yhteensä	2 487	198	34	8 468	3,40	2 495	196	20	7 416	2,97

78.89	CD 2008	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto	CD 2009	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto
Heinävaara	177	10	-	337	1,90	188	13	-	377	2,01
Kiihtelysvaara	495	34	7	1 136	2,29	515	37	3	959	1,86
Karsikko	3	2	-	5	1,67	3	-	-	-	-
Niinivaara	379	20	1	1 482	3,91	378	19	13	1 210	3,20
Rantakylä	531	38	23	3 068	5,78	484	36	3	2 337	4,83
Tuupovaara	527	75	-	1 769	3,36	541	70	1	1 856	3,43
Yhteensä	2 112	179	31	7 797	3,69	2 109	175	20	6 739	3,20

Ei 78.89	CD 2008	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto	CD 2009	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto
Heinävaara	41	1	-	23		42	1	-	25	
Kiihtelysvaara	117	6	2	90		125	8	-	86	
Karsikko	4	1	-	6		4	-	-	6	
Niinivaara	128	6	1	299	2,34	133	7	-	321	2,41
Rantakylä	50	2	-	174		53	3	-	175	
Tuupovaara	35	3	-	79		29	2	-	64	
Yhteensä	375	19	3	671	1,79	386	21	-	677	1,75

Lähikirjastojen arviot

Karsikko

Karsikkoon on hankittu ainoastaan lasten musiikkiaäänitteitä. AV-aineiston hankintatavoite on 20 kpl vuodessa. Luku on tullut ylityksi ainakin vuonna 2009, sillä äänikirjoja sekä lapsille ja muutama aikuisillekin on tullut hankituksi. Nuoteista on otettu joitakin laulukirjoja (esim. Suuri toivelaulukirja, lastenlaulukokoelmat).

Leena Kokkonen

Kiihtelysvaara ja Heinävaara

Kappalemäärältään hankintamme on 60 cd-levyä/vuosi sekä Kiihtelys- että Heinävaaraan. Painopiste musiikin hankinnassa on ollut pop-rock- ja viihdemusiikissa sekä lasten musiikissa, aivan kysynnän mukaan. Kiihtelysvaaran kunnan liittyessä Joensuuhun saimme liitosrahoista extrapotin av-aineiston hankintaan ja se mahdollisti myös pienen klassisen musiikin peruskokoelman perustamisen. Poistoissa olemme tähän asti tyytyneet vain huonokuntoisten ja rikkimenneiden levyjen poistoon. Nyt etenkin luokkien 78.891- läpikäynti olisi tarpeen.

Nuottien kysyntä kasvaisi hyvän tarjonnan mukana. Olemme hankkineet pop-rock -kokoelmia sekä jonkin verran eri soitinten soitonoppaita. Aktiivinen musiikin harrastus bändikouluineen alakoulussa lisää kysyntää.

Kirjastostamme kysytään paljon elämäkertoja, siispä pyrimme hankkimaan ilmestyvistä kirjoista tunnetuimpien musiikki-ihmisten elämäkertoja. Myös musiikkialan yleisteoksia on hankittu.

Musiikkikasetteja Kiihtelys- ja Heinävaaran kirjastoissa on jäljellä vain joitakin lasten kasetteja. Lainaus ja kysyntä on melko olematonta, lieneekö syy esillepanossa.

Musiikkilehdistä tulee vain Suosikki. Aiemmin tuli Rumba pienlevikkisten lehtien tuella, mutta sitä luettiin vain vähän. Kirjastossamme on muutamia karaoke-dvd-levyjä, muuten hoidamme varauksin musiikkiaiheisten dvd-levyjen kysynnän.

Merja Eronen

Niinivaara

Niinivaaralle hankitaan sekä lasten että aikuisten musiikkiaäänitteitä. Hankintatavoite vuodelle 2010 on 60 kpl. Aikuisten musiikissa pääpaino on pop/rock- ja viihdemusiikilla. Jonkin verran on klassista, jazzia, hengellistä ym.

Kirjakokoelmaan on hankittu joitakin lähinnä viihdemusiikin ja lasten musiikin laulukirjoja sekä muistelmia ja elämäkertoja tunnetuimmista musiikin alan nimistä. Aikakauslehistä aikuisten puolelle tulee Soundi.

Leena Kokkonen

Rantakylä

Rantakylän kirjaston aikuistenosastolle (RAA) on hankittu pääasiassa luokan 78.891- CD-levyjä. Osa niistä on siirretty RANA-osastolle (nuoret aikuiset), jossa ne kiertävät paremmin kuin aikuistenosastolla. Seuraavaksi eniten aikuistenosastolle on hankittu luokkien 78.783 -78.894 CD-levyjä. Muiden 78-luokan alaluokkien CD-levyjä on hankittu hyvin rajoitetusti, eniten joulumusiikin levyjä. Äänitteiden kysyntä on hiipunut viime vuosina ja siksi aikuisten levyjä hankitaan vähemmän.

Rauni Silvennoinen

Tuupovaara

Tuupovaaran kirjastoon hankitaan vuosittain 60 – 70 CD-levyä, joista suurin osa on kotimaista iskelmä- ja popmusiikkia. Niiden kysyntä on suurinta. Jonkin verran hankitaan myös lastenmusiikkia. Iskelmämusiikin runsaan kysynnän vuoksi pyydämme lisäksi aineistoa pääkirjaston musiikkiosastolta. Vähemmän lainattua aineistoa varataan asiakkaiden toivomusten mukaan. Siirtokokoelmat täydentävät lastenmusiikkitarjontaa.

Osa CD-levyistä on laitettu kansi näkyen esille uuteen hyllykköön, joka saatiin Pyhäselän kirjastosta. Tavoitteena on poistaa levyt, joita ei enää lainata.

Kasetteina on iskelmämusiikkia ja lastenlauluja. Niitä lainataan vielä paljon, joten poistaminen rajoittuu rikkinäisiin.

Karaoke -DVD-levyjä on hankittu joitakin kappaleita. Varauksia tehdään seutukirjaston kokoelmiin asiakkaiden toivomusten mukaan.

Nuottihankinta koostuu lähinnä pop-, rock- ja iskelmämusiikista. Lastenosastolle hankitaan keskeisimpiä nuottikokoelmia. Kirjakokoelmaan kuuluu musiikin hakuteoksia ja keskeisiä elämäkertoja. Suosikki-lehteä luetaan enimmäkseen kirjastossa, mutta ei lainata kovin paljon.

Lahja Ruottinen

9.9 Aikuisten CD-musiikkikokoelma yhteensä

	CD 2008	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto	CD 2009	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto
Pääkirjasto	25 453	2 650	868	166 979	6,56	25 993	2 098	1 366	151 181	5,82
Lähikirjastot	2 487	198	34	8 468	3,40	2 495	196	20	7 416	2,97
Muut kirjastot	8 569	714	77	22 009	2,57	9 207	713	70	18 679	2,03
Yhteensä	36 509	3 562	979	197 456	5,41	37 695	3 007	1 456	177 276	4,70
/ Asukkaat	0,33			1,79		0,34			1,61	

Pääkirjaston hankinta on laskenut 10,4 %:sta 8 %:iin. Poistot ovat lisääntyneet. Lainaus on laskenut 9 %. Kierto on silti muiden aineistojen kiertoon verrattuna erittäin hyvä, lähes 6. Lähikirjastoissa hankinta on pysynyt yhtä suurena, poistot ovat melko pienet, lainaus laskenut yli tuhannella.

Myös seudun muissa kirjastoissa hankinta on pysynyt samana ja poistot melko vähäisinä. Lainauksessa laskua 15 %.

Koko seutukirjaston CD-musiikkiaänitteiden hankinta on pienentynyt 9,8 %:sta 8 %:iin. Lainauksen laskua 10 %.

Asukasta kohti äänitteitä oli vuonna 2009 0,34 ja lainoja 1,61. Lainaus asukasta kohti väheni 10 %.

9.10 Lasten musiikkiaänitteet

Luokka 78 C-kasetti 2009						CD-äänilevy 2009				
	Niteet	Lainat	Kierto	Hankinta	Poistot	Niteet	Lainat	Kierto	Hankinta	Poistot
Eno										
ENOL	36	29		-	17	103	195	1,89	4	-
ENON						4	12		-	-
ENOUL	5	40		-	4	33	74	2,24	-	-
ENOUN						2	4		-	-
Kontiolahti										
KON	32	1		-	-	195	903	4,63	28	3
LEN	7	5		-	83	136	513	3,77	39	1
Liperi										
LIPL	8	-		-	-	11	32	2,91	-	1
LIPN	7	-		-	-	84	310	3,69	12	6
LIVL	1	-		-	14	6	1		-	1
LIVN	1	-		-	4	61	114	1,87	11	-
LIYL	4	-		-	-	4	10		-	-
LIYN	1	-		-	-	89	431	4,84	15	-

	Niteet	Lainat	Kierto	Hankinta	Poistot	Niteet	Lainat	Kierto	Hankinta	Poistot
Outokumpu										
ON	39	22		-	80	6	7		3	2
Polvijärvi										
PON	31	3		-	20	63	126	2,00	11	1
Pyhäselkä										
PYN	50	21		-	106	122	211	1,99	10	1
RN	101	19		-	34	152	495	3,26	26	3
Joensuu										
PKN	401	397	0,99	-	144	1 479	8 843	5,98	182	19
HN	12	3		-	-	63	183	2,90	5	-
KIN	18	2		-	1	91	156	1,71	8	-
KAN	113	12		4	1	149	426	2,86	20	6
NIN	167	34		-	1	156	635	4,07	18	-
RAN	63	92		-	274	138	770	5,58	9	1
RANA						76	469	6,17	14	-
TPL	181	98		4	-	231	988	4,28	12	1
Yhteensä	1 278	778	0,61		783	3 454	15 908	4,61	427	46

Vuonna 2009 CD-äänitteitä oli 0,19 alle 15-vuotiaita asukkaita kohti ja lainoja 0,88. Hankinta oli 24 kpl tuhatta alle 15-vuotiaasta kohti.

Kirjastojen arviot

Eno

Lasten aineistossa kiinnitetään huomiota musiikkiin, jossa on mukana myös leikkiä ja liikuntaa.

Kontiolahti ja Lehmo

Lasten musiikin c-kasetit on poistettu joululauluja lukuun ottamatta. Cd-levyjen kiertoluvut ovat suhteellisen hyvät, joten kokoelmaa voisi kasvattaa jonkin verran, koska kirjastolla on paljon aktiivisia lapsiperheitä asiakkaana. Lasten musiikin tarjonta on varsin suppeaa; keskeisimmät uutuudet hankitaan sekä Kontiolahteen että Lehmoon.

Polvijärvi

Lastenosaston musiikkiaineisto koostuu kotimaisista nuoteista ja lastenlauluäänitteistä.

Pyhäselkä ja Reijola

Pyhäselässä lastenmusiikin paikka on varsin kehno eli se ei ole mahtunut varsinaiselle lastenosastolle lainkaan ja haittaa siten myös käyttöä.

Musiikin hankinnasta luopuminenkin on käynyt mielessä, mutta musiikin merkitys on niin suuri, ettei sitä ihan hevin taida tapahtua. Reijolassa lastenmusiikki kiertää hyvin.

Joensuu

Pääkirjaston lasten- ja nuortenosasto

Lastenmusiikin ilmestymismäärät ovat maassamme varsin pienet, joten lähes kaikki tarjottu on otettu kokoelmiimme – kysyttyjä suurempina kappalemäärinä (esim. ”Fröbelin palikat” ja ”Röllit”). Vuodesta toiseen suosittuja äänitteitä pyritään pitämään lainauskunnossa täydennyshankinnoilla. Musiikkiaineistoa hankitaan ajatellen myös seutukirjaston tarpeita, mm. vieraskielisiä äänitteitä.

CD-levyjen tulo on supistanut C-kasettien lainauksen vähäiseksi. Olemme kuitenkin säilyttäneet kokoelmissa jonkin verran myös C-kasetteja ja LP-levyjä. Ns. ”puolivanhaa” aineistoa ei ole – ainaakaan vielä – kattavasti saatavilla CD-levyinä. Vanhempaa lastenmusiikkia (esim. Malmstenista M. A. Nummiseen) on jo siirretty CD-levyille.

Päiväkotien ja musiikkileikkikoulujen aktiivinen henkilökunta on avainasemassa lastenmusiikin levittämässä uusille sukupolville. Tässä kirjasto tekee parhaansa tarjotessaan heille haluamansa materiaalin, sekä uuden että vanhan.

Rantakylä

Lasten ja nuorten aikuisten CD-levyjä voitaisiin hankkia nykyistä enemmän, koska kiertävät hyvin.

10 ELOKUVAT

10.1 Aikuisten DVD-videot

	2008					2009				
	Niteet	Lainat	Kierto	Hankinta	Poistot	Niteet	Lainat	Kierto	Hankinta	Poistot
Joensuu Aikuistenosasto	1 465	39 524	26,98	304	24	1 652	39 703	24,03	230	36
Joensuu Lähikirjastot	290	2 350	8,10	51	2	298	1 691	5,67	57	3
Eno	253	1 698	6,71	89	0	255	1 546	6,06	41	3
Kontiolahti	887	9 554	10,77	202	12	1 061	11 017	10,38	218	13
Liperi	809	6 683	8,26	171	5	896	6 390	7,13	104	16
Outokumpu	280	3 789	13,53	43	1	318	4 383	13,78	30	2
Polvijärvi	277	1 735	6,26	69	1	319	1 826	5,72	43	1
Pyhäselkä	419	4 316	10,30	40	9	525	3 946	7,52	66	8
YHTEENSÄ	4 680	69 649	14,88	969	54	5 324	70 502	13,24	789	82

Lainaus kasvoi 2,25 %, mutta kierto huononi – suurta silti. Lainaus lisääntyi pääkirjastolla, Kontiolahdella, Outokummussa ja Polvijärvellä. Hankinta / kokoelma laski 20,9 %:sta 14,6 %:iin. Poistot kokoelmasta olivat vain 1,5 %, vaikka on helposti rikkoutuvaa aineistoa.

10.2 Aikuisten elokuvat kirjastoittain

Niteet = kappaleet

Joensuu

PKA	2008					2009				
	Niteet	Lainat	Kierto	Poistot	Hankinta	Niteet	Lainat	Kierto	Poistot	Hankinta
DVD	1 466	39 527	26,96	24	245	1 652	39 703	24,03	36	280
VHS	1 881	10 531	5,60	296	5	1 678	6 957	4,15	199	-
Yhteensä	3 347	50 058	14,96	320	250	3 330	46 660	14,01	235	280

Lähikirjastot	2008					2009				
	Niteet	Lainat	Kierto	Poistot	Hankinta	Niteet	Lainat	Kierto	Poistot	Hankinta
DVD	290	2 350	8,10	2	51	298	1 691	5,67	3	57
VHS	344	776	2,26	4	1	327	373	1,14	9	-
Yhteensä	634	3 126	4,93	6	52	625	2 064	3,30	12	57

Eno

	2008				
ENOA, ENOU	Niteet	Lainat	Kierto	Poistot	Hankinta
DVD	253	1 698	6,71	-	89
VHS	412	606	1,47	-	-
Yhteensä	665	2 304	3,46	-	89

	2009				
Niteet	Lainat	Kierto	Poistot	Hankinta	
255	1 546	6,06	3	41	
379	273	0,72	18	-	
634	1 819	2,87	21	41	

Kontiolahti

	2008				
KOA, LEA	Niteet	Lainat	Kierto	Poistot	Hankinta
DVD	887	9 554	10,77	12	202
VHS	445	1 097	2,47	17	-
Yhteensä	1 332	10 651	8,00	29	202

	2009				
Niteet	Lainat	Kierto	Poistot	Hankinta	
1 061	11 017	10,38	13	218	
320	628	1,96	94	-	
1 381	11 645	8,43	107	218	

Liperi

	2008				
LIPA, LIVA, LIYA	Niteet	Lainat	Kierto	Poistot	Hankinta
DVD	809	6 683	8,26	5	171
VHS	286	581	2,03	7	1
Yhteensä	1 095	7 264	6,63	12	172

	2009				
Niteet	Lainat	Kierto	Poistot	Hankinta	
896	6 390	7,13	16	104	
289	402	1,39	20	-	
1 185	6 792	5,73	36	104	

Outokumpu

	2008				
OA	Niteet	Lainat	Kierto	Poistot	Hankinta
DVD	280	3 789	13,53	1	43
VHS	277	609	2,20	39	-
Yhteensä	557	4 398	7,90	40	43

	2009				
Niteet	Lainat	Kierto	Poistot	Hankinta	
318	4 383	13,78	2	30	
261	386	1,48	28	-	
579	4 769	8,24	30	30	

Polvijärvi

	2008				
POA	Niteet	Lainat	Kierto	Poistot	Hankinta
DVD	277	1 735	6,26	1	69
VHS	200	268	1,34	1	-
Yhteensä	477	2 003	4,20	2	69

	2009				
Niteet	Lainat	Kierto	Poistot	Hankinta	
319	1 826	5,72	1	43	
201	204	1,01	1	-	
520	2 030	3,90	2	43	

Pyhäselkä

	2008				
PYA, REA	Niteet	Lainat	Kierto	Poistot	Hankinta
DVD	419	4 316	10,30	9	40
VHS	896	1 646	1,84	15	-
Yhteensä	1 315	5 962	4,53	24	40

	2009				
Niteet	Lainat	Kierto	Poistot	Hankinta	
525	3 946	7,52	8	66	
839	866	1,03	75	-	
1 364	4 812	3,53	83	66	

10.3 Pääkirjaston elokuvakokoelman arviointi

Fiktioelokuvien (luokka 84) määrä koko pääkirjaston aikuisten osastolla oli 1 340 kpl vuonna 2009. Dokumentti- ja harrastetallenteiden määrä on hieman yli 300 kpl. 84-luokan kierto oli 26,56, mikä on todella korkea.

DVD-kokoelman karttumisen myötä on voitu pikkuhiljaa luopua VHS-videoista (VHS-poistoja kertyi kahtena edellisenä vuotena 516 kpl (2008) ja 466 kpl (2009)). Tosin kaikkea ei edelleenkään ole tarjolla DVD-muodossa (esimerkkeinä iso osa kotimaisista elokuvista), joten yhteen tallennusformaattiin pääsy ei ole näköpiirissä, etenkin kun DVD:n rinnalle ovat tulleet Blu-ray-levyt.

Fyysisistä kopioista ei aika jätä täysin vielä lähivuosina. Toisin kuin VHS-videoiden kanssa, Blu-ray-soittimilla voi katsella myös DVD-elokuvia, mutta ei päinvastoin, joten ongelmia on. Laatuelokuvan ystäville ei formaatilla ole kuitenkaan niin paljon merkitystä, vaikka hifistelijöitäkin lienee kohtuullinen määrä.

Formaatin muutoksen lisäksi kokoelmalla ei ole isoja ongelmia tai puutteita. Elokuvat eivät vanhene ja klassikkokokoelmakin uusiutuu ainakin formaatin muuttuessa. Markkinatalouden lait toimivat elokuvien saatavuuden kannalta jopa tiukemmin kuin kirjallisuuden.

Fiktioelokuvat

Joensuussa fiktioelokuvien alaluokka on alkuperäisen kielialueen mukainen. Yli puolet kokoelman elokuvista (698 kpl) on alun perin englanninkielisiä. Kieliryhmittäin seuraavasti:

Fiktioelokuvien alaluokka alkuperäisen mukaan

Luokka	Niteet	Lainat	Kierto	Hankinta	Poistot
84.2	215	6 172	29	46	2
84.3	64	1 776	28	7	2
84.4	20	641	32	3	-
84.5	698	20 436	29	116	17
84.6	119	3 682	31	25	2
84.7	23	614	27	5	-
84.8	1	21	21	-	-
84.9	47	1 425	30	5	-
84.HUU	3	69	23	-	-
	1 190	34 836	29	207	23

84.2

Suomenkielisten elokuvien kokoelma käsittää käytännössä kaikki julkaistut elokuvat (pois lukien kunnan takia poistettut, joista ei uutta kappaletta). Kokoelma on varsin kattava ja niiden kierto hyvä. Luokka käsittää lähinnä suomenkieliset, joukossa muutama suomenruotsalainen ja virolainen (luokkaan kuuluu myös unkari) elokuva, joiden määrä ei vaikuta olennaisesti kiertolukuun.

84.3

Suurelta osin ruotsinkielistä elokuvaa (48/64), jossa paljon Bergmania, mutta myös uudempaa ruotsalaista elokuvaa. Luokan kierto on erinomaista. Pohjoismaisia elokuvia kysytään mm. kielenopiskeluun, joten tarjontaa on syytä ollakin.

84.4

Saksalaisen kielialueen elokuvakokoelma on kokoon nähden todella laadukas. Tarjolla on ollut saksalaisen ekspressionistisen elokuvan merkkiteoksista uudempia klassikoihin. Ehkäpä tästä syystä kokoelman kierto on kielialueitten paras.

84.5

Englanninkielisten elokuvien kokoelma on ylivoimaisesti laajin lähes 700 nimekettä. Kokoelma on kuitenkin varsin heterogeeninen sisältäen ainakin amerikkalaista, englantilaista, irlantilaista, kanadalaisista ja australialaista elokuvaa. Englanninkielisten elokuvien kokoelma on myös laadullisesti epätasaisin, mutta kiertää tästä huolimatta hyvin - osin koska joukossa on varsin populaariakin elokuvaa, jota tietysti myös tarvitaan.

84.6

Romaanisten kielten luokassa lähes puolet on ranskankielistä elokuvaa. Italialaista ja espanjalaista on kumpaakin n. puolet ranskalaisesta eli n. 30 nimekettä kutakin. Eteläeurooppalaiset kielet ja kulttuuri kiinnostavat ja kierto on erinomaista. Tämän kieliryhmän elokuvissa on paljon laadukasta klassista ja nykyelokuvaa. Etenkin ranskalaista uuden aallon elokuvaa on ollut viime aikoina tarjolla kirjastolle kiitettävästi.

84.7

Slaavilaista elokuvaa on tarjolla verrattain vähän, suurelta osin tarjonnan vähyydestä riippuen. Suuri osa on venäläistä, jonkin verran ilman tekstityksiä, mikä syö kokoelman kiertoa (vaatii kohdullisen hyvää venäjän kielen taitoa). Tosin näitä on myös toivottu, vaikka tekstitys lisäisikin kokoelman hyvää kiertoa. Kokoelmassa myös laadukasta puolalaista, tšekkiläistä ja balkanilaista elokuvaa.

84.8

Muilla indoeurooppalaisilla kielillä tehtyjä elokuvia on vain muutamia, joten luokkaa ei oikein voi analysoida, muuten kuin että lisää pitää hankkia, jos tarjolla on laadukasta elokuvaa.

84.9

Muiden lähinnä Aasiassa puhuttujen kielten elokuvien joukossa on hallitsevassa asemassa japanilainen ja kiinalainen elokuva. Molemmat kiinnostavat, mikä näkyy elokuvien kierrossa. Näiden elokuvien joukossa korostuu laadukas Rakkautta & Anarkiaa -sarja, jossa on mm. korealaista, kiinalaista ja japanilaista elokuvaa.

Kielittäin 2008	Alaluokka	Kpl	Lainat
suomalainen	84.2	209	6 019
suomenruotsalainen	84.22	4	124
virolainen	84.23	2	29
ruotsalainen	84.31	48	1 304
norjalainen	84.32	8	204
tanskalainen	84.33	4	163
islantilainen	84.34	4	105
saksalainen	84.4	20	641
englanninkielinen	84.5	698	20 436
ranskalainen	84.61	57	1 696
italialainen	84.62	32	1 044
espanjalainen	84.63	29	903
portugalilainen	84.64	1	39
venäläinen	84.71	14	386
puolalainen	84.73	4	77
tsekki	84.74	3	92
serbokroatia	84.76	2	59
intialainen	84.83	1	21
afganistanilainen	84.9	1	34
hebreaa	84.922	2	10
arabia	84.923	3	20
kiinalainen	84.943	16	507
japanilainen	84.95	29	854

Tieto- ja dokumenttielokuvat

Dokumentti- ja harrastetallenteita on huomattavasti vähemmän kuin fiktioita, koska kiireellisempää on ollut kasvattaa fiktioelokuvien määrää ja vastata näin akuuteimpaan kysyntään. Kokoelma kasvoi vuoden 2008 274 kpl:sta 312 kpl:seen vuonna 2009. Näiden tallenteiden kierto laski 17:sta (2008) vuoden 2009 13,23:een. Lukemat ovat hyviä, koska niissä ei fiktioiden lukuun päästä kuin yksittäistapauksissa (esim. joensuulaislähtöisen Arto Halosen dokumentit *Pyhän kirjan varjo* jne.) Koska tarkasteltava määrä on suppeampi, on määrää syytä tarkastella pääasiassa pääluokittain. Tietoeelokuvien kierto on ollut suurinta luokassa 2, jossa kierto on ollut 2009 18,00 (2008: 23,15). Lähes yhtä suuri kierto on luokassa 5 (2009: 17,29; 2008: 20,44).

Pääluokittain

0 Vain yksi elokuva.

1 Vain yksi elokuva, jonka kierto fiktioiden luokkaa (lähes 30).

2

Kokoelma on vain alle 20 kpl, josta suuri osa on Maailman uskonnot -sarjaa, minkä käyttö opetuksessa selittää suuren kierron.

3

Luokassa kierto 2008/2009 10 molemmin puolin (9,32/11,43). Hyvin kiertävät mm. Arto Halosen dokumentit ja 39-luokan sota-aiheiset, myös työelämää käsittelevät. Kaiken kaikkiaan kuitenkin aika tasainen kierto.

4

Kierto samalla tasolla 3-luokan kanssa. Luulisi matka-aiheiden kiinnostavan enemmän. Toisaalta aihepiiriä tulee valtavasti televisiosta, mikä vaikuttanee jonkin verran. Luokka on myös suhteellisen suppea, joten kaikki eivät löydä varmaan etsimäänsä. Jos tarjolla on aikaa kestäviä, syvempiä dokumentteja, niille lienee kysyntää. Tarjolla on myös varsin mukavasti kansanperinnettä, jota pitää olla tarjolla riippumatta siitä, miten ahkerasti materiaali kiertää.

5

Kierto erinomaista, vaikka 2008/2009 laski hieman. Kierto ei liene yllätys, koska luontodokumentit (joita on suurin osa kokoelmasta) kiinnostavat ihmisiä ikään katsomatta.

6

Luokka on pääasiassa (lemmikki)eläin sekä metsästys- tai kalastus-aiheisia. Luokan kierto hyvä, vaikka putosi reilusti 2008 -2009 (16,47->12,28). Luokan elokuvat ovat lähinnä alan harrastajille, joten luokan satunnaiset lainaajat lienevät selkeä vähemmistö. Luokasta puuttuvat syksyn aikaan kysytyt marjastus/sienestys-aiheiset tietovideot, joita otettaisiin, jos tarjontaa olisi.

7

Luokan kierto erinomainen 16,23 (2008) ja 14,38 (2009). Suurelta osin urheiludokumentteja ja tanssin opetukseen keskittyviä tallenteita. Kierto on hyvää ja kysyntä vakaata, joten jos laatua löytyy, niin voitaneen hankkia lisääkin.

8

Luokan 8 ei-fiktiivisiä elokuvia on vain muutamia. Kuitenkin luokka on tärkeä, koska koulut ja muut oppilaitokset voivat käyttää opetuksessa Kirjojen Suomi, Dekkariaika jne. tyyllisiä tallenteita, jotka ovat sopivan mittaisia opetuskäyttöön.

9

Suurelta osalta yleistä historiaa ja Suomen (sota)historiaa käsitteleviä dokumentteja, jotka kiertävät sotakirjallisuuden tapaan hyvin. Nämä luokat ovat myös niitä, joissa aineistoa on riittävästi, jotta analyysia voi tehdä. Myös elämäkerrallisia dokumentteja on hankittu tarjonnan mukaan, koska ne ovat kysytyjä ja käyvät hyvin mm. opetusmateriaalina.

Kai Sormunen

Vertaisarvioinnin tekijä on kirjastonhoitaja ja elokuvaharrastaja. Aikuistenosaston elokuvakokoelmasta on sen perustamisesta alkaen vastannut kirjastonhoitaja Katriina Suvanto.

Liitteessä tarkempi tilasto pääkirjaston aikuistenosaston DVD-elokuvista luokittain ja maittain, dokumentti- ja fiktio eriteltynä.

10.4 Lastenelokuvat

VHS 2009						DVD 2009				
	Niteet	Lainat	Kierto	Hankinta	Poistot	Niteet	Lainat	Kierto	Hankinta	Poistot
Eno										
ENOL	130	351	2,70	-	20	153	1 406	9,19	35	-
ENON	47	128	2,72	-	4	92	844	9,17	24	-
ENOUL	3	2		-	-	7	30	4,29	4	-
ENOUN						8	24	3,00	3	-
Kontiolahti										
KON	216	1 091	5,05	-	38	399	6 896	17,28	92	30
LEN	222	1 753	7,90	-	12	230	4 060	17,65	60	7
Liperi										
LIPL	50	250	5,00	-	5	4	50		-	-
LIPN	71	294	4,14	-	4	169	2 121	12,55	42	13
LIVL	31	86	2,77	-	-	5	60		1	-
LIVN	21	43	2,05	-	-	108	1 016	9,41	20	3
LIYL	21	181	8,62	-	7	4	53		1	-
LIYN	19	89	4,68	-	6	108	1 415	13,10	29	4
Outokumpu										
ON	148	560	3,78	-	18	154	1 887	12,25	47	4
Polvijärvi										
PON	91	258	2,84	-	2	134	1 306	9,75	4	1
Pyhäselkä										
PYN	193	921	4,77	-	60	145	2 441	16,83	34	13
RN	287	1 091	3,80	-	12	144	2 125	14,76	18	3
Joensuu										
PKN	562	4 699	8,36	2	160	686	15 227	22,20	140	13
HN	30	102	3,40	-	1	35	368	10,51	7	-
KIN	112	282	2,52	-	2	69	719	10,42	11	7
KAN	-					4	67		-	-
NIN	12	57	4,75	-	-	-				
RAN	56	171	3,05	-	4	76	1 084	14,26	26	5
TPL	175	427	2,44	-	1	87	945	10,86	22	1
Yhteensä	2 497	12 836	5,14	2	356	2 821	44 144	15,65	620	104

Lastenelokuvien VHS-kokoelmalla on vielä suuret lainausluvut, vaikka kokoelma ei uusiudu. Niiden kiertoluku on kaikissa kirjastoissa suurempi kuin muun kokoelman keskimääräinen kierto. Poistot olivat 14 % kokoelmasta.

DVD-elokuvien lainaus on luonnollisesti vielä suurempi – jopa kolminkertainen – ja kierto koko seutukirjaston suurimpia. Niiden hankinta on 22 % kokoelmasta, poistot vain 3,7 % eli levyt kestävät melko pitkään kunnossa vilkkaasta käytöstä huolimatta.

Pääkirjaston arvio ja tavoitteet

Pääkirjaston lasten- ja nuortenosaston DVD-kokoelma sisältää sekä tietoa että fiktiota lapsille ja nuorille. Kokoelman muodostamista rajoittavat tekijänoikeudet ja jakelukanavat: kaikki tarjolla oleva ei ole lainausoikeudellista ja tuotteet on hankittava oikeudet lunastaneilta yrityksiltä.

Kokoelmassa on pyritty huomioimaan eri-ikäiset katsojat ja heidän kiinnostuksensa, erilaiset sisällöt (teemat, esitystavat), ohjelmien laatu (palkitut ja arvostetut), kotimaisuus sekä hankintakustannukset.

Lisäkappaleita hankitaan kysynnän ja tarjousten perusteella. Pitkinä sarjoina ilmestyviä ohjelmia ei voida hankkia kokonaisuudessaan.

Seutukirjaston näkökulmasta olisi tärkeää, että pääkirjaston lastenosasto voisi hankkia määrällisesti monipuolisen valikoiman siirtolainatarpeita varten.

Taina Hakkarainen

11 ÄÄNIKIRJAT JA KIELIKURSSIT

Äänikirjat ja varsinkin kielikurssit kiertävät seutukirjaston palvelupisteestä toiseen, koska kokoelmat ja hankinta ovat melko pieniä. Hyvin pienien kokoelmien säilyttäminen voi näyttää köyhältä tarjonnalta, jos asiakkaat eivät pyydä varaamaan lisää muista seudun kirjastoista.

Poistot ovat järkeviä myös siksi, että kirjastojärjestelmä vaihtuu lähivuosina eikä uuteen formaattiin kannata konvertoida tarpeettomasti. Erityisen hankalia sen kannalta ovat kielikurssit, joissa on useita aineistolajeja: cd, cr, dr, ka, mo, vi ja ät, joista viimeisin (ääni +teksti) on yleisin. Moniviestin (mo) sisältää äänitteen ja kirjan lisäksi kuvataallenteen (dv).

11.1 Aikuisten äänikirjat

Kaunokirjallisuuden (luokat 80 – 84) äänikirjoja on vielä sekä C-kasetteina että CD-äänilevyinä. Mp3-äänikirjojen hankinta oli vasta alkamassa vuonna 2009

C-KASETIT 2008						2009				
Kirjasto	Niteitä	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto	Niteitä	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto
ENO	323	-	2	636	1,97	233	-	25	298	1,28
Uimaharju	57	5	-	27	0,47	51	-	6	38	0,75
KONTIOLAHTI	142	-	23	167	1,18	141	-	1	168	1,19
Lehmo	43	-	2	28	0,65	40	-	1	29	0,73
LIPERI	132	-	21	118	0,89	130	-	5	122	0,94
Viinijärvi	19	-	-	8	0,42	19	-	-	11	0,58
Ylämylly	12	-	1	17	1,42	12	-	-	7	0,58
OUTOKUMPU	200	-	7	175	0,88	144	-	57	48	0,33
POLVIJÄRVI	70	-	3	80	1,14	69	-	2	37	0,54
PYHÄSELKÄ	66	-	2	44	0,67	49	-	17	12	0,24
Reijola	34	-	-	20	0,59	34	-	-	16	0,47
JOENSUU										
Pääkirjasto	1 293	8	225	8 825	6,83	1 105	-	192	6 456	5,84
Karsikko	49	-	-	69	1,41	47	-	-	32	0,68
Kiihtelysvaara	44	-	-	2	0,05	42	-	2	31	0,74
Niinivaara	307	2	3	478	1,56	303	-	3	441	1,46
Rantakylä	135	-	4	195	1,44	94	-	25	132	1,40
Tuupovaara	408	-	14	541	1,33	298	-	4	328	1,10
YHTEENSÄ	3 334	15	307	11 430	3,43	2 811	-	340	8 206	2,92

Kasettiäänikirjoja kirjastot ovat vielä pitäneet kokoelmissaan, koska kysyntää on riittänyt: varsinkin vanhoilla ihmisillä on edelleen kasettisoittimia ja monia äänikirjoja on vain kasetteina. Kierto mo-

nissa kirjastoissa on kuitenkin aika pientä, mutta pääkirjaston osuus nostaa kokonaislukua, joka oli vielä viime vuonna lähes 3. Hankintaa ei ole, joten kokoelmat eivät uusiudu. Poistot ovat lisääntyneet 9 %:sta 12 %:iin. Kokoelmien tilannetta tarkkaillaan ja tehdään poistoja, varsinkin jos kasettien kunto on jo huono.

CD-ÄÄNILEVYT 2008

2009

Kirjasto	Niteitä	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto	Niteitä	Hankinta	Poistot	Lainat	Kierto
ENO	30	9	-	140	4,67	35	7	1	105	3,00
Uimaharju	2	-	-	3		1	-	-	-	
KONTIOLAHTI	125	37	-	550	4,40	140	24	-	592	4,23
Lehmo	26	9	-	119	4,58	37	12	1	229	6,19
LIPERI	70	14	-	299	4,27	84	14	-	332	3,95
Viinijärvi	6	1	-	20	3,33	8	2	-	14	1,75
Ylämylly	13	11	-	55	4,23	23	10	-	68	2,96
OUTOKUMPU	108	18	-	524	4,85	159	51	-	955	6,01
POLVIJÄRVI	29	7	-	82	2,83	58	29	-	81	1,40
PYHÄSELKÄ	34	18	-	106	3,12	39	4	-	183	4,69
Reijola	32	14	-	131	4,09	38	7	-	167	4,39
JOENSUU										
Pääkirjasto	793	218	25	10 236	12,91	952	170	6	11 603	12,19
Heinävaara	11	2	-	17	1,55	11	1	1	17	1,55
Karsikko	4	4	-	19	4,75	5	1	-	10	2,00
Kiihtelysvaara	37	13	-	129	3,49	39	2	-	80	2,05
Niinivaara	68	15	1	589	8,66	82	14	-	616	7,51
Rantakylä	77	24	-	598	7,77	96	20	1	736	7,67
Tuupovaara	25	7	-	106	4,24	26	1	-	87	3,35
YHTEENSÄ	1 490	421	26	13 723	9,21	1 833	369	10	15 875	8,66

CD-äänikirjojen lainaus on lisääntynyt, kokonaiskierto vähän laskenut. Useimpien kirjastojen kokoelma on melko pieni ja hankinta alle kymmenestä pariin kymmeneen, mutta kierto hyvä. Hankinta oli vuonna 2009 20 % CD-äänikirjojen kokoelmasta.

Pääkirjaston aikuistenosaston arvio

Kasettiäänikirjojen hankinta loppui tarkastelujakson aikana. Poistojen määrä suhteessa kokoelmaan oli molempina vuosina sama, 17 %. Aineiston kappalemäärä väheni vertailuvuosina 188 niteellä eli 15 % (1293 > 1105) ja lainausmäärä supistui 27 % (8825 > 6456). Kasettikirjat kiertävät kuitenkin hyvin; kiertoluku on edelleen varsin korkea, vaikka pienenikin vertailuajana 15 % (6,83 > 5,84). Kasettiäänikirjat poistuvat kokoelmasta ajan mittaan niiden kunnon heikkene-
misen ja kysynnän hiipumisen myötä. Vielä toistaiseksi niillä on ollut lainaajia ja myös merkitystä CD-äänikirjojen nimeketarjonnan täydentäjänä.

CD-äänikirjojen hankinta oli molempina tarkasteluvuosina selkeästi poistoja suurempi. Kokoelma kasvoi 159 niteellä eli 20 % (793 > 952) ja lainaus nousi 13 % (10236 > 11603). Kierto on ollut huippuluokkaa, joskin pieneni hieman (12,91 > 12,19). Tähän saattoi vaikuttaa se, että 2009 ääni-
kirjoja hankittiin 48 kappaletta vähemmän kuin edellisellä vuonna (218 > 170). Kasetti- ja cd-
äänikirjojen yhteenlasketusta nidemäärästä cd-äänitteiden osuus on melkein puolet, 46 % (2009).

Äänikirjat ovat perinteisesti olleet lukemisesteisten ja iäkkäämpien henkilöiden aineistoa, mutta CD-muodossa äänikirjan on löytänyt entistä laajempi lainaajakunta. CD-äänikirjakokoelman suurimman ryhmän, kertomakirjallisuuden, ohella erityisen suosittuja näyttäisivät olevan kuunnelmat.

Suomenkieliset cd-äänikirjanimekkeet on pyritty hankkimaan kattavasti. Suomenkielistä kertomakirjallisuutta on hankittu useimmiten 3-4 kappaletta nimekettä kohti, muuta äänikirja-aineistoa yleensä 1-2. Lisäksi osastolle on tarkasteluaikana hankittu 6 mp3-cd-äänikirjaa, jotka kaikki ovat vieraskielisiä. Mp3-kirjojen etuna on pieni levymäärä, mikä säästää myös hyllytilaa.

Päivi Kiiskinen-Mustonen

11.2 Lasten äänikirjat

C-kasetti 2009					CD-äänilevy 2009					
	Niteet	Lainat	Kierto	Hankinta	Poistot	Niteet	Lainat	Kierto	Hankinta	Poistot
Eno										
ENOL	67	57		-	28	74	184	2,49	2	-
ENON	60	47		-	13	31	99	3,19	-	-
ENOUL	23	5		-	77	16	20		2	1
ENOUN	13	-		-	12	2	-		-	1
Kontiolahti										
KON	103	122		-	6	284	1 480	5,21	23	2
LEN	45	34		-	15	133	916	6,89	20	1
Liperi										
LIPL	2	1		-	1	1	-		-	-
LIPN	43	45		-	45	61	367	6,02	11	-
LIVL	1	-		-	9	2	7		-	-
LIVN	8	4		-	25	30	95	3,17	6	-
LIYL	-	-		-	-	1	5		-	-
Outokumpu										
ON	146	109		-	134	112	1 015	9,06	23	1
Polvijärvi										
PON	121	50		-	33	61	129	2,11	25	-
Pyhäselkä										
PYN	161	140		-	27	82	287	3,50	12	-
RN	115	88		-	39	78	404	5,18	16	-
Joensuu										
PKN	1 251	3 256		-	254	718	8 532	11,88	65	8
HN	49	6		-	1	32	59	1,84	4	-
KIN	69	7		-	-	43	174	4,05	6	-
KAN	261	143		-	1	122	500	4,10	23	1
NIN	504	144		-	1	103	899	8,73	17	1
RAN	300	457		-	376	113	1 016	8,99	24	-
TPL	448	132		-	2	42	124	2,95	7	-
Yhteensä	3 795	4 859	1,28		1 100	2 201	16 701	7,59	300	17

- C-kasetit: poistot 29 %
- CD-äänilevyt: hankinta / kokoelma 13,6 %, hyvä kierto, pienet poistot (levyt kestävät käyttöä)

Pääkirjaston lastenosaston arviot

Pääkirjaston lastenosaston äänikirjoja on sekä C-kasetteina että CD-äänilevyinä. Äänikirjakokoelma sisältää kunakin aikana julkaistun keskeisen kotimaisen tuotannon: CD-levyjä keskimäärin 2-3 nidettä / teos ja C-kasetteja 1 nide / teos. Lisäkappaleita hankitaan kysynnän ja tarjousten perusteella. CD-äänikirjoja lainataan paljon, eivätkä tämän hetkiset määrät riitä siirtokokoelmakäyttöön.

Vieraskielisiä äänikirjoja on valtakielillä: englanniksi ja ruotsiksi puolensataa, saksaksi ja venäjäksi muutamia.

C-kasettikokoelmaa ei kartuteta ja kasetteja poistetaan etenkin, jos kyseinen teos on saatavana CD:nä. Kysyntää muille formaateille, esim. Mp3, ei ole vielä ollut.

Taina Hakkarainen

11.3 Kielikurssit

Aineistolajit: ät, cd, mo

2009

Luokat 87 - 89

PKA lisäksi: cr, dv, vi

Kirjasto	Niteet	Hankinta	Poistot	Lainaus	Kierto
ENO	81	1	-	64	0,79
Uimaharju	18	-	3	10	0,56
KONTIOLAHTI	109	6	14	349	3,2
Lehmo	17	2	6	65	3,82
LIPERI	113	10	14	168	1,49
Viinijärvi	17	4	-	13	0,76
Ylämylly	16	2	-	15	0,94
OUTOKUMPU	50	2	-	132	2,64
POLVIJÄRVI	110	11	20	71	0,65
PYHÄSELKÄ	75	4	3	61	0,81
Reijola	27	2	1	36	1,33
JOENSUU					
Pääkirjasto	1 498	108	68	7 246	4,84
Karsikko	64	-	2	30	0,47
Kiihtelysvaara	33	-	-	11	0,33
Niinivaara	33	3	-	79	2,39
Rantakylä	34	4	1	132	3,88
Tuupovaara	48	3	-	27	0,56
YHTEENSÄ	2 343	162	132	8 509	3,63

Kielikurssien kokoelma jakaantuu moneen aineistolajiin.

Nimekehaku 16.11.2010

Aineistolaji	Selite	Nimekkeitä
cd	CD-äänilevy	36
cr	CD-ROM	257
dv	DVD-videolevy	5
ka	C-kasetti	33
mo	Moniviestin (sis. myös kuvatallenne)	26
vi	VHS-video	56
ät	Ääni+teksti	1 311
Yhteensä		1 724

Outokummun kirjaston on laittanut kielikurssien kirjan ja äänitteen erikseen lainattaviksi, muilla koko kurssi on pakettina (yhtenä lainana ja yhtenä varauksena).

Hankinta oli vuonna 2009 yhteensä 6,9 % kokoelmasta ja poistot 5,6 %.

Osalla kirjastoista kokoelma on hyvin pieni ja hankinta vain muutama kielikurssi vuodessa. Kielikurssikokoelman arviointia jatketaan: seurataan käyttöä, kysyntää ja hankintaehdotuksia. Jatetaan poistoja ja kokoelman uusimista asiakkaiden tarpeiden mukaan sekä mietitään hyvää sijoitusta kirjastotiloissa. Kielikursseja ei varastoida.

Pääkirjaston aikuistenosasto

Kielikurssiaineistojen nidemäärä nousi vuoden 2009 aikana, koska hankinta (108) ylitti poistot (68). Hankinta- ja poistomäärät suhteessa kokoelmaan olivat 7,2 % ja 4,5 %. Aineiston kierto on varsin hyvällä tasolla (4,84). Kielikurssiaineistoihin sisältyy sekä 4 että 2 viikon laina-ajalla lainattavaa materiaalia.

Kaikkiaan kielikursseja oli vuoden 2009 lopussa 1498 nidettä. Ylivoimaisesti suurin osa kielikursseista on aineistolajiltaan tyyppiä *ääni+teksti*, joissa kirjan tai kirjojen ohkeen on liitetty yksi tai useampi äänite. Tähän aineistoryhmään sisältyy vanhempaa aineistoa, jossa äänitteenä on c-kasetti. Uudempien, cd-äänitteen sisältävien kurssien valikoiman kasvaessa ne ovat vähitellen menettäneet lainaustaan ja niitä onkin poistettu paljon.

Kasetti-kielikurssien lainauksen ja kunnon seuranta sekä poistamista tulee aktiivisesti jatkaa. Kiertoluvun voisi olettaa tämän ansiosta nousevan. Cd-äänitteet ovat tuoneet myös mahdollisuuden vähentää kielikurssipaketeissa perinteisesti käytettyjen, kömpelöheköiden muovipussien käyttöä; mahdollisuuksien mukaan cd-levyt liitetään muovitaskuissa esim. oppikirjan kansiin.

Kielikurssien hankinnassa on pyritty mahdollisimman monipuoliseen ja erilaisia oppimistarpeita palvelemaan kokoelmaan. Kaikkiaan kursseja on noin 40 eri kielestä, laajin ryhmä on englanti.

Kielikursseihin sisältyy myös erikoisalojen kursseja mm. terveydenhoidon, liiketalouden ja tekniikan aloilta. Hankintamäärät ovat tavallisimmin olleet 1-2 kappaletta nimekettä kohti.

Päivi Kiiskinen-Mustonen

12 HANKINTA

*Kirjasto on tilan
nimenomainen kehotus
harjoittaa valintaa*

Kari Aronpuro

Julkaisujen ja tallenteiden *tarjonta, kysyntä, määrärahat ja tilat* ohjaavat sitä, mitä kirjaston kokoelmaan hankitaan. Henkilökunta on kuitenkin vastuussa päätöksistä ja tuloksesta eli kokoelmasta ja sen kehittämisestä - *kokoelmapolitiikasta*. Siinä kirjastotyöntekijä käyttää kaikkea oppimaansa - koulutustaan, tietämystään, kokemuksiaan – lukemaansa, näkemäänsä, kuulemaansa. Keskeiset kysymykset ovat: mitä hankitaan, kenelle hankitaan, miten resurssit jaetaan, miten kokoelman vahvuudet ja heikkoudet otetaan huomioon. Kysyntä on usein vaihtelevaa ja hetkittäistä eikä saa kokonaan ohjata hankintaa. Kysyntään vaikuttaa kustantajien mainonta ja muu julkisuus. Suuri osa hankintapäätöksistä joudutaan tekemään tilauslistoja varten melko nopeasti ennakoon ennen ilmestymistä, nimekkeitä näkemättä tai kuulematta.

Pieni kirjasto joutuu jättämään hankkimatta suuren määrän uusista nimekkeistä ja tasapainoilemaan monipuolisuuden ja kysynnän välillä. Suurikaan kirjasto ei tilaa kaikkia ilmestyneitä nimekkeitä, mutta enemmän tehdään päätöksiä siitä, miten monta nidettä tai kappaletta tilataan. Uutuusista jätetään tilaamatta ns. harmaata aineistoa, jota yleisen kirjaston asiakkaat eivät yleensä kaipaa, jotka saadaan kaukolainana tai jotka löytyvät yhä enemmän verkkojulkaisuina. Kuitenkin yleinen kirjasto on myös tärkeä kanava siinä, että tuo virallis- ja tutkimusjulkaisuja näkyviksi kansalaisille, jotka eivät niitä muutoin huomaisi.

"Valinta on kokoelmien kehittämisen päätoiminto ja ydin. Se on yhtä paljon tiedettä kuin taidetta, ja sitä on vaikea kuvailla. Ohjeita valinnan tekemiseksi voidaan antaa, mutta itse valintaprosessi eli mitä valitsijan päässä tapahtuu valinnan hetkellä, ei kovin hyvin avaudu tarkasteltavaksi."

(Wilén 2007)

Raine Wilénin mukaan

- valinta on aina henkilökohtaista kognitiivista toimintaa, jota ei voida suoraan havainnoida.
- valintapäätös tehdään aina pääasiassa kolmessa kontekstissa, jotka ovat
 1. arkistollinen (se mitä kokoelmassa on)
 2. yhteisöllinen (ymmärrys ja tietous käyttäjien tarpeista)
 3. temaattinen (valitsijan tietous siitä, mitä kirjallisuutta jostakin aihealueesta on julkaistu).

Hän jatkaa: "Tämä on täysin subjektiivinen eikä välttämättä kovin tiedostettu prosessi, ja eri valitsijoilla voi olla eroja siinä, mitä kontekstia he valintatyössä eniten painottavat ja mikä vaikuttaa näin ollen eniten päätökseen. Valintatyön lopputulos ja kontekstien painotus näkyy vasta tuotteessa eli kokoelmassa..."

Valintaan vaikuttavat toiminta-alueen väestörakenne ja sen muutokset, elinkeinot, koulut ja oppilaitokset sekä kulttuurilaitokset ja harrastusmahdollisuudet. Onko väestö lapsi- vai vanhusvoittoista, kasvaako kunnan väkiluku, onko maahanmuuttajia tai muita ulkomaalaisia, paljon kesäasukkaita? Minkä alan oppilaitoksia alueella toimii, onko paljon aikuis- ja uudelleenkoulutusta, onko koulu- tai oppilaitoskirjastoja? Onko aktiivisia kirjastonkäyttäjiä päiväkodeissa ja perhepäivähoitajissa? Mitä aineistoja musiikin tai kuvataiteen ammattilaiset ja harrastajat tarvitsevat kirjastosta, entä lausujat, urheilijat, retkeilijät ja sukututkijat?

Minkä kokoinen kirjasto ja sen koko talousarvio on, onko seudullista yhteistyötä, mitä käyttötilastot ja arkikokemus kertovat, onko tiloihin ja muihin toimintoihin tulossa muutoksia, minkälainen on kokoelmien luonne? Valintapäätökset maakuntakirjaston, maaseutukirjaston ja lähiökirjaston kokoelmaan ovat erilaisia.

"Kirjasto on tilassa ja ajassa ruumiillistuva kokonaisuus, joka tekee valintoja mutta asettaa ennen kaikkea sitä lähestyvät toimijat tekemään samoin. Kirjasto ei ole välinpitämätön ketään kohtaan, vaan haastaa ja kehottaa ottamaan osaa ja löytämään merkityksiä."

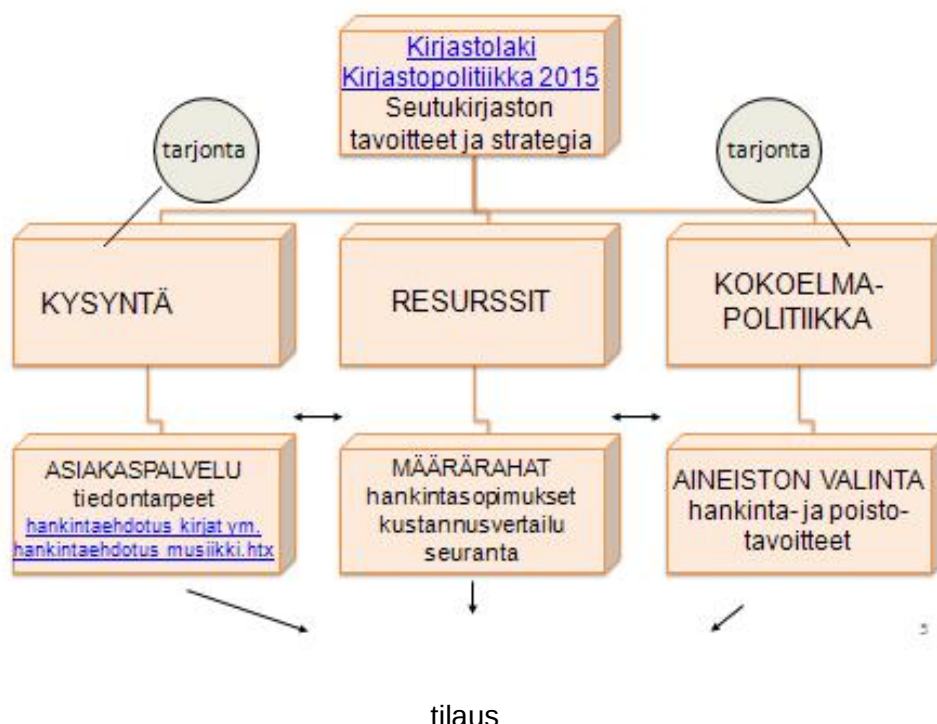
Vesa Liminka, Enon kirjasto

12.1 Itsenäiset hankinnat ja yhteishankinnat

Joensuun seutukirjastossa kirjastot hoitavat hankintaa itsenäisesti, aineistomääräraha on jaettu asukasluvun mukaan (7,01 € / asukas vuonna 2010). Hankintapäätökset tehdään siellä, missä asiakkaat ovat, mutta kokoelmien yhteiskäytön periaatteella ja yhteistä varausjonoa käyttäen. Yhteishankinnoilla (esim. elokuvat) pyritään saamaan taloudellista ja kokoelmapoliittista hyötyä. Erikoisaineistoissa hyödynnetään toisen kirjaston työntekijöiden asiantuntemusta.

Aineisto saapuu suoraan tilaajakirjastolle eikä kierrä pääkirjaston ja kuljetuksen kautta. Joensuun kaupungin hankintarengas päättää hankintapaikat ja päätöksen piiriin ovat kuuluneet kaikki Pohjois-Karjalan kirjastot. Seutukirjaston aineistotilauksista suurin osa tehdään sähköisesti ja laskutus toimii Joensuun rahatoimiston kautta.

Seutukirjaston verkkosivulla kuvataan hankintaan vaikuttavia tekijöitä seuraavasti:

(tarjonta = kustannustuotteet, tallenteet)

12.2 Hankinnan muutoksia seutukirjastossa 2006 - 2010

- Kirjastot päättävät hankinnan painopisteistä ja oman kokoelman linja selkiytyy
- Pääkirjastoon on keskitetty hankintaa sellaisista kirjoista, joiden kysyntä pienemmissä kirjastoissa olisi vähäistä: esimerkiksi tutkimusjulkaisuja ja erityisalojen tietokirjallisuutta, osa oppikirjoista, osa kaunokirjallisuuden käännöksistä, samoin kotimaisista näytelmistä ja runoista, pienkustantajien kirjallisuutta, suurin osa vieraskielisestä kirjallisuudesta
- Yhteisen varausjonon ansiosta paljon kysytyjä kirjauutuuksia ei tarvitse hankkia yhtä monta kuin ennen ja varattuja ei tarvitse odottaa pitkään
- Klassisen sekä etno- ja elokuvamusiikin tallenteiden hankintaa keskitetään pääkirjastoon.
- Elokuvanimekkeitä saadaan enemmän, kun samoja ei hankita joka kirjastoon; suosituimpia elokuvia on monessa seudun kirjastossa ja siten yhteisessä käytössä useita kappaleita.

12.3 Kansalliset suositukset ja vertailu seutukirjaston hankintaan

Opetus- ja kulttuuriministeriön laatusuosituksen (2010) mukaan uutuushankinnan tulisi olla vähintään

- 300 - 400 kirjaa / 1 000 asukasta
- 1 lastenkirja / alle 15-vuotias

Edelleen suosituksessa todetaan, että kirjahankinnan tulisi olla vähintään 8 % kokoelmasta ja että lasten lukutaidon ja lukemisharrastuksen kehittymisen kannalta lapsille suunnattujen kokoelmien laatu ja määrä on tärkeää. Väestöltään ikääntyvissä kunnissa painopiste voi olla erilainen.

Suositus muun kuin kirja-aineiston hankinnasta on ollut 100 kpl / 1 000 asukasta (Kirjastopoliittinen ohjelma 2001- 2004).

Vertailu seutukirjaston hankintamäärän ja kansallisen suosituksen välillä

Kirjat	2009	suositus
hankinta / 1 000 asukasta	358	300 - 400
Lastenkirjat hankinta / alle 15-vuotiaat	0,78	1
Muut kuin kirjat hankinta / 1 000 asukasta	65	100

Kansallinen suositus hankintamäärästä asukasta kohti on toteutunut kirjahankinnassa. AV-aineiston eri lajeille ei ole olemassa hankinnan suositusmäärää. Seutukirjastossa AV-aineiston kiertoluvut ovat suuremmat kuin kirjoilla ja tämä on otettava jatkossa huomioon. Lastenkirjojen hankintaa tulee lisätä.

Seutukirjastossa kaunokirjallisuuden hankinta väheni 2008 - 2009 lähes 4 %, tietokirjallisuuden 6,7 %, lastenkirjallisuuden hankinta pysyi edellisen vuoden tasolla. Kaunokirjallisuuden ja lastenkirjallisuuden lainaus lisääntyi, tietokirjallisuuden lainaus pieneni 0,4 %. Kokoelmien uusiutumiseen ja käytön muutoksiin on kiinnitettävä huomiota.

Hankinta / kokoelma	Kaunokirjallisuus		Tietokirjallisuus	
	2008	2009	2008	2009
	%	%	%	%
Eno	4	4	3	4
Kontiolahti	6	6	5	6
Liperi	4	5	5	5
Outokumpu	4	4	4	3
Polvijärvi	3	4	4	4
Pyhäselkä	4	4	6	5
Joensuu yhteensä	5	5	4	4
Pääkirjasto	7	6	5	5

Kirjahankinta ei yllä suosituksen 8 %:iin, mutta suhdeluku kasvaa, kun poistot pienentävät kokoelmaa. Kauno- ja tietokirjallisuuden hankinta / kokoelma oli vuosina 2008 ja 2009 pienin Enossa, Outokummussa ja Polvijärvellä, joissa myös kokoelma on suhteellisen vanhaa. Kontiolahden ja pääkirjaston hankinta on lähimpänä suositusta.

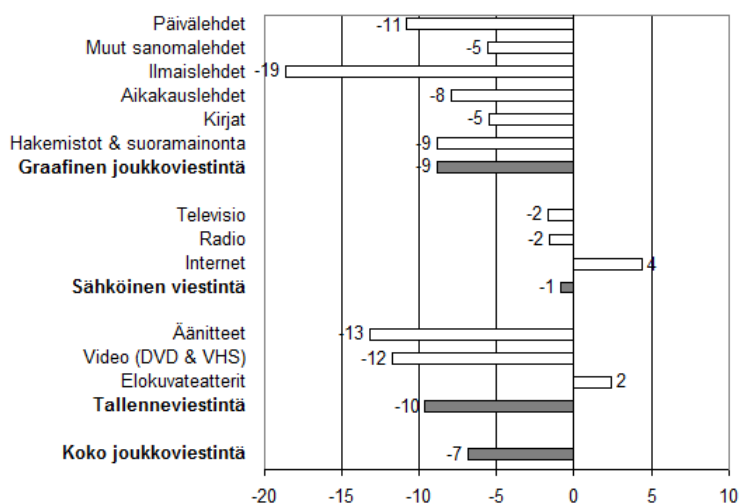
Kaunokirjallisuuden hankinta oli molempina vuosina 4,7 % kokoelmasta. Hankinta ylitti poistot Enossa, Kontiolahdella, Liperissä, Rantakylässä sekä vuonna 2009 Outokummussa, Pyhäselässä, Karsikossa, Kiihtelysvaaralla ja Niinivaaralla.

12.4 Julkaisu- ja viestintäala muutoksessa

"Julkaisu-ala on nyt rakentamassa e-lukemisen kulttuuria. Kirja- ja media-alan toimijat ovat koonneet voimansa eReading-hankkeeseen. Siinä lehden- ja kirjankustantajat ja teleoperaattorit yrittävät rakentaa maahan e-lukemisen markkinoita ja etsivät uusia liiketoimintamalleja. Tavoitteena on, että vuonna 2011 on toteutettu ne standardointi-, jakelu- ja maksatusratkaisut, joille e-lukemiskulttuuri voi perustua. Suomalaisen e-lukemisen markkinat näyttävät siis todellisilta jo lähi-vuosina." (Ekholm 2010).

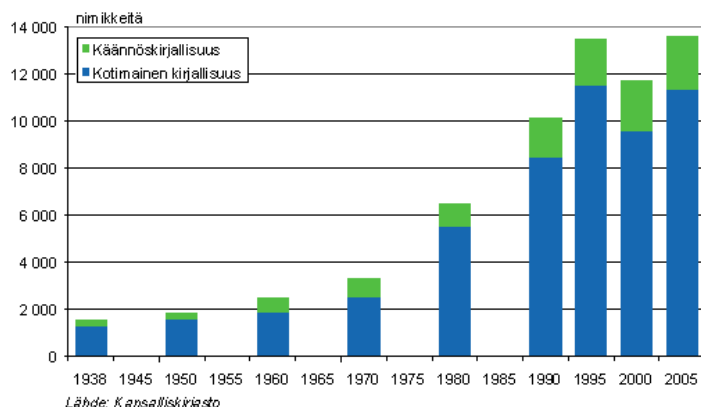
Painettuja julkaisuja ilmestyy Suomessa edelleen paljon väkilukuun ja kielialueeseen suhteutettuna. Muutoksia seurataan seutukirjaston tulevissa kokoelmapolitiikan linjauksissa. Digitalisoituminen on toistaiseksi näkynyt eniten musiikin lainauksen vähenemisessä.

Joukkoviestintämarkkinoiden muutokset 2008 - 2009 (%)

Lähde: Joukkoviestintämarkkinat 2009 ennakkotiedot / Tilastokeskus. Julkaistu 17.6.2010

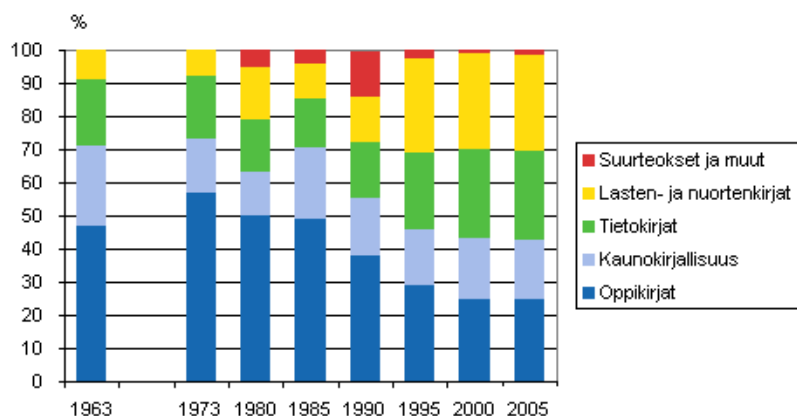
Suomessa kustannettu kirjallisuus 1938 - 2005

Lähde: Kansalliskirjasto

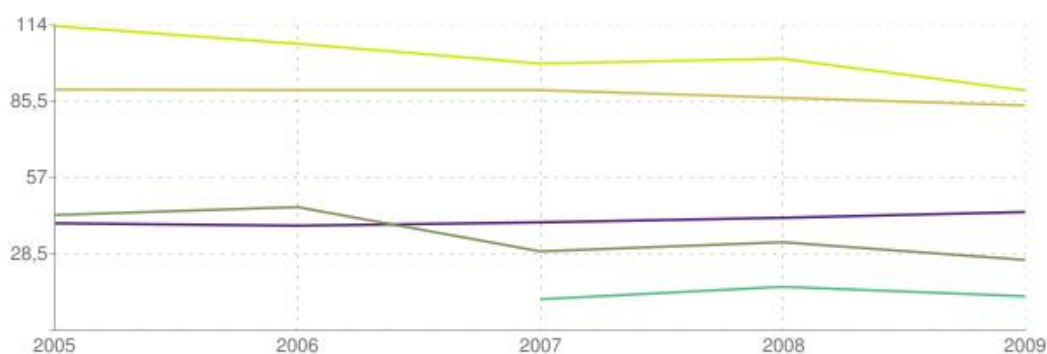
Ainoastaan internet ja elokuvateatterit ovat kasvattaneet osuuttaan markkinoista. Vuosina 2008 ja 2009 julkaistujen kirjojen lukumäärä laski. Kirjojen myynti laski yli 12 % vuonna 2010.

Suurteosten ja oppikirjojen kustantaminen on vähentynyt, lasten- ja nuortenkirjojen sekä tietokirjojen osuus kasvanut 1990-luvun puolivälistä lähtien, kaunokirjallisuus pysynyt ennallaan. Kustannusyhdistyksen nimekkeitä on vähemmän kuin Kansalliskirjaston tilastossa.

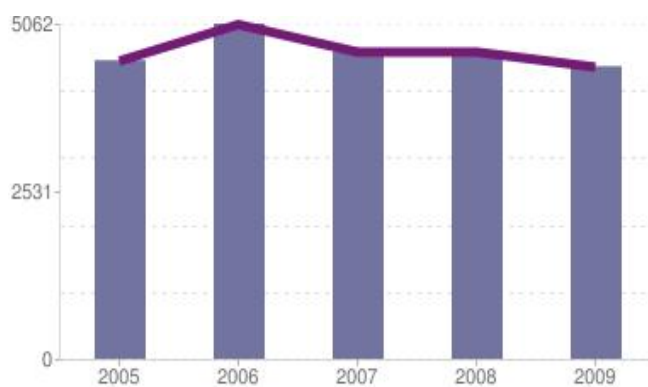
Lähde: Suomen Kustannusyhdistys

Myynnin kehitys kirjallisuuslajeittain 2005 - 2009 (painetut kirjat, miljoonaa euroa)

Tietokirjat Oppikirjat Lasten- ja nuortenkirjat Kaunokirjallisuus Sarjakuvat
tilastointi.kustantajat.fi/webreport

Julkaistut nimikkeet, painetut kirjat / Uutuusnimikkeet (Kpl)

<http://tilastointi.kustantajat.fi>

13 VARASTOINTI

Varastointia ei ole päätetty keskittää kokonaan pääkirjastolle, mutta kaikki kirjastot ovat pohtineet varastoinnin tarvetta ja tavoitekokoa. Tällä hetkellä varastot ovat hyvin erikokoisia, hajanaisia ja kirjat monesti likaisia ja rikkiäisiä. Osa varastoiduista on vanhoja 1800-luvun ja 1900-luvun alun kirjoja, mutta osa melko uusia, jotka eivät ole enää mahtuneet avohyllyihin. Kirjastoilta pyydettiin varastoinnin linjauksia kokoelmien kartoituksen yhteydessä.

Paikallisissa varastoissa halutaan säilyttää kaunokirjallisuuden klassikoita ja eri aikojen suosittuja romaaneja. Tietokirjoista varastoidaan paikallisesti mm. omaan alueeseen ja Suomeen liittyvää historiaa ja ajankuvaa koulujen, näyttelyiden ja muihin tarpeisiin.

Vuonna 2009 seutukirjastossa oli varastoituna aikuisten kirjoja yhteensä 83 000, mikä oli 19 % aikuisten kirjakokoelmasta. Poistoja varastoista on tehty aikaisempaa enemmän, lähes 11 %. Poistot varastoista ovat olleet tärkeitä myös siksi, että samalla poistuu paljon tuplanimekkeitä ja huonoja tietueita Jokusesta. Erityisen suuria varastokirjojen poistot ovat olleet Tuupovaaran ja Pyhäselän kirjastoissa ja pääkirjaston tietokirjavarastossa. Siirtoja pääkirjaston varastoon on tehty melko paljon, usein niin, että pääkirjastoon on saatu parempikuntoinen nide entisen tilalle seudun toisesta kirjastosta. Kirjastot jatkavat varastokirjojen poistamista.

13.1 Varastoitu kauno- ja tietokirjallisuus 2009

Kaunokirjallisuus 2009 kaikki kielet, luokat 80 - 85

Kirjasto	Tunnus	Niteet	Lainat	Kierto	Poistot
Eno	ENOV	623	46		4
Kontiolahti	KOVA	247	29		1
Lehmo	LEVA	133	51		194
Liperi	LIPV	1 739	186		312
Outokumpu	OV	1 749	109		184
Polvijärvi	POVA	140	7		1
Pyhäselkä	PYV	1 021	144		578
Reijola	RV	180	24		97
Joensuu	PKAV	20 160	4 128	0,20	533
Kiihtelysvaara	KIV	1 889	232		185
Tuupovaara	TPV	7 500	1 180		1 362
Yhteensä		35 381	6 136	0,17	3 451

Tietokirjallisuus 2009 kaikki kielet, luokat EI 80 - 85

Kirjasto	Tunnus	Niteet	Lainat	Kierto	Poistot
Eno	ENOV	178	9		55
Kontiolahti	KOVA	418	39		4
Lehmo	LEVA	15	4		38
Liperi	LIPV	1 601	96		26
Outokumpu	OV	1 687	98		26
Polvijärvi	POVA	400	8		30
Pyhäselkä	PYV	1 083	66		53
Joensuu	PKAV	30 653	5 887	0,19	3 811
	PKKV	186	5		31
	PKSV	8 330	211		71
Kiihtelysvaara	KIV	559	40		61
Tuupovaara	TPV	2 688	260		1 462
Yhteensä		47 798	6 723	0,14	5 668

Varastoinnin tarkoituksena on säilyttää kirjallista kulttuuriperintöä ja turvata loppuunmyytyjen nimekkeiden saatavuus. Kirjastot ovat osa ihmiskunnan muistista – pitkä häntä - mutta mikään yksittäinen kirjasto, seudullinenkaan, ei ole kirjojen museo eikä pyri täydellisyyteen varastoinnissa. Asiakkaat arvostavat kuitenkin sitä, että saavat kirjastosta vanhojakin kirjoja heti käyttöön. Kaikkia viimeisiäkään niteitä ei silti varastoida edes pääkirjastolle ja huonokuntoiset kirjat poistetaan. Säilytettävien tulisi olla lainauskelpoisia, mahdollisimman tahrattomia ja vääntymättömiä ja kirjoissa olisi hyvä olla kansikuva näyttelyitä ja esittelyjä varten.

Valtakunnallisen Varastokirjaston käyttöä lisäisi varausten maksuttomuus: yleisen kirjaston asiakkaat eivät ole halukkaita maksamaan varausmaksuja vanhoista kirjoista. Ongelmana pidetään myös sitä, että kun nimekkeen viimeinen nide lähetetään Varastokirjastoon, kirjaston omassa tietokannassa olleet hakutiedot katoavat. Tämä olisi otettava esille kansallisissa ratkaisuissa. Varastokirjaston Vaari-tietokanta on toistaiseksi vain paikannusta varten lyhyillä nimeketiedoilla ilman sisällönkuvailua esim. asiasanoin.

Vuosikymmenittäin laskettu nimekemäärä pääkirjaston aikuistenkirjojen varastossa osoittaa, että 1980-luvun kirjoja on varastoitu suhteellisen paljon, 1990-lukuakin melkein yhtä paljon kuin 1960-lukua. Varaston supistamista kohdistetaan jatkossa näihin vuosikymmeneihin eikä vanhimpaan osaan.

Pääkirjasto PKAV	Vuodet	Nimekkeet 12.3.2010
	1700 -1799	10
	1800 -1899	410
	1900 -1919	1 206
	1920 -1929	1 245
	1930 -1939	932
	1940 -1949	1 329
	1950 -1959	1 804
	1960 -1969	2 548
	1970 -1979	3 171
	1980 -1989	4 352
	1990 -1999	2 233
	2000-	493
Yhteensä		19 723

Varastointipäätökset ja varastokirjojen poistopäätökset vaativat linjakkuutta ja asiantuntemusta, jota kokemus ja koulutus antavat - ratkaisuista on keskusteltava ja hiljaista tietoa siirrettävä työntekijöiden keskuudessa. Kirjastolla tulee olla omat työohjeet varastointia varten. Varastokokoelmat tulisi myös tarkistaa säännöllisin väliajoin; pääkirjastolla sen tekevät kirjastonhoitajat kokoelman vastualueiden mukaisesti.

Kai Sormunen on esitellyt varastosta löytyneitä aarteita kirjaston Facebookissa ja näyttelyissä. Varastoinnin ongelmia, "veteen piirrettyjä viivoja", hän on pohtinut blogissa (<http://luutajarenni.blogspot.com/>) mm. näin:

Aamutuimaan miettiessäni kokoelmaa ja erityisesti varastokirjoja heräsi mieleeni kysymys. Missä vaiheessa kirjan ikä on suurempi varastointiperiaate kuin sen sisältö (tai kunto)? Tietysti kotimaisen kirjallisuuden ensipainokset tai yleensäkin vanhempi kirjallisuus, josta on tai ei ole uusintapainoista kannattaa säilyttää - sitähan luetaan edelleen.

Vastustan kuitenkin kategorista varastointia tyylin "kaikki sata vuotta vanhat kirjat säästetään". Missä vaiheessa varastointiperuste on se, ettei kenelläkään ole rohkeutta poistaa? Kyseessä on urheilutermein ilmaisu "playing safe" eli pallo pois omalta alueelta ilman riskiä, jolloin ei tule virheitä, mutta siinä se sitten onkin. Kokoelmien kuuluu kuitenkin elää ja kehittyä. Muistan jonkun divarinpitäjän tai kirjojen keräilijän joskus maininneen, että ihmisillä on omituinen ajatus siitä, että kaikki vanhat kirjat ovat arvok-

kaita itsessään. Näitä myydään kirppareilla ja tarjotaan divareille ilman käsitystä siitä, mikä on teoksen todellinen arvo. Ajan mittaan karsiutuu kirjamassasta vähemmän tärkeä aines, ja mitä kauemmas taaksepäin ajassa menemme, sitä vähemmän on tallella kirjallista "roskaa", koska kukaan ei sitä kaipaa.

13.2 Varastointi kirjastoittain

Varastointia käsiteltiin seutukirjaston koulutuspäivässä 30.4.2008 ja kesällä 2008 tehtiin kirjastoille kysely. Vastauksia pyydettiin varastojen nykytilanteesta (mitä sisältää, hyllymetrit, vastuuhenkilö) sekä tarpeista ja tavoitteista.

ENO

Varsinaista erillistä varastotilaa ei ole, osassa kokoelmaa on varastomerkintä, lisäksi avovarastossa on joitakin sarjojen täydennyskappaleita. Lähinnä varastomerkintäkirjat ovat klassikoita ja lisäkappaleita, esim. koulujen kirjallisuuden opetuksessa luettuja. Lisäksi on joitakin paikallisesti merkittäviä kirjoja ja perinteeseen liittyviä. Tietokirjoista varastoidaan myös harvinaiskirjoja, kuvateoksia ja paljon kysyttyä vanhempaa kirjallisuutta painopistealoilta.

Tavoite 800 nidettä. Varaston koko pidetään nykyisiin tiloihin rajattuna. Varastokirjat ovat kaikki asiakkaiden tavoitettavissa, mutta käyttöä voisi lisätä aikaan tai paikkaan liittyvillä näyttelyillä.

KONTIOLAHTI

Varastotila on käsikirjasto/lehtisalin takana, varustettu liukuhyllillä, ovi sinne on aina auki ja asiakkailla vapaa pääsy. Samassa tilassa on oheislukemistot, lehtivuositietoja, kaksoiskappaleita ja sesonkikirjoja (joulu, sienet).

Kaunokirjallisuudesta varastoidaan klassikoita, joista ei ole uutta painosta, lasten- ja nuortenkirjoja eri vuosikymmeniltä. Myös paikallisesti kiinnostavia (sisältö, pitäjän historiasta kertovat leimat, omistuskirjoitukset) sekä kauno- että tietokirjoja laitetaan varastoon sekä joitakin 1800-luvun kirjoja ja yleensä 1920-lukua vanhempia.

Varaston tavoite koko on nykyinen (400 nidettä) tai vielä pienempi. Kaksijakoinen tavoite: aarreaitta "ikuisesti" säilytettävälle kirjoille, uusiutuva ja vaihtuva varasto johon lainaussalin tilaustauden takia siirretään aineistoa, mutta entistä tiukemmilla kriteereillä.

LIPERI

Varastossa on erikoiskokoelmana Liperin kirjaston (perustettu 1845) vanhimmat kirjat.

Suurin osa varaston kirjoista on aikuisten kaunokirjallisuutta, klassikoista varsinkin kotimaisia. Sotakirjoja yms. kysyttyjä kirjoja varastoidaan, jos eivät ole liian huonokuntoisia.

Lasten- ja nuortenkirjallisuudesta varastoidaan muutamia kotimaisia klassikoita.

Tietokirjoista varastoon laitetaan paikallisesti kiinnostavia, merkittäviä teoksia eri aikakausilta, maatalouden historiaa (Liperi on vanha leipäpitäjä) ja kysyttyä kirjallisuutta esimerkiksi sota-ajalta.

Lisäksi varastossa on oheislukemistoja, kirjastoauton kirjoja ja sesonkikirjoja (joulukirjat yms.).

OUTOKUMPU

Kaunokirjallisuudesta varastoidaan merkittävimmät kotimaiset, suomennettuja vain harkiten. Aikuisten ja nuorten kirjojen klassikot sekä palkitut teokset varastoidaan. Kaikki sata vuotta vanhat kirjat varastoidaan, samoin Raja-Karjalaa käsittelevät.

Tietokirjoista varastossa on kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kuvateoksia sekä Outokummun kirjaston historian kannalta merkittäviä. Varastoon laitetaan myös sellaista vanhempaa tietokirjallisuutta, jolla oletetaan vielä olevan kysyntää; samoin paljon luettuja ja lainattuja teoksia, joista ei ole saatavana uusia painoksia.

POLVIJÄRVI

Ensisijaisesti varastoidaan kotimainen vanhempi kaunokirjallisuus, erityisesti Pohjois-Karjalan kirjailijoiden tuotantoa ja maaseutuaiheisia. Paikallisesti kiinnostavat nimekkeet varastoidaan ja kaikki 1930-lukua vanhemmat. Käännöskirjallisuuden osuus varastossa on marginaalinen.

Tietokirjallisuudesta varastoon laitetaan suomalaista ajankuvaa, matkakertomuksia ja arvokkaita kuvateoksia. Keskeisimpiä ovat kansatiede, historia, maatalous, karjanhoito. Myös käsityön ja tekniikan perinnekirjoja on varastoitu, mutta harkiten.

Varaston koko 400 nidettä on suhteellisen pieni, mutta melko sekalainen ja siitä karsitaan erityisesti ulkomaista kaunokirjallisuutta ja tietokirjoja. Varaston kokoa ei kasvateta, 2000-luvulla sinne ei ole juuri siirretty kirjoja.

PYHÄSELKÄ

Pyhäselän kirjasto on selvittänyt varastoaan, tehnyt poistoja ja siirtoja pääkirjastolle. Kaunokirjallisuudesta varastoidaan klassikoita kirjaston omaan tarpeeseen sekä teoksia joilla on edelleen lukijoita (sotaromaanit, tietyt kirjailijat).

Tietokirjoista varastoon laitetaan oman kirjaston kannalta mielenkiintoisia teoksia, muutamat vanhimmat ovat 1800-luvulta. Mulon ja Suhmuran piirikirjaston leimalla olevat säilytetään sekä omistuskirjoituksilla varustettuja ja sellaisia, joissa on yksikorttijärjestelmä tai vanhat lainausohjeet. Hyviä kuvateoksia lähinnä Suomen historiasta ja elämäkertoja merkkihenkilöistä varastoidaan; samoin maatalouden ja mallitilojen historiaa. Usein kysyttyjä vanhoja kirjoja populääritieteistä ja sota-aiheista varastoidaan myös.

KIIHTELYSVAARA

Mahdollisimman paljon poistetaan suoraan eikä varaston kautta. Kaunokirjallisuudesta säilytetään varastossa joitakin klassikoita ja kysyttyjä suosikkeja. Tietokirjallisuudesta varastoon laitetaan vain joitain tilan puutteen takia.

Pyrimme varastoimaan lasten ja nuorten kirjoja mahdollisimman vähän, pääasiassa joitakin klassikkosatukirjoja, jos tila hyllyssä loppuu.

TUUPOVAARA

Kaunokirjallisuudesta varastoidut ovat lähes kaikki kotimaisia, käännöskirjallisuudesta vain joitain keskeisimpiä. Tietokirjallisuudesta varastoidaan ajankohtaista tietoa sisältäviä kirjoja, jotka eivät mahdu lainausosaston hyllyyn. Huonokuntoisia varastokirjoja on poistettu.

JOENSUUN PÄÄKIRJASTO

Varastoinnissa otetaan huomioon toiminta maakuntakirjastona ja seutukirjaston pääkirjastona.

Seudun pienemmät kirjastot ovat vähentäneet varastointia poistoin ja lähettämällä siirtoja pääkirjastolle. Joensuun lähikirjastoista vain Kiihtelysvaaralla ja Tuupovaaralla on varastot, nekin pienemässä.

Kuopiossa olevan Varastokirjaston käyttöä on pyritty lisäämään, mutta se ei ole korvannut tarvetta pitää myös melko laajaa varastoa Joensuun pääkirjastolla.

Varastoa on käyty läpi luokittain ja päätetty säilytettävistä nimekkeistä ja siitä mitä tulevina vuosina varastoidaan. Työ jatkuu edelleen, mutta suurin osa tietokirjaluokista ja kaunokirjallisuudesta on selvitelty.

Tarkempia varastointiperiaatteita tehdään ja niihin on tulossa muutoksia aikaisempaan käytäntöön. Varastossa säilytettävien nimekkeiden luettelointi on korjattu asiasanoineen.

Yleisarvioita

- Poistot vuonna 2009 olivat 4 344, 8,5 % varastokokoelmasta, joka oli 50 813 nidettä
- Varaston kokoelmatyöhön pitäisi olla enemmän aikaa; työ vaatisi vastuuhenkilöitä ja työnjakoa
- Asiakastilojen hyllyjen ahtaus on liikaa ohjannut varastointia
- Varastossa on huomattavan paljon 1980-luvun nimekkeitä, joita olisi pitänyt suoraan poistaa
- Osa varastossa olevista kirjoista on hyvin huonokuntoisia; tärkeät teokset pyritään korjaamaan
- Korjausluettelointi ja asiasanoitus ovat jo lisänneet varastokirjojen käyttöä
- Varastokirjoista kannattaa pitää näyttelyitä: esim. vanhaa matkakirjallisuutta, kansatiedettä ja historioteoksia lainattiin paljon
- Suosittuja ovat olleet myös avoimien ovien päivät, jolloin asiakkaat ovat voineet tutustua varastoon; esille on laitettu mm. kauniita, erikoisia tai kiellettyjä kirjoja.

Pääkirjaston varastoinnin tavoitteita

Kaunokirjallisuus

- varastoon edustava kokoelma kunkin vuosikymmenen kotimaisesta kaunokirjallisuudesta
- kotimaisesta merkittävästä proosasta kirjailijan koko tuotanto
- kaunokirjallisuudesta voidaan säilyttää myös eri painoksia, joissa erilainen kansi tai kuvitus; myös kirjan ensipainos on tärkeä näyttelyjen kannalta (kansi kuvastaa ilmestymisaikaa)
- varastoon kootaan edustava kokoelma kunkin maan kirjallisuutta; huomioitava erityisesti maat, joista käännetään vähän kirjallisuutta
- klassikoista voidaan säilyttää monia käännöksiä; tärkein on kuitenkin uusin suomennos; huomioitava myös tyyppi eli onko lyhennellen suomennettu
- käännöskirjallisuudesta ei aina varastoida kirjailijan koko tuotantoa
- keskeisiltä runoilijoilta tulee varastoida koko tuotanto, ei pelkästään kootut teokset, jotka ovat huonoja näyttelyissäkin
- kotimaisia ja keskeisiä ulkomaisia näytelmiä varastoidaan; klassikoista jopa useita kappaleita koulujen tarpeisiin
- eräkirjoja ja sotakirjoja varastoidaan koska niitä kysytään paljon
- tieteis- ja fantasiakirjallisuudesta varastoidaan genren klassikot ja erikoisuudet
- jännitys- kauhu- ja dekkarikirjallisuudesta varastoidaan edustavia esimerkkejä ja kysytyimpiä; suomalaiset etusijalla; englannista suomennetuista merkittävimmät; muista kielistä käännetään vähän ja siksi on syytä varastoida enemmän
- muuta viihdekirjallisuutta varastoidaan valikoiden kysynnän mukaan; paljon julkaisevilta vain muutamia suosituimpia
- ei varastoida omakustanteita eikä omakustanteitten taseisia tuntemattomien kustantajien teoksia; poikkeuksena pohjoiskarjalaiset kirjailijat tai Pohjois-Karjalasta kirjoittavat, joilta on hyvä olla lainattava kappale varastossa kotiseutukokoelmassa olevan ei-lainattavan lisäksi
- kaunokirjallisuudesta varastoidaan pääasiassa yksi kappale, klassikoista useampiakin koulu- laisten ja opiskelijoiden tarpeiden takia
- vieraskielisestä kaunokirjallisuudesta varastoidaan mm. tärkeimmät klassikot alkukielellä sekä suomesta muille kielille käännettyä.

Tietokirjallisuus

Varaston selvitystyön aikana on tehty pääluokittain muistiinpanoja siitä, mitä jatkossa on tärkeää säilyttää ja mitä sieltä on nyt poistettu. Varastointia linjaavat jatkossa ohjeet, joita seuraamalla esitetään hyllyjen täyttyminen kaikesta vanhentuneesta ja huonokuntoisesta tietokirjallisuudesta.

1. Yleisestä tietokirjallisuudesta varastoidaan

- kirjallisuutta joka ei vanhene; tällaisia on mm. filosofiassa ja kansatieteessä, mutta jokaisella tieteenalalla on omia klassikoitaan
- kirjoja joita luetaan jatkuvasti mielellään, esim. vanhoja matkakuvauksia ja sotahistoriaa
- kulttuurihistoriallisesti ja taiteellisesti arvokkaita teoksia
- ajankuvaa, teksti- ja kuvadokumentteja
- eri alojen teoriaa, perusteoksia ja käytännön tietokirjoja
- Suomen historiaa käsitteleviä, myös henkilöhistoriaa ja muistelmia
- Pohjois-Karjalaa ja Itä-Suomea koskevia
- vieraskielisiä vain poikkeustapauksissa, harvinaisilta aloilta tai jos teos on klassikko (Lajien synty englanniksi).

2. Hakuteoksia, oppaita, oppikirjoja ja mielipidekirjallisuutta varastoidaan rajoitetummin.

3. Esimerkiksi seuraavia ei varastoida:

- vanhentuneita teoksia aloilta joilta julkaistaan jatkuvasti uutta
- vanhentuneita kurssikirjoja, opetusmonisteita, seminaariraportteja, sanakirjoja.

14 POISTOT

"Ei mahda mitään, että mielen vie matalaksi, kun sisällöltään ja kunnoltaan laadukkaita kirjoja poistaa, mutta kun markkina ei vedä eikä kirja itsessään houkuta, muut kirjaston keinot on kuitenkin loppujen lopuksi aika vaatimattomia, joskin ajoittain sentään mielekkään tuntuisia."

Juha Mikkola, Enon kirjasto 4.5.2010

"On Jääskeläistä, Kallasta, Utriota ja Pohjolan-Pirhosta pitkät rivit varastoituina, kuviteltuina, että niitä vielä liikutellaan.

Ei liikutella.

Siellä ne vain oleilevat liki toisiaan, kai ne mietiskelevät rivejään, odottavat kohtaloitaan."

"Eihän runo voi vanheta,

Ei voi – tai voi – eikun voi ja voivoi.

Shakespearen sonetit ja Koskenniemen säkeet – vanhat suomennokset – vanha maailma – hah – no kyllä voi!

No voivoi, mutta silti "...unessa useasti..."

Kaisu Kärnä, Pyhäselän kirjasto 21.9.2010

Hankkeen aikana kaikissa kirjastoissa on tehty poistoja tavanomaista enemmän samalla, kun on arvioitu koko kokoelmaa ja seurattu käyttöä. Suurinta poistojen lisääntyminen on ollut Enossa (Uimaharjun kirjaston muutto), Kontiolahtella ja Liperissä. Polvijärvellä, Pyhäselässä ja Outokummussa poistomäärä on kasvanut erityisesti vuonna 2010.

Poistojen lisäys koko seutukirjastossa oli 15 402, kirjojen osalta 14 264; molempia 26 % edellistä vuotta enemmän. Liitteiden kirjastokohtaisissa tilastoissa on tarkempia poistotietoja.

Poistojen lisääntyessä kokoelmien ikä muuttui hankkeen aikana kaikissa kirjastoissa (sivut 27 ja 42). Uusiutuminen on parantunut ja kokoelmat nuortuneet. Entistä useammin on myös jätetty korjaamatta rikki menneitä kirjoja, jotka ovat vielä jossain toisessa seudun kirjastossa. Poistojen avulla myös kokoelmätietokanta on siistiytynyt.

14.1 Poistot aineistolajeittain

2008

Aineistolaji	Eno	Joensuu	Kontiolahti	Liperi	Outokumpu	Polvijärvi	Pyhäselkä	Seutukirjasto yhteensä
Kirja	4 301	25 809	4 809	8 967	4 626	1 551	3 466	53 529
Nuotti	20	582	44	42	5	4	7	704
Partituuri	0	4	0	0	0	0	0	4
VHS-video	12	516	121	45	47	2	68	811
CD-ROM	41	61	14	30	1	3	6	156
DVD-video	1	69	47	30	9	1	31	188
Kartta	2	107	1	2	1	0	13	126
Mikrofilmi	0	0	0	0	0	0	0	0
Moniviestin	2	3	0	0	4	1	10	20
Työpiirustus	0	0	0	6	0	0	0	6
C-kasetti	109	1 090	865	81	39	10	122	2 316
CD-äänilevy	12	1 037	46	26	10	6	13	1 150
DVD-ROM	0	0	0	0	0	0	0	0
Nuotti+äänite	0	33	12	0	0	0	0	45
Ääni+teksti	17	367	68	31	3	0	32	518
Äänilevy	0	167	3	2	0	0	0	172
Kaikki yhteensä	4 517	29 845	6 030	9 262	4 745	1 578	3 769	59 746

2009

Aineistolaji	Eno	Joensuu	Kontio- lahti	Liperi	Outo- kumpu	Polvijärvi	Pyhäselkä	Seutukirjasto yhteensä
Kirja	10 152	31 820	6 565	9 909	3 800	1 864	3 683	67 793
Nuotti	24	392	59	86	7	76	34	678
Partituuri	0	12	0	0	0	1	0	13
VHS-video	45	466	144	43	46	3	158	905
CD-ROM	15	49	22	19	9	0	5	119
DVD-video	6	92	56	40	7	2	24	227
Dia	0	1	1	0	1	0	0	3
Kartta	29	86	10	15	0	3	3	146
Kooste	0	2	0	0	7	0	0	9
Lehtileike	0	0	20	0	0	0	0	20
Mikrofilmi	0	1	0	0	0	0	0	1
Moniviestin	0	10	1	0	60	4	0	75
Työpiirustus	15	0	0	0	0	0	0	15
C-kasetti	506	1 590	110	117	416	46	295	3 080
CD-äänilevy	8	1 533	22	52	12	4	16	1 647
DVD-ROM	0	2	0	2	0	0	0	4
Nuotti+äänite	0	29	12	0	8	0	1	50
Ääni+teksti	53	119	70	24	22	25	18	331
Äänilevy	3	28	0	0	0	0	0	31
Ääninauha	0	0	0	0	1	0	0	1
Kaikki yhteensä	10 856	36 232	7 092	10 307	4 396	2 028	4 237	75 148

14.2 Poistot / kokoelma

Seutukirjasto	2008	2009
	%	%
Kaunokirjallisuus	4,28	8,16
Tietokirjallisuus	4,23	9,61
Lastenkirjallisuus	7,55	6,17
Kirjat yhteensä	5,31	8,03

Kansallisen suosituksen tavoite on 8 %, mikä saavutettiin vuonna 2009. Tietokirjallisuuden poistot ylittivät tavoitteen vielä enemmän kuin kaunokirjallisuuden. Kokoelman pienentyessä tavoite on helpompi saavuttaa.

Poistotavoite määritellään seutukirjaston kokoelmapolitiikassa. Myös kirjastot ovat tehneet omia poistotavoitteitaan, jotta kokoelmien uusiutuminen paranee.

Vuonna 2011 tehdään seutukirjaston poisto-ohje, joka tarkistetaan kahden vuoden välein. ”Poistumistietä” varten on jo tehty ohje siirroille pääkirjaston kokoelmaan.

15 AINEISTON KUNNON ARVIOINTI

15.1 Kirjat

Seutukirjaston toiminta-aikana 2006 - 2010 arvio lainauskelpoisesta kirjasta on muuttunut tiukemmaksi: rikkinäisiä ja likaisia kirjoja poistetaan entistä enemmän, katsotaan saatavuutta seudun muissa kirjastoissa ja tehdään tarvittaessa täydennys Hankintoja; loppuunmyytyjä tärkeitä teoksia hankitaan paikallisista antikvariaateista ja antikvariaattien verkkokaupoista. Kirjan siirto toisesta seudun kirjastosta pääkirjastolle korvaa loppuun kuluneita niteitä, joita on kuitenkin tarpeen olla yhteisessä seutukokoelmassa, mutta ei jokaisessa pienemmässä kirjastossa.

Kaikkia huonokuntoisia kirjoja ei kannata korjata eikä kaikkia tarvitse varastoida. Ratkaisu on myös taloudellinen, koska korjaamiseen menee työaikaa ja materiaaleja. Pääkirjaston kirjastoavustajien yhtenä työnä on tehdä kirjankorjausta keskitetysti kaikkia seudun kirjastoja varten. Korjausta tehdään myös seudun muissa kirjastoissa, joissa virkailijoita on opastettu ja ohjeistettu hyvistä työtaidoista ja materiaaleista. Merkinnot kirjoissa osoittavat kuinka usein ne on jo korjattu. Vuonna 2008 korjattiin pääkirjastolla 6 358 kirjaa, vuonna 2009 6 072 ja vuonna 2010 4 782, joissa oli myös seudun eri kirjastojen kirjoja.

Kunnon arvioinnille ei ole yksiselitteisiä kriteerejä, vaan siihen vaikuttaa

- kysyntä
- saatavuus
- harvinaisuus
- julkaisuvuosi
- lainauksien määrä
- sisältö, aihe
- käyttäjäryhmä.

Näillä kriteereillä sekä kokemuksen ja havaintojen pohjalta pääkirjaston osastot ja seudun muut kirjastot tekevät kirjan kunnon arviota ja päätöksiä poistoista, varastoinnista tai korjaukseen lähettämisestä.

- Vanhin 1800-luvun kirjallisuus säilytetään varastossa ja pysyvän varastoinnin arvoiset kirjat korjataan käyttöä kestäviksi, mutta alkuperäistä ulkoasua suojellen.
- Vanhaa (1900 -1960) kauno- ja tietokirjallisuutta korjataan 1-2 kpl koko seutukirjaston käyttöön. Likaiset ja rikkinäiset poistetaan. Pyritään säilyttämään ensipainoksia ja erilaisia kuvituksia, kansikuvia ja käännöksiä.
- 1970 -1990-lukujen kirjan kannet, sivut ja nidos korjataan, jos on edelleen tarpeellinen kokoelmassa eikä ole likainen.
- 2000-luvulla ilmestynyt kirja laitetaan korjattavaksi ellei ole likainen.
- Ei korjata kirjoja, joista on uudempia painoksia tai aiheesta ilmestyy usein uusia nimekkeitä.
- Likaiset ja rikkinäiset lasten- ja nuortenkirjat poistetaan.

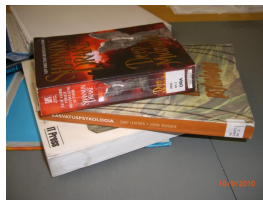
15.1.1 Kuntoarvion tasot

K1 = Huono -> poistoon

- sivuja puuttuu paljon
- kulmat pahasti rikki
- likainen, kastunut, kellastunut, tahroja
- käyttöikä (lainattu n. 100 - 200 kertaa)
- vanhentunut tieto

K2 = Tyydyttävä -> korjattavaksi

- nidos irti kansista
- sivurepeämiä
- vain vähän likainen
- kansien korjaus
- vain muutamia sivuja irti

K3 = Hyvä

- yleisilme siisti
- sidos jämäkkä ei heiluva
- uuden veroinen.

Vanhoja tärkeitä varastokirjoja korjataan, vaikka ovat K1-tasolla, elleivät ole hyvin likaisia.

15.2 Äänitteet ja elokuvat

Pääkirjaston kirjastoavustajat ja tilapäiset työntekijät korjaavat keskitetysti CD- ja DVD-levyjä, joissa on pieniä vaurioita, mutta jotka ovat vielä tarpeellisia kokoelmissa. Merkinnot osoittavat milloin on edellisen kerran korjattu. Vuonna 2010 korjattiin 2 902 levyä.

15.2.1 Kuntoarvion tasot

K1 = Huono

- syvät naarmut, pisteet
- poikittain menevät naarmut
- läpi puhki
- keskusta säröillä

➤ poistoon

K2 = Tyydyttävä

- poikki raidan menevät
- himmeät naarmut

➤ hionta

K3 = Hyvä

- ei naarmuja
- vain likainen

➤ puhdistus riittää

Asiakas ansaitsee hyvää laatua myös siinä, missä kunnossa olevan kirjan tai levyn löytää hyllystä ja vie kotiinsa.

Liisa Konttinen

16 KOKOELMAPOLITIikka JA ARVIOINNIN JATKAMINEN

"Outokummun kirjaston kortti oli silti lapsuuteni suurin aarre. Hain kirjastosta ison kasan kirjoja ja luin kirjaa kävellessäni kotiin. Sain kortin viisivuotiaana ja kymmenvuotiaana siirryin aikuistenosastolle. Vähän vanhempana kirjastosta tuli minun ja lukutoukkakavereideni tärkeä kohtaamispaikka." – "En ymmärrä, miksi kirjailijoiden pitäisi olla suivaantuneita siitä, että heidän kirjojaan on kirjastoissa. Sehän on pelkästään hienoa!"

Leena Lehtolainen Ilta-Sanomat 4.9.2010

Kirjastolla on suuri, vaikka usein huomaamaton merkitys alueen väestölle – muillekin kuin tuleville kirjailijoille.

"Etenkin maaseudulla kirjastojen rooli sivistys- ja osaamiskeskuksena korostuu. Nykyaikaisella palvelutarjonnallaan ne vastaavat luovan yhteiskunnan osaamistarpeisiin. Kirjastot tarjoavat puolueettoman foorumin kaikissa elämäntilanteissa ja –vaiheissa eläville ihmisille. Kirjasto voi tarjota uusia asiointitapoja ja asiakaspalvelumalleja eläkkeelle siirtyneille sekä muille eri elämäntilanteissa oleville. Kirjastot vaalivat kansallista identiteettiä, kotimaisia kieliä, kirjallisuutta sekä monikulttuurisuutta."

Kirjaston kehittämisohjelma 2006–2010 Kirjasto maaseudun ja taajamien monipalvelukeskuksena (Opetusministeriön julkaisu 2006:44)

Kokoelmien kehittäminen on osa entistä parempaa kirjastoa. Siihen tähtää kokoelmapolitiikka, jota varten on tehty seutukirjaston ensimmäinen kokoelmien kartoitus ja arviointi.

Aikuisten kirjallisuuden suuret kokoelmat ovat kriittisin kohde: kokoelmatyö vie paljon aikaa, kierto paikoin alle yhden, tilanahtaus estää houkuttelevamman esittelyn jne. Helppokäyttöisyys ja selkeys ovat tavoitteina; samoin tasapaino uuden ja vanhan välillä, kokonaisuuden yleisilme: vaihtuvuus, mutta myös tietty pysyvyys. Kokoelma voi olla hyvin hallittu ja johdonmukainen – ja silti tarjota käyttäjille löytöjä ja yllätyksiä. Painettujen ja elektronisten aineistojen synteessin muodostaminen on yksi kirjastoalan suurimpia haasteita tällä hetkellä.

Tehokas paneutuminen kokoelmatyöhön lähivuosina tuo myös työajansäästöä tulevaisuudessa. Hankinta-, varastointi- ja poisto-ohjeet täydentävät kokoelmapolitiikkaa ja helpottavat henkilökunnan työtä. Asiakkaita varten valmistetaan selkeä esite.

Seutukirjaston kokoelmien vahvuudet ovat

- o kirjojen laaja nimeketarjonta
- o hyvä musiikki- ja elokuvakokoelma
- o työ lasten ja nuorten parissa ja lastenkirjojen suuri lainaus
- o monta valitsijaa ja hankkijaa - asiantuntemuksen jakaminen
- o nopea uutuuksien käsittely
- o toimivat kuljetukset

heikkoudet ovat

- käyttöön nähden liian suuret kokoelmat
- kokoelmien ikä ja hidas uusiutuminen
- tietokirjallisuuden huono kierto

mahdollisuudet ovat

- o yhteiskäytön lisääminen
- o kokoelmien sisältöjen avaaminen
- o sijoituksen ja esittelyn parantaminen
- o lasten kasvaminen kirjastonkäyttäjiksi

uhkat ovat

- hankintamäärärahat pienenevät
- vanhat ja vaikeakäyttöiset kokoelmat ahtaissa tiloissa
- muutokset tallennemarkkinoilla.

Seutukirjastossa halutaan

- lisätä askelia kohti asiakasta
- parantaa kokoelmien yhteiskäyttöä ja kiertoa
- lisätä kokoelmien esittelyä ja sisältöjen avaamista
- parantaa kokoelmien uusiutumista
- muodostaa erikoisalojen tiimejä
- jatkaa kokoelmapoliittista keskustelua ja seurata muutoksia julkaisu- ja tallennemarkkinoilla.

16.1 Vuosittainen suunnitelma

Seuraavan vuoden talousarvion käsittelyyn valmistaudutaan tekemällä suunnitelma kokoelmien kehittämiseksi:

1. Hankintatavoitteet ja aineistorahan käyttö kirjastoittain
2. Yleiset ja kirjastokohtaiset tavoitteet kokoelmatyölle

Suunnitelman pohjana ovat

- Yleisten kirjastojen laatusuositus
- Joensuun kulttuuritoimen strategia ja talousarvio
- Seutukirjaston kokoelmien kartoitus ja arviointi sekä siihen liittyen
 1. Edellisen vuoden käyttö- ja kokoelmatilastot
 2. Muutokset kokoelmien kierrossa ja uusiutumisessa
 3. Taloudellisuus ja määrärahojen suuntaaminen tavoitteellisesti
 4. Kirjastojen erilaiset hankinta- ja kokoelmalinjat

16.2 Jatkuva arviointi

Kokoelmien käyttöä, esittelyä ja kuntoa seurataan kaikissa kirjastoissa, mutta kaikkien kokoelmien arviointi joka vuosi veisi liikaa työaikaa. Siksi valitaan seurattavat taulukot ja joka vuodelle erityiset laadullisen arvioinnin kohteet. Uudesta arvioinnin kohteesta päätetään seutukirjaston toimintasuunnitelmassa.

17 Lähteet

- Aalto-Kallio, Mervi & Saikkonen, Paula & Koskinen-Ollonqvist. 2009. Arvioinnin kartalla. Matkalla teoriasta käytäntöön. Helsinki: Terveystiedon edistämisen keskus.
- Ekholm, Kai & Repo, Yrjö. 2010. Kirja tienhaarassa vuonna 2020. Helsinki: Gaudeamus.
- Evans, G. Edward & Margaret Zarnosky Saponaro. 2005. Developing library and information center collections. 5th ed. Westport and London: Libraries Unlimited.
- Guidelines for collection development policy using the conspectus model
<http://www.ifla.org/files/acquisition-collection-development/publications/gcdp-en.pdf>.
- Heikkilä, Eeva-Liisa & Saraste, Maija. 2008. Kirjastojen arviointiyhteistyö Pohjois-Pohjanmaalla. Oulu.
- Huomispäivän kirjaston logistiset ratkaisut. 2004. Liikenne- ja viestintäministeriö.
- Itä-Suomen katsaus 2010. Helsinki: Tilastokeskus.
- Joensuun seutukirjaston arviointisuunnitelma 2009 – 2012. 2010. Joensuun kaupunki.
- Joensuun seutukirjaston toimintasuunnitelma 2010. 2010. Joensuu.
- Johtamishaasteena muutos: kirjasto akateemisessa yhteisössä. 2009. Tampere: Tampere University Press.
- Järvelin, Ilmi. 1966. Kirjastoliikkeen vaiheita Pohjois-Karjalassa vv. 1850 -1930. Joensuu.
- Järvelin, Ilmi. 1998. Kunnankirjastojen toimintaedellytykset ja kirjastontarkastajan rooli kirjastotoiminnan kehittämisessä Kuopion läänin tarkastuspiirissä v. 1921 -1961. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kaarinan kirjaston kokoelmapolitiikka. 2009.
- Kieft, Robert. 2006. Browsing library collections: from the shelf to the online catalog. Educause Review, vol. 41, no. 3.
- Kirjastolaki 1998 [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980904?search\[type\]=pika&search\[pika\]=kirjastolaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980904?search[type]=pika&search[pika]=kirjastolaki)
- Kirjaston toiminnan mittaamisesta. 1991. Tampere.
- Kortelainen, Terttu. 2003. Kirjastojen arviointi ja osaamisen jakaminen seutuyhteistyönä. Pohjoisten kirjastojen arviointi- ja kehittämisprojekti PARKKI. Helsinki: BTJ.
- Kosonen, Päivi. 2004. Elämisen taidosta: esseitä modernin kirjallisuuden tunnoista. Tampere: Tampere University Press.
- Lehtonen, Mikko. 1998. Tutkainta vastaan: kulttuurin- ja kirjallisuudentutkimuksen dialogeja. Helsinki: SKS.
- Lindstedt, Risto. 2008. Moottoripyörä ja miehen mieli. Helsinki: Kirjapaja.
- Mäkinen, Ilkka (toim.). 2009. Suomen yleisten kirjastojen historia. Helsinki: BTJ.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön yleisten kirjastojen laatutyöryhmä. 2010.
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Kirjastot/tyoeryhmaet_ja_selvitykset/Liitteet/Yleisten_kirjastojen_laatusuositus.pdf
- Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015. 2009. Helsinki: Opetusministeriö.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm32.pdf?lang=fi>
- Pilppula, Rebekka. 1995. Joensuun kaupunginkirjaston lainausosaston kokoelman evaluointi. Pro gradu-tutkielma. Tampere.
- Pilppula, Rebekka. 2008. Joensuun seutukirjasto. Raportti toiminnan käynnistämisestä. Joensuu.
<http://www.jns.fi/dman/Document.phx?documentId=bq18409090314961&cmd=download>
- Pilppula, Rebekka. 2008. Joensuun seutukirjaston kokoelmapolitiikka: johdanto. Joensuu.
- POKAT 2014. 2010. Pohjois-Karjalan maakuntaohjelma 2011 -2014. Joensuu: Pohjois-Karjalan maakuntaliitto.

Poroila, Heikki. 2007. Luurangot portinvartijan kaapissa. Helsinki: BTJ.

Rasinkangas, Päivi. 2008. Arviointivälineiden diffuusio ja implementointi. Tapaustutkimus Oulun seutukunnan yleisistä kirjastoista. Väistösikirja. Oulu: Oulun yliopisto

Saaritsa, Pentti. 1988. Maailmaa köyhempi. Porvoo: WSOY.

Schein, Edgar H. 2009. Yrityskulttuuri – selviytymisopas: tietoja ja luuloja kulttuurimuutoksesta. Helsinki: Laatukeskus.

Seppälä-Järvelä, Riitta & Vataja, Katri (toim.). 2009. Työyhteisö uusille urille. Kehittäminen osaksi arjen työtä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tiihonen, Ilpo. 2004. Largo. Helsinki: WSOY.

Tonteri, Petri. 2010. Kansallinen yhteisluettelo. Helsinki.

Valkonen, Noora. 2005. Yhteisöllisyys ja asiakkuus yleisen kirjaston kokoelmassa. Viiden suomalaisen kokoelmapolitiikan diskurssianalyysi. Informaatiotutkimuksen pro gradu–tutkielma. Oulu: Oulun yliopisto.

Wilén, Raine & Kortelainen, Terttu. 2007. Kirjastokokoelmien kehittämisen ja arvioinnin perusteet. Helsinki: Helsinki University Press.

Yleiset kirjastot tilastojen valossa – mitä nyt mitataan? Kansalliskirjasto

Yleisten kirjastojen laatusuositus.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/OKM20.pdf?lang=fi>

Yleisten kirjastojen neuvoston strategia 2010 – 2016. 2010. http://wiki.kirjastot.fi/index.php/YKN-strategia_kirjastoversio

Yleisten kirjastojen yhteisluettelotyöryhmän raportti 2010. <http://www.kirjastot.fi/File/c617d4f6-db46-4e4b-9011-a516f23d7171/Yhteisluetteloraportti-2010.pdf>

18 Liitteet

Tilastot 2008 – 2009

1. Kaunokirjallisuus
 - Eno, Kontiolahti, Liperi, Outokumpu, Polvijärvi, Pyhäselkä
 - Joensuun pääkirjasto
 - Joensuun lähikirjastot
 - Kokoelmien ikä
2. Tietokirjallisuus
 - Eno
 - Kontiolahti
 - Liperi
 - Outokumpu
 - Polvijärvi
 - Pyhäselkä
 - Joensuu
 - Pääkirjaston aikuistenosasto luokittain
3. Lasten ja nuorten kokoelmat
 - Eno
 - Kontiolahti
 - Liperi
 - Outokumpu
 - Polvijärvi
 - Pyhäselkä
 - Karsikko
 - Kiihtelysvaara ja Heinävaara
 - Niinivaara
 - Rantakylä
 - Tuupovaara
 - Pääkirjasto
4. Elokuvat: pääkirjaston aikuistenosaston elokuvat luokittain